

*Shoir
va
zamon*

Sirojiddin SAYYID

ELDOSHLARIM,
DILDOSHLARIM

SHE'RLAR

MAQOLALAR

SUHBAT VA MUNOSABATLAR

*Shoir
va
zamon*

O'zbekiston respublikasi mustaqilligining
30 yilligiga bag'ishlanadi

O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI

Sirojiddin SAYYID

ELDOSHLARIM,
DILDOSHLARIM

SHE'RLAR

MAQOLALAR

TOSHKENT
"ADABIYOT"
2021

Davlatimiz rahbari Oliy Majlisga Murojaatnomasida Yangi O'zbekistonimizning taraqqiyoti haqida gapirib: **"Biz o'z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak"**, – degan so'zlarni alohida ta'kidlagan edi.

Bu jarayonda shoir va yozuvchilarimiz zimmasidagi vazifalar nimadan iborat, adiblar bunyodkor xalqimizga kamarbasta bo'lish, o'sib kelayotgan yosh avlod ma'naviyatini yuksaltirish uchun qanday faoliyat olib borish zarur? Prezidentimiz muborak nomlarini sanagan buyuk ajdodlarimiz ilm-fan va adabiyot namoyandalaridir. Insoniyat taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan allomalarimiz faoliyatiga nazar tashlashning zamirida qanday ishoralar borligini bugunning ijodkori yurak-yurakdan his etganida o'zining jamiyatdagi o'rnini qanday baholaydi?

O'zbekiston xalq shoiri Sirojiddin Sayyidning yangi kitobida mana, shunday muhim va dolzarb adabiy-ijtimoiy masalalarga e'tibor qaratilgan. O'quvchilarga "Shoir va zamon" turkumida taqdim etilayotgan mazkur kitob ikki bo'limdan iborat. "Ogohlik talqini" sarlavhasi ostida yangi she'rilar, "Vatanni sevish kerak" deb nomlangan bo'limda esa maqolalar, suhbat va munosabatlar jamlangan.

Kitob mutolaasi davomida o'quvchilar zamonamiz qahramonlarining ibratli faoliyati, ichki kechinmalari, orzu-niyatlari bilan tanishadi. Yurtimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli tub islohotlar badiiy talqin etilgani, voqealar, holatlar jonli va hayotiy misollar, haroratli so'zlar vositasida tasvirlangani tufayli asarlar kitobxonlar yuragida xalqqa va Vatanga muhabbat tuyg'ularini uyg'otadi. Kitobning butun mazmun-mundariyasi ichra bo'y ko'rsatib turgan bosh qahramonning bedor va behalovat yuragining "yo'l xaritasi" esa o'quvchini sehrli hayrat-u hayajonlarga oshno etadi. Zamon ruhi ijodkor yuragida jo'sh ursa va uning asarlarida aks etsa, nur ustiga nur bo'ladi. **"Ayo shoir, eling aytar: baloni so'z bilan qaytar"**, deydi shoir va siz bu so'zlarning chin yurakdan aytilganiga imon keltirasiz.

"Adabiyot – xalqning yuragi" degan hikmatli so'zda ana shunday yuksak g'oya va ezgu niyat mujassam, deb bilamiz.

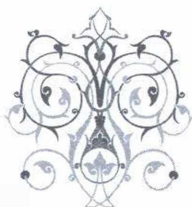
Aziz o'quvchi, sizning ham yuragingiz bugungi zamonamiz ruhiga hamnafas, adabiyotga hamohang urib turganiga sidqidildan ishonamiz.

OGOHLIK TALQINI

2019–2021-YILLAR
SHE'RLARI

***Shavkatli el bu dunyoda davlatlidir,
Davlatli el olam aro shavkatlidir.***

NIYATI ULUG' XALQNING

Manas. Mirzacho'l. Mo'ynoq.
 Zamon bo'lganmi bundoq!
 Og'amdirsan, inimsan,
 yuz-beting buncha qaynoq.
 Ko'zlaringni yoshlantirmish
 obod shahr-u qishloqlar,
 Yerning sevinch yoshlariday
 qaynab chiqar buloqlar.
 Farzandmisan haqiqiy,
 dilbandmisan chinakam –
 Faqat xalq baho berar,
 Faqatgina xalq hakam!

Niyati ulug' xalqning
 ishi ham ulug' bo'lur,
 Orzu ham umidlarin
 ro'yobi qutlug' bo'lur.
 Bu kunlarning har oni
 dunyolarga barobar,
 Yangi davr-u davroning
 qutlug' bo'lsin, birodar!
 Dilbandmisan haqiqiy,
 farzandmisan chinakam,
 Faqat xalq baho berar,
 faqatgina xalq hakam!

13.04.2019-y.

MARD MAYDONDA SINALGAY

*G'olib va muzaffar o'zbek bokschilariga
(Yekaterinburg. 21.09.2019-y.)*

Shavkatli zamonlarning
o'g'lonlari sizdirsiz,
Biringiz qosh bo'lsangiz,
birovingiz ko'zdirsiz.
Osonmi bu dunyoda
yurt dong'ini taratmoq,
Olam ahlin yuzini
bir zarbingga qaratmoq.
Dunyo o'zi nimadir –
cheksiz kurash maydoni,
Tish qayrab tursa bunda
arsloniga arsloni.
Dilbandingni sen o'zing
qo'llab turgil, otajon,
O'zbekiston, jonajon,
O'zbekiston, onajon!
Chin farzandlar kurashgay
nomus uchun, or uchun –
Dilda Vatan bor uchun,
Dilda Vatan Yor uchun.

Kurash nadir: goh yengmoq,
gohida yengilmoqdir,
Yengilmog'ing oson-u,

yengmog'ing qiyinroqdir.
 Pahlavon Mahmudlarning
 tumori bo'yningizda,
 Qadrdonlar sog'inchi,
 xumori ko'nglingizda,
 Biringiz – yigirma yosh,
 biringiz yigirma besh,
 Dunyo nadir, eng avval
 iddaosin qilgay pesh.
 Vatan desam ko'ringay
 har dasht-u, har qir aziz,
 Shahobiddin, Dilshodbek,
 Bobousmon, Miraziz –
 Qalqib turdi ko'zimda
 jolalarim – jonlarim,
 Non-u tuzin pok-halol
 oqlolgan o'g'lonlarim!
 Sha'ningizga she'r bitdim,
 tunlarim siyoh bo'ldi,
 To'kkan sevinch yoshimdan
 har so'zim giyoh bo'ldi.
 Chin farzandlar kurashgay
 nomus uchun, or uchun –
 Dilda Vatan bor uchun,
 Dilda Vatan Yor uchun.

Sangardak suvlaridan
 ichib ketgan bolamsan,
 Tomirimsan, giyohim,
 maysamdirsan, lolamsan.
 Bir mushtingda millatning
 zalvori bor, yuki bor,
 Termiziy bobolarning
 duolarin kuchi bor.

Alp erlarning naslisan,
 Alpomishlar avlodi,
 Bahodirsan alpqomat –
 Jaloliddin zuryodi.

Yetti iqlim zo'rlarin
 yenga olgan farzandim,
 Dil-u joni jonimga
 payvasta ham payvandim,
 Yot ellarda hayiqmay
 maydonga tushganingda,
 Ringmas, go'yo o't-olov
 sandonga tushganingda –
 Ko'ksim aro potirlab
 qushga aylandi dilim,
 Har zarbingdan mening ham
 mushtga aylandi dilim.
 Ay bolam-ay, o'payin
 qoshlaring, qarog'ingdan,
 Olam aro eng baland
 ko'targan bayrog'ingdan!
 Shavkatli zamonlarda
 sha'n-u shavkat yaralgay,
 Shunday yuksak onlarda
 xalq va millat yaralgay!
 Dilbandingni sen o'zing
 qo'llab turding, otajon,
 O'zbekiston, jonajon!
 O'zbekiston, onajon!
 Mard o'g'lonlar olishgay
 nomus uchun, or uchun,
 Dilda Vatan bor uchun,
 Dilda Vatan Yor uchun,
 Dilda Vatan Yor uchun!

21-22.09.2019-y.

XALQ OVOZI

Xalq ovozi – Haq ovozidir,
 Haq ovozi – Xalq ovozidir.
 Xalq rizosi buyuk baxt erur,
 Xalq rozidir – Haq ham rozidir.

Tinglamasdi oldin zamonlar,
 Keldi ochiq-oydin zamonlar.
 Tili bog'liq mardum xalq emas,
 Dili dog'liq mardum xalq emas.
 Xalq oldingi mavhum xalq emas
 Va yo mute mahkum xalq emas.

Xalq ovozi – Haq ovozidir,
 Haq ovozi – Xalq ovozidir.
 Xalq rizosi buyuk baxt erur,
 Xalq rozidir – Haq ham rozidir.

Uch ming yillik tarixing poydor,
 Uch ming yillik og'rig'ing ham bor.
 Ertakmas bu va yo hangoma,
 Har aytganing – buyuk jangnoma.¹
 Xalq oldingi mavhum xalq emas,
 Boshi egik, mazlum xalq emas.

Xalq ovozi – Haq ovozidir,
 Haq ovozi – Xalq ovozidir.

¹ H.Olimjon satri.

Xalq rizosi buyuk baxt erur,
Xalq rozidir – Haq ham rozidir.

Qadding ko'tar, dunyoga keng boq,
Har mulk-u har ma'voga teng boq.
Ne elatlar xor-zor dunyoda,
Xor-u zor ham nochor dunyoda –
Davlating bor – shavkating poydor,
Shavkating bor – davlating poydor.

Yurt otasi – xalq orasida,
Har ko'ngil, har qalb orasida –
Xalq holidan, yo Qodir Olloh,
O'zi kezib bo'larkan ogoh,
El ko'nglida savol bo'lmagay,
Bunday elda zavol bo'lmagay.

Xalq ovozi – Haq ovozidir,
Haq ovozi – Xalq ovozidir.
Xalq rizosi buyuk baxt erur,
Xalq rozidir – Haq ham rozidir.

Ota-ona rizosiday bu,
Kelajakning imzosiday bu.
Ming yillarning orzu-xayoli –
El-u yurtning ko'rk-u jamoli.
Kelajakka tilxatlaridir,
Davr-u zamon dastxatlaridir.

Xalq ovozi – Haq ovozidir,
Haq ovozi – Xalq ovozidir.
Xalq rizosi buyuk baxt erur,
Xalq rozidir – Haq ham rozidir.

19.04.2021-y.

BIZNING OVOZ

Bizning ovoz daxldordir asrlarga,
 Yangi davr-u zamon, yangi nasllarga.
 Yuraklarga kelgan yanglig' yana bahor,
 Bizning ovoz – ifor to'la ona diyor.
 Ezgu orzu-niyatlarga parvoz beramiz,
 El-u yurtning baxti uchun ovoz beramiz.

Davr-u Zamon shiddatlidir – ortga qaytmas,
 Inson umri mehnatlidir, sayr-u gashtmas.
 Vatan Vatan bo'lgaymu biz jon chekmasak,
 Jondan kechib, zahmatin har on chekmasak.
 O'ylamangkim biz so'zga pardoz beramiz,
 Vatan uchun, xalq uchun ovoz beramiz.

Bu sinovlar, imtihonlar dunyosida
 Inson yashar o't bilan suv arosida.
 Insonmi u ezgulik deb to'lg'onmasa,
 Ma'rifatning nuri bilan chulg'anmasa?
 Qodiriy ham Cho'lpon uchun ovoz beramiz,
 O'lmas ilm-u irfon uchun ovoz beramiz.

Otalarmiz, onalarmiz, farzandlarmiz,
 Barchamiz ham bir Vatanga dilbandlarmiz.
 Orzular bo'y cho'zib, bog'-u chaman o'sgay,
 Har o'g'il-qiz timsolida Vatan o'sgay.
 Oltin beshik – taxti uchun ovoz beramiz,
 Farzandlarning baxti uchun ovoz beramiz.

Ko'ngillarni shaharlarday obod etib,
Kelajakni biz bugundan bunyod etib –
Jahon ichra go'yo misli yangi jahon
Qad rostlaydi mutlaq yangi O'zbekiston.
Biz millatning ravnaqiga parvoz beramiz,
Vatan uchun, millat uchun ovoz beramiz.

Shavkatli el bu dunyoda davlatlidir,
Davlatli el olam aro shavkatlidir.
So'ylayversa ado bo'lmas dardlaring bor,
Dardlaringni aritguvchi mardlaring bor.
Shunday sha'n-u shavkat uchun ovoz beramiz,
Mangu toj-u davlat uchun ovoz beramiz!

10.11.2019-y.

TURONZAMIN

Qadim Turonzamin – suronzamin bu,
 Goh to'fon, gohida bo'ronzamin bu,
 Oh-u afg'onlari ko'klarga yetgan,
 Asriy ofatlarni ko'rg'on zamin bu.
 Dasht-u sahrolari cheksiz ummonim,
 Qadim Turonimsan, buyuk Turonim.

Nuhning kemasida chayqalgan xil'at,
 Bir o'tlug' nafasdan yaralgan tiynat,
 Odam avlodiga sharaf keltirgan,
 Hazrati Yofasdan tarqalgan millat.
 Asrlar jismimda jo'sh urgan qonim,
 Bobo tug'yonimsan, buyuk Turonim.

Moziylarga boqsam – faqat yong'inlar,
 Iskandar, Dorolar – yovlar, yog'iylar,
 Or-nomus qalqoni – yorlar ko'ksidir,
 Yorning siynasida kamon-yoy yig'lar.
 Erk, kurash yo'lida jonim, qurbonim,
 Qizim, o'g'lonimsan, buyuk Turonim.

Shayx ul-Kubrolarga aylabon ta'zim,
 Amudaryolari abadiy azim.
 Mangu matonatning o'lmas timsoli,
 Manguberdilari mangu Xorazm.
 Vatan deb qo'zg'olgan, ey pok iymonim,
 Qadim qo'rg'onimsan, buyuk Turonim.

Olamni bo'ylagan yovqur sarbonsan,
Yetti iqlimlarga yetgan karvonsan.
Ilk bor zamin uzra Oqsaroy qurgan,
O'zing sohibdavlat, sohibjahonsan.
Mulki Turon ichra sohibqironim,
Kavn-u makonimsan, buyuk Turonim.

Aytsin Alpomishlar, Afrosiyoblar,
Ota Qo'rqutlardan qolgan kitoblar.
Mehring ziyosidan ko'zlar qamashgay,
Manas polvonlarni ko'rgan oftoblar.
Mangu ado bo'lmas mardlik dostonim,
Ilm-u urfonimsan, buyuk Turonim.

Qirg'iz, qozog'imsan sen – qiyiq ko'zim,
Turkona boqsang gar lovullar yuzim.
Ko'rk-u kamolingdan jonim jimirlab,
Erka g'izolingdan aylanay o'zim.
Ozariy aytsam gar, nazli jeyronim,
Sarvi ravonimsan, buyuk Turonim.

Hazrat Navoiydan timsol bayt olgan,
O'z so'zin dunyoga dadil aytolgan.
Ming yil qurmaganni bir yilda qurib,
O'z yurtin qaytadan bunyod etolgan.
Olamga taralgan shavkatim, shonim,
Mardi maydonimsan, buyuk Turonim.

Faqat bir yo'l bordir – najotga eltar:
Millatlar, davlatlar, ellar, elatlar
Ahdlashib, do'stlashib, qadrdonlashib,
Birlashib olamni obod etsalar...
Olam ahli bilan sayr-u javlonim,
Davru davronimsan, buyuk Turonim.

12.11.2019-y.

BU KUNLAR TALQINI

Shudir Yaratgandan senga siylovlar,
Cheksiz dala-dashtlar, tengsiz yaylovlar.

Ufqlarga qadar yastangan surur,
Ko'zni qamashtirgay faxr va g'urur.

Ellar, mamlakatlar, qit'alar osha,
Oftob jamolini qilgay tomosha.

Oy ham shu yurt uzra balqib yayraydi,
Oltin kokillarin shunda taraydi.

Bu jayron, ko'zlari o'ynoqqa bir boq,
Qoraqalpoqqa boq, Mo'ynoqqa bir boq.

Bu tuproq, bu uyg'oq zaminlar qadar,
Zarhal qir-adirlar, Zominlar qadar -

Vatan ko'rganmisan Yer-u ko'kda sen,
Chaman ko'rganmisan biror mulkda sen?

Chorlasa qandilday yangi maktablar,
O'g'il-qizlaringni qo'ygin maqtablar.

Baxt-u toleingga dildorliging bor -
To bedor zamonda bedorliging bor.

Avval nazar solgil eldoshlaringga,
Zamondosh, zamindosh, dildoshlaringga.

Buyuk bir uyg'onish qalblarda zohir:
Kelajak – hozirdir, kelajak – hozir!

Bunda jam bo'lganda sohib davlatlar,
Olamni chulg'amish nechun hayratlar?

Bu holni bolangga so'yladingmi hech,
Do'pping yerga qo'yib o'yladingmi hech?

Magar millat uchun savobgardirsan,
Kelajak uchun ham javobgardirsan!

Baxt axir oq libos kelinchaklarday
Ko'kdan tushib kelmas halinchaklarda.

Bir zum ko'hna alam-dardlaringga boq,
Yangi zamon qurgan mardlaringga boq.

Xalq-u Vatan uchun tun-kun qayg'urgil,
Jism-u joning bilan butkul yo'g'rilgil.

Insonliging uchun aytgil tashakkur,
Tafakkur aylagil, qilgil tafakkur.

Shudir Yaratgandan senga siylovlar:
Yangi O'zbekiston – yangi saylovlar!

3.12.2019-y.

ELDOSHLARIM, DILDOSHLARIM

Sinovli kunlar tasallisi

Olam yasholmagay ko'klam, yashilliksiz,
 Odam zoti hech narsadir ahilliksiz.
 Yashasaydi razilliksiz, baxilliksiz –
 Bir kam dunyo but bo'lardi taqchilliksiz.
 Bu dunyoda shunday yurt bor – Mehrdiyor,
 Odamlari yasholmaydi yaxshiliksiz.

Mehrdiyor dedim, asli mehri daryo,
 Bir-biriga mehr-u sehri daryo-daryo.
 Shaharlarim, qishloqlarim, dasht-u sahro,
 Og'amdirsiz, inimdirsiz, opam, singlim –
 Nomingizni tutib bo'lmas ayro-ayro.

Matonatni jonga joylab kelgan xalqmiz,
 Og'ir kunni sabr bilan yenggan xalqmiz.
 Bir mayizni qirqqa bo'lib yegan xalqmiz,
 Tarix guvoh, jamlab ilm-u ma'rifatni,
 Peshonasi yulduzlarga tekkan xalqmiz.

Taskin uchun qamishdan ham kuy chiqargan,
 Xushxabarning peshvozig qo'y chiqargan.
 Pok niyatdan qancha fikr-u o'y chiqargan:
 O'ylab-o'ylab, hajga yiqqan puliga ham
 Qaqrab yotgan qishlog'iga suv chiqargan.

Eldoshlarim, dildoshlarim, tildoshlarim,
Hajga bormay hoji bo'lgan eldoshlarim,
Dildoshlarim, tildoshlarim, yo'ldoshlarim,
Bu sinovli kunlar ham tez o'tar-ketar,
Bu sinovli yilda aziz yildoshlarim.

Arbobdirsiz, vazirdirsiz savob ishga,
Tabibdirsiz, habibdirsiz savob ishga.
O'z dardingiz, tashvishingiz yutib ichga,
Kecha demay, kunduz demay el-ulus-chun
Siz hozir-u nozirdirsiz savob ishga.

Ezgulikdan inson umri firuz bo'lgay,
Toki odam bir-biriga dilso'z bo'lgay,
Oq dasturxon to'shar hayot – rizq-ro'z bo'lgay,
Mir Alisher bobomiz lutf etgan misol –
Har kunimiz Navro'z bo'lgay, Navro'z bo'lgay!

Olam ahli bilan bukun darddoshdirmiz,
Darddoshdirmiz, demak birmiz, qardoshdirmiz,
Qardoshdirmiz, demakkim biz qalbdoshdirmiz.
Qalbdoshlikdir birdamlikning boshlanishi,
Birdam bo'lsak, bizlar buyuk bardoshdirmiz.

Mehrda ham shavkatlisan, ona yurtim,
Bitmas mehr-u shafqatlisan, ona yurtim,
Ezgu shior-da'vatlisan, ona yurtim,
Mehring bilan bag'ring ochib, olam aro
Davlatlisan, davlatlisan, ona yurtim.

23.03.2020-y.

SADOQAT

“Fidokorona xizmatlari uchun” ordeni
sohibi Quدراتilla Rafiqovga

Olloh har ismga bir hikmat bergay,
Olloh mehribondir, shafiqdir doim.
Shu bois odamzod to umr ko'rgay –
Mehr-u e'tiborga loyiqdir doim.

Shavkatli, bag'rikeng ulug' zotlarga
Buyuk xalq shavkatin etgaydir ato.
Inson munosibdir mukofotlarga –
Toki o'z burchini qilgaydir ado.

Buyuk bobolarning g'urur-oridan
Bu millat toabad nomus-orlikdir.
Bir umr qolmayin el-yurt koridan,
Halol xizmat qilmoq – fidokorlikdir.

Farzandlar baxtini ko'rmoq ham – sharaf,
Vatan saodati – buyuk saodat.
Sidq-u sadoqatin bir umr asrab,
To'g'ri yashamoq ham asli matonat.

Hali jaholatga to'lug'dir olam,
Toki el-yurt yashnab, gullarga to'lgay –
Sizday insonlarni o'stirgan xalq ham
Aslo kam bo'lmagay, qudratli bo'lgay.

2020-y.

G'ALABA VA IFTIXOR

Professional boks bo'yicha jahon chempioni

Murodjon Ahmadaliyevga

(AQSH. Mayami shtati, 2020.01.02.)

Shavkatli zotlardan shiddatlar olgan,
Shiddatli zotlardan ibratlar olgan –

Osmondan tushmagay obro', shuhrat-shon –
Olloh murodingni bermish, Murodjon!

Otang Qahhor, bobong Ahmadalidir,
Zahmating shu elning zahmatlaridir.

Osonmi dunyoda farzand o'stirmoq,
El-yurtga munosib dilband o'stirmoq?

Bir o'g'il ulg'ayib to o'g'lon bo'lgay,
Ota-ona bag'ri qancha qon bo'lgay.

Parij, Rumolardan yiroq-yiroqda,
Ilm-u ma'rifatga makon tuproqda.

Kamtarin el aro sen kamol topding,
Baxt-u toleingni bezavol topding.

Senda jam shiddatning qancha-qanchasi,
Hazrati Boburning yo'lbars panjasi.

Qoningda jo'sh urgan bedor, isyonkor,
Mashrab bobolarning jazavasi bor.

Shavkatli zotlardan shiddatlar olgan,
Shiddatli zotlardan ibratlar olgan.

Ummon ortidagi har bir zarbingdir,
Sening Vatan uchun harb-u zarbingdir.

Ko'rdi Mayamining mahliqolari,
Ko'rdi Ovrupo ham Amriqolari –

Qancha zo'ravonlar bor bu dunyoda,
G'irromlar dastidan xor bu dunyoda –

Bir o'zbek g'olib-u muzaffar kelmish,
Ikki yelkasida qo'sh kamar kelmish.

Ha, mardlik oldida nomardlik abgor,
Senda mard millatning matonati bor.

Yetti yot ellardan yurtga qaytayin,
Men ham dunyolarga qarab aytayin:

Ketdi ko'ksimdagi ko'hna nolam-ay,
Faxr-u iftixorim, jonim bolam-ay!

Otang Qahhor, bobong Ahmadalidir,
Senga yog'ilgan el rahmatlaridir.

Osmondan tushmagay hargiz shuhrat-shon,
Joningni jabborga berib, Murodjon,

Oqlading xalqingning halol nonini,
O'zbekiston nomin, o'zbek nomini.

Seni keldi degan xushxabaringday,
Amu, Sirdaryoni – qo'sh kamaringday,

Shu muzaffar elning beliga boylab,
Bor g'urur-orimni dilimga joylab,

Yangi davr-u zamon sahnidan turib,
Men ham aytgim kelar zavqlarga to'lib:

Shavkatli zotlardan shiddatlar olgan,
Shiddatli zotlardan ibratlar olgan,

Ketdi ko'ksimdagi qancha nalam-ay,
Faxr-u iftixorim, jonim bolam-ay!

01-02.02.2020-y

“COVID-19”

1. Birinchi tasdiq

Bir virus chiqibdi
 “Korona” emish,
 O‘zi Yer yuzida yagona emish.
 Viruslar ichra toq,
 tojdor emish u,
 Kim aytar tojdormas,
 shoxdor emish u.
 Ya’ni panja-panja...
 shoxlari bormish,
 O‘zi ... dumalog‘-u...
 shoxi bisyormish.
 O‘xsharmish suvosti kemalarga ham,
 Kemalarga qarshi minalarga ham.
 Bir zum karaxt qoldi
 qadim Chin-Mochin,
 Bu ko’hna ochun ham,
 bu yangi ochun.
 Xitoyning olmosko‘z zarrabinlari
 Ko‘rsatdi besh panja,
 besh qo‘l singari.
 Eng zo‘r usullarni tatbiq etdilar,
 Eng hoziq tabiblar tasdiq etdilar.
 Qayta tekshirdilar ming bor,
 ming bir yuz...

Viruslar ichra bu
 eng yangi virus!
 Olam ahli tomon
 gom¹ qo'ydilar so'ng,
 Virusga "Covid" deb
 nom qo'ydilar so'ng...

21.03.2020-y.

2. Birinchi... va ming birinchi tasdiq

Qaydan chiqib kelding "Korona" virus?
 Bugun Yer yuzida yagona virus.
 Viruslar ichra sen tojdor ekansan,
 Tojdor ekansan ham shoxdor ekansan.
 Dunyoning yarmi – suv,
 yarmi quruqlik,
 Yarmi qorong'ulik, yarmi yorug'lik.
 O'xshab turibdirsan
 ajab, vo ajab,
 Kemalarga qarshi minalarga zap!..
 ...Qaydan chiqib keldi bu ofat-balo,
 O'zing panoh bergin, qodir Rabbano!
 Qaydan chiqib keldi?
 Qay ko'y-ma'vodan?
 Narx-u navodanmi?
 Ob-u havodan?
 Ko'rsatdi zarrabin oynaklar ayon:
 Bundayin virusni ko'rmagan jahon!
 Bir zum karaxt qoldi
 qadim Chin-Mochin,
 Bu ko'hna ochun ham
 bu yangi ochun.
 Eng zo'r usullarni tatbiq etdilar,

¹ Gom (*fors.*) – qadam. Bu o'rinda yuzlanmoq ma'nosida.

Olam olimlari tasdiq etdilar.
Imzo chekdilar so'ng:
Afsus, ming afsus,
Viruslar ichra bu eng yangi virus!..
...Bu virus shu taxlit,
ushbu tariqa
"Covid" nomi bilan kirdi tarixga!

22.03.2020-y.

* * *

Kelmagandirsan-ku jimjima uchun,
 Virus, paydo bo'lding sen nima uchun?
 Ko'rsatmoq uchunmi
 razolat kuchin,
 Yo olmoq uchunmi jaholat o'chin –
 Virus, paydo bo'lding
 sen nima uchun?
 Bu ko'hna ochun ham
 bu yangi ochun
 Bag'rida odamzot bolalarining,
 Mehr va muhabbat lolalarining
 Sensiz kam edimi dard-alamlari,
 Tortgan azoblari,
 ranj-sitamlari?
 Virus, nahot bu gal ko'pga kelding sen?
 Na to'y
 va na talato'pga kelding sen.
 Nahotki bu galgi jazoying yomon?
 Avzoying yomondir!
 Avzoying yomon!
 Demakkim, balo-yu qazoying yomon.
 "Covid" misan o'zi va yokim jovid?¹
 Jovidga keldingmi bu safar "Covid"?
 Virus, paydo bo'lding sen nima uchun?
 Bu ko'hna ochun ham
 bu yangi ochun,

¹ Jovid (*forc*) – mangu, abadiy.

Bobo Oftob uchun,
 Momo Oy uchun
 Odamzot toabad yashasa arzir,
 Toabad yashasa –
 Toabad qarzdir.

13.04.2020-y.

BIR-U BOR

1

Shu kunlarni berganiga
 Yaratganga tashakkur,
 Tafakkur qil, tafakkur qil,
 tafakkur qil, tafakkur!
 Birni ko'rib fikr qilsang,
 birni ko'rib zikr qil,
 Ey, odamzot, shukr qilgil,
 shukr qilgil, shukr qil!
 Bildingmi hech nechun mavjud,
 borliq, Yer-u samolar?
 Eng avvalo, Egasiga
 aytgil hamd-u sanolar.
 To'nkarilib tushmas nechun
 shu osmon, shu samovot?
 Koinotning sarvariga
 aytgil maqto'v salovot.
 Tanho butun olamlarning
 Egasi Parvardigor,
 Uning O'zi Bir-u Bordir,
 Uning O'zi Bir-u Bor.
 Tanho Unga daxldordir
 mul'k ham, kav'n-u makon ham,
 O'z-o'zidan paydo bo'lmas
 hech bir davr-u zamon ham.
 Har qavm, har uluskim bor
 joy bergay, vatan bergay,

Kimga cho'l-u sahro, kimga
 bog' bergay, chaman bergay.
 Najot bergay, baxt bergaydir
 boqib so'ngsiz xilqatga,
 Davlat bergay, taxt bergaydir
 qarab xalq-u millatga.
 Olloh O'zi har elga O'z
 soyasin ham bergaydir,
 Soyasiga oliy maqsad
 g'oyasin ham bergaydir...
 Shul sababdan tuprog'ini
 ko'zga surt deb aytgaylar,
 Bobolar haq: Olloh nazar
 qilgan yurt deb aytgaylar.

2

Odamzotning bug'doyi bor,
 arpasi bor, sholisi,
 Salkam sakkiz milliardga teng
 Yer yuzin aholisi.
 Momo Yerning siynasida
 son-sanoqsiz og'riqday,
 Salkam sakkiz milliard odam
 sochilmishdir tariqday.
 Aylanadi ko'hna falak,
 yulduzlar pichir-pichir,
 Aylanadi ko'hna Zamin
 tun-u kun g'ichir-g'ichir.
 Necha milliard yildan buyon
 yashab kelar odamzot,
 Boshi uzra shu koinot,
 sehrli shu samovot.

31

Bor-yo'q holing shu ekan-ku,
bag'ringni til, odamzot,
Yaxshilik qil, yaxshilik qil,
yaxshilik qil, odamzot!
Bir-biringga go'r qazguncha,
ko'chat, nihol o'tqazgil,
Yurting, o'g'il-qizlaringga
ibrat – maqol o'tqazgil!

22.03.2020-y.

NUSRAT DO'XTIR

Nusrat do'xtir hajga bormadi.
Qirq millyonmi, ellik millyonmi,
Niyat qilib yiqqan pulini,
Halol ishlab topgan pulini,
Ko'p o'yladi, saqlab qo'ydi u,
Boshqa ishga asrab qo'ydi u.

Taqdir uni ko'p bor sinadi,
Nusrat do'xtir ammo sinmadi.
Mehri baland edi ishiga,
Boqmay hayot g'am-tashvishiga,
O'z kasbi deb kuyib-pishardi,
Tong sahardan ishga shoshardi.

Kuz ham o'tdi, qish ham o'tdi-ku,
Yaxshi-yomon ish ham o'tdi-ku.
Qo'zigullar yorardi ildiz,
Bahor keldi – teng kecha-kunduz.
Qirlar yashnab, yasharib olam,
Yaqinlashdi haj mavsumi ham.

Hech kimga u ko'nglin yormadi,
Nusrat do'xtir hajga bormadi.
Mahalla-ko'y, guzar, xaloyiq,
Gap topdilar mavzuga loyiq:
Balki sarf-u xarjga bormadi,
Nusrat do'xtir hajga bormadi.

Mehnat qilib hargiz hormadi,
 Nusrat do'xtir hajga bormadi.
 Quruqshagan ariqlar nolon,
 Do'xtir bag'rin ezardi har on.
 Yoz paytida jizg'anak bog'lar
 Bemorlarday bag'rini dog'lab...

.....

Bu safardan kechmoq osonmi?
 Qirq millyonmi, ellik millyonmi,
 Do'xtir shuncha yiqqan puliga,
 El-ulus-chun savob yo'liga –
 Niyatini oxir sezdirdi,
 Bir ajoyib quduq qazdirdi.

Bir daryo suv toshib, yarqirab
 Yer ostidan chiqdi sharqirab.
 Ariqlarga jon kirdi darhol,
 Sano aytdi har barg, har nihol.
 El-ulus ham yetdi fahmiga,
 Duo qildi do'xtir sha'niga.
 Duo qildi dildan hojilar,
 Hajdan qaytib kelgan hojilar.
 Ayvonlari duoga to'ldi,
 Do'xtir hajga borganday bo'ldi.

23.03.2020-y.

HAFSALA FALSAFASI

Nazar sol har holatning
mazmun-mohiyatiga,
Xislatin o'ylab ko'rgil,
boqqil xosiyatiga.
Shu subhidam sabo ham
esmadi asli bekor,
Uning ham umring aro
o'z o'rni, hikmati bor.

Hayot darvozalarin
lang ochmoqda bahorga,
Ko'ngling darichalarin
to'ldirdi u iforga.
Bilsang o'zingga bog'liq
hayoting, halokating,
Shu tonggi nasimchalik
yo'qmi yo layoqating?..

23.03.2020-y.

“COVID-19” SABOQLARI

Virus nimaga o'rgatdi?

Hamma ommaga ko'rsatdi,
 Omma hammaga ko'rsatdi,
 Hamma-hammaga ko'rsatdi:
 Odamzot, holing shu ekan,
 Bor qiyl-u qoling shu ekan,
 Bor hasbi holing shu ekan.
 Ko'rsatdi u bir kechada,
 Olam uchun sir kechada,
 Odam zotin foniyligin,
 Inson umrin oniyigin.

Bor gap ham shu:

Avvaliga
 O'xshab olam savoliga,
 Savoli ham zavoliga,
 Bani bashar, aholiga
 Vahm solib ko'p qo'rqitdi,
 Qo'rqitsa ham xo'p qo'rqitdi.

Virus nimaga o'rgatdi?

Avvaliga xo'p o'ynatdi.
 O'ynatdi ham, o'ylatdi ham,
 O'ylatsa-da o'rgatdi ham:
 Umring bir pulga arzimay,
 Bir-biring go'ring qazimay –
 Qadr etmoqni o'rgatdi,
 Sabr etmoqni o'rgatdi.

Virus nimaga o'rgatdi?
 Eng avvalo u ko'rsatdi:
 Bu azaliy qonun-qoida,
 O'pishmaslik koni foyda.
 Barchani u birato'la,
 Katta-kichikmi – biryo'la,
 Avval masofadan turib
 Muomalaga o'rgatdi.
 So'ng esa uyda o'tirib
 Mutolaaga o'rgatdi.
 O'rgatdi kitob o'qishga,
 Kitob o'qib yosh to'kishga.
 Fikr etishga o'rgatdi,
 Shukr etishga o'rgatdi.

Virus nimaga o'rgatdi?
 Shoshqaloqlarni to'xtatdi,
 Hovliqmalarni o'xshatdi.
 To'xtab turishga o'rgatdi,
 O'ylab ko'rishga o'rgatdi.
 Bir-birining orqasidan
 Gapirmaslikka o'rgatdi,
 Tupurmaslikka o'rgatdi.

Hozircha shu ilk xulosa,
 Bir kuni, Xudo xohlasa,
 Ro'yi zamin gulga to'lsa,
 Turli-tuman mikroblardan
 Odamlar forig' bo'lolsa.
 Bitib barcha kam-u ko'stlar,
 Moviy ko'zlar, qora ko'zlar,
 Gaplashamiz yana, do'stlar,
 Dardlashamiz yana, do'stlar.

...Hozircha shu. Biz-chi, bizni
Virus nimaga o'rgatdi?
Eng avvalo – qo'limizni,
Eng muhimi – ko'nglimizni
Toza yuvishga o'rgatdi,
Toza yurishga o'rgatdi!..

26.03.2020-y.

SEN UCHUN...

Karantin kunlarida

Qodiriylar, Usmonlar-u Cho'lponlar
Zindonlarda o'tirishdi sen uchun.
Jangga ketgan gulday-gulday o'g'lonlar
Dushmanlarni o'ldirishdi sen uchun.
Yuz yil o'tar.

O'tar asr-u zamonlar,
Boqar bizga qurbon bo'lgan o'g'lonlar,
Osmonlardan giryon-giryon Cho'lponlar –
Abdullolar, Fayzullolar, Usmonlar,
Gulday-gulday juvonmardlar,
o'g'lonlar.

Gulday-gulday juvonmarglar,
qurbonlar –
Millat uchun jonin berib o'lponlar,
Millat uchun shahid ketgan o'g'lonlar,
Millat guli bo'lgan aziz o'g'lonlar.
Qodiriylar, Usmonlar-u Cho'lponlar,
Abdullolar, Fayzullolar, Usmonlar –
Zindonlarda o'tirishdi sen uchun,
Shu zamonni keltirishdi sen uchun.
Ko'z oldingga keltirmaysan sen nechun?
O'z uyingda o'tirmaysan sen nechun?!

27.03.2020-y.

IBN SINO O'GITLARI

Sino bobo shundoq demish:
 Odamzotga ko'p ham yemish
 Kerak emas. Suv va havo,
 Yer va quyosh – tanga davo.

Yana shulkim, Sino bobo,
 Alloma ham dono bobo
 Demishlarki: Katta boylik –
 Xotirjamlik bilan sog'lik.
 Sabr qilsang – bu ham sog'lik,
 Buyog'i o'zingga bog'liq.

Eng muhimi: o'quv kerak,
 Hafsala ham uquv kerak.
 Jaholat va johillikdan
 Butun umr qo'rquv kerak.
 Sino bobo – dono bobo,
 Dono bobo – Sino bobo.

Olloh O'zi bilguvchidir,
 Vaqt-soatni bo'lguvchidir.
 Uzoq yashang, ko'plab yashang,
 Har qadamni o'ylab yashang.
 Har kimning rizq-ro'zi bo'lar,
 Har dilning o'z so'zi bo'lar,
 Yaratganning ko'zi bo'lar.
 Buyog'ini, aziz do'stlar,
 Yaratganning O'zi bilar.

27.03.2020-y.

ITALIYA DO'XTIRLARI

Italiya do'xtirlarin ko'rdingmi sen?
 Ko'rgandan so'ng
 o'zingdan hol so'rdingmi sen?
 O'zingdan hol so'rgandan so'ng,
 bildingmi sen,
 Uyqung kelmay, yurak-bag'ring tildingmi sen?
 Italiya do'xtirlarin yuziga boq,
 Niqoblarning ariq-ariq iziga boq.
 Yuziga boq,
 qayta-qayta yuziga boq,
 Munglug'-munglug' nigohlari
 ko'ziga boq.
 Janggohlardan chiqqandayin bechoralar,
 Horg'in-horg'in, so'lg'in-so'lg'in dilporalar –
 Ular bugun tong saharda jangdan chiqqan,
 Jon talashgan har bir jism-u tandan chiqqan.
 Chuqur botgan ko'zlaridan ming-ming bemor
 Boqar edi umidvor ham zor-u nochor.

Italiya do'xtirlari, ma'yus jonlar,
 Tirik turib bergandayin ko'p qurbonlar,
 Butun olam yotgandayin sakarotga –
 Bu nigohlar so'ylardi bor odamzotga:
 Aytmangizkim,
 biz joy va yo non talashdik,
 Jon talashdik,
 har jon uzra jon talashdik.

Ey, odamzot,
bir-biringga dilxoh bo'lg'in,
Inson bo'lsang,
o'z holingdan ogoh bo'lg'in!..

Internetda bu surat tez tarqab ketdi,
Bir kechada olam kuyib,
qaqrab ketdi.
Bu suratga qarab bag'ring
tig'laydursan,
Odam bo'lsang –
yig'laydursan, yig'laydursan.
Bu baloni O'zing bizdan daf qil debon,
O'zing gumroh bandalaring afv qil debon,
Kuymasin deb xonumoni, uy-kapasi –
Tongga qadar yig'lab chiqdi Rim Papasi.
Bunga boqib sen ham bag'ring tig'laydursan,
Odam bo'lsang –
yig'laydursan, yig'laydursan.

Odam zoti bugun barcha bir kemada,
Halokatli,
falokatli,
sir kemada –
Angladingmi umring oniy chaqinligin,
Ibtidongdan intihoying yaqinligin?
Dantedayin zotlar bergan qadim diyor,
Qadim diyor,
ilohiy ham azim diyor –
Angladingmi –
nechun xor-u abgor qoldi?
Bir dard uzra buncha zor-u nochor qoldi?
Anglading gar,
sen ham bag'ring tig'laydursan,

...Rahm qilgil shu maysaday jussalarga,
Duchor qilma balolarga, g'ussalarga.
O'zing asra barchamizni, Xudovando!
Xudovando, O'zing asra, Yo Rabbano!..

43

SHIFOKORLAR JANG MAYDONIDA

Yuz ming do'xtir safarbardir.
 Yuz ming do'xtir!
 Nokaslarga balki buning farqi yo'qdir.
 Kinga buning farqi yo'qdir –
 qalbi yo'qdir.
 Ular o'ylar: bizga buning
 xavfi yo'qdir.
 Yuz ming do'xtir safarbardir.
 Yuz ming do'xtir!

Prezident aytdi u kun:
 Mamlakatlar,
 Manman degan mamlakatlar,
 ellar, xalqlar,
 Chora topmay, bas kelolmay,
 to'kib ashklar,
 To bizni ham mahv etmay
 bu xavf-u xatar –
 Yuz ming do'xtir safarbardir.
 Yuz ming lashkar!

Biz shunchaki bir xalq bo'lib
 yurmaganmiz,
 Ne-ne jabr-u sitamlarni
 ko'rmaganmiz.
 Bekor o'zni o'tga-cho'g'ga
 urmaganmiz,

Har bemorning yuz-ko'zida
 ishonch balqar,
 Tiriklikdan toki umid –
 nishon balqar.
 Yuz ming do'xtir jangga kirar.
 Yuz ming lashkar!

Ne-ne donolarni bergan cheksiz diyor,
 Ibn Sinolarni bergan tengsiz diyor.
 Jamlab jami jadval,
 tartib-qonunlarin,
 Odamzotga baxsh etgan
 “Tib qonunlarin”.
 Bilgay buni Parij, Rumo,
 Hind-u Qashqar,
 Yuz ming do'xtir jangga kirar.
 Yuz ming lashkar!

Shu qadim yurt – ota-bobong makonidir,
 Bukun millat sog'ligi –
 jang maydonidir.
 Zoye ketmas ajdodlarning ta'limlari,
 Ey elimning Siz Luqmoni
 hakimlari!
 Shashtingizdan yuz ming jon-u
 dilim qalqar –
 Yuz ming do'xtir jangga kirar,
 Yuz ming lashkar!

Yuz ming lashkar, yana shuncha
 dov-u dastga,
 Millyon-millyon qo'lqoplar-u
 niqob-maskas.
 Jangchilarday safarbardir,
 shifokorlar,

Shifokorlar – sadoqatli fidokorlar.
 Sarishtakor farishtalar – hamshiralar,
 Hamshiralar – farishtalar paripaykar,
 Yuz ming lashkar jangga kirar,
 Yuz ming lashkar!

Butun dunyo bukun buyuk
 janggoh erur,
 G'olib uldir – qay el hushyor,
 ogoh erur.
 Zamin uzra odamzot xor,
 uyum-uyum,
 Ro'yi Zamin – sening uying,
 mening uyim.
 Bitsam agar she'rga to'lar
 yuz ming daftar,
 Yuz ming lashkar jangga kirar,
 Yuz ming lashkar!

Yig'ishtirdik ne dabdaba, as'asadir,
 Vijdon bizga bugun qurol-aslahadir.
 Beparvolik – xiyonatdir millat uchun,
 Xalq-u Vatan millat bo'lar kundir bukun.
 Fosiq kaslar fahm etmay
 boshin qashlar,
 Yuz ming askar jangga kirar,
 Yuz ming lashkar!

O'z joningiz qo'yib xavf-u xatarlarga,
 Siz kirdingiz jiddiy jang-u jadallarga.
 Yaratgandan bordir mening
 so'rorlarim:
 Sog' bo'lsinlar, omon bo'lsin bemorlarim,
 Bemorlarim uzra Sizday bedorlarim!

Sog' bo'lsin deb butun olam,
xalq-u bashar,
Yuz ming lashkar boshlab kirar
yuz ming askar!
Yuz ming lashkar jangga kirar,
Yuz ming lashkar!

29-30.03.2020-y.

DAVLAT KETMAGAY

Soʻz mulkida,
 sheʻr mulkida sultonlar –
 Jahongirlar, olamgirlar, xoqonlar.
 Saltanatda arboblari aʻyonlar,
 El baxtini omonlikda koʻrgonlar,
 “Shifoia”, “Xalosiya” qurganlar.

Elga dilsoʻz, elga jonsoʻz bobomiz,
 Ulus birlan bir qosh-u koʻz bobomiz.
 Alisherbek bobomiz, oʻz bobomiz –
 Bor davlatin el-ulusga burdirgan,
 Xonaqohlar, madrasalar qurdirgan.

Ustod Mirxond yo Xondamir aytsinlar,
 Qilinmagay tarix tahrir, aytsinlar.
 El gʻamini yemoq nadir, aytsinlar:
 Tarix charxin elga qarab yurdirgan,
 “Ixlosiya”, “Nizomiya” qurdirgan.

Yana qancha bogʻ-u rogʻ-u, yoʻl-rabot,
 Guzarlar-u koʻcha-koʻy ham mahallot.
 Mamlakat gar obod boʻlsa, el ham shod,
 Qancha zor-u nochorlarni toʻydirgan,
 El koʻnglida inshootlar qurdirgan.

Bir bahona, men moziyni esladim,
 Mir Alisher Navoiyni esladim.

Bir bobomda shuncha ranj-u mehnatlar,
Elga mehr-u vafoyini esladim.
Jahongirlar, olamgirlar, xoqonlar,
So'z mulkida sohibqiron sultonlar.

Asrlarning kaftiga kaft qo'yganlar,
Har bir g'ishtga kaft bilan taft qo'yganlar,
Shaharlarni kaftida dast qo'yganlar
Davru zamon shiddatlarin burganlar,
Yangi davru, yangi zamon qurganlar.

Oqqan daryo oqqay, ofat yetmagay,
Shul zamonga bir talofat yetmagay.
Davlat berding, shavkat berding, Xudoyim,
Shu davronga ziyon-zahmat yetmagay.
Aytabersam, Jayhundaryo yetmagay,
Shu elimga kelgan davlat ketmagay,
To dunyo bor – sha'n-u shavkat ketmagay.

1.1.2020-y.

UMUMMILLIY, UMUMBASHARIY

Bu virus dunyo uchun
umumxatariy virus,
Bir el yo elat emas –
umumbashariy virus.

Chek qo'ying har qandayin
bekorchi izdihomga,
Rioya aylang, do'stlar,
umumiy intizomga.

Har qanday baloning ham –
Yer yo ko'k toqidadir,
Daf etmoqning ilk sharti –
tartib ham qoidadir.

Oraliqdagi ma'lum
masofani saqlangiz,
Bir-biringiz avaylab,
e'zozlangiz, asrangiz.

Odam bo'lsangiz agar
odamzotga suykalmang,
Mehringiz ichga yuting,
chuchkirmang ham yo'talmang.

Hal bo'ldi ming yil avval
kelgan bir topishmoq ham,
Ko'rishmoq mumkin emas,
mumkinmas o'pishmoq ham.

Bizda mehr-u oqibat
azal umumiylıkdir:
Baxt ham – umummıllıdır,
dard ham umummıllıdır.

Har uy, har xonadonda
ilm ziyosin asrang,
Bobolar, momolarning
sharm-u hayosin asrang!

Toshkentning qoq bag'rida
umummilliy bog'im bor,
Qodiriy, Cho'lponlarday
mening milliy dog'im bor.

Umummilliy jaholat
bosganda mamlakatni,
Bu insonlar qutqargan
millat ham ma'rifatni.

Olam ahli boshiga
tushgan bu xavf nogahon –
Barcha millatlar uchun
umummilliy imtihon.

Dunyoning g'am-kulfatin
birga-birga tortib-da,
Biz bukun yasholmaymiz
yakka-yakka tartibda.

Bu ofat o'ylantirib
 qo'ydi bani odamni,
 Olamni ajratdi ham
 birlashtirdi olamni.

Qit'alarni bir kunda
 go'yo hibs etdi u,
 Davlatlarni berkitib,
 xalqlarni jips etdi u.

Eng og'ir kunlarda ham,
 ona yurtim, onajon,
 O'yladingmi sen axir
 o'z joningni bir zamon?

Bobo quyosh ham hatto
 olam ahli tarafdirdi,
 Dardingga malham bo'lmoq
 umummilliy sharaftirdi.

Tinch bo'lsin ham musaffo,
 lojuvard ham nurafshon,
 Boshing uzra toabad
 umumbashariy osmon.

Umummilliy bir xabar,
 jahoniy bir xushxabar,
 Bir sahar Yer yuziga
 tarqalmog'i muqarrar:

Yana bir halokatdan
 xalos bo'ldi odamzot,
 Hayot davom etadi –
 umumbashariy hayot.

24.03-27.04.2020 y.

SHU KUNLAR G'AZALI

Vatanga e'tiqoding ham
shu kunlarda bilingaydir,
Sadoqat ham, saboting ham
shu kunlarda bilingaydir.

Vatan sidq-u vafo istar,
kim ul – sayr-u safo istar?
Siyog'ing ne, sifoting ham –
shu kunlarda bilingaydir.

Eling boshiga ish tushmish,
misoli yozda qish tushmish,
Siroting, pulsiroting ham
shu kunlarda bilingaydir.

Jahonda do'stlaring bisyor,
elingdan qo'ymasin zinhor,
Nadir chin do'st-u yoting ham –
shu kunlarda bilingaydir.

Eling ne bo'lsa shuldirsan,
agar gul bo'lsa – guldirsan,
Bilingay fikr-u yoding ham,
shu kunlarda bilingaydir.

O'g'il ham qizlaring shirin,
ular shirin – umr shirin,

Asal qand-u naboting ham
shu kunlarda bilingaydir.

Senga shundoq chaman bermish,
g'urur otlig' saman bermish,
Nadir zuryot-u zoting ham,
shu kunlarda bilingaydir.

Go'zaldir asli Xalloqing,
go'zal tut xulq-u axloqing,
Yomon ham, yaxshi oting ham
shu kunlarda bilingaydir.

Na mudroqsan, na bedorsan,
eshit takror-u takror san:
Imoning, e'tiqoding ham
shu kunlarda bilingaydir.

Ayo shoir, eling aytar:
baloni So'z bilan qaytar,
Nadir she'r-u bayoting ham –
shu kunlarda bilingaydir.

Vatan – shavkatli davroning,
Xudo bo'lsin nigahboning,
Hayoting ham, najoting ham
shu kunlarda bilingaydir!

7-10.04.2020-y.

BIRINCHI HAMLA. BIRINCHI ZARBA.

SHIFOKORLAR

Olamda qanchalar razolat aro,
Sonsiz halokat-u kasofat aro.

Shuncha kiyn-u hasad, adovat ichra,
Qancha qabohat-u jaholat ichra –

Birinchi hamlani do'xtirlar oldi,
Butun olam shu tun "do'xtirlab" qoldi.

Bunchalar battolsan, birinchi hamla,
Qattolsan, qattolsan, birinchi hamla!

Amriqo, Ovrupo, Chin-Mochinmi yo,
Yolg'on ochunmi yo chin ochunmi yo –

Qurtdan chiqdimi yo ko'rshapalakdan,
Dunyo bir seskandi zo'r shapaloqdan!

Bu jangda kim bergay eng ko'p talafot?
Jaholat yutgaymi va yo odamzot?

Olam to bu ofat fahmiga yetdi,
Ilk zarba tabobat ahliga yetdi.

Balo-yu qazoga zirh-u qalqonlar,
Birinchi zarbani qaytargan jonlar.

Shu jangning birinchi qahramonlari,
Tik turib jon bergan ilk qurbonlari!

Gippokrat qasami Avitsennaga –
To'g'ri kelgandayin bir vaksinaga.

Siz doim hamdardlik tarafdorisiz,
Insoniylik nomin sharaftorisiz!

Baloning shashtini to'xtatolganlar,
Bo'ynini qayirib, no'xta solganlar –

Siz bashar avlodin qiz-o'g'lonlari,
Sizgadir olamning sharaf-shonlari!

Goh hujum, gohida qamal holatda,
Burchni bajardingiz hamma holatda –

Burchni bajardingiz pokiza, halol,
To dunyo turguncha topmangiz zavol!

Gippokrat qasamin joylab siynaga,
Siz ta'zim qilgansiz Avitsennaga!

13-14.04.2020-y.

YANGI HAYOT QASIDASI

...Biz eskicha yasholmaymiz.

Shartlar qo'yar keskin hayot.

Kim ko'ribdir bu dunyoda sokin hayot,
taskin hayot.

Azal-abad eskilik ham yangilikning
jangi hayot,

Doim g'olib-muzaffardir

Yangi hayot, Yangi hayot.

Jon Vatanim, olam kezib

topmadim sen tengi hayot,

Qutlug' bo'lsin, vatandoshlar,

Yangi hayot, Yangi hayot!

Bu dunyoda ko'klam garchi yoz-u qishdan
keyinroqdir,

Yangi hayot qurmoq asli

barcha ishdan qiyinroqdir.

Yangi hayot, osmono'par binolaring

buncha ko'rkam, buncha ko'rkam,

Buncha ko'rkam qadd-u basting,

yangi o'lkam, yangi o'lkam!

Yerga tushmish go'yo moviy

osmonlarning rangi hayot,

Bahor yanglig' ufurgaydir

Yangi hayot, Yangi hayot!

Yangi zamon qurmoq asli
 mard zotlarga buyurgaydir,
 Bu davronlar yangi-yangi
 avlodlarga buyurgaydir.
 Yigirma ming xonadonda
 chiroq yonsa bir kechada,
 Yuz ming ko'ngil ziyosini
 ko'rgaydirez bir ko'chada.
 Yangi hayot ayvonlaring buncha yorug',
 Yangi hayot,
 El ko'ngli ham shuncha yorug',
 shuncha yorug', Yangi hayot!

Yangi davr-u Yangi zamon. Yangi hayot.
 Yangi ong,
 Shahar uzra yorishmoqda yangi sahar,
 yangi tong.
 Jonu tanim, onajonim, jon Vatan,
 jon Vatanim,
 Yangi tongday yangilanur jon-tanim,
 jon va tanim.
 To bor ekan Ezgulik ham yovuzlikning
 jangi, Hayot,
 Doim g'olib-muzaffardir
 Yangi hayot, Yangi hayot.
 Doim g'olib-muzaffardir
 mangu hayot, mangu hayot.

1.1.2020-y.

“KITOBXO‘R SHAYX”

Ustoz Mahmud Sa’diyga

Davri o‘tdi ne zotlar-u turfa zo‘rlarning,
Zari bor-u, zo‘ri bor-u – qalbi ko‘rlarning.
Oshxo‘rlar-u boshxo‘rlardan farqli o‘laroq
Bu kamtar zot piri edi kitobxo‘rlarning.

Ustoz Asqad Muxtor uni “shayx” deb alqagan,
Yaxshi kitob ko‘rgan oni – oftob balqigan.
Shu kitobni toki qo‘lga kiritmaguncha –
Necha bora dunyo tugab, olam qalqigan.

Kimlar boylik yig‘di, zarhal, kimxob to‘pladi –
O‘z joniga bilmas ranj-u azob to‘pladi.
Bu tinmas jon do‘konlar-u rastalar aro
Kitob yig‘di, butun umr kitob to‘pladi.

Biz ham so‘z deb har ko‘chaga chopganlardanmiz,
So‘z changidan dilga chopon yopganlardanmiz.
Shayx Sa’diydan topolmagan pandlarimizni
Mahmud Sa’diy muallimdan topganlardanmiz.

Guvlar edi tun-kun dunyo bojxonalari,
Yarqirabon ko‘rkam qasr-u koshonalari –
Zar-tilloga ko‘mildilar kimlar, bu zotning
Kitoblarga to‘ldi uylar, oshxonalari.

Nur-ziyodir, hur ziyodir ta'lim-tarbiyat,
Shuldir asli ma'naviyat, millat, qadriyat.
Umr bo'yi kitoblardan qo'rg'on tiklagan,
Sizday zotlar bor ekan to – o'lmas ma'rifat.

Demak, ustoz, bor bo'lsin yurt ham ellaringiz,
Eranlarga xos tilingiz, keng fe'llaringiz.
Qo'lingizdan tushmasin hech, yashasin doim
Kitob to'la sadoqatli portfellingiz!

18.07.2019-y.

SHE'RIYAT

Bunchalar ulug'san,
Oddiy she'riyat.
Sen ilohiysan, biz
Moddiy, she'riyat.

Sen – muhabbat ko'shki,
Ishqning ayvoni.
Ko'ngil bilan ruhning
Moviy osmoni.

Gul rangli, dil rangli,
Sen – yangi hayot.
Sen mangu hayotsan,
Sen – mangu hayot.

Sen – oshiq dillarga
Azaliy ona.
Mangu hikmatdirlsan
Yassaviyona.

Sen – bezavol gulshan,
Mangu yashil bog'.
Qancha shoir o'tdi
Yuraklari dog'.

Ular olam yuzin
Hayron etdilar.

Ko'ngil qoni birlan
Alvon etdilar.

Ko'klarni to'ldirgan
Ohlarga qulluq.
Navoiyni suygan
Shohlarga qulluq.

Toki bu chamanzor
Guldir, rayhondir,
Qancha Boburlaring
Bargi xazondir.

Ogahylaringdir
Ogoh yorlaring.
Olloh yor bo'lgan So'z
Olloyorlaring.

Vatan deb chekdilar
Ranj-u g'urbatlar –
Ketdi qancha Mashrab,
Qancha Furqatlar.

Kuydi, kuyaverdi,
Yulduzlar kuydi.
Usmon Nosir ketdi,
Gul so'zlar kuydi.

Toabad ko'zlari
Giryonlaringdir –
Juvonmarg, lek so'nmas
Cho'lponlaringdir.

Yashab yuribdi-ku
Qancha murdorlar.
Ketdi Shavkat Rahmon,
Asqad Muxtorlar.

Bir elning ko'zini
Yoshladi-ketdi.
Muhammad Yusuf ham
Tashladi-ketdi.

Bu she'rni yozmoqqa
Bormadi qo'lim.
Ey sen, go'zal hayot,
Ey, go'zal o'lim!

Yulduzlardan kelar
Dil urishlari.
Tinglang, bu dunyoning
So'zfurushlari:

Kim so'z deb nafsiga
Non berar faqat.
Haqiqiy shoirlar
Jon berar faqat.

2001–2020-y.

EVAZ

Yoqamni qo'yvor, she'r,
Yoqamni qo'yvor!..
Seni qoni bilan
boqqanni qo'yvor,
Dil-u joni bilan
boqqanni qo'yvor,
Yoqamni qo'yvor, she'r,
Yoqamni qo'yvor!..

Farzand bo'ldimmi men ham?
Dilband bo'ldimmi men ham?
Seni sug'ordim men
bardoshlari bilan,
Onamning ko'z nuri,
ko'zyoshlari bilan,
Senga ziyo berdim,
nur berdim senga
Onamning oqargan
sochlari bilan.

Gullik faslim o'tdi,
Turlik yil o'tdi,
Mana, salkam ellik
yil o'tdi.
Betlardagi ariqlari
aytsinlar,
To'qson yillik ajriqlari

aytsinlar.

Aytsin g'o'zabargday
 dil titroqlari,
 G'o'zapoya yanglig'
 qo'l, barmoqlari.
 Yo'liga qaratib
 qo'yganni qo'yvor,
 Ko'ngil xonumoni
 kuyganni qo'yvor!
 Yoqamni qo'yvor, she'r,
 Yoqamni qo'yvor!..

Farzand bo'ldimmi men ham?
 Dilband bo'ldimmi men ham?
 Dunyoda eng yaqin

jigarlarini,
 Opalari, singillarini,
 Eng ulug' zot deganlarini –
 O'z onasi – mushtiparini
 Tiriklay kuydirib
 yoqqanni qo'yvor,
 Dard-u armon bilan
 boqqanni qo'yvor,
 Yoqamni qo'yvor, she'r,
 Yoqamni qo'yvor!..

Mana, bir jizg'anak
 yurak senga,
 Qovurilgan, sovurilgan
 yurak senga.
 Yana nima kerak senga!
 Yana nima kerak senga!..

30.11.2019-y. – 16.08.2020-y.

JAHLGA ERK BERMANG, ODAMLAR

Shifokor Anvar Rajabov naqli

Odamlar-o, odamlarmisiz,
Tog'da pishgan bodomlarmisiz?
Tog'da pishgan bodomlar ham siz,
Bog'da pishgan bodomlar ham siz.
Qahr otin surmang, odamlar,
Do'xtirlarni urmang, odamlar.

Bu dunyoda ranj-u azob bor,
Qancha g'ayr-u, qancha g'azab bor.
Bir lafzimdan men ham qaytayin,
Ustozlarim naqlin aytayin:
Jahlga erk bermang, odamlar,
Do'xtirlarni urmang, odamlar.

Kimlardadir non talvasasi,
Kimda nom-u shon talvasasi.
Eng yomoni, jon talvasasi,
Sizda esa qon talvasasi,
Yarim tunda kelsa yordamlar...
Do'xtirlarni urmang, odamlar.

Inson bo'lmoq – saodat har dam,
O'z elingga sadoqat har dam.
Bu dunyoni faqat va faqat.
Qutqarolur mehr va shafqat,
Shu damlardir – nomus-or damlar,
Do'xtirlarni urmang, odamlar.

Qarindosh deb kuyganlaringiz,
Yo'liga ko'z tikkanlaringiz,
Tug'ishgan ham tuqqaningiz ham,
Uxlab yotar, dong qotgan bu dam.
Andishaga burmang, odamlar,
Do'xtirlarni urmang, odamlar.

Kim yugursin do'xtir yugurmay,
O'z onayi zorin bir ko'rmay.
O'z uyiga kirib ulgurmay,
Bolalarin o'pib o'rgulmay,
Yetib keldi – ildam qadamlar,
Do'xtirlarni urmang, odamlar.

Shifokorlik – asli matonat,
Na rohat bor va na farog'at.
Oltmish yil ham umr ko'rmagan
Ibn Sino bunga kafolat.
Olam bir malhamga zor damlar,
Do'xtirlarni urmang, odamlar.

Azal ota-bobolar yurti –
Go'zal xulq-u odoblar yurti.
Millat ko'rki, mamlakat ko'rki –
Go'zal xulqli odamlar mulki.
Hayot davom etar abadiy,
Qisqartirmang uni asabiy.
Qo'l ko'tarib shifokorlarga –
Aylanmangiz jafokorlarga.
Haqlariga aylang duolar,
Duolarga to'lsin dunyolar.
Olloh O'zi elga yor damlar,
Do'xtirlarni urmang, odamlar.

16.08.2020-y.

OGOHLIK TALQINI

Ko'rinmas dushmanlar biz bilan birga,
Ular doim qasdi jonimizdadir.
Go'yo daxldorday har bir taqdirga –
Har kun, har soatda yonimizdadir.

Uyg'oq har bir ko'ngil ularga dushman,
Qadrdon oshnosi – har mudroq yurak.
Ular bu borada jiddiy uyushgan,
Ularga loqayd va mudroqlar kerak.

Farqi yo'q keksa-yosh, erkakmi, ayol –
Bani odamzotga alami borday:
Dunyoda sihatlik topsin der zavol,
Tiriklik yotsin der xasta bemorday.

Mo'ljal-muddaosi – to'siqsiz har qalb,
Ilm-u ma'rifatsiz har miya bo'lgan.
Shundoq tarqab-tarqab, bir-bir egallab,
Oxir kelib katta armiya bo'lgan.

Kibr-u manmanlikning mavjlari aro
Qay lahza loqaydlik langar tashlagay –
Bilingki, bu dushman emas beparvo,
Bu dushman shu zahot lashkar tashlagay.

Lashkar esa hech vaqt bexatar bo'lmas,
Dillarga in qurgan maxsuslari bor.

Hasad, riyo otlig' yashovchan, o'lmas,
Jaholat singari josuslari bor.

Ko'rib turgaydiansan do'st-u yoringni,
G'anim gar odamdir – ko'rib turgaysan.
Bilmasang, sezmasang zo'r ag'yoringni,
Boshing qayga olib, qayga urgaysan?..

Urush paytidagi tang holat yanglig'
Jang ketar shafqatsiz, tun-kun, beomon.
Mahv etar ko'rinmas qabohat yanglig',
Bu dushman yomondir, bu dushman yomon!

Qondosh-qarindoshing qarshingdagi-yu,
Kam-ko'sting xizimating, ishingdagidir.
Tashingdagi dushman tashingdagi-yu,
Ichingdagi dushman ichingdagidir.

Yer yuzin zabt etib olmoqdan avval,
Erinchoq ellarni qilgaydir ishg'ol.
Ong-u tafakkurin aylabon qamal,
Kulfat yog'dirgaydir, yog'dirar zavol.

Qasri bunyodingni yemirgay nogoh,
Keyin naf keltirmas so'nggi pushaymon.
Ey inson, ogoh bo'l, ogoh bo'l, ogoh,
Bu dushman yomondir, bu dushman yomon!

Bilgilki, har soat, har lahza, har dam,
Loqayd bo'lmoqlikka haqqimiz yo'qdir.
Qayta yaralmagay Vatan va odam,
Bizning boshqa el-u xalqimiz yo'qdir.

Olamda jang ketar pinhon va uzoq,
 Shayton ham shaylanib shimarmoqda yeng.
 Bunday payt ig'vo-yu bo'hton tarqatmoq,
 Xalqingga xiyonat qilmoq bilan teng.

Haq yo'li bir bora o'tilgay debon,
 Qurbon bo'lib ketgan Cho'lponlar haqqi,
 Yangi zamon qurmoq emasdir oson –
 Mard va matonatli insonlar haqqi,

Aziz shifokorlar, horg'in yuz-ko'zlar,
 Tunlar mijja qoqmay qaqraganlar – siz,
 Jon olib, jon berib har bemor uzra,
 Millat sog'ligini saqlaganlarsiz.

So'nmagay olamda mehr-u vafo ham
 Odamzot qalbining nur, ziyolari.
 Ogoh har bir elni asrar Olloh ham,
 Asragay aziz-u avliyolari.

Ko'rinmas dushmandir gar balo, ofat,
 Uyg'oq yuraklardir – uyg'oq posbonlar.
 Manzilga yetkizgay sog', betalafot –
 Uyg'oq karvonlarni uyg'oq sorbonlar.

Hushyor bo'l, zamondosh.
 Uyg'on, zamondosh!
 Mard zotlar hikmati bizga bo'lsin yor.
 Chunki ortimizda – jigardosh, jondosh
 Ona O'zbekiston – bedor Vatan bor!

21-23.07.2020-y.

INSONIYLIK YORDAMI

Bu olamdir – odamiylik olami,
 Bu olamdir – mehr-u shafqat olami,
 Siz deysizki – dard-u hasrat olami,
 Men deymanki – mehr-u shafqat olami.
 Insonparvarlikdir buning bir nomi,
 Mehrparvarlikdir lutf-u kalomi.

Bir millatning boshiga ish tushganda,
 Yoz pallasi nogahon qish tushganday –
 Og'ir yumush, qiyin tashvish tushganda,
 Bir udum bor – azaliy va qadimiy,
 Bir udum bor – insoniylik udumi,
 Yetib kelar insoniylik yordami.

Bandalarmiz barchamiz ham bir Haqqa,
 Ul Qahhor ham ul Qodiri barhaqqa,
 Bir zanjirdan tutash ketgan bir halqa.
 Imdod bermoq kerak demak bir xalqqa.
 G'animatdir har odamning har dami,
 Bir udum bor – insoniylik yordami.

Og'ir kunda bir-birovni yod etmoq,
 Yod etmoq ne – amalda isbot etmoq,
 Isbot etmoq, demakkim imdod etmoq,
 Qanday baxtdir – bir ko'ngilni shod etmoq,
 Bu demakkim, Ka'bani obod etmoq.
 Bir elatning bir mehrga zor dami,
 Yordam kelar – insoniylik yordami.

Butun boshli mamlakatlar, davlatlar,
Turgan edi solib vahm-u dahshatlar,
Bosdimi yo nogahoniy g'aflatlar,
Bildi tushgach o'z boshiga kulfatlar.
Hamdard bo'ldi olamning bor odami:
Yordam kerak – insoniylik yordami.

Odam Ato, Momo Havo zuryodi –
Salkam sakkiz milliard jondir avlodi,
Barbod bo'lib tursa qasri bunyodi,
Ofat ichra qolib borliq hayoti,
Olov purkab tursa ajdahor dami,
Yordam kelar – insoniylik yordami.

Siz deysizki – dard-u g'urbat olami,
Men deymanki – mehr-u shafqat olami.
Siz aytasiz – ranj-u zahmat olami,
Men deymanki – rahm-u shafqat olami.
Odamiylik to bor ekan odamda –
Olam hargiz tugamagay olamda!..

18.08.2020-y.

* * *

"Turonbank" – 30

Amir Temur bobo tangalarida
Qancha davr-u zamon,
qancha suron bor.
Moziyning tamaddun g'aznalarida
To bu tangalar bor – mulki Turon bor.

"Bizkim, mulki Turon..." demoqlik – sharaf.
Asrlar qa'ridan uzuklariday,
Oltin so'zlariday yarqirar bu gap
Hazrat Sohibqiron tuzuklarida.

Olam obod erur tijorat bilan,
Kuch – adolatdadir, adolatdadir.
Davlat ustuvordir siyosat bilan,
El-yurt saodati – saxovatdadir.

Yangi zamonlarning miqyos-shitobin
Qay bir xalq bizchalik chamalab ko'rgan:
Bugungi dunyoning hisob-kitobin
Asli Al-Xorazmiy raqamlab bergan.

Jahon bozorida qancha suron-jang,
Har mulkdor – uning zo'r kabirasiday.
Kuchga to'lib turmish mana, "Turonbank" –
Amir Temur bobo nabirasiday.

24.08.2020-y.

TIL VA MILLAT MAQOMI

Bu dunyoda millat bo'lsa – davlat yashar,
 Davlat bo'lsa – bu dunyoda millat yashar.
 Davlating bor – millating bor agar bilsang,
 Millating bor – davlating bor asray bilsang.
 Yofas bobolardan yodgor xilqatimsan,
 Ona tilim, millatimsan, davlatimsan.

Toshbitiklar poyin o'pgan Enasoylar,
 Soylaringda kokil yuvgan Momo oylar.
 Ko'nglim aro uch ming yillik avjlaring bor,
 Uch ming yillik javlonlaring, mavjlaring bor.
 Uch ming yillik qoyalarday qudratimsan,
 Millatimsan, ona tilim, davlatimsan.

Oq fотиha so'rab bordim qoshlariga,
 Oq tog'larim o'xshar bobom Koshg'ariyga.
 Kim dunyoga kelib faqat dunyo buzgan,
 Bobolarim mening so'zdan dunyo tuzgan.
 Dunyolarga dalolatim, tilxatimsan,
 Ona tilim, toj-u taxtim, davlatimsan.

Hech bir avlod o'zi shunday bino bo'lmas,
 O'z-o'zidan Beruniy yo Sino bo'lmas.
 Yer yuziga hikmat ekding arobiyda,
 Qancha ilm-u urfon bordir Forobiya.
 Jaholatga qarshi mangu da'vatimsan,
 Millatimsan, ona tilim, davlatimsan.

So'z mulkida sultonlikni bola sherga –
 Lutfiy bo'lib lutf etgan zot Alisherga.
 Samarqandsan – buyuklarga beshik bo'lgan,
 Ma'naviyat dunyosiga eshik bo'lgan.
 Olam ahli aro hamon hayratimsan,
 Ona tilim, millatimsan, davlatimsan.

Bobur Mirzo sog'ingan ul qovunlarday,
 Qolib ketding ne-ne dovul quyunlarda.
 "Boburnoma" ng jabrnomang bo'ldi sening,
 Har nomang bir sabrnomang bo'ldi sening.
 Avlodlarga mangu meros dastxatimsan,
 Millatimsan, ona tilim, davlatimsan.

Yoddan chiqmas Qodiriy ham Cho'lponlaring,
 Jonlar berib to'lab ketgan o'lponlaring.
 Adabiyot yashasa gar – millat yashar,
 Millat yashar – Adabiyot yashasa gar.
 Avloniysan, Behbudiysan, Fitratimsan,
 Davlatimsan, ona tilim, millatimsan.

Yangi davr-u davronimsan desam haqdir,
 Bir yuz o'ttiz to'rt millatga o'zing taqdir.
 Yangrab ketdi tomirlarim, jon-u dilim,
 Olam uzra yangraganda ona tilim.
 Millatlarni birlashtirgan millatimsan,
 Davlatimsan, ona tilim, davlatimsan.

Har qizing, har bolangni men bolam dedim,
 Bolam dedim, bag'rimdagi lolam dedim.
 Ay bolam-ay, qand-u asal tillaringdan,
 Tillaringdan aylanayin, tillaringdan!
 Bu dunyoda qolar mehr-u shafqatimsan,
 Davlatimsan, ona tilim, millatimsan.

Davr-u zamon shiddatlidir – ortga qaytmas,
Inson umri mehnatlidir – sayr-u gashtmas.
Vatan Vatan bo'lgaymu biz jon chekmasak,
Jondan kechib, zahmatin har on chekmasak.
Yangi azm-u shijoatim, shiddatimsan,
Davlatimsan, ona tilim, millatimsan.

Tasanno deb yozgan edim, yana yozay,
Yonib yozay, kecha-kunduz yonib yozay:
Shavkatli el bu dunyoda davlatlidir,
Davlatli el olam aro shavkatlidir.
Olam uzra yuksak sha'n-u shavkatimsan,
Davlatimsan, ona tilim, davlatimsan.

10-15.10.2020-y.

Qomat nega dol bo'lgay,
shamshod nega dol o'lmas?
Oftob – seni chehrangday,
qosh nega hilol o'lmas?
G'ayratni mudom aylab,
g'aflatni zavol etgil,
Uyquni harom aylab,
rizqingni halol etgil.

Uyqu bila kechgan dam,
har lahza uvol o'tgay,
Gar lahza uvol o'tgay –
umringga zavol o'tgay,
Umringki, uvol o'tgay –
har lahza savol o'tgay.
G'ayratni mudom aylab,
g'aflatni zavol etgil,
Uyquni harom aylab,
rizqingni halol etgil.

Ogoh bo'l-u, ogoh bo'l,
sen tarki xayol ayla,
Sen tarki xayol-u fol,
ham tarki malol ayla,
Suvning oqishin ko'rgil –
umringga misol ayla.
G'ayratni mudom aylab,
g'aflatni zavol etgil,
Uyquni harom aylab,
rizqingni halol etgil.

Har lahzaki bedordir –
har lahza Bir-u Bordir,

Har lahzaki bekordir –
o'limga birodardir.
Har lahzaki, boy berding –
ming yilga barobardir,
G'ayratni mudom aylab,
g'aflatni zavol etgil,
Uyquni harom aylab,
rizqingni halol etgil.

12-13.01.2021-y.

AYOL VA ZAMON

Vaqt-u zamon shiddat bilan oqmoqdadir,
 Kinga yoqmas, kimgadir bu yoqmoqdadir.
 Zamon senga boqmas, degan gaplar bekor,
 Zamon bugun barchaga bir boqmoqdadir.

Yurt otasi aytdi tashrif mahalida,
 Rahbarlar ham ko'chib o'tsin mahallaga.
 Xizmat aylang eng pokiza xayol uchun,
 Eng mo'tabar, eng mushtipar ayol uchun.

Bir holatga bog'liq inson jamiyati:
 Uyda yaxshi bo'lsa ayol kayfiyati,
 El-ulusga niyatlari yo'ldosh bo'lib,
 O'zgargaydir jamiyatning vaziyati.

Bu gaplarni puch gaplar deb hisoblamang,
 Elning ulug'lari buni isbotlagan.
 Eng mo'tabar eng avvalo – onamizdir,
 Oilamiz – asli ko'ngil oynamizdir.

Nadir asli bu dunyoda gender tenglik? –
 Ro'zg'orda ham, turmushda ham bag'rikenglik.
 Toki har uy, har oila, har xonadon
 Nur taratsin jamiyatga shod-u xandon.

Hech bir zamon eshitganmi dardlarini,
 Ko'rganmi yo ayollarning daftarini?

Sizga boqib kuygan edi ko'ngillarim,
Ey siz, mening so'lg'in opa-singillarim.

Ko'rdim bugun chehrangizda ishonch balqir,
Ko'zingizdan yuzingizga yoshlar qalqir.
Xushxabarlar ufurgan gul mamlakatda,
Sevinchingiz yoshlaridir bu albatta.

Har mushtipar ayolni men onam dedim,
Onam dedim, olamda yagonam dedim.
Bir bayramda yurtida qancha o'zgarishlar,
Bir kechada ko'ngling o'sgay yuz qarichlar.

Kimdir tumor, kimdir esa xumor istar,
Elga kerak hali qancha To'marislari.
Momolari elga sha'nu shavkat bergan,
Boshlariga ketmas toj-u davlat bergan.

Qolmas endi hech bir ayol bee'tibor,
Bir e'tibor sizdan, faqat bir e'tibor –
Umringizni bog'-u bo'ston etar ayol,
Uyingizni O'zbekiston etar ayol!

26.01-1.03.2021-y.

BU ISHQ SIRRIN KITOB ETDING

*Ustoz Abdulla Oripov
g'azaliga muxammas*

Bu dil qonin gulob etding,
 gulobing ichra men borman,
To'kurman, deb itob etding,
 itobing ichra men borman,
Yoqurman, deb kabob etding,
 kabobing ichra men borman,
Bu ishq sirrin kitob etding,
 kitobing ichra men borman,
O'qurman, deb xitob etding,
 xitobing ichra men borman.

Nigohing ichra, ey dilbar,
 na nozik, inja ma'nolar,
Qading oldida mulzamdir
 necha sarv, necha ra'nolar.
Urib poyingga boshim men,
 qilay senga tavallolar:
Yarashgaydir senga dilbar
 ajab noz-u tamannolar,
Keturman, deb shitob etding,
 shitobing ichra men borman.

Yashirgaymu yuzingdan yo
 bu olam o-yu oftobin,

Falak qoshing hilolidin
 tuzarmu ko'kda mehrobin,
 Ko'zing ko'yida ko'rgil, yor,
 yuz-u ko'zimni sayrobin,
 Yuzing hajri bilan oqqan
 labolab chashm selobin –
 Ichurman, deb sharob etding,
 sharobing ichra men borman.

Xayol ichra tun-u kunlar
 vasl guldastasin tuzgum,
 Dilim qoni bilan ranglab,
 sening ko'yingga yetkuzgum,
 Umidim gullari shul deb,
 qay onkim senga tutquzgum,
 Umid uzgil, deding oshiq,
 muhabbat rishtasin uzgum,
 Uzurman, deb azob etding,
 azobing ichra men borman.

Qayon qoldi o'shal ko'z kim,
 qilurdi va'dalar bisyor?
 O'shal chehra, o'shal yuz kim,
 malaksiymoyu oyruxsor,
 O'shal og'iz, o'shal lab kim,
 shakarguftor-u xushguftor,
 Qayon qoldi o'shal so'z kim,
 muhabbat ko'shkini, ey yor,
 Tuzurman, deb sarob etding,
 sarobing ichra men borman.

Sevibman sen kabi dildor
 va ham mahbubai ishqni,
 Rahm qilmay qatl etgil
 bu yanglig' telbai ishqni,

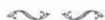
Qabul et, ey diloromim,
 bu qonlig' tuhfa'i ishqni,
Dilimda qolgan ushbu har
 na manzil kulbai ishqni –
Buzurman, deb xarob etding,
 xarobing ichra men borman.

Chamanoro o'tar bo'lsang
 sinab oshiq'laring sabrin,
Necha sarv-u sanavbar lol,
 necha gul, necha xil nasrin,
Bu ne baxtkim, bu ne tahsin,
 bu ne taskin, bu ne tamkin:
Muhabbat gulshani ichra
 olib Abdullaning qalbin,
Chalurman, deb rubob etding,
 rubobing ichra men borman.

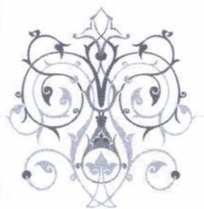
12-17.01.2021-y.

VATANNI SEVISH KERAK

MAQOLALAR. SUHBAT VA MUNOSABATLAR

***Bir Vatankim, poyoni yo'q,
ko'rinmaydir adog'i,
Yurt binosin qurgan zotlar,
jonlar Sizga sadog'a!***

SURXON BOG'LARIDA GUL TO'KDI O'RIK

Yetmishinchi yillarning boshlari, may oyimidi, iyulmidi, esimda yo'q, lekin issiq, esimdagisi – tuproq stadion, chang-tuproqqa belanib “maktab sharafini himoya qilayotgan” sinfdosh, tengdosh jo'ralar, meni barcha o'yinlardan mahrum etgan fizkultura muallimi, esimdagisi – u meni dabdurustdan stadiona yo'latmaydi, “bor – deydi, – sening joying bu yerda emas, bor, kutubxonaga bor, darsingni qil, kitobingni o'qi!..”

Menga bo'lsa alam qiladi. Butun stadion, sinfdoshlarim, tengdosh jo'ralarim-u maydon chekkasida turgan maktabdoshlarim ustimdan kulayotgandek qiyqirib-olqishlab koptok suradi, men esa...

Aniq-tiniq esimda: 1974-yilning 28-avgust sanasi, Toshkent Davlat universitetining jurnalistika fakultetiga o'qishga kirib borganimdan keyin “fizruk” Eshnazarov hammasini aytib beradi. Ya'ni, futbolga berilib ketmasligim uchun meni o'yinga qo'ymaslikni unga otam tayinlagan ekan. Gap nimadaligini bilib, sal-pal og'ringanday bo'lsam ham, yuzim yorug', ko'kragim tog'day baland edi. Boisi: men shu maktabning o'quvchisi edim, o'z kuchim-bilimim bilan o'qishga (yana qayerga deng, ToshDUga, universitetga, jurnalistika fakultetiga!) kirib kelishimning o'zi maktabimning sharafini a'lo darajada himoya qilish bilan barobar edi. “Nichevo, – deydi fizruk, – malades! Mana endi qancha o'ynasang arziydi. Otang juda xursand sendan. Qandingni ur, malades!” – deydi-da, meni oqshom stadiona futbolga taklif qiladi...

Stadion! Maktab stadioni...

Sinfdoshlarim yo'q, tengdoshlarim yo'q, u shodon qiyqiriq-olqishlardan asar ham qolmagan. Komandamizning yagona ashaddiy ishqibozi – go'yo hamma faqat uning uchungina gol urib, g'olib chiqishga intilganday – sho'x-u shaddod Rahima ham yo'q. Atrofi paxtazor, yarim olaquroq chim, yarmi chang-tuproq maktab stadionida bir buzoq shataloq otib yuribdi. Darvozalardan biri qiyshayib yotibdi, boshqa darvozaning yog'ochiga esa ori-q-qartang sigir bog'lab qo'yilgan.

“Men bu yerda nima qilaman?!”

Ko'nglimdan kechgan ilk xulosa bilan ko'z o'ngimda turgan g'arib-nochor manzaradan maktabimga ham, stadionga ham rahmim keladi. Ketaman.

O'sha paytlar o'smirlikning tiniq, ammo uquvsiz idrok bilan bitilgan hikoya-qissalarini gazeta-jurnallarga jo'natish bilan ovunganman. Ular hech yerda bosilmayin, qay bir redaksiyalarning yo'laklari-yu o'smir orzularimning unut g'aladonlarida qolib ketdi. Biroq esimda qolgani mana bu: “Sariosiyo haqiqati” gazetasi. Maymidi, iyulmidi, esimda yo'q, lekin issiq, Oybibini momomning chillaki uzumlari endi rang ola boshlagan, anorzor, shaftolizor bog'imizning etagidagi quyuq olcha daraxtida qushlar, zog'chalar-u chug'urchuqlar, zarg'aldoq va maynalar g'ujg'on bo'lib qolgan bir pallada – gazetaning tepasida “Dalalardan daraklar” deb qo'yilgan sahifasida bir juft xabar bosilib chiqadi. Birovining ostida mening familiyam, yana birovida “M.Kenjaboyev” deb qo'yilgan xabarlar...

“Dalalardan daraklar”da ko'p chiqdik.

Keyin, mana, Toshkent Universiteti. Jurnalistika fakulteti.

– Mirzo, – dedi u. – Sariosiyodan. Kenjaboyev. Endi birga o'qiymiz...

“Dalalardan daraklar”ni eslab kulishdik.

Besh yilimiz birga o'tdi. Birga o'qidik. Birga och qoldik... Universitetni bitirganimizga ham hademay sakkiz yil bo'ladi. Bizning xotiralar endi sog'inchlarimizning quyuq loysuvog'i bilan suvalgan. Hayot-u tiriklikning "rubrika"lari gazetadagidek emas ekan. "Dalalardan daraklar"ga endi kulmaymiz, u olis o'smirlikning olis shabadasi – esladikmi dillar orziqadi, orziqaveradi, esladikmi – dillar dalalarga aylanib ketaveradi, ketaveradi.

*Surxon bog'larida gul to'kdi o'rik,
Bahorga chulg'andi bizning janublar.
Kunlar shamolida gullar bargidek
Uchib kelayotir xushbo'y maktublar.*

Mirzobekning uchinchi kitobi "Munojot" ham o'sha dalalar, o'sha beg'ubor pallalarning davomi. Bu shi'riy to'plam "Quyosh nurlarini ichgan bir yurak"ning muqovallangan ziyolari, nurli sog'inchlari.

*Tunlar qahratonning zahrini sezgan
O'zbekiston bilan yolg'iz qolaman.*

Bu tanholik – kimsasiz odamning nochor-notavon yolg'izligi emas, bu – shoirning Vatan oldidagi burchi, dil hisoboti. Boisi – odam bolasi nima ish qilmasin, qaysi kasb-korda bo'lmasin, baribir, o'z ko'nglida hisob berib borishi kerak: Vatan oldida. Muhabbat oldida.

*Ketdi, ketdi ko'p nasim,
Qoldi, qoldi faqat bir ism – Vatan.
Vatanki, men hanuz yolg'iz chog'larim
Xilvat ang'izlarga bag'rimni berib,
O'kirib-o'kirib yig'layman:
Nechun, nechun deyman,*

*Bu muqaddas tuproq ustida
Yururmiz biz oyoq-la,
Nechun yurib bo'lmas yuraklar ila?..*

Mirzobek barcha dardlardan xabardor shoir. "Qo'ri yo'q yuraklar – olamning sho'ri" ekanini yaxshi biladi. "Muhabbatda faqat sobit imonlarga ishongayman" deydi u va siz ham beixtiyor bu qat'iy va sobit so'zlarga ishonasiz.

Shoir o'z yuragining maydonidan turib so'zlaydi. "She'r dunyosiga sayohat", "Safarsayis", "Tongda samolyotlar uyg'otar meni", "Men daraxtman", "Toshkentdan gapiraman", "Yuriy Gagarinni eslab", "Katta tanaffuslar" singari she'rlar shu maydonda yangragan jo'shqin-nazmiy nutqlardir.

Biroq yurak faqat maydongina emas, yurak...

*Endi bag'ir o't oldi,
Keldi o'zga bahorlar.
Yuragimdan o'tadi
Dunyodagi bemorlar.*

Yurak faqat maydongina emas, yurak... yurakka quloq soling: "Men daraxtman, onam-ey, yurak yolg'iz yaprog'im. Toshlar tegsa tanamning zirqiraydi chaprog'i!.."

Yaxshi-da, zirqirasa, og'risa. Og'riq, demak maydon mavjud, gupurib urib turgan, tun-u kun bedor-behalovat maydon. Va, buni qarangki "Toshkent – Dushanbe" 180-poyezdining ("Vatan mintaqasi") g'ildiraklari sizni olib ketadi. Vaqt temiryo'l shpallariday chopqillab-yugurgilab qolaveradi. Siz ketasiz. Odamlar o'rniga vatanlar kezib yurgan bekatlardan o'tib, "gul yoqali parishon yigitning ukrain emas, Ukrainaligini" anglab, har manzil, har bekatda O'zbekiston bilan yuzma-yuz kelib ketaversiz.

Bu yo'llar haqiqat yo'li, ozodlik va saodat yo'li. Vatan oldidagi qarzдорlik hissi, farzandlik burchi "Sahro dilingizni shudgorlar qilgan" bu yo'llarda ufqlarga tutash ona yurt kengliklari-yu tog'-u dashtlari qadar uzanib, yastanib yotgan sado bor:

O inson, sadqayi noming ketay men!..

Mirzobek do'stimiz bu nazmiy "Munojot" bilan o'z ko'nglidan – "yuragining maydonlarida" yelib yurgan kengliklardan darak beribdi. Darak bormi, demak yurak bor, yurak bormi, demak darddan darak bor. Ajabmaski, uning keyingi kitobi "Yuraklardan daraklar" deb nomlan-sa... (1986 (5.10.1986)

*Umrin, sen niyatning shafaqlarida
Talpingan olovrang bir taxayyulsan.
Umrin, sen qismatning daraxtlaridan
Toshkent bog'lariga to'kilgan gulsan.*

*Umrin, lahzalaring turnadek uchdi,
Sening turnalaring qoldimi tirik?
Toshkent bog'larini moviylik quchdi,
Toshkent bog'larida gul to'kdi o'rik.*

Oradan... O'ttiz ikki yil o'tgandan keyingi "Xush-xabar".

Zahmatkash shoirimiz Mirzo Kenjabekning yaqindagi-na "Navro'z" nashriyotida chop etilgan hajman mo'jazgina, mazmunan juda ham muhtasham "Xushxabar" nomli kito-bini o'qib, rosti gap, halovatimni yo'qotdim. Halovatimni yo'qotdimu, "shaxsiy arxiv" deb atalmish yillarimning tax-lamlari – dunyo-dunyo qog'ozlar-u daftarlarim orasidan

yuqorida zikr etilmish maqolani topish sharafiga muyassar bo'ldim. Oraliq masofa o'ttiz ikki yilni tashkil etsa-da, "Surxon bog'larida gul to'kkan o'rik"larning dimog'imga urilgan "xushbo'y maktublari" iforidan sarxush va bexud edim. "Xushxabar"da hazrat Alisher Navoiy bobomizning:

*Gulshaningdin yeldeki, ey ra'no nihol,
Men yomon bordim, vale sen yaxshi qol, –*

baytiga bog'langan tazmin she'r bor.

Shu baytginada butun hayot-u tiriklikning bahori-yu xazonrezi, shoirlik qismatining bor armon-u ayriliqlari jo etilganday. Nima holat bo'lganda ham, shoir o'z e'tiqodi va maslagida sobit va ustuvor. Shu bois, har bir so'z Vatanday anglashiladi, Vatan sog'inchlari yanglig' dilni jimirlatadi. Demak, ustoz Shukur Xolmirzayev lutf etganday: "Hayot abadiy". Diydor tugamaydi. Xushxabarlar, xushbo'y maktublar ko'ngil mujdalariday kelishda davom etaveradi...

2018-y.

SOG'INTIRGAN SOG'INCHLAR

Qoraqalpoq adabiyoti – buyuk adabiyot. Kunxo'ja, Ajiniyoz, Berdaq kabi ulug' shoirlar silsilasida O'zbekiston Qahramonlari Ibroyim Yusupov, To'lapbergan Qaipbergenov singari adiblar ijodi dunyoda qoraqalpoq adabiyoti maqomini purviqor tog'larday yuksaltirib turibdi.

Haqiqiy shoirning so'zi hech qachon eskirmaydi, u el-yurt hamisha jon qulog'i bilan tinglaydigan hikmatlarga boy bo'ladi.

Ayniqsa, rost va tiniq so'zga ehtiyoj kuchaygan bugungi sertahluka dunyoda Ibroyim Yusupovday shoirlarning xalq yuragidagi gaplarni topib aytgan so'zlari nihoyatda zarur va dolzarb. Shoirning so'zi bizga zamondosh, bizga sir-dosh, suhbatdosh. Uning o'zi bo'lmasa ham so'zi shundoq yonginamizda katta yo'lga chiqqan karvon qo'ng'irog'iday jaranglab turaveradi.

Bundan bir necha yil burun bitilgan "Cho'l armonlari" dostonining o'zbekcha tarjimasini o'qir ekanman, beixtiyor ushbu asar yana bir Qahramon shoirimiz Abdulla Oripovning "Qarshi qo'shig'i" dostoniga naqadar hamohang, naqadar zamondosh ekanini chin yurakdan his etdim. "Qarshi qo'shig'i"ni eslayman:

*Lekin uning bahori,
O, sen, cho'llar bahori,
Sog'intirgan onamning diydori senday shirin.
Erta kun qovjirashdan bo'lsa ham dilda zori,
Lola labi xandaq-u tubda dog'i yashirin.*

“Cho‘l armonlari”ni o‘qiyman:

*Visol damlarini tuygan xayolday
His-tuyg‘usi nozik bir go‘zal ko‘ngil.
Sir saqlab, oshig‘in kutgan ayolday
Nurga to‘lib turgan dala edi bul.*

Bir-biriga o‘xshash manzaralar tasavvurimni qamashtiradi: “To‘rt taraf qisib kelib, nogahon jala quysa, Olamga anqib ketar ming xil ko‘kat, ming xil o‘t” (A. Ori-pov); “Yovshan!.. Uni yonib kuyladim nuqul! Yovshan keng sahroni burkar atirga” (I. Yusupov).

Ibroyim og‘a o‘zining “Mening jigit vaqtim...” degan mashhur she‘rida bashorat qilganiday “Cho‘l armonlari” dostoni eskirmas so‘zning timsoli bo‘lib nur sochib turibdi, el-yurtga dastyor navqiron yigitning yuragiday xalqimizga xizmat qilish ishqida yonib turibdi.

Dostonning o‘zbekcha tarjimasini bir nafasda simirib, hayajonlanib o‘qir ekanman, oltin satrlar Vatanga muhabbat ismli his-tuyg‘ularimni yanada jo‘stirib yuborganini sezaman.

Rasul Hamzatov, Chingiz Aytmatov, O‘ljas Sulaymonov, Qaysin Quliyev kabi buyuk adiblarning mehrini qozongan Ibroyim Yusupovning so‘zi bugun mamlakatimizda olib borilayotgan keng ko‘lamli bunyodkorlik ishlari bilan hamohang, el-yurtimizning farovonligi yo‘lida ter to‘kib mehnat qilayotgan zamondoshlarimizning o‘y-fikrlari, orzu-niyatlari bilan uyg‘un yangramoqda.

“Cho‘l armonlari” dostoni – bugun Vatanimizning yanada rivojlanishi uchun xalqimiz hayotiga joriy etilayotgan beshta tashabbusning barcha talablariga javob bera oladigan chinakam zamonaviy asar. Asarda tasvirlangan Ustyurt kengliklari bilan bugun olis Qoraqalpog‘iston sha-

harchasida, Mo'ynoqda amalga oshirilayotgan ulug'vor yangilanishlarni qiyoslab ko'ring. Ibroyim og'aning so'zlari cho'llarda ochilgan alvon qizg'aldoqlar, turfa xil dala gullari yomg'irdan keyin gurkirab yashnagani kabi ko'zni qamashtiradi. Dostonning bu qadar jozibali, bu qadar go'zal yozilganining sababi nimada, degan savolga shoir "Hayot, senga oshiqman" kitobiga yozgan so'zlaridan, adibning jamiyat va xalq oldidagi burchi va mas'uliyati haqidagi quyidagi fikrlaridan javob topaman: "Gapning lo'ndasini aytsam, shoirlikda uch narsaga sodiq bo'ldim: she'r orqali xalqning yuragiga yo'l izladim, zamondoshlarimning yurak sadosin, qayg'u-quvonchin, orzu-armonlarin, tilak-istaklarin, buyuk insonparvarlik fazilatlarin kuylashga intildim..."

Ushbu dostonning yoshlarni ma'naviy barkamol qilib voyaga yetkazishdagi, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalashdagi ahamiyati katta.

Zahmatkash shoir Rustam Musurmonni "Cho'l armonlari" dostonining tarjimasi bilan chin yurakdan tabriklayman. O'zbekcha badiiy matn qoraqalpoqcha asliyatga uzukka ko'z qo'ygandek yarashib tushgan. So'zlar mehr bilan joy-joyiga qo'yilgan. Ibroyim Yusupov yuragidan chiqqan so'zlar yonimizda yashayotgan navqiron zamondoshimizning behalovat yuragiday urib turibdi.

"Cho'l armonlari" nomli yangi asarni aziz o'quvchilar e'tiboriga havola etarkanmiz, ushbu munavvar kunlarda yurtdoshlarimizning ezgu niyatlari ijobatini tilaymiz.

2018-y.

ADABIYOT ZIYOSI – ADAB VA YOD ZIYOSI

*(Toshkent viloyati “Adabiyot ziyosi”
gazetasiga tabrik)*

Hech narsa oq libosli kelinchakday oppoqqina parashyutda o'zidan-o'zi osmondan tushib kelmaydi. Har voqea-hodisaning o'z sabab va mohiyati, har ko'ngilning orzu va niyati bois hayotda ko'rkam yangilanishlar ro'y bermog'i, umidlar ro'yobiga erishmog'i ham bor gap.

Katta shoirimiz, bedor-behalovat ijodkor Mahmud Toirning sa'yi-harakati, Toshkent viloyati hokimligi-ning xayrixohligi bilan “Adabiyot ziyosi” nomli gazeta chiqayotgan ekan, viloyat ijtimoiy-ma'rifiy hayotidagi bu ma'naviy-adabiy hodisani faqatgina qo'llab-quvvatlash mumkin.

Oltin konidan faqat oltin chiqadi deyilganiday, Toshkent viloyati sarzamini – adabiyotimizning ko'p ulug' namoyandalariga beshik bo'lgan, jannatmakon tog'-u dalarari hazrati Boburday zotlarga pusht-u panoh bergan tabarruk ma'vo.

Adabiyot ziyosi hamisha, har doim kerak. O'sib kelayotgan yosh avlod tarbiyasi, maktablar va bilim yurtlarida ta'lim olayotgan tolibi ilmlar uchun yana bir adabiy-ma'rifiy chashma hech qachon ortiqchalik qilmaydi. Bunyodkor xalqimiz, halol va kamtarin zamondoshlari-mizning o'y-kechinmalari, quvonch va tashvishlari yaxshi va haqqoniy she'rlar, manzuma va hikoyalar, publisistik chiqishlarda o'z ifodasini topadi degan umidimiz bor.

Har qanday navniholga e'tibor va parvarish kerak. Shu ma'noda gazeta yosh ijodkorlarning ham o'z iste'dodini namoyish qiladigan haqiqiy minbariga aylanishiga ishonamiz.

Muhtaram Prezidentimiz rahnamoligida olib borilayotgan keng ko'lamli yangilanishlar, adabiyot ahli, ayniqsa, yosh iste'dodlarga ko'rsatilayotgan yuksak e'tibor va rag'batga loqayd va beparvo qarab turishga haqqimiz yo'qligini yaxshi anglagan holda, ona yurtimiz ravnaqi, xalqimiz farovonligi va albatta, farzandlarimiz baxt-u kamoli yo'lida har birimiz mas'ul va javobgar ekanmiz, "Adabiyot ziyosi" gazetasiga va uning sergak jamoasiga bedorlik yo'lida baland parvozlar yor bo'lishiga tilakdoshmiz.

5.01.2019-y.

ELGA AY TAR GAPING BO'LSA

Ustoz Erkin Vohidov mumtoz adabiyotimizning nazmiy janrlari, ayniqsa, g'azal, g'azalnavislik haqida gap ketganda, o'ziga xos zarofat bilan "ulug' ustozlarga ergashib" degan iborani albatta tilga olib o'tardi. Yana takror-takror ta'kidlardiki, "Bedilning bitta baytini qirq ulfat qirq xil ma'no berib talqin qilgan ekan. Bedilning o'zini hakamlikka chaqirganlarida, u qirq birinchi ma'noni aytib hammani lol qilibdi".

Shu boisdan ham Bedilxonlik, Fuzuliy, Mashrabxonlik davralari o'z vaqtida taraqqiy topgan. Ma'lum ma'noda xalqona ijod maktablari sifatida el-ulus orasida nom qozongan. Bunday nazmxonlik kechalari odamlarning o'zi uchun ham, farzandlari uchun ham katta ma'rifiy-tarbiyaviy ahamiyat kasb etgan.

Prezidentimizning yuksak e'tibor va g'amxo'rli-gi natijasida tashkil etilgan, yangi davr-u zamonlarning tom ma'noda adabiyot ilmgohlariga aylanib borayotgan ijod maktablaridan ko'zlangan maqsadning ezgu mazmun-mohiyati ham aynan shunda: Ma'rifat. Ma'rifat. Yana bir karra Ma'rifat. Jaholatga qarshi ma'rifat. Bu maktablarning ko'rk-u chiroyiga sidqidildan havasingiz keladi. Ularda ta'lim-tarbiya topayotgan o'g'il-qizlarimiz – adabiyotimizning bo'lajak Hamid Olimjonlari-yu Zulfiyalari, Erkin Vohidovlari-yu Abdulla Oripovlariga boqib surur va havasingiz yana ming chandon ortadi. Sababi, yosh talantlarning bor qobiliyati-yu iste'dodlari ro'yobga chiqmog'i uchun barcha shart-sharoit va imkoniyatlar

taxt: kompyuter desa kompyuter, kitob desa kitob, e'tibor va rag'bat desa – marhamat, davr-u zamonning o'zi poyandoz to'shab turibdi.

Ustozlarning buyuk hikmati – so'zni Vatandek, Vatanni so'z yanglig' qadrlamoq – har bir ijodkorning burchi ekanini anglagan holda, mavzuni kengroq, ko'lamli va zalvorliroq olishdan cho'chimaslik kerak.

G'azal – nozik va jozib janr. Zukko va nozikta'b muallimimiz Erkin akaning: "Ey munaqqid, sen g'azalni ko'hna deb kamsitmagil, Sevgi ham Odam Atodin qolgan inson qonida" satrlarining o'zi, o'ylab ko'rilsa, ko'p savollarga javob bo'la oladi.

Boysun. Boysun. Adabiyotimizga Shukur Xolmirzayev, Erkin A'zam, Usmon Azim singari ustoz adiblar-u yana qancha nomdor olim-u baxshilarni bergan yombi ma'danlar makoni. "Oltin konidan faqat oltin chiqadi-da" derdilar ustozimiz.

...Behikmat bo'lmagay tog'larning toshi deyilganidek, Boysundan bir g'azalnavis bola chiqibdi, o'ziyam g'azalga o'ch, g'azallariyam zo'r, degan gapni bundan bir yilcha avval Andijonda, Zahiriddin Muhammad Bobur ijodiga bag'ishlangan anjuman o'tayotgan kezlarda eshitgan edik. O'zi Surxon vohasida, xuddi Boysundek joyda, baytu g'azallari esa ming yig'och yiroqdagi Andijonda, yana kimsan shoh va shoir hazrati Boburdek ulug' zotning to'ylarida tilga olinayotgan bo'lsa, demak bir hikmati bo'lsa kerak-da!

Ismi Alisher ekan. O'sha lahzalarda beixtiyor dildan tilga ko'chgan iqtibos-tashbeh hozir ham o'z kuchida turibdi: Mir Alisher boboning kenja nevarasi Alisherbek. Alisher Muqim. Yuragida elga, eldoshlariga aytar gapi-dardibor ekanki, she'rlari vodiya qadar shuncha ovoza bo'lib yuribdi.

Shoir inimizning davr-u davroniga, she'riyat mulkinining sultoni bo'lmish ulug' bobomizdan meros ismi bilan

toza-tarovatli g'azallariga havasimiz kelgani bois, uning yozganlarini keng o'quvchilar e'tiboriga havola etmoqni lozim topdik. Navoiy bobomiz "Umidim buldurkim, umidingg'a yetgaysen" deganlaridek, Alisherbekning orzu-niyatlari mo'l. So'z yo'li og'ir va sermashaqqat ekanini yana bir karra eslatganimiz holda, Alisher va unga o'xshagan iste'dodli tengdoshlari bilan respublika yosh ijodkorlarining Zomin anjumani mashg'ulotlarida yanada yaqinroq diydorlashamiz degan umidimiz bor.

23.01.2019-y.

KELIB KETMA – BILIB KET

Davlatimiz rahbarining ijtimoiy, ma'naviy-ma'rifiy sohalaridagi ishlarni yangi tizim asosida yo'lga qo'yish bo'yicha ilgari surgan besh muhim tashabbusi har tomonlama sog'lom, fikri teran, ma'naviyati yuksak avlodni kamolga yetkazishda eng muhim dasturilamaldir.

Xo'sh, bugungi kunda ushbu tashabbuslarning ilgari surilishiga qanday ehtiyoj bor edi?

Ma'naviy bo'hronlar girdobida chayqalib turgan ulkan kema yanglig' dunyoni ommaviy madaniyatsizlik to'lqini tobora iskanjasiga olayotgani sir emas. Ayovsiz bu to'lqinni faqat adabiyot, san'at, yuksak madaniyat va ma'naviyat, sog'lom tan va sog'lom tafakkurgina jilovlashga qodir.

Bugungi texnika-texnologiya yoxud axborot tezkorligi zamonida insonni ma'naviy tanazzuldan o'zni anglash, tarixni bilish, buyuk ajdodlardan faxrlanish, milliy g'urur hissiga asrab qoladi. Inchunin, Prezidentimiz yoshlarga millatini, tarixini, qayerdan kelayotgani-yu qay manzil sari ketayotganini bilmog'i, anglamog'i uchun ham, xalqining, Vatanining sha'n-u shavkatini baland ko'tarib, buyuk bobolari nomiga loyiq va munosib farzand bo'lib kamol topmog'i uchun ham "Kitob o'qing", deyapti. Mutasaddi tashkilotlar rahbarlarini, ota-onalarni yoshlarning qalbida kitobsevarlik tuyg'usini uyg'otish, ularni mutolaa madaniyatiga o'rgatish masalasiga jiddiy e'tibor qaratishga, buning uchun sharoit yaratib berishga undayapti.

"Agar siz farzandingizga dang'illama uy qurib bersangiz – vaqti-soati kelib, u eskirishi mumkin. Agar

eng zo'r mashina olib bersangiz – uyam tez orada eskirishi mumkin. Agar unga moddiy boylik, pul qoldirsangiz – uyam bir kun sarf bo'lib tugashi mumkin. Ammo dunyoda hech qachon eskirmaydigan, yo'qolmaydigan bebaho bir boylik borki, u ham bo'lsa, farzandingizga bergan bilim va hunardir. Lekin bilim va ma'rifatni qayerdan, nimadan olish mumkin? Avvalo, kitob degan xazinadan!"

Oliy minbardan turib aytilgan bu so'zlar ertasi kuniyoq mamlakatimizning hamma go'shalarida, eng chekka hududlargacha aholining barcha qatlami orasida aks-sado berdi. Yosh-u qari, erkag-u ayol, o'qituvchi bilan shifokor, fermer bilan tadbirkor – turli kasb, turli toifadagi vatandoshlarimiz og'zida shu gap, shu xayrixohlik bilan quvonch va hayajon:

– Juda to'g'ri aytildi. Vaqtida aytildi. Xudoga shukr, ro'zg'orimiz but, qornimiz to'q. Endi tarbiyani ham butlash vaqti keldi!

Inchunin, xalqimizda ham bir gap bor: "Kelib ketma – bilib ket". Barcha o'quv dargohlarining peshtoqiga eslatma qilib osib qo'ysa bo'ladigan da'vat bu. Davlat rahbari ham astoydil yoshlarni o'z farzandi qatorida ko'rib, baraka topkur, maktabga quruq kelib ketma, biron narsa o'zlashtir, o'rgan, har kuni bilimingni nima bilandir oshir, deb ta'kidlamoqda.

Bu gaplarning yurtdoshlarimiz o'rtasida nechog'li keng va mo'l muhokama qilingani-yu naqadar qizg'in va yakdillik bilan qo'llab-quvvatlanganini biz, qalam ahli, shahar-u qishloqlarda eldoshlarimiz bilan bo'lgan uchrashuvlarda, muloqotlarda o'z ko'zimiz bilan ko'rib, qulog'imiz bilan eshityapmiz.

Prezidentimiz tashabbuslarida belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlash yuzasidan alohida chora-tadbirlar dasturi tayyorlab, mamlakatimizning barcha hududlarida

yoshlarning adabiyotga qiziqishlarini oshirish, iste'dodini yuzaga chiqarish, yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish, ular o'rtasida kitobxonlikni keng targ'ib qilish bo'yicha tizimli ishlarni olib boryapmiz. Jumladan, Toshkent viloyatida bu borada "Bo'ka tajribasi" yo'lga qo'yilmoqda. Shu maqsadda uyushma mas'ul xodimlaridan iborat ishchi guruhi tumandagi umumta'lim maktablariga borib, ulardagi kutubxonalarning holatini o'rgandi, mavjud kitob fondi inventarizasiyadan o'tkazildi. Bo'kalik yoshlarga turli tashkilotlar bilan hamkorlikda zamonaviy musiqa asboblari, sport anjomlari, kitoblar yetkazib berildi.

Sirdaryo, Namangan, Navoiy viloyatlarida yoshlarni madaniyat, san'at, adabiyot, teatr, rassomlik kabi sohalariga keng qamrab olish, har bir shahar-u tumanda turli tanlovlar, ijodiy uchrashuvlar, maktab, mahalla, ta'lim muassasalarida kitobxonlik kunlarini o'tkazish, kutubxonalarga kitoblar sovg'a qilish, aholi va yoshlar o'rtasida kitobxonlik madaniyatini targ'ib qilish va boshqa chora-tadbirlarni o'z ichiga olgan "yo'l xarita" sini ishlab chiqdik. "Yoshlar uchun 100 kitob" loyihasi doirasida yigit-qizlar uchun mo'ljallangan Yuz nomdagi ixcham kitoblarni jami 50 ming nusxadan "Ijod" jamoat fondi mablag'lari hisobidan chop etib, viloyatlarning barcha ta'lim muassasalariga yetkazib berish bo'yicha ishchi guruh tashkil etildi.

Sirdaryo viloyatining tuman va shaharlaridagi kutubxonalarga uch ming nusxada badiiy adabiyotlar yetkazib berildi.

Bu ishlar Namangan viloyatida ham davom ettirilib, "Ma'rifat karvoni" tashkil etildi. Yoshlar uchun besh ming dona kitob uyushma tomonidan tuhfa etildi.

Bir so'z bilan aytganda, ushbu besh tashabbus xalq, ayniqsa, yoshlar tomonidan katta qiziqish bilan kutib olindi.

Endigi masala – musiqa asboblarning chang bosib, kitoblarning sarg'ayib qolmasligiga erishish. Uyushmamiz

tomonidan yoshlarda kitobga mehr uyg'otish maqsadida kitobxonlik madaniyatini targ'ib qilishga qaratilgan ishlar rejasi qabul qilingan. Unga muvofiq, masalan, Bo'ka tumanida taniqli yozuvchi va shoirlarni jalb etgan holda ijodiy uchrashuvlar o'tkazdik. Tumandagi markaziy ko'chalar, madaniy-ma'rifiy maskanlar, ta'lim muassasalari kitobxonlik targ'ibotiga oid shiorlar, hikmatli so'zlar bilan bezaldi.

Bu borada yurtdoshlarimiz fikr-mulohazalariga qu-loq tutsak, mamlakatimizda kitobxonlikni ommalashtirish bo'yicha amalga oshirishimiz lozim bo'lgan ishlar, mavjud muammolar yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Jum-ladan, bir o'zbek tili va adabiyoti o'qituvchisining quyidagi fikr-mulohazalari, takliflari juda jo'yali va asosli:

– Maktab va kollejlarda adabiyot darslari qamrovini keskin kengaytirish kerak, – deydi u. – Birinchi sinfdan boshlab bittagina o'qish kitobi bilan chegaralanmay, mut-tasil dars sifatida kiritilishi, she'r yodlatish, erkin mavzuda insho va bayonlar yozish tizimini to'laqonli shakllantirish bolalar ongi va tafakkurini charxlashda katta yordam be-radi. Darsdan, o'qishdan tashqari beriladigan qo'shimcha o'qish adabiyotlari sonini ham, nufuzini ham oshirish, bu jarayonga ham haqiqiy dars va javobgarlik maqomini berish, rag'batlantirish va taqdirlash usullaridan kengroq foydalanish kerak. Hamma turdagi oliy o'quv yurtlari – u texnikami yoki agrar universitet bo'ladimi, tibbiyot yoki iqtisodiyot instituti bo'ladimi – birinchi bosqichdan oxir-gi bosqichga qadar adabiyot darslari, badiiy adabiyot o'qitishni ta'lim dasturiga kiritib, uning majburiyiligi, bitiruv pallasida davlat imtihoni topshirish darajasigacha mavqeini ta'minlashni qonuniy kuchga kiritgandagina ki-tobxonlik, savodxonlik borasida ancha-muncha o'zgarish-larga erishish mumkin.

Umri yo'lda, samolyot va poyezdlarda o'tadigan tad-birkor-tijoratchi og'aynimizning takliflarida ham jon bor:

- Toshkentdagi katta aeroportdan tortib istagan viloyatingizning aeroporti yoki vokzaliga boring, gazeta yo kitob sotadigan bironta tuzukroq do'kon yo rastani ko'rmaysiz. Yegulik, ichgulikni istagancha olishingiz, kafe, bar, restoran yo bufetga xohlagancha kirishingiz mumkin. Biroq poyezdda yo samolyotda o'qib borishingiz uchun tuzukroq gazeta yo kitob olaman desangiz, yo'q, topolmaysiz! Kitob, gazeta sotishni, tarqatishni shunday joylardan boshlash kerak!

Aholining turli qatlamlari vakillari, har xil kasb-kor-dagi yurtdoshlarimizning ushbu fikrlariga qo'shilmay ilojimiz yo'q.

Yoshlarimizni barkamol, baxtli ko'rishdek ezgu maqsad-muddaolarni o'z ichiga olgan tashabbuslarni hayotga tatbiq etish, xalqimizning ularni nafaqat shaklan, balki mazmunan tushunishiga, o'z hayoti misolida his qilishiga erishish bo'yicha qilinadigan ishlarning zalvori ham, ko'lam ham katta, vazifalar keng va salmoqli.

Har birimiz el-yurt, Vatan taqdiriga o'zimizni daxldor sezsakkina ularni bekam-u ko'st amalga oshira olamiz. Yoshlarni kitob o'qishga unday bilamiz. Qalblarida vatanparvarlik tuyg'ularining gullab-yashnashiga turtki bo'lamiz. Ona Vatanimizning o'zi buyuk va betimsol kitob. Yoshlarimiz bu ulug'vor kitobni anglamoq uchun ham, uning qadr-qimmatiga yetmoq uchun ham juda ko'p go'zal va chiroyli kitoblarni muttasil mutolaa qilishi shart.

19.04.2019-y.

NIYATI ULUG' XALQNING ISHI HAM ULUG' BO'LUR

Prezidentning Oliy Majlisga taqdim etgan Murojaatnomasi mamlakatimiz siyosiy-ijtimoiy hayotida tom ma'no-da yangi davr-u zamonlarning chinakam dasturilamal hujjati sifatida o'sha kunning o'zidayoq ona vatanimizda ham, dunyo mamlakatlarida ham o'z aks-sadosini berdi. Aks-sado degan ibora balki bu o'rinda mazkur tarixiy ma'ruzaning bor mahobati-yu mazmun-mohiyatini o'zida mujassam etolmas, biroq axborot kanallari-yu ijtimoiy tarmoqlar, turli informasion saytlarning tun-u kun tinimsiz berib borgan sharh va munosabatlari hayratlanarli bo'lganini alohida ta'kidlab o'tish kerak.

Prezidentimiz bir yil muqaddam mustaqil O'zbekistonimiz tarixida ilk marotaba Murojaatnomani Oliy Majlisga taqdim etganidan buyon o'tgan muddat davomida mamlakatimizda amalga oshirilgan keng ko'lamli beqiyos yangilanishlar, ayniqsa, vatandoshlarimiz ong-u tafakkuridagi o'zgarishlarni faqatgina asrlarga tatigulik kunlar va oylar deb baho berish mumkin.

Xalqimiz, aytish joizki, yuksak siyosiy zakovat va tafakkur, donishmandona aql, bedor va ogoh qalb mahsuli bo'lmish Murojaatnomani katta ishonch va intiqish bilan, el-u yurtimiz ravnaqi, tinchlik va baxt-u saodatimiz, farzandlarimiz kamoli yo'lida zimmamizda nechog'lik ulug'vor tarixiy vazifalar, ulkan burch va mas'uliyat yuki turganini yurak-yurakdan his etgani haq gap.

O'tgan qisqa vaqt davomida xalqning siyosiy ongi, ijtimoiy qarashlari, umumbashariy tasavvurlari mutlaqo o'zgarganini alohida ta'kidlab o'tish joiz. Bugungi davr shiddati, zamon sur'atini, bir paytlar ustozlarimiz o'kinch va armon bilan aytib ketganday, "orzu-maqсадlar-ga erishamiz deb laylak haydab yurganimiz" qog'ozdagi zamonlarning qolipi bilan o'lchab bo'lmaydi.

Murojaatnomaning har bir bandi, ijtimoiy hayotimizning qaysi sohasi bo'lmasin, har birimizga, jamiyatning keksa-yu yosh, dini, millati, kasb-u koridan qat'i nazar har bir fuqarosiga daxldorligi, shu vatanning farzandiman degan har bir insonga taqdirdosh, jondosh va dildoshligi bilan alohida ahamiyat kasb etadiki, buni anglamoq, amalga oshirmoq, hayotga tatbiq etmoq barchamizning muqaddas burchimizdir.

Og'ir yo'lga o'tayapmiz, ammo to'g'ri yo'lga o'tayapmiz degan g'oyani alohida tahlil qilib berarkan, Yurt egasi yakka-yu yagona yo'l – nechog'li qiyin va mashaqqatli kechmasin taraqqiyot yo'li ham, barqarorlik yo'li ham aynan shu yo'l deya qat'iy xulosa qilganida ham, yoki buyuk alloma Najmiddin Kubro hazratlaridan "Muvaffaqiyatsizlik – loqaydlik va dangasalikda" deya iqtibos keltirgani zamirida ham aynan xalq va millat taqdiri uyg'oq yurakday gupurib turganini his qildik.

Raqobatbardoshlik haqida, ayniqsa, ko'p ta'kidlandi. Mehr-u oqibat, oilaparvarlik, mehnatsevarlik, xoksor va kamtarinlik borasida bizning xalqimizga teng keladigan raqobatbardosh, tanti xalq bo'lmasa kerak. Halollik va mardlik bobida ham elimizga yetadigan yo'q. Endi esa yangi davrlarning keng va beqiyos imkoniyatlari tili bilan aytganda, taraqqiyot va yangilanish, ya'ni olamshumul investitsiyalar bilan bo'ylashish zamoni keldi! Bunday sharoitda Vaqt daryosining sohilida qarmoq tashlabgina bemalol o'tirib bo'lmaydi. Raqobatbardosh mahsulotlar,

raqobatbardosh imoratlaru, raqobatbardosh she'ru dos-tonlar yaratmoq davri shu davr ekanini har lahza, har soat, tun-u kun uyg'oq yurak bilan anglab yashamoq, mehnat qilmoq talab etiladi.

Prezident ta'kidlaganiday, ijtimoiy rivojlanish, eng avvalo qablardan, ong va tafakkurdan boshlanishi kerak. Har birimizning dunyoqarashimiz tubdan o'zgarishi dar-kor. Donishmand shoirimiz "Eng kichik zarradan Yupi-tergacha" deya lutf etganiday, har birimiz jism-u jonimiz, qalbimiz-yuragimiz bilan bedorlig-u daxldorlikni shior qilib, el-u yurtning gulgun hayoti va taqdiri uchun burchli ekanimizni bir zum bo'lsa-da unutmasligimiz kerak. Shuni anglagan holda faxr bilan mehnat qilib, zavq-u shavq va iftixor bilan yashamoq zamoni keldi. Zamon esa loqaydlik va befarqlikni aslo kechirmaydi!

*Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug' bo'lur,
Orzu ham umidlarin ro'yobi qutlug' bo'lur.
Bu kunlarning har oni dunyolarga barobar,
Yangi davr-u davroning qutlug' bo'lsin, birodar!
Dilbandmisan haqiqiy, farzandmisan chinakam –
Faqat xalq baho berar, faqatgina xalq hakam.*

13.04.2019-y.

“KITOBXO‘R SHAYX” YOXUD “SHOLOXOVGA SALOM AYTIB QO‘Y”

Daftarimda o‘n to‘rttami-o‘n beshtami she‘riy mashqlarim, o‘sha paytlar juda ham mashhur nashr – ustoz Asqad Muxtor bosh muharriri bo‘lmish “Guliston” jurnalida “Gulsapsar hidi” nomli hikoyasi chiqib, ovozasi jurnaldan ham mashhurroq bo‘lib ketgan birinchi kurs talabasi Alisher Ibodinov mashqlarimni jonli ijroda tinglab bo‘lgandan keyin, jiddiy holatini zarracha o‘zgartirmay, qat‘iy ohangda shunday dedi:

– Yaxshi-ku... Mahmud akani taniysiz-a, Mahmud Sa‘diyni? Shoshmay tursangiz, she‘rlaringizni o‘sha kishiga ko‘rsatib olamiz. Juda yaxshi odam, ertami-indinmi kelaman degan...

Oradan salkam yarim asr muddat – qirq besh yil vaqt o‘tibdiki, ToshDUNing jurnalistika, geografiya, biologiya fakultetlari talabalariga beminnat makon bo‘lgan 2-yotoqxonasida kechgan adabiy kechalar – nazmiy va nasriy gurunlar hech yoddan ko‘tarilmaydi. O‘sha pallalarda ustoz bilan keyingi (adashmasam uchinchi bor) ko‘rishganimizda ketma-ket ikkita ajabtovur savol bergan edi:

– Tolstoyni taniysan-a? Sholoxovni ham yaxshi bilsang kerak... O‘zingni “jonqobil”laringdan. Narigilarni aytmaypman, o‘zimiznikilarni so‘rayapman... “Qadimiy Baqtriya tuprog‘ida” esssesini yaxshi yozgan. O‘qib qo‘ysang, ziyon qilmaydi... He ukka...ar!.. O‘qish kerak, bilish kerak!..

...Tog‘ay akani, Tog‘ay Murodni astoydil yaxshi ko‘rardi.

Germaniya Demokratik Respublikasida harbiy xizmatni o'tab qaytgan, mushoiramizga jundor po'stin kiyib kelgan Usmon akani "Ayiqli terisini yopingan Usmon Azim" deya ta'riflagan, shoirning urush va tinchlik mavzuidagi "Podpolkovnik Fateyev" she'ri ustozga behad ma'qul tushib, "Usmonqulning "Insonni tushunish" to'plami yaxshi chiqqan" deya gurunlarda yupqagina kitobchani pilingini ko'targan edi...

"Shu odam o'zgarmadi. Hamon o'sha-o'sha, Mahmud aka! Adabiyot-u matbuotning chin fidoyisi. Kitob jinnisi. Yosh ijodkorlarga otadek g'amxo'r... Hamon kuydi-pishdi, jonsarak, serharakat..."

Minnatdor shogirdlarning ustozga bergan ta'rif-u tavsiflari bor gap. Yurak-yurakdan bildirilgan ehtirom va izhorlarida ham zarracha mubolag'a yo'q.

Kitobxonlik, bilim va tarbiyat, jaholatga qarshi ma'rifat davlat va mamlakat miqyosidagi masalaga aylangan bugungi sershiddat zamonamizda ustoz Mahmud Sa'diy singari fidoyi va kamtarin zotlarning hayotiy tajribasi, bilim va ma'rifati yoshlarimiz uchun haqiqiy ibrat maktabi bo'lishga arzigulik.

Ustozning savollari...

Tabarruk sakson yoshda asta-asta so'roq alomati-ga aylanib borayotgan jussasi-yu qomati, oradan salkam yarim asrlik muddat kechgan bo'lsa-da, bizni - yosh tolibi ilmlar va havaskor shoirlarni "Kitob o'qiyapsanlarmi? Kitob o'qishni esdan chiqarib qo'ymayapsanlarmi?" deya hamon so'rovga tutayotganday tuyuladi. Ustozning o'zi esa... kitob to'la uylari-yu portfel-sumkalari bilan, ma'rifat va bilimning jaholat lashkariga qarshi metin va mustahkam qo'rg'oni, jonli istehkomi bo'lib ko'rinadi... Donishmand shoirimiz lutf qilganlariday, "qalqon bor, qal'a but, qo'rg'on salomat" bo'lmog'iga chin yurakdan tilakdoshmiz.

*Davri o'tdi ne zotlar-u turfa zo'rlarning,
Zari boru, zo'ri bor-u – qalbi ko'rlarning.
Oshxo'rlar-u boshxo'rlardan farqli o'laroq
Bu kamtar zot piri edi kitobxo'rlarning.*

*Ustoz Asqad Muxtor uni "shayx" deb alqagan,
Yaxshi kitob ko'rgan oni – oftob balqigan.
Shu kitobni toki qo'lga kiritmaguncha –
Necha bora dunyo tugab, olam qalqigan.*

*Kimlar boylik yig'di, zarhal, kimxob to'pladi –
O'z joniga bilmas ranj-u azob to'pladi.
Bu tinmas jon do'konlar-u rastalar aro
Kitob yig'di, butun umr kitob to'pladi.*

*Biz ham so'z deb har ko'chaga chopganlardanmiz, .
So'z changidan dilga chopon yopganlardanmiz.
Shayx Sa'diydan topolmagan pandlarimizni
Mahmud Sa'diy muallimdan topganlardanmiz.*

*Guvlar edi tun-kun dunyo bojxonalari,
Yarqirabon ko'rkam qasr-u koshonalari –
Zar-tilloga ko'mildilar kimlar, bu zotning
Kitoblarga to'ldi uylar, oshxonalari.*

*Nur-ziyodir, hur ziyodir ta'lim-tarbiyat,
Shuldir asli ma'naviyat, millat, qadriyat.
Umr bo'yi kitoblardan qo'rg'on tiklagan,
Sizday zotlar bor ekan to – o'lmas ma'rifat.*

*Demak, ustoz, bor bo'lsin yurt ham ellaringiz,
Eranlarga xos tilingiz, keng fe'llaringiz.
Qo'lingizdan tushmasin hech, yashasin doim
Kitob to'la sadoqatli portfellingiz!*

18.07.2019-y.

VATANNI SEVISH KERAK

Ilohiy kuch

Ostona – muqaddas, deymiz. Yaqinlashganda o'ng-ga, so'lga qaraymiz, sekinlaymiz. Bir lahza ohista to'xtab, ko'nglimiz yorishib, ichkariga qadam tashlaymiz.

Vatan ostonadan boshlanadi. Balki ona siynasi-dan go'dak og'ziga tushgan bir tomchi sutdan, ilk bor til chiqqan mahal aytiladigan ona degan muqaddas so'zdan ibtido olar u...

Prezidentimiz bundan ikki yil muqaddam, ta'bir joiz bo'lsa, "Ijodkorlar qurultoyi" da Vatan qadri-qimmatini badiiy so'z vositasida ifoda etishning naqadar ulkan ahamiyatiga ishora qilib, shunday degan edilar: **"Adabiyot va san'atning naqadar qudratli kuchga ega ekani haqida sizdek zukko insonlar huzurida so'z yuritishga, ochig'ini aytsam, men biroz tortinaman. Lekin mana shunday buyuk, ilohiy kuchdan biz mamlakatimiz, el-yurtimiz ravnaqi yo'lida oqilona va samarali foydalanyapmizmi? Yoki ulug' adibimiz Abdulla Qahhor aytganidek, atomning kuchini o'tin yorishga sarflayapmizmi?"**

Darhaqiqat, adabiyot – ilohiy kuch. Nazm sultoni Ali-sheer Navoiy zamonidan bugungacha, ertaga va undan keyin bebaho mazmun-mohiyatini aslo yo'qotmaydi.

Moziyga bir qur nazar tashlasak, ulug' shoirlarimiz ijodi gullab-yashnab, yuksak cho'qqilarga ko'tarilgani o'sha

davr el-u yurt rahbari, so'ng jamiyatning xayrixohligi tu-fayli yuz berganligini ko'ramiz.

G'ayb cherigi madadkor bo'lsa...

Hazrat Alisher Navoiy bobomizning suyuqli ustozlari-dan Mavlono Lutfiy saltanat sohibini "siyosat egasi" debon ta'riflarkan, "o'kinmagil, g'am yemagilkim, ranj-u ma-shaqqatlar ortda qolib, qaddimiz baland, yuzimiz yorug', orzu-niyatlarga erishgan holda "Ko'rgaybiz o'zimizni Xuro-son orasinda" deya go'yoki kelajak avlodlar va zamonlar-ga ham lutf, ham bashorat qilganday bo'ladilar. "Malik ul kalom" bobokalonimiz, tabiiyki, o'z bobo kalomlarini yak-ka – qarovsiz va muhofazasiz qoldirmayin, "Chun Sizga madadkordurur g'ayb cherigi" deya, bu davlat, bu salta-natning Yaratgan tomonidan buyurilganini, mamlakat va uning egasi Ollohning hifz-u himoyasida ekanini alohida ta'kidlab o'tadilar.

Bugungi dunyo, bugungi davr-u zamonga qaytib ayta-digan bo'lsak, olamning manaman degan siyosatdonlari-yu gazeta-jurnallari, axborot kanallari bilan ijtimoiy tarmoq-larining ona O'zbekistonimiz haqida, davlatimiz rahbari yurgizayotgan yangicha siyosat, mamlakatda kachayotgan keng qamrovli o'zgarish va bunyodkorliklarga berayot-gan bahosi, ta'rifu tavsiflaridan qalblar hayajonga tushadi, beixtiyor jism-u jon orziqadi, qalqiydi, balqiydi:

"O'zbekiston – Markaziy Osiyoning urib turgan ul-kan, uyg'oq yuragi".

Bedorlik bizga xos, azal-azaldan qalbi ham, qoni ham uyg'oq xalqimizga xos.

Mamlakatda kechayotgan jarayonlar, o'zgarish va yan-gilanishlar osonlikcha bo'lmayotganini do'stlarimiz ham, dushmanlarimiz ham bilib, ko'rib turibdilar. Ammo biz faqatgina birovlar ko'rsin, bilsin uchungina qilmayapmiz

bu ishlarni. Vatan ravnaqi, xalq va millat taraqqiyoti yo'li-da amalga oshirilayotgan islohotlar birovlar uchun qilinmaydi-da axir. Bunga Prezidentimizning SHAXS sifatidagi qizg'in va beorom faoliyati, xalqimiz farovonligi, Vatanimiz obodligi yo'li-da keyingi ikki yilda amalga oshirganimiz mahobatli o'zgarishlar guvohlik berib turibdi. Biz ulug' bobolarimiz aytganiday, yangi davr va yangi zamon qasrini bunyod qilmoqdamiz. Mirtemir domla satrini ona yurtimiz miqyosiga tenglashtirib "Dunyo keng, bibijon, ko'zlar ilg'amas" deya iqtibos keltirsak ham to'g'ri bo'lar, ammo aziz va jonajon Vatanimizning bugungi ko'rki-chiroyiga boqib, islohotlar samarasini ko'rib olamning, olam ahlining ko'zlari qamashayotgani ham bor gurung.

Prezidentning orzu-niyati, yurgizilayotgan siyosatdan ko'zlangan maqsad-muddao: Xalqni, Vatanni obod ko'rish, eng taraqqiy etgan mamlakatlar bilan bo'ylashish, farzandlarimiz bilimli-ma'rifatli bo'lsalar, Buxoriylar, Beruniy va Al-Xorazmiylarning avlodimiz axir, tokaygacha bobolarimizning oq otiga mingashib olib, maqtanamiz, o'zimiz ham dunyoning ilm-u fan qo'rg'onlarini zabt etib, millatimizning sha'nu sharafiga ko'taraylik-da degan ezgu va oliyjanob g'oyalardir bu.

Ma'rifatsiz mulk – quyoshsiz osmondur degan ekanlar Alisherbek bobomizning yana bir oliysha'n ustozlari Amir Xusrav Dehlaviy hazratlari. Mamlakatimizda mana shu ma'rifat oftobi mangu charaqlab nur sochib turmog'i uchun, farzandlarimizning ma'naviy-ma'rifiy kamoloti yo'li-da barcha huquqiy-qonuniy va amaliy imkoniyatlar keng va mo'l yaratilayaptiki, bu borada va yana bir qancha qulayliklari shart-sharoitlarga havas qilmay ilojimiz yo'q.

"Uyg'oninglar!.. Ertaga kech bo'ladi! Uyg'onaylik!.."

Jaholat har lahza, har soatda xuruj qilayotgan, tahdid solayotgan sertahluka olamda Prezidentning millat ahliga

qarata aytgan bu tashvishli da'vatining mazmun-mohiyatida ham yoshlarimizni bilimli, ma'rifatli qilishdek umum-milliy masala uyg'oq yurak misol gupurib turibdi.

“Bugungi rahbarlar pok bo'lsa, halol bo'lsa, ko'p narsa o'zgaradi. Poraxo'rlik illati millatni yemiradi...”

Qilichday keskir va keskin bu iqtiboslar yangicha siyosat, yangicha davlatchiligimiz bunyodkori bo'lmish Prezidentimizning shunchaki aytgan so'zlari emas – ular zamirida xalq va millat pokligi, farzandlar kelajagi-yu vatan taqdiri bilan bog'liq jiddiy o'y va iztiroblar silqib, zirqirab turibdi. Xuddi shu nuqtada Navoiy bobomiz ma'lum va mashhur baytlari bilan davlat ko'rgan buyuk donishmand misol bugungi siyosatni qo'llab-quvvatlab turganday tuyuladi:

*To hirsu havas xirmani barbod o'lmas,
...El shod o'lmas, mamlakat obod o'lmas.*

Davlat rahbari jahondagi murakkab vaziyatda to'g'ri siyosat yurgizish – eng murakkab vazifa, deya ta'kidlar ekan, “xalqimiz bir yil oldingi xalq emas, o'zgargan, judayam o'zgargan”, degan qat'iy xulosa bilan dunyoqarashi tamomila yangilangan, hayotga, ertangi kunga ishonchi qat'iylashgan odamlarimizga endi yolg'on gapirib bo'lmasligini, xalq bilan vaqt oliy hakamlar kabi hammasini ko'rib, chig'iriqdan o'tkazib turganiga alohida urg'u beradi. Bugun ochiq-oydin siyosat yurgizilayotgan ekan, demak o'zini shu xalq, shu Vatanning farzandi deb bilgan har bir eldoshimiz o'z burchi-vazifasini sidqidildan his qilib, jonajon O'zbekistonimiz ravnaqi yo'lida vijdonan yashamog'i, mehnat qilmog'i shart va zarur. “Og'zakidan “besh” olib yurgan, ya'ni hamma narsa og'izda va qog'ozda “bajarilgan” yolg'on zamonlar nom-nishonsiz ketdi. Qancha yolg'on, qancha soxtakorliklar-u Vatan, xalq sha'niga qilingan nonko'rlik va

g'irromliklar yuzaga qalqib, el-ulusning ko'zi o'ngida oshkor bo'ldi. Odamlar, katta-kichik, yosh-u qari eldoshlarimiz komil ishonch bilan amin bo'ldilarki, orqaga endi yo'l yo'q, siyosat ochiq-oshkora olib borilayaptimi, yurt egasi kechani kecha, kunduzni kunduz demay jon kuydirayaptimi, demak bundan buyon xalqqa, ona Vatanga nisbatan qalloblikka, xiyonat va nonko'rlikka mutlaqo yo'l qo'yib bo'lmaydi! Ustozlar hikmatiga tayanib aytadigan bo'lsak, "laylak haydab yurganimiz" yolg'on tuzumlar-u tizimlarning kuni allaqachon bitdi. Ustozimiz alam bilan aytgan dardli-armonli bir holat hech esimizdan chiqmaydi: "Viloyat hokimi bilan ko'rishib o'n-o'n besh soniya gaplashishdan ko'ra allaqachon Rim Papasi bilan ko'rishib chiqqan bo'lardim". Bu gaplar – o'sha yolg'on zamonlarning alamli, iztirobli esdaligi.

Bugungi davrning jo'shqin va qizg'in manzaralari esa – xalq qabulxonalari-yu el-ulus bilan bo'layotgan ochiq muloqotlar, hamma rahbarlar – hokim ham, mutasaddi shaxslar barchasi xalqning orasida, xalq ehtiyojlari va talablarini ro'yobga chiqarish maqsadida xalq bilan birga, xalq xizmatiga kamarbasta.

Jahon davlatchilik tarixida bunaqasi hech qachon bo'lmaganini dunyo siyosatdonlari allaqachon e'tirof etib, tan berganlari ham barchaga ma'lum. Shu boisdan Prezidentning **"Eng katta masala – ertangi kunga qo'yayotgan qadamlarimizga xalq ishonishi kerak. Har bir bo'g'in o'z aravasini o'zi tortishi kerak. Hech kim kelib bizga hech qachon hech nimani qilib bermaydi!"** singari qat'iy xulosa va ko'rsatmalari barchani birdek sergak torttirdi, odamlarning ishi va hayotida keng aks sado berdi.

Birgina **"Jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashish"** da'vatining umummilliy va umumbashariy miqyosdagi ahamiyati xususida gapiradigan bo'lsak, bu da'vatdan ke-

yin mamlakatimizda boshlangan keng kitobxonlik harakatining amaldagi samaralari behad hayratlanarli. To'g'risini aytish kerak, kitob va kitobxonlik bizning kundalik turmushimiz va hayotimizdan chiqib ketayozgan bir paytda, Prezident tashabbusi bilan kitob va mutolaa o'z mo'tabar maqomiga qaytarilib, yashash tarzimizning asosiy va muhim shart va ehtiyojiga aylandi. **"Kitobsiz kelajak yo'q"** so'zlarining mazmun-mohiyatida ham aynan ana shu hayot va mamot masalasi nazarda tutilgan.

Mehrparvarlik ilmi

O'tgan necha-necha asrlar qo'liga qalam olib, so'z gavharlarini tizguvchilar qashshoqlikda, xor-u zorlikda nola chekib, dunyodan armon bilan o'tganlari tarix zarvaraqlariga bitilgani barchaga ma'lum.

Yaqin-yaqinlargacha garchand ijodkorlarimiz, mustaqillikning ilk kunidan boshlab peshqadam saflarda sobit turgan bo'lsalar-da, ko'kraklariga goho nishonlar taqil-sa-da, imkoniyatlar torligidanmi yo boshqa sabablardanmi "Holing ne kechdi, birodar, ahvoling qalay, sog'lig'ing durustmi, ro'zg'oring butmi?" deb so'raguvchi yo'q edi. Aksincha, "nega sen... nega..?" degan sanoqsiz savollar, ijod ahliga nisbatan bezakli qog'ozlarga o'ralgan oshkor-nooshkor noroziliklar o'rmalab yurardi.

Aslida, har bir inson zoti mehrga zor. Mehr ko'rsa, qalbi jo'sh uradi, hayotdan rozi bo'ladi, "jonini jabbor"ga berib mehnat qiladi. O'sha tarixiy uchrashuvda, davlatimiz rahbari mehr-oqibat, e'tibor, hurmat-u izzat darvozasini ochib berdi. Nazm va nasr fidoyilarining agar adabiyotimiz sarchashmasini Mavlono Lutfiy va hazrat Alisher Navoiydan yuz ochgan desak, salkam yetti asr davomida birga yig'ilib maslahat soladigan, o'zaro o'rganib, shogirdlarni jamlab, buyuk manzillarni ko'zlab, orzu-umidlar qiladi-

gan biror-bir bino peshonasiga bitilmagandi. Keyinchalik, aniqrog'i, 70 yillar muqaddam muvaqqat ijara uy tegdi, ko'cha-ko'ch balosiga yo'liqdi uyushma.

Prezident aytdilar: **"...O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi tashkil topganiga 70 yil to'lganiga qaramasdan, hozirgacha o'z binosiga ega bo'lmasdan, ijara binolarda faoliyat ko'rsatib kelayotgan edi. Shuni hisobga olib, Adiblar xiyoboni hududida Uyushma uchun alohida bino qurilyapti".**

Yana aytdilar: **"...Yozuvchilar uyushmasi a'zolari uchun imtiyozli ipoteka krediti asosida 2 ta ko'p qavatli uy barpo etish, shu tariqa ushbu hududni tom ma'noda adiblar maskaniga aylantirish ko'zda tutilmoqda".**

Alohida ta'kidladilar: **"...Zomin va Parkent tumanlarining so'lim va xushmanzara, ilhombaxsh hududlarida ijodkor ziyolilarimiz uchun zamonaviy ijod uylari - kottejlar qurilishi rejalashtirilmoqda".**

Hozir voqelikning ta'rifini so'z bilan ifodalash oson emas. Avvalambor, keksa-yu yosh ijodkorlarimizning nafosatning oliymaqom manzilidan qadami uzilmaydi. Allaqachon xalqaro tadbirlar uyushtirishga muvaffaq bo'ldik. Har kuni yangi kitob taqdimoti, har kuni ma'rifat-ma'naviyatning qalb shodiyonalari aslo to'xtamasdan davom etmoqda. Erta-indin bunyod etilayotgan shinam va ko'rkam uy-joylarga shoir-u adiblarimiz oilalari bilan ko'chib o'tishadi.

Bu e'tibor, bu marhamat, bu yuksak hurmat-u izzatni ko'rish bizga nasib etdi. Endi bedorlikni shior etmoq, shunga rioya qilmoq payti yetdi. Bundan buyog'iga adabiyotga o'tin yorish uchun emas, inson ruhiyatining noyob kechinmalari haqida, el-u yurtning ravnaqiga, yurtdoshlarimizning ichki olamlarini - milliy yuksalish dunyosiga tutashtiradigan asarlarni yozmog'imiz ham farz, ham qarz.

Odatda, biz u ishni qildik, buni qoyillatdik, degan mazmunda hisobotlarni tiqishtirib maqtanib qo'yish qonimizda bor. To'g'risi, maqtanishimizga hali erta. Zotan, uyushmamiz amalga oshirgan ishlari o'ziga yarasha ko'p hamda salmoqli esa-da, xalqimiz orasida yurib, o'y-tashvishlaridan voqiflikda, hamnafas-u hamdardlikda orzu-armonlarini yorqin badiiy uslublarda ochib berolganimizcha yo'q.

Suv keltirgan elda aziz, mehr ulashgan-chi?..

Suv keltirgan elda aziz,

Suv keltirgay mard kishi.

O'z xalqini rozi qilmoq

Matonatli mard ishi.

Boysunda, Mo'ynoqda, Manasda – umuman, yurtimizning yuzlab qishloqlariga sharqiragan toza suv keldi. Obihayot – o'z nomi bilan tiriklik manbai, uning xos vositasi. Suv – halovat, non – rizq-u baraka, uy-joy – boshpana, inson oroyishi. Shu uch so'zda rizolik aks etadi. Shulardan yetishmovchilik kelsa, umrni umr demak andak dushvor. Qarangki, bir yerda boshi osmonga tekkan tog'lar oralab, boshqa yerda qaqragan biyobondan, yana bir manzilga taqir, qotib ketgan yerlardan quvurlar tortib kelishning o'zi ne mashaqqat, ne zahmat?! Ammo mehr ko'rsatilsa, xalqqa yelka tutib, joniga oro berilsa, sharafli mehnatning natijasi el duosi, cheksiz quvonch, shodiyona, bemisl tashakkur-u minnatdorliklardan ajr-u savoblar topadi... Eskilar aytadilar: daryo boshida turgan oqilu dono, silayi rahm-u e'zoz, hamroz-u hamdardlik sohibi bo'lsa, umring yaxshi zamonda rohat-u farog'atda o'tadi.

Ne baxtki, davlatimiz rahbari mehrini, e'zozini, e'tiborini hech kimdan darig' tutmaydi. Barchaga barobar. Ko'p millatli xalqimizning har biriga nazari baland, ehti-

romi yuksak. Ommaviy axborot vositalarida keng yoritilgan Bo'ston mo'jizasini olaylik. Bolalarga alohida, o'smir o'g'il-qizlarga boshqacha, yoshlarga qiyosi yo'q, o'rta yoshlilarga va keksalarga ayricha ezgu munosabatlardan tarkib topgan ma'mur va ma'naviy charog'on manzilning bunyod etilishi kishini hayratga soladi. Uning mag'zida ham suv – tiriklik, non – rizq-u baraka, uy-joy – inson oroyishi aks etishi barobarida ham jism, ham ruh tarbiyasining uyg'unligiga mos tarzda Zuhro yulduzidek kitob qadab qo'yildi.

Shu o'rinda, mamlakatimiz shahar va qishloqlari bo'ylab yo'lga chiqqan kitob va ma'rifat karvonlari, kutubxonalar va kitob markazlari-yu kitob do'konlarining qatorasiga ochilishi, bu masalaga Prezidentning o'zi jiddiy e'tibor berayotganining samarasi o'laroq, kitobxonlik ona diyorimiz bo'ylab keng tarqalayotgani, kitobxon oila, kitobxon mahalla, maktablar soni va sifati ortib-ko'payib borayotgani ko'pchilikka, ayniqsa, ota-onalar, ustozu mu-rabbiylar, muallimlarga olam-olam quvonch baxsh etayotganini ta'kidlamoqchimiz.

Bo'ka tumanidagi 27-umumta'lim maktabining 5-sinf o'quvchisi Fazilat Yoqubovaning "Besh tashabbus" haqidagi samimiy, sidqidildan o'qib bergan she'ri hammani, ayniqsa, davlat rahbarining hayrat va e'tirofiga sazovor bo'ldi. Prezident bu iste'dodli qizimizni **"Yangi davr-u zamonlarning shirin mevasi"** deya boshini siladi, uning otasiga sovg'a sifatida yengil avtomashina tuhfa etdi. Ota-onasiga, muallimlariga rahmatlar aytib, ota uyida "Fazilat" nomli kutubxona ochib berishga ko'rsatma berdi. Murg'ak qalbida ona Vatanimizga cheksiz sadoqat va muhabbat tuyg'ulari jo'sh urib turgan yoshlarimizning yorqin vakillaridan biri Zilola Shomurodova bo'lsa, Toshkent viloyati, Zangiota tumani-dagi 35-maktabning 5-sinfida a'lo baholar bilan o'qish bilan birga, tengdoshlari orasida xulqi va iqtidori bilan ajralib turadi. U "Yosh kitobxon" ko'rik-tanlovining tuman

bosqichida g'olib bo'lib, viloyat bosqichiga yo'llanma olgan. Ana shu musichaday qizgina qalb amri va yurak mehri bilan "Jannat yurtim sultoni" she'rini yozib, Yurtboshimizga bag'ishladi va mazkur she'r hamda o'zining samimiy tilaklari aks etgan maktubni yo'lladi. Chinakam vatanparvarlik, yurt taqdiriga daxldorlik tuyg'ulari bilan sug'orilgan ushbu xat e'tiborsiz qolmadi. Prezidentimizdan Zilola Shomurodovaga javob xati kelganiyu, ushbu maktubni tantanali topshirish marosimi Nurafshon shahridagi yangi bunyod etilgan "Yoshlar markazi"ga yig'ilganlar – keng jamoatchilik vakillari, shoira qizimizning sinfdosh do'stlari, oila a'zolari-yu ustozlari va tengdoshlari uchun chinakam havas hamda surur bayramiga aylanib ketganini alohida aytib o'tmoq lozim. Qancha yosh o'g'il-qizlarimiz qalbida havas va yangi orzu-umidlar uyg'otgan bunday serhayajon anjumanlar tarbiyaviy va ibratli jihatlari bilan katta ahamiyatga ega. Davlatimiz rahbarining fursat topib bir iqtidorli qizimizning dil izhoriga javob maktubi bilan sovg'a-salomlar yo'llaganlari otalarcha g'amxo'rlikning, biror-bir iste'dod e'tiborsiz qolib ketmasligining havas qilsa, iftixor etsa, arziydigan oliymaqom timsolidir. Darvoqe, kitobxonlikka oid yana bir yaxshilikni ayon etsak, ayni muddao bo'lur edi. Biz, ijod ahli kitobxonlikning xalqimiz orasida ustuvorlik kasb etishini ta'minlash yo'lidagi ezgu ishlarining faol va samimiy targ'ibotchisi sifatida har tomonlama qo'llab-quvvatlanyapmiz. Aslida, bu ham mehrning bir ko'rinishi, tajallisidir.

Ijodkorlarimizni larzaga solgan, ularda oliyanoblikning eng benaziri – malomatsiz ezgulikning yana bir eng oliy namunasi xususida bir-ikki soniya to'xtalsak. Adashgan, gumroh oila sarkorlarining izmiga bo'ysunib vahshiy urush komida xor-u zorlikka muhtalo bo'lgan 156 nafar onalar-u bolalarning ming xavf-u xatarlarga qaramay, ona vatanimizga qaytarilishi voqeoti odamiylikning, ajdodla-

rimizdan meros saxovat-u oqibatning, takror aytamiz, yuksak mehrning tasdig'i sifatida jahon ayvonida keng ovoza bo'ldi.

Mushohadalarimiz o'rtasida "suv keltirgan elda aziz" jumlasining davomini yozib qo'yish fursati keldi chog'i. Darhaqiqat, "suv keltirgan elda aziz, suv ulashgan esa ulug'larning ulug'idir".

Bedorlik mezoni

Faoliyatimizni elakdan o'tkazar ekanmiz, bundan 22 yil avval Prezidentimiz Jizzax viloyatiga hokim bo'lgan kezlari ustozimiz Abdulla Oripovni chorlab, Zominning jannatmonand "O'rikli soy" dam olish maskanida yosh ijodkorlarning 1-respublika miqyosidagi seminarini tashkil etib berganini faxr bilan yodga olamiz.

O'shanda ulkan niyatlar bilan hayajonga to'lib-toshib aytgandilar: **Yosh ijodkorlarning mustaqil Vatan adabiyotiga Jizzax diyoridan qo'yayotgan qadamlari qutlug' bo'lsin!**

Zomin seminari bu yil har yilgidan ham jo'shqinroq va balandroq ruhda o'tganini alohida qayd etsak, xato bo'lmas. Davlatimiz rahbari tashabbusi bilan qurib, foydalanishga topshirilgan ko'rkam va hashamatli Zomin sanatoriysi (kottejlardan-da yuz marotaba a'lo), uning amfiteatri-yu chiroyli orombaxsh zallari, xonalari deyarli to'lig'icha ustoz adiblarimiz-u yoshlarimizning zavq-u shavqlari va iste'dodlarini bor bo'y-basti bilan namoyish etishlari uchun beminnat xizmat qilishga bag'rini ochdi. She'riy ilhomlari O'rikli soy jilg'alaridek sharqiroq, zavq va hayajonlari Zomin tog'lari yanglig' yuksak bu o'g'il-qizlarimiz orasida yaqin kelajakning Hamid Olimjonlari-yu Zulfiyalari yetishib chiqmog'iga ularning yorqin iste'dodlari guvohlik berganday go'yo.

Zamon shitobi tez. Shoirларimiz dehqon-g'allakorlarining shijoatli mehnatini tarannum etishga ulgurib-ulgurmayin, mamlakat yozning saraton pallasiga yuz tutdi. Dalalarga boraylik, deya shoirларimiz Sirdaryo dalalari tomon yo'l olishdi. G'o'zalar gurkirab o'sayotgan paykallarda Minhojiddin Mirzo, Nodir Jonuzoq, Nosirjon Jo'rayev, Ax-tamqul Karim, Jo'rabek Jahon singari ijodkorlar dehqon-larimizning og'ir va sharaflı mehnatini madh etib yozgan, egatlarday ravon va go'zal she'rlari hurmatli fermerlari-mizga ayni chilla paytida nazmiy yelpig'ichlar misol orom bag'ishlaganiga ishonamiz.

Toshkentga kelsak, taniqli shoirimiz Sa'dulla Hakim-ning "Yurt o'g'loni" to'plami, O'zbekiston xalq yozuvchi-si Erkin A'zamning "Yozuvchining bog'i" hikoyalar kitobi nashrdan chiqibdi. Rustam Musurmon O'zbekiston Qahra-moni, xalq shoiri Ibrohim Yusupovning "Cho'l armonlari", "Bu yer hali zo'r bo'ladi" dostonlarini qoyilmaqom qilib o'zbekchaga o'girib qo'yibdi. Ixcham kitoblar turkumida behalovat shoirларimiz O'tkir Rahmatning "Tamaddun dar-yosi", Abduvali Qutbiddinning "Biz – barchamiz, biz – ham-mamiz" she'riy to'plamlari, azim shoirimiz Azim Suyunning shahrimizdagi bunyodkorliklarga bag'ishlab yozgan "Tosh-kent-Siti" dostoni, "Besh tashabbus – besh qoya" she'ri bi-lan ko'pchilik muxlislar olqishiga sazovor bo'lgan beorom adibimiz Abdusaid Ko'chimovning, O'zbekiston xalq shoiri Usmon Azimning "Adib va jamiyat" ruknidagi kitoblari va yana bir qancha asarlar-u qo'lyozmalar nashrga tayyorla-nayotganini ko'rib, quvonib ketdik.

Bu yangiliklarni eshitib:

– Sirdaryoning paxta paykallarida suvchilar uxla-masdan kechasi bilan egatlarga suv tarab yuribdi, elning shoir-u yozuvchilari uxlasa, bedorlikni ixtiyor etmasa, uyat bo'lar, – deya donishmandona lutf qildi arbоб akalar-dan biri.

– Durust gap. To‘g‘ri lutf. Qo‘shilmasdan ilojimiz yo‘q,
– dedi unga javoban gazeta bosh muharriri.

Bedorlik, uyg‘oqlik, ayniqsa, qalam ahlining qalb shi-origa aylanmog‘i kerak. Bo‘lmasa shoirlik nechun, qalam va qog‘oz sarflamoq, vaqtni bekorga xarjlamoq nechun?..

“Vatanni sevish kerak! Vatanni sevgan odam xato qilishi mumkin, lekin hech qachon xiyonat qilmaydi!..”

“Hududlar obodligi – mening obodligim”.

Davlat rahbarining so‘zlari – beorom va behalovat qalbning Bedor va uyg‘oqligidan dalolat beradi. Navoiy bododan madad so‘raydigan bo‘lsak, u tabarruk zot “Hayrat ul-abror” dostonlarida bundoq degan ekanlar: “Shahki ish adl ila bunyod etar, adl buzuq mulkni obod etar”.

Hazrat Alisher Navoiyning suyuqlik ustozlaridan Mavlono Lutfiy saltanat sohibini “siyosat egasi” debon ta’riflarkan, “o‘kinmagil, g‘am yemagilkim, ranj-u mashaqqatlar ortda qolib, qaddimiz baland, yuzimiz yorug‘, orzu-niyatlarga erishgan holda “Ko‘rgaybiz o‘zimizni Xuroson orasinda”, deya go‘yoki kelajak avlodlar va zamonlarga ham lutf, ham bashorat qilganday bo‘ladilar. Anglashiladiki, endi ular biz bilan yonma-yon. Chunki inson qadri ulug‘langan, sharaflangan yurtda hamisha mo‘‘jizalar yuz beraveradi. Ota-ona ajdodlarimiz ruhi shodligidan ona zaminimizga ajib sokinlik to‘shaladi, ruhimiz yengil, parvozimiz tobora balandlashib boraveradi. Odamlarning hayotdan mamnunligi kun sayin ko‘ngillaridan iliq epkinday taralib, yuz-u ko‘zlarga uriladi. Ishonch yog‘dulari poytaxtimizdan mamlakatimiz bo‘ylab kamalaksimon ranglarda yoyilgani-yoyilgan. Oshirib yubordinglar, demang, biz aytganlarimizni haqiqat deb bilamiz va aslo so‘zimizdan qaytmaymiz.

Mamlakatda biror-bir

siz bormagan go‘sha yo‘q,

*Bedor, beorom har qalb,
deysiz millat ko'rkidir.
Vatanni sevish kerak,
bundan og'ir to'sha yo'q,
Matonat yukidir bu,
Sadoqatning yukidir.*

*Yurtni yurt qilganlarning
Izsiz ketmas qalb qo'ri.
Buyuk ummonlar qolgay
daryoday buyuklardan,
Xalq-u Vatan taqdiri,
Kelajakning taqdiri
Yaratgan tomonidan
Zimmangizga yuklangan.*

*Yuking yerda qolmagay,
Ona yurt, ota makon.
Dilbandlar ham ulg'ayib,
Sohibi davron bo'lgay.
El boshiga ko'targay
Ulug'larin har qachon,
Davlating poydor sha'nu
shavkating jahon bo'lgay.*

21.07-15.08.2019-y.

VATANIM DEB SENI, UYG'ONDIM

Hamid Olimjon tavalludining 110 yilligiga

Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev millatimizning ulug' siymolari xususida alohida faxr va ehtirom bilan fikr yuritarkan, jumladan, o'zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri, benazir shoir va jamoat arbobi ustoz Hamid Olimjonga shunday ta'rif bergan edilar:

“Ulkan madaniyat namoyandalari haqida so'z yuritganda, eng avvalo, XX asr o'zbek she'riyatining atoqli vakili, nodir iste'dod sohibi bo'lgan shoir, dramaturg, tarjimon, olim va jamoat arbobi Hamid Olimjonning o'lmas nomi beixtiyor yodimizga keladi. Ona yurtimiz haqida, O'zbekiston haqida Hamid Olimjondek: “Chappar urib gullagan bog'in, o'par edim Vatan tuprog'in”, deya yonib kuylash kamdan-kam shoirga nasib etgan”.

Darhaqiqat, yangi davr-u zamonlarning suron solib o'tayotgan yeldirim shiddati-yu olamning turfa avzoyi, dahri dunning har lahza, har soatda turli-tuman evrilishlariga qaramay bizning diyorimizda davlatimiz rahbarining yuksak e'tibori va g'amxo'rligi sharofati bilan badiiy adabiyot o'zining baland va oliyjanob maqomini saqlab kelmoqda. Jumladan, o'zbek adabiyotiga benazir xizmatlari singgan ulug' adiblarimizning qadri va martabasi asl sha'n-u sharafigi topmoqda va munosib e'zozlanmoqda.

Bugun biz sanog'iga yetib ulgurmayotgan ko'pdan-ko'p ezgu va xayrli ishlar, hatto hayotning o'zini ham lol qoldirayotgan hayratomuz islohotlar va yangilanishlar qatorida atoqli adiblarimiz nomi bilan atalgan Ijod maktablari bunyod etilganini misol keltirish kifoya deb o'ylayman.

Chaqmoqday chaqnagan qisqa umri davomida o'zining sermahsul ijodi bilan chinakam adabiyot, nafis va latif she'riyat maktabini yaratgan ustoz Hamid Olimjon bunday yuksak rutba va ehtiromga naqadar munosib ekanini ham-mamiz teran anglab turibmiz.

Beixtiyor, donishmand ustozlarimizning "Men ham yashayapman o'z zamonimda, davrimdan qayga ham ketardim yiroq" satrlari yodga keladi. Darhaqiqat, istibdod zamoni deb atalmish u tiyra va zulmkor tuzumda Vatan va millat sha'niga fusunkor So'z aytish ham oson bo'lmagan, albatta.

*Men dunyoga kelgan kundanoq
Vatanim deb seni, uyg'ondim.
Odam baxti birgina senda
Bo'luriga mukammal qondim.*

*...Har aytganing buyuk jangnoma,
Qayga desang qaytmay keturman.
Ko'zlarimni yummasman aslo -
Daryo kabi uyg'oq o'turman.*

Ustoz Abdulla Oripov Hamid Olimjon ijodi va u yashagan davr haqidagi "Maftunkor she'riyat" sarlavhali maqolasida bu haqiqatlarni, qanchalik achchiq bo'lmasin, ro'y-rost bahosini bergan:

"...Sobiq tuzumning asossiz va muvaqqat g'oyalari-ni bayroq qilaverish qanday ayanchli oqibatlarga olib kelishini biz o'z ko'zimiz bilan ko'rdik. Ne-ne porloq

iste'dod egalarining o'sha zamonni ulug'lab yozgan asarlari endilikda hech kimga kerak bo'lmay qoldi. Bu esa, tabiiy holdir.

O'sha zamon adabiy mafkurasining g'ayritabiiy usullaridan yana biri shu ediki, ular har qanday obrazlilik tagidan yoxud hayotiy kayfiyat pardasi ortidan, albatta, g'oyaviy-siyosiy kamchilik axtarar edilar. Har qanday oddiy she'rdagi, deylik, yulduz tashbehini sharhlab, "Bu yulduz qaysi tuzumning yulduzi?" qabilidagi savollarni o'ylab topishardi. Hijronni kuylash esa, shubhasiz, tushkunlik deb e'lon qilinardi (Xuddi shu aybnoma keyinchalik Hamid Olimjon xotirasiga she'rlar bitgan shoira Zulfiyaxonimga ham qo'yildi).

Shunday muhitda ijod qilgan shoirlarning mutlaqo yalang'och satrlar bitishdan o'zga ilojlari yo'q edi. O'tmishga murojaat qilish o'ta xatarli edi. Urush davri bo'lgani sababli "Muqanna" kabi asarlarda ozodlik tuyg'usi kuylangani uchun o'sha paytlarda muallifga teginishmadi. Lekin keyinchalik shu ruhdagi "Jaloliddin Manguberdi" asarini yozgani uchun Maqsud Shayxzoda qatag'onga uchradi. Balki Hamid Olimjon barvaqt ko'z yummagani uning boshiga ham Shayxzodaning kuni tushardi..."

Hamid Olimjon va Zulfiyaxonim nomidagi va yana boshqa ustozlarimiz nomlaridagi Ijod maktablarida o'sha qattol zamonlarning mana shunday og'ir saboqlaridan ham bugungi avlod xabardor bo'lmog'i kerak. Ana shundagina yaqinda Guliston shahrida Ijod maktabi ochilgan yana bir otashnafas shoiramiz Halima Xudoyberdiyeva ta'kidlaganday, bugungi dorilomon kunlar, yangi davr-u zamonlarning qadr-u qimmatini kaftdagidek ayon bo'ladi.

Shu boisdan ham ayni lahzalarda mahorat bobida Hamid Olimjon she'riyatidan o'rgangan, shoirning bir qarashda oddiy va osondek tuyulguvchi inja-nozik so'z

zargarligidan ulgu olib, o'z betakror maktabini yaratgan Erkin Vohidov, Abdulla Oripov singari muhtaram ustozlarimizning tabarruk nomlarini ehtirom bilan eslaymiz.

Navoiyshunoslik borasida ham ustoz Hamid Olimjon darsxonasidan juda ko'p saboqlar olish mumkin.

Men so'zimni cho'zib o'tirmasdan, Hamid Olimjonning boy ijodiy merosidan, aniqrog'i, uning yuksak tarjimonlik san'ati va tajribasidan birgina misol keltirish bilan cheklanaman. Ikkinchi jahon urushining og'ir va mashaqqatli yillarida Hamid Olimjon betinim ijtimoiy faoliyat bilan birga, ayni paytda, qizg'in ijodini ham aslo to'xtatmaganini hammamiz yaxshi bilamiz. Taniqli rus shoiri Konstantin Simonovning "Jdi menya" sarlavhali dardli-iztirobli, ruhi baland go'zal she'ri bor. Bu she'rni Hamid Olimjon yuksak mahorat bilan o'zbekchaga tarjima qilgan. Tarjima shu qadar o'zbekona jaranglaydiki, she'r asliyat bilan muqoyasa qilinganda, go'yo Konstantin Simonov uni o'zbekchadan o'z tiliga o'girib olgandek tuyuladi. Biz ushbu she'rni maktabda o'qib yurgan kezlirimizdayoq, bundan salkam 50 yillar burun ulug' adibimiz Odil Yoqubovning "Er boshiga ish tushsa" kitobidan zavq-u hayajon bilan o'qib, yodlab olgan edik.

Ijozatingiz bilan "Meni kutgil" she'rini o'qib bersam.

*Meni kutgil va men qaytarman,
Faqat kutgil juda intizor,
Kutgil yomg'ir zeriktirganda,
Meni kutgil yoqqanida qor,
Atrofigni harorat qoplab,
Yer-u ko'kni chang tutganda kut.
Boshqalarni uzatgan do'stlar
Kechagina unutmada kut.
Xat kelmasdan uzoq yerlardan,
Yuragingni qilganida qon,*

*Kutgil sen-la birga kutganlar
Zerikkandan chekkanda fig'on.*

*Meni kutgil va men qaytarman,
Bo'lsa hamki ranging za'faron,
Yoring qaytmas, umidingni uz,
Deganlarga tilama omon.
Mayli, o'g'lim, singlim, validam,
Aza ochsin men yo'q tufayli.
Kutaberib sabri tugagan
Yor-u do'stlar, oshnolar, mayli,
Ayriliqqa berolmasdan tob,
Achchiq-achchiq ichsinlar sharob.
Ko'zlaringga to'lsa hamki yosh,
Faqat sen kut va ayla bardosh.*

*Meni kutgil va men qaytarman,
O'limlarni qoldirib dog'da.
Ishi o'ngdan kepti desinlar
Kutmaganlar meni u chog'da.
Yot tuyular kutmaganlarga,
Bunday ajib toleing saning.
Kuta-kuta meni ofatdan
Omon saqlab qola olganing.
Qanday omon qolganligimni
Yolg'iz senga aytarman, sirdosh,
Kuta olding meni sen faqat,
Buyuk edi sendagi bardosh.*

12.12.2019-y.

QODIRIY QADRIYATI

Abdulla Qodiriy tavalludining 125 yilligiga

Buyuk o'zbek adibi, milliy romanchiligimiz maktabining asoschisi Abdulla Qodiriy asarlarining bugungi ma'naviy-ijtimoiy hayotimizdagi beqiyos o'rni va ahamiyati isbot talab qilmaydigan haqiqatdir. Bu haqiqatning o'tmishga, hozirgi zamon va kelajakka ham bab-baravar daxldorligini barchamiz chin yurakdan anglab, his etib turibmiz.

Abdulla Qodiriy abadiyati haqida gapirar ekan, davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev ulug' adib asarlarini, ayniqsa, bugungi yoshlar ko'proq mutolaa qilishi, o'qib o'rganishlari zarurligini qayta-qayta ta'kidlagan edilar. **"Buyuk adibimiz, o'zbek romanchilik maktabining asoschisi Abdulla Qodiriy badiiy dahosi bilan yaratilgan yetuk asarlar milliy o'zligimizni anglashda bugun ham beqiyos ahamiyat kasb etmoqda"**.

Darhaqiqat, Qodiriy hazratlarining bundan yuz yillar avval: **"Biz yangi davrga oyoq qo'ydik, bas, biz har bir yo'sunda ham shu yangi davrning yangiliklari ketidan ergashamiz"**, deb aytgan so'zlari Prezidentimiz fikrlari bilan naqadar hamohang, naqadar dolzarb jaranglayotganini Vaqtning o'zi ochiq-oydin namoyon etmoqda. Aytish mumkinki, yosh avlod ongi va tafakkuriga turli-tuman tahdid va tazyiqlar xuruj qilib turgan bugungi sertahlika va xavotirli dunyoda jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurash jabhalarida Abdulla Qodiriy asarlari bizning safimizda sobit askarlar-day ko'kragini qalqon qilib turgani ham ayni haqiqat.

Aslida Abdulla Qodiriy haqida hamma gaplar aytib bo'linganday, ul zot chekkan ranj-u sitamlar, boshidan o'tkargan xorliklar-u yetkizilgan ozor-u haqoratlarni so'ylamagan odam, qalamga olmagan shoir yo yozuvchi qolmaganday, rusumat uchun gapirayotganlarning o'zi kim qancha – bu gap-so'zlarning bari bir taraf, adibning o'zi yaratgan asarlar bir taraf – eng odilso'z, oliy mahkamalarning oliy hakamlari ham chiqara olmaydigan yetuk oqlov sifatida mangu salmoq kasb etib turibdi.

Bu asarlar – millat faxri, muallif taqdiri – millat taqdiri. Ular taqiqlangan kunlarga millat taqiqlangan kunlar, Qodiriy qatl etilgan zamonga esa millat qatl etilgan zamon deb qaramoq kerak. Mangu asarlarning mutolaasi mangu, tuganmas mutolaadir. Qodiriy o'qib bitkarib bo'lmaydi, shul sabab, hamma gaplar butkul aytilganday tuyulsa-da, aslida hech narsa aytilmagan bo'lib chiqadi.

U armonli kunlar, millat ozodligi va ravnaqi yo'lida qurbon bo'lgan ulug' zotlarning fojiali taqdiri o'zbek adiblarini hamisha iztirobga solib kelgan. Abdulla Qodiriy eslar ekan, ustoz Abdulla Oripov "Malomat toshlari" sarlavhali she'rida o'kinch bilan shunday nadomatli satrlarni bitgan edi:

*Sarg'aygan sahfaalar aro boqib tek
Qodiriy qabrini so'rar Otabek...*

Yana bir she'rida esa, o'sha qattol tuzum iskanjasi-da yashagan ulug' salaflariga yetkazilgan jabru azoblarni nozik ishora va achchiq zaharxanda bilan ta'kidlab o'tadi:

*...Ulug' otdoshlarim maqomi yuksak,
Men shogird erurman garchand alarga.
Har nechuk bir gapni aytmog'im kerak:
Oson bo'lmagan hech Abdullalarga!*

Ulug' adib: "Moziyga qarab ish tutmoq xayrlidir" deb aytganiday, qumridil va bulbulzabon shoirimiz Muhammad Yusuf millatimiz boshiga tushgan u mash'um va qora kunlarni quyidagi alamli satrlar bilan yodga oladi:

*Alhazar, alhazar, ming bor alhazar!
Ana, yurishibdi kiyganlari zar,
Qodiriyni sotib, shoir bo'lganlar –
Mehrobingdan chiqqan chayonlaring bor.*

*Qo'ling qadog'iga bosay yuzimni,
Onamsan-ku, og'ir olma so'zimni.
Qayinlarga aytib "Qaro ko'zum"ni –
Sibirlarda qolgan Usmonlaring bor!..*

Ona Vatanimiz bugun olamga bag'rini keng ochib, yangi davr-u zamonlarning shukuhi va ezgu orzu-umidlari bilan yashamoqda. Davlatimiz rahbarining bevosita yuksak e'tibori sharofati bilan millatning ma'naviy ravnaqi uchun umri va jonlarini fido qilgan ulug' siymolarimiz o'z qadr-u qimmatini topmoqda.

Prezident tashabbusi bilan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 3-dekabrdagi **"Buyuk o'zbek yozuvchisi Abdulla Qodiriy ijodining ulkan ahamiyatini inobatga olib, yosh avlod qalbida Vatanga muhabbat va sadoqat, ajdodlarimizning ma'naviy merosi bilan faxrlanish va iftixor tuyg'ularini yuksaltirish hamda yozuvchi tavalludining 125 yilligini keng nishonlash to'g'risida"**gi farmoyishi qabul qilingani jamiyatimiz ma'naviy-ma'rifiy hayotida ulkan tarixiy voqea bo'lganini keng jamoatchilik, katta-yu kichik eldoshlarimiz quvonch bilan e'tirof etib turibdi.

Birinchi navbatda Prezidentimiz qaroriga binoan Toshkent shahrida Abdulla Qodiriy nomidagi Ijod maktabi

ochilganini alohida mamnuniyat bilan aytib o'tmoq joiz. Bu qutlug' dargohda Qodiriy bobomizning eng kenja iste'dodli nabiralari – bugungi zamonamizning shirin-shakar o'g'il-qizlari tahsil olib, til o'rganmoqda, adabiyot saboqlarini yurak-yuragiga joylamoqda. G'ururlanmay bo'ladimi, Milliy bog'imizdagi Adiblar xiyobonida, Abdulla Qodiriy nomidagi memorial-xotira bog'ida ulug' adibimizga muhtasham yodgorliklar o'rnatildi. Adib yashab ijod qilgan Samarqand darvoza mahallasida Abdulla Qodiriy uy-muzeyi barpo etildi. Ushbu muhtasham me'moriy majmua Vatanimiz tarixida XXI asr yangi Uyg'onish zamonining milliy-ma'rifiy ko'rkam obidasi bo'lib Qodiriy qadriyatining benazir tim-soli sifatida hali yana necha-necha avlodlar qalbidan joy olmog'i muqarrar. Bu ma'rifat va tarbiyat koshonasi mil-latparvarlik yo'lida jon fido qilgan ulug' zotlarning kelajak nasllar uchun ham ibrat va ogohlik maktabidir.

Tabarruk sana munosabati bilan O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi "Ijod" jamoat fondi homiyligida chop etilgan Abdulla Qodiriyning bir jildlik tanlangan asarlari, "Abdulla Qodiriy zamondoshlari" qomusiy majmuasi, "Abdulla Qodiriy fenomeni", yosh kitobxonlarga mo'ljallangan, ularni jiddiy mutolaaga undaydigan, ixcham kitoblar turkumida "O'tkan kunlar ibрати" nomli mo'jaz risolasi va boshqa asarlar ko'p nusxalarda nashr etildi. Respublikamizdagi Ijod maktablari va boshqa ta'lim dargohlarida qodiriyxonlik saboqlari, ochiq darslar, insholar tanlovi va boshqa adabiy uchrashuvlar o'tkazilmoqda. Alisher Navoiy nomidagi Milliy kutubxonada **"Abdulla Qodiriy va zamonaviy o'zbek adabiy tili"** mavzusida ilmiy-amaliy konferensiya bo'lib o'tdi. Ushbu anjumanda Ozarbayjon, Qirg'iziston singari qo'shni davlatlardan taniqli adiblar ishtirok etgani barchamizni sevintirdi. Abdulla Qodiriy asarlari qardosh va xorijiy tillarda nashr etilib, targ'ib qilinmoqda.

Bu xayrli ishlarning barchasi haqiqatan ham quvonarli va g'ururbaxsh. Abdulla Qodiriy – millat faxri, xalq iftixori, albatta. Maqsad shundan iboratki, bugungi va kelgusidagi yosh avlod shunday beqiyos adabiy merosdan boxabar va bahramand bo'lmog'i shart. Ulug' zotlar ta'kidlaganiday, bugungi bolalar – aziz farzandlarimiz ertangi xalq bo'lmog'i uchun ham, eng avvalo, ma'rifat kerak, bilim kerak, adabiyot kerak, Qodiriylar kerak! Yana va yana Qodiriylar kerak!

Ne tong edi

izg'irinlar zahrini totding,

Dasturxonda muztar qoldi

qand-u naboting.

Shahidlarning nomlaridir

har bir raboting,

Abadiy yod erur

asli Adabiyoting,

Cho'lpon, Fitrat, Qodiriy

ham Usmonim – Vatan!..

Otabek, ketdingiz ayta-ayta, bek,

Bu millat yaraldi qayta-qayta bek!

O'tgan kunlarin-ku o'qib turibmiz,

O'tmagan kunlari qayda-qayda, bek?!

22-23. 12. 2019-y.

“MENING QO’LIM – DO’SIT QO’LIDUR...”

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Turkiya Respublikasiga tashrifi yangi 2020-yilning – hali qishning izg‘irin yellari borliq tabiat bilan xayrlashib yo xayrlasholmayotgan pallalar, bir tomondan esa Yaratganning qudrati bilan olam ayvoniga Hamal sabolarining gul nafasleri tiriklik zavqu shavqidan sog‘inchlar ufurayotgan umidbaxsh damlarga mutanosib kelgani g‘olib va muzaffar hayotning buyuk hikmatidan darak beradi. Ulug‘ daryolar tutashib, ummonlar hosil bo‘lgani yanglig‘ buyuk davlatlarning oliyshon rahnamolari umumbashariy orzu-niyatlar yo‘lida muloqot yurgizganlarida – bu diydorlashuvning samarasi o‘laroq xalqlar, davlatlar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar bani bashar farzandlarining ezgu g‘oyalari ro‘yobi uchun xizmat qilishi bilan qadrli va qimmatlidir.

Qadim va navqiron Turkiya, undan ham qadimiyroq turk ulusi biz – o‘zbeklar uchun qadim-ul ayyomdan qondosh va jondosh eldir.

Buyuk bobokalonimiz Mir Alisher Navoiy hazratlari bundan qariyb 550 yillar avval “Farhod va Shirin” dostonida faxr va g‘urur bilan bitganlariday:

*Agar bir qavm – gar yuz, yo‘qsa, mingdur,
Muayyan turk ulusi xud meningdur.*

Darhaqiqat, bizning xalqlarni qo‘sh buyuk chinorlarga qiyos qilsak, osmonlarga bo‘y cho‘zsa – yulduzi bir, tuproq aro tomir yoysa – ildizi bir qadimiy turkiy tilli shajaradir.

O'zbekiston Prezidentining Turkiya Respublikasi Prezident devoni Xalq kutubxonasining tantanali ochilish marosimidagi nutqi davlatimiz rahbarining tom ma'nodagi mehr va ehtiromi timsoli bo'lish bilan birga, ulug' ajdodlarimizning tabarruk nomlari va bebaho ma'naviy-ma'rifiy merosiga bildirilgan yuksak hurmat, jo'shqin va otashin ko'ngil izhori bo'lib yangradi.

Turkiya Prezidenti Rejep Tayyip Erdog'an tashabbusi va rahnamoligida barpo etilgan Xalq kutubxonasi-ning ochilishi bilan barcha yig'ilganlarni muborakbod etar ekan, O'zbekiston Prezidenti shunday samimiy dil so'zlarini aytib o'tdi: "Agar azim Anqara Turkiya mamlakatining toji bo'lsa, ushbu kutubxona ana shu tojga o'rnatilgan eng yorqin, eng go'zal gavharlardan biri bo'libdi".

Ma'ruzada ulug' ajdodlarimizning nomlari takror va takror tilga olingani, Qozizoda Rumiyaning tortib, Mirzo Ulug'bek va bu ulug' zotning sadoqatli shogirdi Ali Qushchi, bu allomaning nabirasi Miram Chalabiy, Husayn Boyqaro va Alisher Navoiy hazratlarigacha, ulardan so'ng Abdurauf Fitrat, Muhammadsharif So'fizoda, Said Ahroriy, Mahmudxo'ja Behbudiy, Ishoqxon Ibrat, Abdulla Avloniy va Abdulla Qodiriy singari ulug' ma'rifatparvar adiblarimizning millat kamoli va ravnaqi bilan birga turkiy dunyoning birdamligi va ma'naviy rivoji yo'lidagi buyuk xizmatlari yuksak xalqaro minbardan yana bir karra e'tirof etilgani anjuman ahliga ma'rifiy hayajonlar bag'ishladi.

Prezidentimiz shu bilan birgalikda turk adabiyotining Mavlono Jaloliddin Rumi, Yunus Emro, Ahmad Posho, Saydi Ali Rais Kotibiy, Toshlijali Yahyo, Hamdi Chalabiy singari buyuk namoyandalarning asarlari bizning yurtimizda keng qadr topganiga alohida e'tibor qaratgani ikki ming kishilik xalqaro anjumanni o'zgacha fayz va shukuh bilan munavvar etdi.

Anqaradagi xalq kutubxonasining muhtasham va viqorli koshonasiga o'n oltita baland va mustahkam ustunlar o'zgacha zalvor va ko'rk bag'ishlab turibdi. Bu ulkan va yuksak ustunlarning o'ziga xos ramziy ma'no-si bor. Gap shundaki, har bir ustun dunyodagi o'n oltita turkiy tilli davlatlar timsoli sifatida namoyon bo'lib turibdi. Misol uchun, O'zbekiston Respublikasiga bag'ishlangan ustun tegrasidagi kitob javonlaridan mumtoz va zamonaviy o'zbek adabiyoti namoyandalarining asarlari munosib o'rin olgan...

Davlatimiz rahbari xalqimizning "To'yga to'yona bilan bormoq lozim" degan hikmatli so'zini misol keltirar ekan, Turkiya Prezident devoni Xalq kutubxonasiga 350 dan ziyod turli mavzudagi kitobni tuhfa etgani, ayniqsa, marosimning eng hayajonli va farahbaxsh lahzalaridan bo'ldi.

Shu hayajonlar jarayonida O'zbekiston rahbarining o'zi "So'zboshi" yozgan, butun turk dunyosi va musulmon olamining ulug' shoiri Yunus Emroning yaqinda mam-lakatimizda o'zbek tilida chop etilgan "O'lmas ko'ngul" nomli kitobidan she'riy iqtibos keltirgani anjumandagi hayrat va hayajonlarning yuksak cho'qqisi bo'ldi:

*Mening tilim – qush tilidur,
Mening qo'lim – do'st qo'lidur.
Men bulbulman, do'st gulimdur,
Biling, gulim so'lmas mening!*

Prezidentimiz tilidan yangragan ushbu chuqur ma'noli jozibali she'riy satrlarni teleko'rsatuv orqali tinglar ekan-miz, beixtiyor Turkiya Respublikasi Prezidenti "O'zbekistonning Millat shoiri" deb ta'rif bergan ustoz Abdulla Oripov ijodidan misol keltirib, "Tilimiz bir, dinimiz bir, iymonimiz bir" deya o'z ehtiromini sidqidildan izhor etgani g'ururimizga g'urur qo'shdi.

Ovrupo xalqlarida “Zambaraklar tilga kirganda nazm va navolar sadosi o‘chadi” mazmunidagi maqol bor. Davlat rahbarlari oliy minbarlardan she’r o‘qiganda esa, imonimiz komilki, zambaraklarning tovushlari o‘chmog‘i muqarrar.

Odamzod ezgu orzu-umidlari, farzandlar baxtiga, ertangi kunga, tinchlik va saodatga ishonchi bilan tirik. Anqaradagi oliy darajadagi uchrashuvlar butun dunyoni tashvishga solayotgan tahdid va tazyiqlarni bartaraf etish yo‘lidagi mustahkam tarixiy qadamlar sifatida davlatlarimiz taraqqiyoti solnomasi varaqlariga oltin harflar bilan bitilganiga olam ahli guvoh bo‘ldi.

21-26.02.2020-y.

NAVOIYNI O'QISH VA UQISH

O'rta maktabda o'qib yurgan kezlrimizda adabiyot muallimimizning har kun, har soatda qayta-qayta takrorlaydigan so'zlari bor edi:

– Hozir o'qimasang, bir kun kelib peshonang devorga taq etib urilgandan keyin meni eslaysan, – derdi Safarov domla qahr bilan. – Baringning ahvolingga maymunlar yig'lashini o'shanda ko'raman! Ammo unda kech bo'ladi, hech kim senlarga yordam berolmaydi...

Xudo rahmat qilsin, Safarov domla juda bilimli va ma'rifatli ustoz edi. O'sha qiyin sharoitlarda ham bir oddiy maktab muallimi berishi mumkin bo'lgan bor ta'lim va tarbiyani qalbimizga chuqur singdirishga harakat qilar edi.

Meni shu so'zlarni qog'ozga tushirishga, aniqrog'i, kitobiga biror nima yozishga undagan yozuvchi do'stimning "Enabuloq" hikoyasi qahramoni Podachining shunday gaplari bor:

– Baringni chiviqligingdan bilaman, biz endi o'tin bo'ldik. G'ayrating borida belingni sindirma... yomon degangayam yaxshilik qil. Yolg'on gapirgan o'g'irlikdan yomon. O'g'irlikning o'rni o'rin topar, ko'ngil aldovining so'rovi tugamas ekan. O'zimizning kunimizga o'tin qalaymiz. Birov umrini gulxona, birov kulxona qildi. Eng og'ir ish to'g'ri yo'l ko'rsatish...

Podachining ruhiy holatiga muallifning kishi ko'nglini alg'ov-dalg'ov qiladigan ichki iztirobi ushbundoq: "...Ketmon yiqitgan bo'lsayam dunyoda otasidan zo'r odam yo'q. Shahardan kelgan mehmonlar oldida qo'lining qadog'ini

yengi ichiga yashirsa-da, opasidan chiroyli ayol bo'lishi mumkin emas, bolalikka qaytmoq og'ir ko'rinadi. Bolalikning betiga betlashga yurak betlamaydi..."

Vatan isi – ona yurt, ota makon isi, opa-singillarning sog'inchli qadrdon islari keladi bu so'zlardan.

Haqiqiy asar shunday ta'sir qiladi, chinakam yozuvchi o'tin bo'lib, olov bo'lib-kul bo'lib bitadi bunday sog'inchlarni.

Adibning barcha qissa va hikoyalari allaqachon ustozlar tomonidan e'tirof etilib, munosib bahosini olgan. Asarlariga qo'yilgan nomlar bir chag'at – bir tomir tug'ishgan nomlar, eldosh-u emakdosh nomlar: "Enayo'l", "Otahayot", "Otachiroq", "Enashamol", "Enabuloq", "Otamozor"... Har birida ming xil so'z – ming xil jilva.

Bolalik chog'larimizda momomning, onamlarning "no-qovul bola bo'lsang..." yoki "qovulgina bola bo'lsang..." degan iboralari bo'lardi. ...Bir kuni, g'aroyib kunlarning birida shu "qovulgina" bo'lib hikoyalar yozib yurgan do'stimiz dabdurustdan uncha-muncha zot emas, naq she'riyat mulkingining sultoni Mir Alisher Navoiy bobomizning "Mahbub ul-qulub", "Muhokamat ul-lug'atayn"dek ikki muhtasham asari mazmunini hozirgi zamon o'quvchi-yoshlariga tushunarli qilib bayon etayotgani haqidagi "xushxabar"ni aytib qoldi-ku! Rosti gap, bu kutilmagan xushxabardan unchalik ham xush bo'lmadim. Ichimda Mardon dallining "burama-surama", "chappa-chuppa" shartaki gaplaridan aytgim ham keldi-yu... masala jiddiy ekanini anglab, dos-tonchi bovalarimning "Xudo so'zimizni ham, yuzimizni ham yorug' qilsin!" degan duolari ko'nglimdan kechib, chin dildan niyat bildirdik.

Ustoz Abdulla Oripov:

*Boyqaro irg'ishlab istak otida,
Jahonga boqqanda misli bola sher –
Hirot darvozasin bir qanotida
She'riy lashkarini tizgan Alisher.*

satrlarini bitarkan, ulug'vor tariximiz va adabiyotimizning ikki buyuk namoyandasiga yuksak mehr va ehtiromini bildirgan edi.

Abdulla aka Navoiy boboni juda yaxshi ko'rar va ta-biiyki, juda yaxshi bilar ham edi. Bir kecha "Toshkent – Navoiy" poyezdida Toshkentdan to Navoiy shahriga yetib borgunimizcha – tongga qadar to'xtovsiz ulug' bobokalonimiz ijodini o'qish va o'rganish, anglash va o'rgatish to'g'risida, jonli-jonli misollar bilan, baytlar va g'azallardan tamsillar keltirib borganlari hech esimizdan chiqmaydi. O'shanda, tong sahar poyezddan tushayotganimizda, ustoz lutf qilgan edi: "Biz Navoiy shahriga keldik, xolos... Navoiy boboning o'ziga yetguncha esa hali ancha yo'lni bosib o'tishimiz kerak. Besh yuz yilmi, olti yuz yilmi?.."

Ba'zan odam ro'parangdagi odamga yetisholmay yurgan bir pallada, yonginangda, shundoqqina ko'z o'ngingda ajib bir daryo oqib yotganini ilg'ab qolishing, bexosdan o'zingning oldingda o'zing xijolat bo'lib turishing ham qiziq holat ekan.

Bahodirning Samarqand Davlat universitetining o'zbek va tojik filologiyasi fakultetida tahsil olgani-yu oradan ikki-uch yil o'tib, birato'la, shu tabarruk dorilfunun-ni huquqshunoslik fakultetini ham umrining to'rt yilini zoye ketkizmay bitirgani haqidagi yoshlik-o'spirinlik sanalari, albatta, Samarqanddek tarixiy va jahonshumul shaharda kechgani bilan ham uning tarjimai holida nechog'liq muhim ahamiyat kasb etgani – men uchun kutilmagan yangilik bo'ldi. Havasimni keltirgani, u talabalikda bir vaqtning o'zida Samarqandda taniqli tilshunos olim,

xizmat ko'rsatgan fan arbobi, fidoyi muallim Ulug' Tur-sunov yo'lga qo'ygan "Navoiy hayoti va ijodini o'rganish maktabi"da ham sadoqatli va kuyinchak o'quvchi sifatida ta'lim-tarbiya olgan ekan.

Ushbu maktabda tahsil olib, keyinchalik o'zlari ham alloma ustozlar darajasiga erishgan, Alisher Navoiyning Samarqandda yashagan davrlarini o'qib-o'rganib, "Navoiy Samarqandda", "Muhokamat ul-lug'atayn" haqida" singari navoiyshunoslikka ulkan hissa bo'lib qo'shilgan benazir asarlarni o'quvchilarga taqdim etgan akademik olimlar Vohid Abdullayev, Botirxon Valixo'jayevlarning kitoblari-dan Navoiy hayoti va ijodini, Xudoyberdi Doniyorov, Rah-matulla Qo'ng'urov, Bozorboy O'rinboyev singari yetuk olimlarning "Muhokamat ul-lug'atayn"ning tarixiy ahami-yati", "O'zbek tilida tasviriy so'zlar", "Alisher Navoiy va o'zbek tili" singari asarlari mutolaasidan Navoiy bobomiz tilini tushunish va anglash sirlarini katta mehr va muhab-bat bilan o'qib-o'rgangan yozuvchi do'stimizning azmu qa-rori-yu dalli devona shijoati sababini endi fahm etganday bo'ldim.

"O'ttiz yildan beri shu niyatning zahmatini chekib, shuning o'y-azobida yuribman. Kechalari uyqularim qo-chib, o'zim bilan o'zim bo'lib chiqaman", degan gaplari avvaliga mubolag'aday tuyulsa-da, buning ham isbotini keltirib o'tmoq joiz, deb o'ylaymiz. Mana, navoiyshunos alloma, zahmatkash ustod-muallim Botirxon Valixo'ja-yevning "A-4" qog'oz hajmidagi o'ziga xos portreti. Surat tagida domlaning muborak dastxati: **"Qobilgina yigitda bahodirlik fazilatlarini yanada ko'proq namoyon bo'lib, ilmimiz Bahodiriga aylansa degan umiddamiz. B.Va-lixo'jayev. Sana 31.05.88."**

Navoiy boboning "Umidim buki, ummidingg'a yetgil!" so'zlari bilan naqadar uyqash-hamohang tilaklar. Dastxat emas, shafiq va ilmparvar ustozning o'zi parvarishlagan

navnihol shogirdiga nisbatan otalik mehri balqib turgan dilxati, ishonch va umidi.

Fikr tulporining jilovi bo'sh qo'yilsa, gap so'qmog'iyam uzayib ketaveradi deyilganiday, shu o'rinda yana bir aziz inson, donishmand ustozimiz Abdulla Oripovning yozuvchi ijodiga, uning bahonasida adabiyot va haqiqiy iste'dodlarga munosabati haqida so'z aytish ehtiyoji seziladi. Abdulla aka Bahodirni yaxshi ko'rardi.

Ustozning so'zga, so'zboshi yozishga "xasis" – qattiqqo'lligini yaxshi bilganim uchun ham bir nozik nuqtaga e'tiboringizni qaratmoqchiman: Abdulla aka hech vaqt, hech qachon bir muallifning, ayniqsa, bu muallif nazmda emas, nasrda qalam tebratuvchi bo'lsa (garchand ustozning o'zi "ko'p kitoblarga so'zboshi yozganman" deya e'tirof etgan bo'lsa-da), so'zboshi bilan "siylagan" emas. Har holda bunday voqeani eslay olmayman. Ustoz Bahodirning asarlariga bir emas, uch marotaba so'z yozgani esa istisno holat. Birinchisi, "Yurtga oshuftalik tuyg'usi" sarlavhasi bilan 2009-yil 12-fevralda "Hayot" gazetasida, ikkinchisi "Umidbaxsh ijod" sarlavhasi bilan, bundan salkam o'n yil burun 2011-yilning 9-fevral sanasi – xuddi niyat qilingandek Mir Alisher Navoiy bobomizning tavallud topgan kunlarida, 2016-yilning 14-yanvar sanasi qo'yilgan uchinchi so'zboshi esa "Sirli, harir parda orqasidagi hayot" sarlavhasi ostida "Enayo'l" qissasining "Oy yo'li" nusxasida – 2018-yili – avval "Sharq yulduzi" jurnalining 7-sonida, xuddi shu yili "Enayo'l" qissa va hikoyalar kitobida so'ng-so'z sifatida chop etilgan. Ming afsuski, ustozning o'ziga bu so'zlarni kitob holida, chop etilgan shaklda ko'rish nasib etmadi.

Shu boisdan, ustoz xotirasi hurmati, Abdulla akaning Bahodir haqidagi mehr balqib turgan qalb so'zlaridan mo'jazgina bir parchani yod etmoqqa burchlimiz, deb o'ylayman:

“...Adabiyot deb atalmish tillo ostonadan hatlab o‘tolmayotganlar qancha. Ezgu xayol, ezgu fikr, ezgu tuyg‘u tirik ekan, adabiyot degani shu bo‘ladi... Uning asarlari qo‘shiqqa o‘xshaydi. Qadim va tanish qo‘shiqqa o‘xshaydi. Yangi asarini muallif qissa deb belgilaydi. Men “poetik qissa” degan bo‘lardim. Bu asarlarda qosh-ko‘zi bo‘yalgan obrazlar, bo‘ynidan arqon bog‘langan suhbatlar, tushgayam kirishga uyaladigan voqealarning o‘zi yo‘q... El-yurtni suyish shunday bo‘ladi. Men ko‘z o‘ngimda shakllangan adib ukam, do‘stimning yana bir asariga so‘zboshi yozganimdan xursandman. Bundan keyingilariyam shunday o‘qishli, vatan va millat dardiga darmon bo‘lishidan umidvorman. Yangi asarlarda uchrashguncha, deyman”.

Ustozning katta qalb bilan bitilgan so‘zlarining o‘zi – sharhlansa bir doston bo‘lgulik. Abdullo bobo tomonidan prozaik ukasiga bildirilgan katta ishonch va e‘tibor uncha-muncha shoirga ham nasib etmagan.

Muhtaram Prezidentimiz alohida ta‘kidlab aytgan **“Mumtoz adabiyotimizni, xususan, Alisher Navoiy asarlarini xalqimizga yanada yaqinlashtirish, bu noyob merosni ma‘naviyatimizning hayotbaxsh manbai va tarkibiy qismiga aylantirish”**dek umummilliy ahamiyatga molik ulug‘vor va keng ko‘lamli chora-tadbirlarni amalga oshirish yo‘lidagi har qanday ezgu intilish va xayrli harakat, albatta, tahsinga sazovor, deb o‘ylaymiz.

Mo‘jizani qarangki, biz ushbu so‘zlarni qog‘ozga tushirayotgan kunlarda, xalqimiz niyat qilgandek, Davlatimiz rahbarining **“Buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini keng nishonlash to‘g‘risida”**gi muhtasham qarori e‘lon qilingani olam ahli qalbida jonajon Vatanimiz – Yangi O‘zbekistonimizning ijtimoiy hayotida ro‘y bergan ulkan tarixiy voqea sifatida aks sado bergani ham ayni haqiqat. Qarorda alohida urg‘u berilgan **“Alisher Navoiy asarlarini uzluksiz o‘qitish konseps-**

siyasi”, “Navoiy va yoshlar” maxsus dasturi”ni ishlab chiqish” haqidagi alohida bandlar, o’ylaymizki, ortiqcha izoh va tushuntirishni talab qilmaydi.

Yosh uka-singillarimiz – bugungi kunning zukko va bilimdon o’quvchilariga taqdim etilayotgan qo’lingizdagi kitob ham, avvalambor, ulug’ bobokalonimizning muborak tavallud sanalariga bir tuhfa bo’lsa, ikkinchidan, ul zotning bebaho merosini o’qib-o’rganishga xizmat qiladi, degan umidimiz bor.

*Har bir kalla,
Har bir bosh
Jaholatdan qo’rqishi kerak.
Har bir bola,
Har bir yosh
Navoiyni o’qishi kerak.
Har bir ota,
Har bir mo’ysafid
Umr hikmatlarin ko’rsatib,
Nafs arqonlarin qirqishi kerak,
Farzandlari, nabirasiga
Navoiyni o’qishi kerak.*

*Bir bolaga – butun mamlakat,
Ba’zan esa qirq kishi kerak.
Beshiklardan tushib bolalar
Navoiyni o’qishi kerak.*

*Siz deysiz: Yo’l topishi kerak,
Uy qurib, pul topishi kerak,
Yo’q-yo’q, u or qilishi kerak,
Navoiyni o’qishi kerak!*

Samarqand-u Buxoro, Termiz

*To'ylarida barchamiz jammiz.
Bizlar axir kimlardan kammiz?!
Elga olam olqishi kerak,
Olamga tik boqishi kerak,
Navoiyni o'qishi kerak!*

*Beruniylar, ibn Sinolar,
Ulug'beklar, Bobur Mirzolar
Qurib ketmish qanday binolar!
Yosh ko'ngillar qalqishi kerak,
Navoiyni o'qishi kerak!*

*Vatan azal bitta Vatandir,
U biz uchun so'lmas chamandir.
Shul sababdan bola chog'lardan,
Maysa chog'lar, lola chog'lardan
O'zni urib, yulqishi kerak,
Navoiyni o'qishi kerak,
Dilga nedir yuqishi kerak!*

9.10.2020-y.

E'TIQOD IMTIHONI

“Koronavirus pandemiyasi butun insoniyat uchun Yaratganning bergan bir sinovidir...”

“Xotirjam bo'lish xiyonat hisoblanadi”.

“Qattiqqo'llik. Intizom. Tartib”.

“Vaziyatni jilovlab olmasak agar...”

“O'zimizni o'zimiz asramasak, hech kim kelib bizni asramaydi...”

Prezident murojaatlaridan olingan bu iqtiboslarni men ma'ruzaning shiddati va sur'atiga mos tarzda ulgurgunimcha yozib borganim daftarimdagi misollardan tanladim. Davrning, sinovli kunlarning shashti-shiddati shunday. Har bir iqtibosga dunyoning istalgan shahridagi teleminorallarni undov belgisi qilib qo'ysa arziydi. Vaziyat shunday, dunyo mamlakatlari boshiga tushgan olamshumul g'am-tashvishning ko'lami va miqyosi shuni taqozo etadi.

Salkam sakkiz milliard kishiga yaqinlashib qolgan Yer yuzi aholisini og'ir tashvishga solib qo'ygan umumbashariy bu ofat-balo o'ttiz to'rt millionlik bizning xalqimizni ham chetlab o'tgani yo'q. Manaman degan davlatlar-u mamlakatlar uning surunkali xurujiga bas kelolmay, sarosimaga tushib qolganini har kun, har soatda ko'rib-kuzatib turibmiz. Har kun, har soatda dunyoning turli mintaqalari, poytaxtlari-yu megapolislaridan kelayotgan noxush xabarlar va albatta... xushxabarlardan ko'nglimiz alag'da va umidvor. Umidvorlik bir zum bo'lsa-da hech birimizni tark etgani yo'q. Mushfiq onalarimiz tun-u kun duoda, otalarimiz

kechasi-yu kunduzi takbir qaytarib, duo qilmoqdalar: “El-u yurtimizni tinch qil, balo-yu qazolardan O‘zing asra!..”

“Gapdan gapning farqi bor, yetmish ikki narxi bor” deyiladi xalq maqolida. Gap “so‘z” haqida ketganda esa, gapga chechan, so‘zga saxiy xalq negadir “narx”ni tushirib aytadi: “So‘zdan so‘zning farqi bor, o‘ttiz ikki narxi bor”. Ikkilanib, o‘ylanib ham qolasiz: Bu o‘rinda gap “so‘z” narxi haqida ketyaptimi yoki odamzotning o‘ttiz ikki tishi, ya’ni “gap chaynash” xususiyatiga nozik ishora bormi?..

Hazrat Alisher Navoiyning “Mahbub ul-qulub” asarida keltirilgan “Og‘izg‘a kelganin demak – nodon ishi va ollig‘a kelganin yemak hayvon ishi” degan ma’lum va mashhur tanbehlari bor. Ulug‘ bobokalonimiz shu ikki og‘izgina hikmatda odamzot taqdiri, bani bashar avlodini halokat va zalolatga eltuvchi bor-yo‘g‘i ikki asosiy jihat haqida o‘zlariga xos valiyona donishmandlik bilan aytib qo‘yganday. Darhaqiqat, og‘ziga kelgan har balo kerak-nokerak gapni deganiyu, oldiga kelgan har nimaiki balo bo‘lsa yegani bois – badnafs-badxo‘rligi-yu badbin va badgo‘ligi uchun ham ehtimol odamzod bugun o‘zi ni o‘zi shu jazo-yu qazolarga giriftor qilgandir?

Alloma zotlar “Ichindagini ichindagi biladi” deganlariday, Yaratganning amrisiz bu yorug‘ dunyoda bir zirapcha ham bandasining barmog‘iga bejiz-besabab kirmas ekan.

Virus zirapchadan ham kichik, zarradan ham zarraq, so‘zchi shoirlarimiz topib aytganday, garddakkina, ya’ni gardning ham gardchasi, g‘uborginasi. Afsuski, uni zambaraklar bilan o‘qqa tutib bo‘lmas ekan-da! Atomlar bilan ham tag-tomirigacha quritib bo‘lmasligiga o‘sha “bombali davlatlar”ning o‘zi bu “tojdor”ning qarshisida titrab-tipirchilab nochor-u notavon qolganini ahli olam ko‘rdi, ishonch hosil qildi. Shu kunlarda ham ayni shu noxush manzaralarning guvohi bo‘lib turibmiz.

Xorijiy telekanallarning birida dunyoning bugungi avzoyini sharhlayotgan mashhur jurnalist o‘z fikr-mulo-

hazalariga o'zicha o'kinch aralash kinoyaomuz yakun yasadi: atom bombalari, raketalar, bahaybat kemalar-u harbiy samolyotlar, tahdidlar-u tazyiqlar birlashtirolmagan butun olamni – bir-biriga do'st ham dushman, oshno ham yetti yot mamlakatlarni bittagina, zarragina bir virus birlashtirib, hamdard va hamjihat qildi-qo'ydi!

Demak, butun insoniyat uchun birgina najot va xalos yo'li qolganini insoniyatning o'zi o'z jonidan o'tkarib, his qilib, imon keltirib turibdi: INSONIYLIK. Insonparvarlik. Mehr-u oqibat. Totuvlik va ahillik. Birdamlik va hamjihatlik...

Odamiylik va ma'rifat uning tole va saodat yo'lini yoritguvchi porloq va munavvar mash'alalari bo'lmog'i kerak... Boshqa yo'l yo'q, boshqa najot yo'q.

Shu kecha-kunduzda O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasining internet saytida aziz ustozlarimiz Erkin Vohidovning "Inson" qasidasi, Abdulla Oripovning "Ona sayyora" she'rlari eng ko'p o'qilayotgan nazmiy asarlar sifatida bugungi sinovli kunlarning xonanishin va oilaparvar o'quvchilari – keksa-yu yosh eldoshlarimiz qalbini junbishga keltirayotganini ham aytib o'tish joiz. Buni qarangki, salkam ellik yillar avval bitilgan nazm durdonalarida har ikki ustozimiz ham – Erkin aka "tojdor o'zing" deb, Abdulla aka esa "koinot gultoji" deb ulug'lagan eng aziz va mo'tabar xilqat inson siymosi bo'lib turibdi. Shu yuksak va sharafli maqomni asrab qolmog'imiz uchun esa – har birimiz mas'ul va javobgarmiz, aziz birodarlar. Millat jipsligi – eng avvalo dillar jipsligi, niyatlar, umidlar jipsligidir. "Dunyo bu – uch daraxtning soyasidir" deyilgan ekan hadislarda. O'zimizni uchinchi daraxtning soyasida turganday his etaylik. Aziz, qadrli ustozlarni esladik. Erkin akada xuddi shu bugun tong saharda yozilganday jo'yali bir satr bor ekan: "Bu kunlar e'tiqodda imtihon bo'lsa ajab ermas..." Shu e'tiqodimizni bekorchi gap-so'zlarga sarflamasdan, bolamizga kitob o'qib beraylik. Hech bo'lmaganda, Qodiriylar,

Cho'lponlar-u Fitratlar nima uchun zindonlarda o'tirganini o'g'il-qizimizga tushuntiraylik, yurak-yuragiga, jon-joniga joylaylik. Qayta-qayta uqtiraylik, qayta-qayta tushuntiraylik. Hech bir zuryod, hech bir inson bolasi ma'rifatsiz dunyoga kelmaydi deyilgan muqaddas kitoblarda. Ilohiy ma'rifati bilan Olloh bizga bergan farzandlarimiz taqdiri-kelajagi, ta'lim-tarbiyasi, tinchi va salomatligi uchun, to ular oltmish yoshga yetgunga qadar hammamiz, har birimiz mas'ulmiz, javobgarmiz. Ogohlik bongiday sado berayotgan bu da'vatkor so'zlarni yurt egasi, davlat rahbari elga, eldoshlarimizga qarata takror va takror ta'kidlayotganining boisi ne – hech o'yladikmi? Bir otaday, bir farzand singari tashvish-xavotirga tushdikmi?

Bitta tandirining atrofida ming bir jahon joylashgan, bir nonining tegrasida ikki yuz ming zor yetimga me'hr berib to'ydirgan bag'rikeng va mehrparvar xalqmiz biz. Yer yuzini hadis va hikmat bilan nurafshon etgan millat ekanligimizni unutmaylik, aziz eldoshlar.

Ulug'vor mamlakatning shijoatli Rahnamosi bu sinovlarni ham matonat bilan yengib o'tamiz, deya qat'iy ishonch bilan Sizga, bizga murojaat qilarkan, eng avvalo, shu oliymaqom ishonchga munosib bo'laylik, munosib ishlar qilaylik. Buning uchun, avval o'zimizni o'zimiz imtihondan o'tkazaylik, o'zimizga o'zimiz baho beraylik. "O'tkan kunlar"ni yana bir karra (balki to'rtinchi marotaba bo'lar) jiddiy o'qib chiqish foydadan xoli bo'lmaydi... Va... shundoq, "moziyga qaytib", Toshkentdan olisroqda, Olmaota ustidagi janggohda birinchi o'zbek romanining qahramoni bo'lmish bek yigit Otabek emas, qatag'onning qabohatli tunida "besh gramm" qo'rg'oshin bilan "mukofotlangan" nom-nishonsiz adib, millat yozuvchisi Abdulla Qodiriyning o'zi qurbon bo'lganini da'fatan bilib, anglab olasiz... Nima uchunligini aytish esa sizga havola...

8.04.2020-y.

ADABIYOT – XALQNING YURAGI

Mir Alisher Navoiy bobomiz “Majolis un-nafois” asarining muxtasar muqaddimasida niyat va muddaoni ma’lum qilarkan, shunday so’zlarni bitadilar: “... **Bu jihatdin Sulton Sohibqironning humoyun valodatlari zamonidin ro’zafzun davlatlari davronig’achakim, qiyomatg’acha barqaror va olam inqirozig’acha poydor bo’lg’ay, ulcha faqir eshitibmen, ammo xizmatlarga yetmaymen, va ulcha xizmatlarig’a yetibmen, ammo holo bu fano doril-g’ururidin baqo doris-sururig’a intiqol qilibdurlar va ulcha holo bu farruh zamonda namoyandadurlar va ul hazrat zoti malakiy sifotig’a madh saroyandadurlar, jam’ qililg’ay va har qaysining natoyiji tab’din biror nima nishona yo’sunluq yozilg’ay. Chun bu maqsudg’a yetildi, oni sekkiz qism etildi va har qismi nafis bir majlisg’a mavsum bo’ldi va majmuag’a “Majolis un-nafois” ot qo’yuldi...**”

Muqaddimaning muqaddimasi Yaratganga nazmiy hamd va maqto'v satrlari bilan boshlanadi:

*Yuz hamd angakim yasab jahon bo'stoni,
Aylab yuz-u zulfini gul-u rayhoni.
Qildi yasag'och bu bog'i ruhafzoni,
Nazm ahlin aning bulbuli xush ilhoni...*

... Bog'i Ruhafzo. Bog'i Dilkusho. Samarqandda – Bog'i Shamol. Toshkentda – Adiblar xiyoboni, ya'ni Adabiyot

bog'i. Adabiyot – adab va yod yanglig', Abadiy yod, Abadiy hayot misol jaranglaydi. "Chun adam sahrosidin keldim vujud ayvonig'a" deydilar hazrat Navoiy. Bu satrning davomi, aniqrog'i, bardavom va barhayotligini, shu paytga qadar Oliy Majlisgohning muhtasham binosi tomon ser-sukut va o'ychan holda boqib turgan bobomizning yangi davr-u zamonamizda sharaflari rutbalariga munosib qibla tomonga qarata qo'yilgan siymolari-yu, ul benazir zotning maqomlariga yarasha yurtimizning eng baland ayvonidan baland nomlariga loyiq hurmat-ehtiromlari joyiga tushganligi – ulug' bobokalonimiz Abadiyat ayvonidan mangulikka qadar safarlari davom etayotganidan dalolat bermaydimi?..

Adiblar xiyoboni. Adabiyot bog'i. Abadiyat bog'i.

Mamlakat Prezidenti muhtasham yodgorlik poyiga gul qo'yib, hurmat va ehtirom ko'rsatarkan, bunda yig'ilgan adabiyot va ma'rifat ahli – shoir va yozuvchilar bilan jiddiy suhbatlashib, jiddiy savollarni o'rta tashladi.

– Adabiyot xalqning yuragi, – dedi Prezident, – elning ma'naviyati ko'zgusi. Bugungi murakkab zamonda odamlar qalbiga yo'l topish, ularni ezgu maqsadlarga ilhomlantirishda adabiyotning ta'sirchan kuchidan foydalanish kerak. Ajdodlar merosini o'rganish, boy ma'naviyatimizga munosib buyuk adabiyot yaratish uchun hamma sharoitlarni hozirlaymiz.

O'ylab ko'rilsa agar, Davlat Rahbari keyingi ikki-uch yil davomida eng ko'p qadam ranjida qilgan maskan Milliy bog' hududidagi Adiblar xiyoboni ekan. Suhbat asnosida buni Prezidentning o'zi ham e'tirof etdi. Yaqin tarix sanalariga nazar tashlansa agar, bu boradagi ilk tashrif 2017-yilning 3-fevraliga to'g'ri kelarkan. O'sha yilning 18 aprelida Davlat Rahbarining tegishli qarori qabul qilindi. Bo'lajak Adiblar xiyobonining me'moriy-g'oyaviy loyihasi tayyorlandi.

Hali ham esimizda: bu ma'voda, yon-atrof hududda hozirgi Toshkent tarixi (o'shanda Ko'rgazmalar zali)dan bo'lak boshqa biror-bir binoning nom-u nishoni ham yo'q edi. Qish izg'iridan diydirab turgan bog' aro suvqog'ozdan tiklangan omonat chodir ichida Davlat Rahbari ilk marotaba bu maskanda Yozuvchilar uyushmasi uchun yangi imorat va adiblar xiyoboni barpo etish to'g'risida so'z boshlagani asnosida xuddi orzu va niyatning oqligini tasdiqlaganday pag'a-pag'a laylak qor yog'a boshlagan edi...

Haqiqatan ham, niyatlar oq ekan, mana, bugunga ke- lib, oradan hech qancha muddat o'tmay, o'sha manzil-u makonda jannatmonand, firdavsmaqom Adiblar xiyoboni bunyod etildiki, adabiyot va adab ahliga bag'ishlangan bunday ko'rkam ma'vo boshqa mamlakatlarda topilmasli- gi muqarrar. Bu xulosamizga xiyobonning yaxlit me'moriy majmuasi-yu did va farosat bilan bunyod etilgani, gullar va daraxtlar, yo'laklar va chiroqlarning bir-biriga uyg'un va mutanosibligigacha guvohlik berib turibdi. Shu o'rin- da muhtaram Prezidentimizning bundan uch yil avval, 2017-yilning 3-avgust kuni mamlakat ijodkor ziyolilari vakillari bilan uchrashuvdagi ma'ruzasidan muhim bir iqtibosni keltirmoq joiz: "Bizning havas qilsa arziydigan buyuk tariximiz bor, havas qilsa arziydigan ulug' ajdod- larimiz bor, havas qilsa arziydigan beqiyos boyliklarimiz bor va men ishonaman, nasib etsa, havas qilsa arziydigan buyuk kelajagimiz, buyuk adabiyotimiz va san'atimiz ham albatta bo'ladi".

Bu da'vatkor va tarixiy so'zlar aytilganiga hali hech qancha vaqt o'tmagan bo'lsa-da, mana bugun – tarix 2020- yil 20-may sanasi kuni olam ahli havas qilsa arziydigan binoyiday Adiblar xiyoboni ham tap-tayyor bo'lib turibdi!

Hech qanday istiholasiz ochiq aytish mumkinki, Prezi- dent Adiblar xiyobonini o'zgacha zavq-u shavq, hayrat va hayajon bilan kezib chiqdi, ko'zdan kechirdi. Davlat rahba-

rining izidan shoir-yozuvchilar qancha ildamlanmasin, u kishiga baqamti qadam tashlashga ulgurmay qoldi. Shoir-lardan kimdir yengil mutoyiba qildi: Adabiyot zamondan orqada qolmasligi kerak!..

Ustoz Erkin Vohidovning sersukut siymosiga qarar ekan, Prezident birpas o'yg'a tolgaidek bo'ldi. Beixtiyor bundan ikki-uch yil avval aytgan, bugun ham suhbat chog'i bir eslab o'tgan "Mening ham armonlarim bor..." degan gaplari ko'nglimizdan kechdi. Shu o'rinda ustozimizning salkam o'ttiz yil avval bitgan satrlarini esladik:

*Agarchi ismim Erkin,
 Erki yo'q bandi kishan bo'ldim,
 Ko'zim bog'liq, dilim dog'liq,
 Tilim yo'q, besuxan bo'ldim...
 Chekibdur Boburu Furqat
 Vatan hajrida afg'onlar,
 Men ersam, vah, ne g'urbatim,
 Vatanda bevatan bo'ldim.
 Ishonchim bor, Vatan, bir kun
 Kelar chun nurli davroning,
 Degayman shunda chin Erkin,
 Chin inson qaytadan bo'ldim.*

Ushbu she'rning avvali bilan oxirgi satrlari oralig'ida-gi masofa yigirma to'qqiz yil! Yigirma to'qqiz yildan keyin – Davlat Rahbarining sidqidil e'tibori-yu bu hurmat-ehti-romning amaliy ifodasi bo'lmish Adiblar xiyoboni timsoli-da ro'yobga chiqqan orzu, ushalmas armonlar muborak bo'lsin, aziz ustozlar!..

Zahiriddin Muhammad Bobur, Berdaq, Ogahiy, Mu-qimiy va Furqat. Bir tomonda millatparvar jadid bobo-larimiz: Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Abdulla Avloniy, Mah-mudxo'ja Behbudiy.

Ustoz Hamid Olimjon “Eng gullagan yoshlik chog‘imda” debon hozir yoningizga tushib keladiganday. Yelkalari uzra qaldirg‘ochlar charx urib turibdi. Zulfiya opa o‘tirgan holatda “E‘zozlar, hurmatlar uchun tashakkur” deb turibdilar. Garchand xiyobonda oralari uncha uzoq bo‘lmasa-da, o‘rtada necha-necha umrlik dard-u firoq, muhabbat va sadoqat manzillari turganini yurak-yurakdan his etasiz...

Muhtasham qoraqalpoq adabiyotining azamat namoyandalari O‘zbekiston Qahramonlari Ibroyim og‘a, To‘lapbergan bobolar – xalq-Vatan oldidagi qarzini so‘z bilan to‘lap bergan bobolar. Abdulla Qahhor, Oybek domla, G‘afur G‘ulom muallim, Said Ahmad domla, Saida Zunnunova... Domla Ozod Sharafiddinov. Va albatta, Aleksandr Faynberg, Muhammad Yusuf...

Hozircha ushbu majlisda Maqsud Shayxzoda muallim ishtirok etmayaptilar. Bir zamonlar “Xiyobon” kitobini yozib, ta’na-malomatlardan biyobonga aylangan Shayx domlanning muborak siymolari o‘rnatilish arafasida...

Va ushbu anjumandagi barcha sohibkalom va sohibqalamlarga donishmandona qarab turgan ustoz Abdulla Oripov...

Qiyin zamonlarda, og‘ir davrlarda ijod qilgan, xalq va millat dardini kuylagan aziz va qadrli ustozlar, muallimlar. Ular so‘zga, adabiyotga xiyonat qilmadilar. So‘zni yerga urmadilar. So‘zni, she’rni Vatandek, Vatanni yuksak so‘z va she’r singari qadrladilar. Adabiyotni Vatan deb, Vatanni Adabiyot deb bildilar. Shu sadoqat va matonatlari bois halollik va poklik bilan millatning ulug‘ adiblari maqomiga erishdilar.

Har qismatga har kimning

davroni sabab bo‘lgay,

She’r un cheksa shoirning

armoni sabab bo‘lgay,

Men faxr etsam, umrimning
har oni sabab bo'lgay,
Topgan toj-taxtim mening
jonajonim she'riyat,
Eng oliy baxtim mening
onajonim she'riyat.

Adiblar xiyoboni. Adabiyot bog'i. Abadiyat bog'i.

– Men sizlarga mavzu berdim, – dedi Prezident, – endi buni nazariy, amaliy jihatdan to'liq yuzaga chiqarish – Sizdan...

Mavzu jiddiy, vazifa jiddiy, mas'uliyat benihoyat jiddiy.

Adiblar xiyoboni birgina adiblarning emas, butun xalqniki, millatniki, millat kelajagi bo'lgan yoshlarniki. Adabiyot, kitobxonlik o'rnini internetga boy berib qo'ymaslik kerak. Adabiyot va kitob o'zining azaliy o'rni va maqomini qayta zabt etmog'i uchun ham bu ishga oliy o'quv yurtlari keng jalb etilishi lozim. Shuning uchun ham har bir haykal – majmua bittadan oliy o'quv yurtiga birlashtirildi. Adabiyot, barcha oliy o'quv yurtlari – institutlar, universitetlar orqali mushoiralar tanlovlar vositasida tinimsiz o'qitilishi, tinimsiz targ'ib qilinishi shart va zurrur deyildiki, bu ishlar, bu harakatlar viloyatlar miqyosida ham keng amalga oshirilishi kerak...

Adiblar xiyoboni. Adabiyot bog'i. Abadiyat bog'i.

Bu shunchaki bog' emas, shunchaki yozuvchilar xiyoboni emas. Xiyobonga jon kiritish kerak, yodgorliklar jonli tilda so'zlashi, gapirishi, ta'lim va tarbiya, did va farosatga, bilim va ma'rifatga xizmat qilishi kerak.

Bundagi Toshkent tarixi muzeyi, bu yerdan chiqib borib ko'rganimiz, barcha ijodkorlarni tom ma'noda hayrat va hayajonlarga solgan eng zamonaviy "Bolalar milliy tibbiyot markazi"dagi hayratomuz manzaralar – yangi

O'zbekistonimizning yorqin va porloq sahifalari yanglig' tarix zarvaraqlariga naqsh etib qoldirmoq qalam ahli zimmasidagi burch va mas'uliyatdir. Sababi, davr-u zamon o'z Yo'l boshchisi timsolida bu muhtasham inshootlarni Vatan va xalq manfaati yo'lida ko'z o'ngimizda bunyod etdi. Hech nimarsa osmondan o'zi tushmaydi. Hech bir narsa o'z-o'zidan bino bo'lmaydi. Buning ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati beqiyosligini anglagan holda, so'zimizni Davlatimiz rahbari Adiblar xiyobonida nomini bir necha marta yuksak ehtirom bilan tilga olgan Muhammad Rizo Ogahiy bobomizning bugungi kunlarni bashorat qilib bitgan satrlari bilan yakunlamoqni lozim topdik:

*Har kim o'qusa, duo bila yod etgay,
Ruhimni bu yod etmak ila shod etgay.
To Tangri aning bu karami borasida
Joyini ikki jahonda obod etgay.*

22. 05. 2020-y.

MATONAT UNUTILMAYDI

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi, tom ma'noda mamlakatimiz ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy hayotida keng qamrovi, ko'lami va zalvori jihatidan ta'bir joiz bo'lsa, xalqni ilm-ma'rifatli millatga, manzil-u makonni yuksak darajada rivojlangan Vatanga aylantirish qudratiga ega olamshumul tarixiy voqea bo'ldi. Dunyoning turfa mamlakatlari, turli kasb-kor, maqom va lavozimdagi olam ahli qalbida keng aks sado berdi. Ushbu Murojaatnoma yangi O'zbekistonimizning sharaflı solnomasi epopeyasiga zarhal harflar bilan bitilajak. Zamondoshlarimiz bu muhtasham siyosiy hujjatni, mardonavor Murojaatni tinglab-eshitib, o'qib-o'rganib, millatimiz taraqqiyotining yo'l xaritasi sifatida jon-u dillariga payvand qilganlari ham ayni haqiqat.

Murojaatnomada insoniyat tarixining eng og'ir va mashaqqatli davrlaridan biri – Ikkinchi jahon urushida fashizm ustidan qozonilgan G'alabani 75 yillik sanasini xalqaro miqyosda keng nishonlash mavzusiga ham alohida urg'u berilgan. Davlatimiz rahbari urush yillarida xalqimiz ko'rsatgan betimsol matonat haqida gapirar ekan, jumladan, shunday iqtiboslarni keltiradi:

“Bizning mard, yengilmas va oliyjanob xalqimiz buyuk G'alabani ta'minlashga beqiyos hissa qo'shgani bilan barchamiz haqli ravishda faxrlanamiz. Bu qonli urushda jami 1,5 milliondan ziyod O'zbekiston farzandlari tinchlik va ozodlik uchun mardona jang qilgani,

ularning har uch nafaridan biri o'z yaqinlari bag'riga qaytmagani, el-yurtimizning front ortida ko'rsatgan jasoratini xalqimiz hech qachon unutmaydi".

Bugungi zamon shiddatli, dunyoda tahlika va xavotir ko'paygandan-ko'payib borayotir. Jaholat va qabohat ajdaholari batamom yakson qilinmagan. Yovuzlik alangasini purkayotgan ko'p boshli vajohatini ahyon-ahyon namoyon qilib turibdi. Urush va jang-u jadal xavfi insoniyat hayotiga tahdid solishni to'xtatgan emas. Shunday xavotirli lahzalarda ijodkor qo'lidagi qalam qurolga aylanib, ustoz Hamid Olimjonning urush yillarida "Qo'lingga qurol ol!" degan satrlaridagi da'vat singari bugun ogohlik va safarbarlik nidosi bo'lib jaranglamog'i zarur.

Dovyurak jangchilar qatori qalamni qurol qilgan shijoatli adiblarimizning mardonavor hayoti va ijodi, frontning oldingi saflarida askarlar bilan yelkama-yelka turib buyuk G'alabaga qo'shgan hissasi bugungi shoir va yozuvchilar uchun haqiqiy ibrat maktabi bo'lmog'i kerak.

Murojaatnomada ijod ahli zimmasiga bu borada g'oyat mas'uliyatli va o'ta muhim vazifalar yuklangan:

"Urush yillarida xalqimiz ko'rsatgan haqiqiy jasorat va matonatni kino, teatr san'ati, badiiy-publitistik asarlar, ilmiy tadqiqotlar orqali ko'rsatish, aholi, ayniqsa, yoshlarimizga ta'sirchan tarzda yetkazish bo'yicha katta ishlar olib borilmoqda. Xususan, Toshkent shahrining Olmazor tumanida muhtasham "G'alaba bog'i" bunyod etilmoqda.

Bir so'z bilan aytganda, Xotira va qadrlash kuni va G'alabaning 75 yilligini har tomonlama munosib va yuqori saviyada nishonlash uchun tayyorgarlik ishlarini puxta tashkil etishimiz kerak".

Xalqimiz yozuvchi va shoirlardan urush va tinchlik mavzusidagi jonli va hayotiy asarlar kutmoqda. Vatan-doshlarimiz u og'ir va musibatli urush yillarida boshidan

kechirgan bor haqiqat va jarohatlaridan bugungi yosh avlodni xabardor etish uchun ijodkor ahli ogoh askarday hushyor va kamarbasta bo'lmog'i darkor.

Murojaatnomadagi ushbu so'zlarni tinglash jarayonida shu elga daxldor bir qalamkash sifatida beixtiyor mening ko'zlarimda ham yosh g'iltilladi. Ustoz Abdulla Oripov faxr va armon bilan "Mening ham qonimda qilich zangi bor", deb yozganiday mening otam rahmatli ham u mash'um urushning barcha jabr-u azoblarini boshidan kechirgan. Urushning ilk pallalaridanoq I-Ukraina fronti janggohlarida qon kechib, yetti marta yaralangan... Bu mavzu men uchun nihoyatda iztirobli, dardli va bag'oyat qadrlidir. Urush kulfatlari va musibatlarini otamning biz farzandlariga bergan dardli-alamli gurunglari va suhbatlari bilan birga hanuzga qadar mening jism-u jonimda qo'rg'oshin bo'laklariday yashab kelmoqda.

Dunyo tarixida Ikkinchi jahon urushi deb nom olgan bu mudhish qirg'inbarot jang roppa-rosa 1903 kun davom etgan. Shuning "Ulug' Vatan urushi" deb atalmish asosiy qismini – 1418 kunining bor jabr-u sitamlarini boshiga kulfat tushgan barcha xalqlar qatori bizning xalqimiz ham bab-baravar o'z jonidan o'tkazdi.

Fashizmning o'chog'i bo'lmish Berlining Reyxstag binosida 1945-yilning 2-may kuni rasman nuqta qo'yilib, 9-may G'alaba kuni deyilgan bo'lsa-da, bu mash'um urush "o'limlarni dog'da qoldirib" sog'-omon uyga qaytganlarning, mayib-majruh bo'lib kelganlarning jism-u jonida, hayoti-yu farzandlari yodida keyin bitmas jarohatday umrbod zirqirab davom etdi.

Bu urush jang maydonlarida juvonmarg ketgan gulday o'g'lonlarning ota-onalari tortgan farzand dog'ida, muztar-muztarib uylarning g'arib devorlarida osig'liq qolib ketgan kemtik nonlarning tilsiz-zabonsiz fig'on-u faryodi-da bir zum bo'lsa-da to'xtamadi.

Kemtik-yarim ko'ngillarday zor-u notavon, o'ksik va kemtik nonlar. Intizor, nigoron kemtik nonlar.

Kemtik umrlar.

Kemtik ko'ngillar...

Otam gurung bergan, o'zi ko'rgan, guvoh bo'lgan urush yillari xotiralaridan bir mungli, dardli manzara hech esimdan chiqmaydi. Bu voqeani otam biz uyimizda qotgan nonlarni molga, kuchukka berayotganimizni ko'rib, keyin dasturxon atrofida yig'ilishib o'tirganimizda gapni uzoqdan boshlab aytib bergan.

– Nonga, nasibaga hech vaqt nopisand bo'lmanglar, – degandi otam. – Odamzodning boshiga har balo tushishi mumkin. Urush ekan-da, 1943-yil yarador bo'lib, gospital-da davolanganimdan so'ng, yaram og'ir ekan shekilli, uyga borib kelishimga ruxsat berishdi. Keldim. Yo'lxaltamda bir buxanka qotgan non bilan bir bonka yaxna go'sht. “Tushyonka” deydi-ku. Sariosiyo vokzalida jinjagi chiqib ketgan, yupun, mushtipar bir ayolga ko'zim tushdi. Yonida bolasi ham bor, sag'iradan ham battar – ikkovi och-nahor, zor-zor termuladi. Bir menga, bir yo'lxaltamga qaraydi. Qaraydi, qaltiraydi, qaltiraydi, qaraydi. O'zimni tutolmadim. Yaralangan suyaklarim qayta o'q yeganday zirqirab ketdi. Non bilan tushyonkani berdim. Kambag'allar, bir qaqshaydi, bir qaltiraydi. Non tishlaydi, qaltiraydi, qaltiraydi, non tishlaydi. O'zim daryo yoqalab taxtakunjara chaynab ketdim. Cho'ponlar bergan taxtakunjarani. Aytsam, ishonmaysizlar. Itning boshiga solmasin u kunlarni, itning!..

1943-yil Sariosiyo vokzalida otam ishtirokida kechgan bu mahzun manzara, 1972-yil – bundan qirq sakkiz yil burun otam bizga ibrat uchun naql qilgan bu iztirobli holat og'ir va mashaqqatli urush yillarining jonli, mungli kinolavhasiday bizning hayotimizga bir umrga naqshlanib qoldi...

Rus shoiri Andrey Voznesenskiy "She'riyat inson ongi-tafakkurida qayerdan paydo bo'ladi?" degan savolga javob izlarkan, shunday ruhiy holatga tushganini bayon qiladi:

Men yo'lda ketarkanman, Ikkinchi jahon urushida halok bo'lgan millionlab vatandoshlarimiz haqida o'yladim. Nogahon nima uchundir o'z-o'zidan miyamda 30 million raqami charx ura boshladi. Bir yilni lahzalarga bo'lib chiqqanda 30 million soniya kelib chiqarkan. Har bir soniya juvonmarg ketgan bir inson umriday nido berib turibdi. Tahririyatda "Shu paytgacha qurbonlar soni 15-20 million deyilardi-ku, bu raqamlarni qayerdan oldingiz?" deb so'rashganida mening "Bu bor-yo'g'i bir obraz" degan javobimga darrov ko'na qolishdi.

Yarim yildan keyin tarixchi Roy Medvedev urushda qurbon bo'lganlar soni haqiqatan ham o'ttiz million kishini tashkil etishi xususida o'zining qat'iy, inkor etib bo'lmas xulosalarini e'lon qildi. Afsuski, g'oyibdan mening xayolimga kelgan, men yo'l-yo'lakay shunchaki o'ylab kelgan raqamlar to'g'ri bo'lib chiqdi.

Sariosiyoning tog'li Zevar qishlog'ilik Davlat momoning ham ikki egizak o'g'li urushdan qaytmadi. Bedom-u darak, benom-benishon ketdi. Momo bir umr: "Xudoyim Davlat degan nom berdi, behisob davlat berdi, O'ziga shukur, uzundan uzoq umr berdi, O'zi bilgich, O'zi bergan ikki balamniyam O'zi oldi" deya bir umr devorga osig'liq, o'g'illarining tish izlari qolgan ikki kemptikonga tikilaverib, yig'layverib ko'zlarining nuri ado bo'ldi. Momoning jon rishtasi ham so'nggi damda shu nonlarga tikilib qolgan holda uzildi.

Kundajuvozklik Ravzo momoning Eshonqul, Avliyoqul ismli o'n gulidan bir guli ochilmagan o'g'illarini ham qat-tol urush o'z komiga tortdi. Onamning yaqin qarindoshi va tengdoshi bo'lmish Durbibi opa – o'sha juvonmarg ketgan aka-ukaning tug'ishgan singlisi umr bo'yi nuqul bir gapni takrorlardi: "Onam uzoq yashardi, akalarimning dog'ida o'lib ketdi..."

Bu dardli, armonli ro'yxatni yuz ming, ikki yuz, uch yuz, to'rt yuz – besh yuz minggacha davom ettirish mum-kin. Bu dard-u alam, armon va iztirob ro'yxati nomlardan uzluksiz bonglarga, bonglardan tuganmas nom va yodlar-ga aylanib taralib boraveradi.

Bosh egamiz, yod etamiz.

"450-500 ming" raqami ustida mulohaza yuritarkan, mashhur "Ayol" she'ri muallifi, "Shundaylar bo'lmasa agar dunyoda, Bu qadar muhtaram bo'lmasdi ayol" satrlarini bitgan ustoz Abdulla Oripov shunday armonli so'zlarni ayt-gan edi: "Urush bo'lmaganida, bu yigitlar hayot yurganida edi, hozir o'zbek xalqi ham oltmish milliiondan oshib ketgan bo'lardi..."

Bosh egamiz, yod etamiz. Yod etamiz va bosh egamiz.

* * *

Ikkinchi jahon urushi davrida harbiy fotomuxbirlar jang maydonlari-yu harbiy yurishlar izdihomida tushirgan suratlardan tartib berilgan fotoalbomda shunday su-rat-lavha bor: harbiy mashinalar ketayotgan katta yo'l. Ikki tomonda yalang'och diydinab turgan daraxtlar. Qish, lekin qor yo'q. Yo'lning o'ng tomonida qavilgan paxtalik harbiy kiyimdagi soldatlar. Yelkalarida avtomat, miltiqlari, bosh-larida telpak. Har biri bittadan velosiped ushlab turibdi. Fashistlarniki ekani shundoqqina ko'rinib turibdi. O'ljaga olingan. Suratning asosiy birinchi planida ola-bula ustun-

ga ikki tomonlama uzun ko'rsatkich shaklida qoqib qo'yilgan katta oq tunuka lavh. Lavhda ikki tomonlama yozuv: bir tomonga **"Moskva 1535 km"**, narigi tomonga **"Berlin 165 km"** degan so'zlar bitilgan. Sal nariroqdagi daraxt tanasiga yana bitta katta to'rtburchak oq tunuka lavh qoqilgan. Unda o'rus tilida katta-katta harflar bilan yozilgan shunday so'zlarni o'qish mumkin: "Voin! Pomni o tom, chto ty naxodishsya na territorii Gitlerovskoy Germanii!" Suratda manguga muhrlangan umumiy holat – havoning muntazir avzoyi, jonsarak daraxtlar, yo'l bo'yidagi quyuq qarag'aylar poyida ko'pchib turgan qop-qora tuproq – qish ketib bahor nafasi yaqinligidan darak beruvchi sog'inchli va orziqtirguvchi palla beixtiyor taniqli rejissyor Tatyana Lioznova bilan yozuvchi Yulian Semyonovning mashhur "Bahorning o'n yetti lahzasi" kinofilmidagi xuddi shunday jonli va hayotiy lavhalarni yodga soladi. Bahorgacha hali besh-o'n kun vaqt borligi ko'rinib turibdi. G'alabagacha esa yana 165 chaqirim masofani bosib o'tish kerak. Suratdagi askarlarning uch nafari Berlin yo'liga ketayotgan harbiy moshinlarning ortidan qarab turibdi, faqat bittasininggina yarim yuzi bilan ikki ko'zi biz tomonga qarab qolgan... "Mirzohasanga o'xsharkan, – o'ylayman ichimda. – Mirzoanvar amakimizning o'g'li, otamning bolalik jo'rasi Mirzoakram balki shudir?.."

Toshkentdan Berlingacha to'g'ri yo'l salkam 4303 kilometrni tashkil etarkan. Aylanma yo'llar, manzil-u makonlardan o'tib borganda esa 5205 chaqirimdan ko'proq masofani bosib o'tishga to'g'ri keladi. Shu raqamlarga yana sakkiz yuzni qo'shsak, Kundajuvozdin Berlingacha bo'lgan oraliq masofa 6000 chaqirimdan ham oshib ketadi.

1945-yil may oyining yigirmanchi kunlarida Mullo Eshonqul bova boshchiligida To'polondaryo ustiga osma ko'priklar solayotgan hasharchilar bilan birga ishlayotgan Mirzoanvar amakning qo'liga pastdan – rayon markazidan

bozorlik qilib qaytayotgan yo'lovchilardan biri "O'g'lingizdan kelgan ekan" deb bir xat tutqazadi. Xat haqiqatan ham amakning o'g'li Mirzoakramdan, xuddi Berlinday shahardan jo'natilgan ekan. Ko'prik boshida, hasharchilar ishtirokida ochib o'qilgan xatda bitilgan "Biz g'alaba qildik, nasib bo'lsa, bir oy-bir yarim oylarda uyda bo'lamiz..." degan so'zlarni, xat oxiridagi "Berlin, 2 may, 1945 y." degan sanani o'sha hasharda qatnashgan hamqishloqlarning har biri keyin umrining oxirigacha afsus va armon bilan gapirib o'tishini hali ularning o'zlari ham bilmaydi.

"E, ikkinchi moydan keyinam ko'p alomotlar¹ bo'lgan, – deya eslardi otam. – To'qqizinchi may g'alaba kuniyam Berlinni o'zida o'q yeb qancha soldatlar o'lib ketdi. Mirzoakramlarni eshelonga bosib Xitoyga, Manjuriya cho'llariga haydagan bo'lishiyam mumkin. Yopon bilan urushgani ketayotganlarini aytmasdan ob ketgan. Ha, keyin, yetib borgandan keyin aytgan. Girmonda qob ketdimi, Xitoyda o'q yeb o'ldimi, kim bilsin, balam. Hammasi yosh-yosh yigitlar edi. Asomiddin qaniyu, Ismoyil qaniyu, Avliyoqul qayda qoldiyu, Sayidali bilan Jumaqullar qani endi? Juvonmarg bo'p ketdi hammasi! Hammasi gulday-gulday yigitlar edi. Birontasi chumoligayam ozor bermagan. Suyaklari musofir yurtlarda qob ketdi. Hay, attang!.. Uyginasini kuysin onag'ar gitlerni, shuncha balani juvonmarg qildi!.."

...Men urushda halok bo'lgan shu o'g'lonlarning bir avlodi sifatida ularning nomi va yodi oldida bo'ynimdagi og'ir va zalvorli qarzni his qilganim holda takror va takror Xotira maydoniga boraman.

Bunda yurak bilan qadam bosib, qalb bilan sukut saqlash kerak.

Bunda ismlar, nomlar orasidan uzluksiz, har lahza, har on tinimsiz va to'xtov bilmay sassiz-sadosiz turnalar uchib chiqayotgandek tuyulaveradi.

¹ **Alomot** (*sheva*) – to'polon, g'ala-g'ovur.

450–500 minglar oq, sokin turna orasidan yarmi oq, yarmi kulrang bir turna qatoridan alohida ajralib chiqadi-da xuddi meni taniyotganday, bobo qirlarning menda qolgan qadrdon islarini sezayotgan yanglig' boshim, yelkalarim uzra sokin-sokin qanot qoqib aylana boshlaydi.

Uning aylanib, charx urib uchgani sayin oppoq xatga o'xshab borayotgani, oppoq xatga evrilib borgani sayin esa oq turnaga mengzab ketayotganini ilg'ayman. Bora-bora boshim uzra yarmi oq turna, yarmi oq xat shaklidagi oppoq muallaq sharpa qoladi. Turnaning bir qanotida ham, xat varag'ida ham faqat bir yozuv: "Biz g'alaba qildik, nasib bo'lsa, bir oy-bir yarim oylarda uyda bo'lamiz. Berlin, 2-may, 1945-y."

1940-yilda, urush boshlanishidan bir yil oldin harbiy xizmatga chaqirilgan, roppa-rosa 1418 kun jang qilib, 1945-yilning ikkinchi may kuni Berlinni ishg'ol etish muhorabalarida boshqa jangchilar bilan bab-baravar qon va olov kechgan, G'alaba kunini o'z ko'zi bilan ko'rgan o'qchi askar Mirzoakram Niyozov (Rahmonov)dan shu xat va shu yozuvlar yodgor qoldi. Uning uydagilariga boshqa qurbonlarga o'xshab "mardlarcha halok bo'ldi" degan "qora xat" kelmadi. Ota-onasi, yaqinlariga uning o'zidan, o'z qo'li bilan yozilgan xushxabar keldi. Oq xat, oq, yorug' xushxabar. Mirzoanvar amak, Fotimajon onasi "Ana keladi, mana keladi" deya yo'liga ko'z tikaverib olamdan o'tib ketdi. Eng kenja jiyani Mukarram amak "Esiz Mirzoakram amakim, ikkinchi mayda xuddi Berlindan xati keluvdi, g'alaba qildik, borib qolamiz deb yozgan edi. Hech yo'qki kel-sa..." deya-deya o'lim to'shagida eslab-eslab, yig'lab-yig'lab jon berdi.

"...Berlin, 2-may, 1945-y..."

* * *

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **"Ikkinchi jahon urushida qozonilgan G'alabaning 75 yilligini munosib nishonlash to'g'risida"**gi qarori ijrosi bo'yicha bajarilayotgan ishlar jadal davom etmoqda. Toshkent shahrida barpo etilayotgan G'alaba bog'ining konsepsiyasi ishlab chiqilib, undagi vazifalarni amalga oshirish keng ko'lamda davom etayapti. Prezidentimiz takror-takror ta'kidlaganidek, umumjahon miqyosidagi ushbu tarixiy sanani tantanali nishonlashga o'zbek xalqi har tomonlama haqli va munosib. Axir, hujjatda alohida qayd etilganidek, o'zbekistonlik 120 mingdan ziyod askar va ofiser jang maydonlarida ko'rsatgan jasorati uchun jangovar orden va medallar bilan mukofotlandi. Ularning 301 nafari "Sovet Ittifoqi Qahramoni" unvoniga, 74 nafari uchala darajadagi "Slava" ("Shuhrat") ordeniga sazovor bo'lgan. Yana bir tarixiy fakt:

...Fashistlar Germaniyasining uzil-kesil kapitulyatsiyasi haqidagi hujjatni Toshkentda ishlab chiqarilgan samolyotda Berlindan Moskvaga olib kelgan matonatli o'zbek uchuvchisi Abdusamad Taymetov ekanligini biz ilk marotaba davlatimiz rahbarining so'zlaridan bilib oldik.

Darhaqiqat, matonat unutilmaydi.

9-may, 2020-yil.

MUROD GULI QACHON OCHILADI

yoxud shoirning "ijodiy kuni"

Ustoz Abdulla Oripovning ona Vatan haqida: "Sen piri komilsan, men senga muhib, Seni tanimagan meni ham bilmas", deya g'oyat donishmandona aytilgan ko'rkam satrlari bor. Zamonamizning zahmatkash va alloma shoiri Mirzo Kenjabek – Kitob shahri yaqinidagi tabarruk ma'vo, qadimiy Xoja Imkana – hozirgi Xo'jailmkoni qishlog'iga "muhabbatga sazovor manzil" deya ta'rif berarkan, avvalambor, bu mo'tabar manzillarda o'tgan aziz-u avliyolar nomini yod etgani bejiz emas. Qatlam-qatlam hikmat va ibratdan iborat tabarruk qadamjolardan hamisha purziyo va zakiy insonlar dunyoga kelishi – azal-azaldan bor gap.

"Shoir Azim Suyunning qishlog'isan, sen Nakurt" deb yozganida orif ustozimiz o'z shogirdining nainki kindik qoni to'kilgan tuprog'i, balki tom ma'noda uning Vatanini, shunga ko'ra, shoirning maqomi va unvonini ham o'quvchiga zarofat bilan ma'lum qilmoqda.

...Vatan darsini Vatanning o'zidan olgan, uni dilga joylab, anglab, his etib ulg'aygan zarif shoirimiz G'ayrat Majid o'zining bir jildlik sarhisob kitobiga "Besh dars" deb nom qo'yarkan, avvalambor, ulug' bobolariga ehtirom va sadoqatini izhor etadi. "Besh dars"ning o'zi-da, o'quvchini befarq qoldirmaydi, sergaklantiradi.

Ungacha... Bundan uch-to'rt yil burun shoir ukalarimiz ishlar tig'izlashib ketganidan ozroq ranj-u malol tortib, "ijodiy kun" so'roviga tushib qolganini eslab o'tmoq joiz.

Bir qarashda hazil-mutoyiba yoinki alam-armonga ham o'xshab ko'rinadigan u gurunglarni vaqtning o'zi "cheklov kunlari" ko'magida joyiga tushirib qo'ydi.

Ijodkorga "ijodiy kun", albatta, kerak. Davr shiddati ko'zlagan reja va niyatlarimizga o'z tahrir va o'zgartishlarini kiritishga mutlaqo haqli. Bu ayovsiz hukm izmiga bo'ysunmoqdan boshqa iloj yo'q: Hunaring bo'lsa – yoz, yozib ko'rsat, davr, mana zamon senga, shunday davrda yozmasang – qachon yozasan, deganday.

Aslida, shoirning ijodiy kuni – uning butun umri, iz-tirob va sog'inchlari, mehr-muhabbati-yu diydor va ayriqliqlaridan tarkib topgan kunlar va tunlardan iborat emasmi?

Xuddi shunday. Boshqa yo'li yo'q. Xullas, Alisherbek bobomizning "Hayrat ul-abror" asarini mutolaa qilayotganimiz tig'iz kunlardagi ushbu xulosadan o'zimiz ham mamnun bo'ldik-da, shoir inimizga "G'ayrat ul-abror" deya tahsin ko'rsatib, unga qizg'in va barakali ijodiy umr tiladik.

Aslida ham shunday. Bu o'tgan fursat oralig'ida G'ayratboy g'ayrat kamarini mahkam boylab g'ayrat qildi. Ijod maktablari haqida, ayniqsa, ustoz Hamid Olimjon ijodiga mehr va ehtiromini ifodalovchi "Bunda bulbul kitob o'qiydi" nomli bama'nigina kitob chop ettirdi. Mamlakatda bo'layotgan ijtimoiy jarayonlar, ma'naviy-ma'rifiy o'zgarishlarga badiiy-publisistik maqolalari va she'riy chiqishlari bilan faol munosabat bildirib kelayotir.

Hadislarda ayyomning o'tishi pand-u nasihatga qiyos qilingan ekan. Pand-u nasihat esa tiriklik saboqlari-yu ko'rmish-kechirmish tajribalardan paydo bo'ladi. Shu o'rinda Xoja Imkangay boboning shogirdlariga qarata: "Oyoqqa alam tikoni kirmaguncha murod guli ochilmaydi", – degan hikmatli so'zlarini yana bir karra esga olib, o'zi kamgap-kamsuxan G'ayratboyga so'z va hayot darslarida g'ayrat, bilim va hikmat tilaymiz. Birgina "ijodiy kun"

mazmunidaki shuncha soʻz va maʼni bor ekan, bu borada Choʻlpon hazratlarining “Boshimni zoʻr ishga berib qoʻyibmen...” degan satrlaridan oʻtkazib biror gap aytish qiyin, deb oʻylaymiz.

25.05.2020-y.

SURONLARDAN O'TGAN "TURONBANK"

Taniqli adib va jamoat arbobi Chingiz Aytmatovning "Pul – bu ozodlikdir..." degan xalq orasida juda mashhur bo'lib ketgan iborasi bor.

Aytilganiga o'ttiz yillardan oshgan, bor-yo'g'i uch so'zdangina iborat ushbu hikmat zamirida turkiyzabon xalqlarning yirik namoyandasi bo'lmish ulug' yozuvchining buyuk orzu va armoni yashiringan desak mubolag'a bo'lmaydi. Boisi – Chingiz Aytmatov o'z xalqini, istibdod iskanjasida tili bog'liq, dili dog'lik barcha xalqlarni ozod va farovon ko'rishni orzu etgan, shu ezgu orzu va armonlarning ro'yobga chiqishini astoydil niyat qilgan. Donishmand xalqimiz bilib aytganday, Yaxshi niyat – yarim davlat. Mana, bugun muhtaram Prezidentimiz Bosh Bunyodkori bo'lmish Yangi O'zbekistonimizda, yangi davru yangi zamonlarda mamlakatimiz bank tizimida ham ko'z ko'rib, quloq eshitmagan yangilanishlar va islohotlardan, raqamli iqtisodiyotning turfa qulayliklaridan uncha-muncha "eski" tajribali odamning aqli shoshib qolayotgani ham bugungi voqelik uchun bor gap.

...Menga "Turonbank"ning aynan "Turonbank" deb nomlanishi yoqadi. Buni qarangki, moliyaviy buhronlarning barcha suronlarni boshdan kechirgan "Turonbank" ham Chingiz bovaning yuqorida keltirganimiz o'sha mashhur iqtibosi bilan deyarli tengdosh-qarindosh, egizak og'ini ekan.

Sohibqiron Amir Temur bobomiz "Biz kim, mulki (ehtimol maliki) Turon..." deya olamga nazar solarkan, "Dun-

yo tijorat bilan oboddur” degan jahonshumul bashoratni Xudo bekorga ul buyuk zotning ko’ngliga solmagan bo’lsa kerak. Salkam yetti yuz yil qayoqda-yu, o’ttiz yil-u yana uch yil qayoqda?! Keyingi uch yil davomida “Turonbank” – bugungi raqamli iqtisodiyot va ilg’or texnologiyalar zamonining ravojlangan, obro’li va peshqadam banki sifatida o’z nufuzi va mavqeini mustahkamlab, ko’z o’ngimizda ismi jismiga munosib bankka aylanganiga uning hozirgi dovrug’i va ovozası guvohlik berib turibdi. Buning boisi nimada dersiz... Boisi – mijozlar bank uchun emas, aksincha bank mijozlar uchun, el-ulusning ehtiyoj va qulayliklari uchun xizmat qilish taomiliga qat’iy rioya qilishidadir. Demak, gap qat’iy va temir tartib-intizom, qonun va qoidaga ham kelib taqaladi.

Albatta, bilim va saviya, did va farosat ham suv bilan havoday zarur. Davlatimiz rahbari bundan bor-yo’g’i uch yil burun “Qo’y boqish uchun ham hali bilim va saviya kerak bo’ladi...” degan iborani ishlatganlarida ko’pchilik majlis ahli hayron qolgan edi... Mana, oradan hech qancha vaqt o’tmay biz aynan barcha sohada bilim, uquv va salohiyat kerak bo’ladigan, bularsiz bir qadam ham rivojlanish mutlaqo mumkin emasligini isbotlab turgan zamonlarni ko’z o’ngimizda ko’rib turibmiz! Qandingni ur, yangi zamon, qandingni ur, yangi davron, deya qalblarimiz hapriqib, ko’zlari-mizda yosh g’iltillab, faxr-u iftixor etayotganimiz ham aslo cho’pchak emas, bugungi kunning bor gapi, rost gapi!..

Zamon talabi – bilim va saviya, did va farosat bilan ishlash, qaysi jabha bo’lmasin – bir yangilik va qulaylik kiritish, amalda joriy etish, buning natijasida odamlarga, jamiyatga yaxshilik va baxtiyorlik baxsh etish. Bularning bari – sadoqat va matonat bilan el-yurtga xizmat qilish deganidir.

“Turonbank”ning dovrug’i, muxtasar qilib aytganda, uning bilimli va tajribali, sermulohaza, og’ir va vazminlik bilan ish yuritadigan o’z sohasini qalban his qilib, sidqi-

dildan yaxshi ko'radigan rahbari Chori Mirzayevdan tortib bilimli-malakali xodimlarining o'z ishiga sadoqatli munosabati bilan bog'liq bo'lsa kerak.

Muomala madaniyati, zukkolik-uddaburonlik va al-batta, bilim va saviya, did va farosat bilan mehnat qilish – yuksalish va taraqqiy topishning eng muhim pog'onalaridirki, zamonaning bu zarur shartlarini "Turonbank" ahli, ayniqsa, yosh va kichik xizmatchilarigacha yaxshi bilishadi, yurak-yurakdan his qilib, mehr va sadoqat bilan eldoshlarimiz xizmatiga doim kamarbasta bo'lib peshvoz chiqmoqlari ham bir g'aroyib, bir ajoyib! Havasingiz keladigan darajada Sizga bag'oyat xush keladi! Nima deymiz, Yangi davr-u zamonlarda yangi nash'-u namolar "Turonbank" ahliga, uning barcha fidoyi va zahmatkash xodimlariga muborak bo'lsin deymiz.

Amir Temur bobo tangalarida

Qancha davr-u zamon,

qancha suron bor.

Moziyning tamaddun g'aznalarida

To bu tangalar bor – mulki Turon bor.

"Bizkim, mulki Turon..." demoqlik – sharaf.

Asrlar qa'ridan uzuklariday,

Oltin so'zlariday yarqirar bu gap

Hazrat Sohibqiron tuzuklarida.

Olam obod erur tijorat bilan,

Kuch – adolatdadir, adolatdadir.

Davlat ustuvordir siyosat bilan,

El-yurt saodati – saxovatdadir.

Yangi zamonlarning miqyos-shitobin

Qay bir xalq bizchalik chamalab ko'rgan:

*Bugungi dunyoning hisob-kitobin
Asli Al-Xorazmiy raqamlab bergan.*

*Jahon bozorida qancha suron-jang,
Har mulkdor – uning zo‘r kabirasiday.
Kuchga to‘lib turmish mana, “Turonbank” –
Amir Temur bobo nabirasiday.*

2.07.2020-y.

BU OLAMDIR MEHR-U SHAFQAT OLAMI

Hazrat Alisher Navoiy "Xamsa"ning birinchi dostoni "Hayrat ul-abror" asarida odamzotning yaralishi haqida "Olam aro xalqni Yazdoni pok Ahli najot etti-yu ahli halok" deya ta'rif berarkanlar, ayni paytda bir odamning o'zi-da ham odamlar aro qancha farq va tafovutlar borligini "Odam aro ko'r ne tafovut turur..." misrasi bilan o'zlariga xos tarzda izohga o'rin qoldirmay izohlab o'tadilar.

Ulug' bobokalonimiz bundan besh asrdan ziyod vaqt muqaddam "Olam ahli, bilingizkim ish emas dushmanlig'..." deya murojaat qilgan Yer yuzi aholisi bugunga kelib salkam sakkiz milliard jonni tashkil etmoqda. Endi tasavvur qiling: sakkiz milliardga yaqin odam bolalarining har birida qancha masala-yu muammo bor-u qanchadan qancha o'y-tashvish mavjud?

Shuncha aholining o'ttiz to'rt millionga yaqin kishisi onajon va jonajon O'zbekistonimiz, ko'pmillatli mustaqil Vatanimiz xalqidir. Modomiki har bir odamga mehr va e'tibor, tinchlik va osoyishtalik zarur ekan, xuddi shu ehtiyojni umummilliy va umumbashariy miqyosda, bugungi qaltis va sertahluka dunyo ko'lamida olib ko'rilsa, bor manzara oydinlashadi.

Bir iqtibos:

"Sinovlar davri, juda murakkab bir paytda yashayapmiz biz... Bu muddat tagida hali xavf-xatar juda ko'p! Iqtisodiy vaziyat dunyoda qanday – ko'rib turibmiz. Karantin cheklovlarini yumshatish, aql bilan, zakovat bilan, matonat bilan ish tutishimiz shart!..."

Davlatimiz rahbarining bundan to'rt oy avval – shu yilning 20-aprel sanasida o'tkazgan videoselektor yig'ilishida qayta-qayta, takror-takror yangragan da'vati mazmun-mohiyati, olamshumul ahamiyati jihatidan naqadar muhim va dolzarbligini dunyoda ro'y berayotgan voqea va hodisalar ko'rsatib turibdi.

Prezident ta'kidlaganiday, “bugungi kunda jahon miqyosida va mamlakatimizda yuz berayotgan murakkab sinovlarni munosib yengib o'tish” aql bilan, ilm bilan ish tutuvchi har bir vatandoshimizning farzandlik va insoniylik burchiga aylanmog'i kerak.

Ijtimoiy hayotimizda keyingi bir yil davomida eng ko'p yangragan “Matonat va shijoat”, “Jaholatga qarshi ma'rifat”, “Tarbiya biz uchun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat, yo saodat – yo falokat masalasidir”, “Halollik vaksinasi”, “Vatanni sevish kerak”, “O'z bo'langni o'zing asra”, “Ong va tafakkur”, “Hayot kurashdan iborat”, “Adabiyot – xalqning yuragi”, “Vatan uchun fido bo'lmoq – o'lim emas”, “Mehr va saxovat”, “Mard va oliy-janob xalqimiz”, “Madaniyat – Mo'ynoqdan boshlanadi”, “O'zbek va qoraqalpoq xalqlarining og'izburchiligi uchun”, “Shifokorlar matonati”, “O'zimizni o'zimiz asramasak, hech kim kelib bizni asrab bermaydi”, “Yashashga va ishlashga o'rganishimiz kerak” singari umummilliy-umumbashariy ahamiyatga molik bedor-behalovat iboralar barchamizni jiddiy o'ylantirmog'i, qudrat manbai, saodat maskani bo'lmish jonajon O'zbekistonimiz taqdiri – har birimizning umriy taqdirimizga aylanmog'i uchun ham Yaratgan bizga shunday sinovli kunlarni buyurganini bir soniya bo'lsa-da, esdan chiqarmoqqa haqqimiz yo'q.

*Mehrdiyor dedim, asli mehri daryo,
Bir-biriga mehr-u sehri daryo-daryo.
Shaharlarim, qishloqlarim, dasht-u sahro,*

*Og'amdirsiz, inimdirsiz, opam, singlim –
Nomingizni tutib bo'lmas ayro-ayro.*

*Olam ahli bilan bukun darddoshdirmiz,
Darddoshdirmiz, demak birmiz, qardoshdirmiz,
Qardoshdirmiz, demakkim biz qalbdoshdirmiz.
Qalbdoshlikdir birdamlikning boshlanishi,
Birdam bo'lsak, bizlar buyuk bardoshdirmiz.*

20.08.2020-y.

VATANGA SUYANCH BO'LING

Mustabid sho'ro tuzumining avj pallasi. Biz – Toshkent davlat universiteti (hozirgi O'zMU)ning jurnalistika fakulteti talabalari bo'lmish bir guruh yoshlar “Metro ishga tushar ekan” degan xushxabardan o'zimizda yo'q shod, bu yangilikning “suyunchi”siga bir kunlik darslarning bahridan kechib, aql bovar qilmaydigan mo'jizaviy yerosti poyezdiga tezroq minishga oshiqib bormoqdamiz. Samarqandda har xil texnikum, institutlarda o'qiydigan sinfdosh, maktabdosh hamqishloqlarimiz ham shunday zavq va ishtiyoq bilan o'qishini tashlab, metroni ko'rishga kelgan...

O'quv yilining ilk oyi – sentyabr tugab-tugamay paxta yig'im-terimiga ommaviy safarbar qilinadigan, hali o'smirlik pallasidan chiqib-chiqmagan talaba-yoshlar uchun metroning yarqiragan yam-yashil vagonlarida “sayr” qilib yurish chinakam mo'jiza edi. Tarix XX asr, sana – yetmishinchi yillarning ikkinchi yarmi nari-berisi. Oradan o'n-o'n besh yillar o'tibmi, o'tmaymi, qancha yolg'on tuzumlar-u soxta ta'limotlar barbod bo'lishini biz hali bilmas edik.

...O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining 29 yilligi bayrami arafasida yangi davr-u zamonamizning mutlaqo o'zgacha qiyofa va timsolini o'zida mujassam etgan Toshkent metrosi Yunusobod yo'nalishining nurafshon va munavvar “Turkiston” bekatiga yangi zamonaviy vagonlarda kirib borar ekanmiz, mening xayolimdan salkam yarim asrlik avvalgi uzuq-yuluq xotiralar temiryo'l shpallariday yalt-yult o'ta boshladi. Talabalikdagi 18–19 yoshli hayratlarim yangi O'zbekistonning uch yillik hamda

mening oltmish bahor va kuzlardan o'tgan umrim pallasi-
dagi hayratlar oldida o'tmishning nursiz shamchirog'lari
misol xira tortib qoldi.

*Yangi zamonda yangi metropolitendir bu,
Toshkent zar chopon bo'lsa, yangi zarhal yengdir bu.*

Raqamlar tili bilan aytganda, Toshkent metropoliteni Yunusobod yo'nalishi ikkinchi bosqichining qurilishi amalga oshirilish muddati 2017–2020-yillar – uch yil deb belgilangan. Loyihani amalga oshirish doirasida salkam uch kilometr uzunlikdagi metro yo'li hamda “Yunusobod” va “Turkiston” metro bekatlari bunyod etildi. Loyiha umumiy qiymatining 103,8 million dollarlik mablag'idan 51 millioni davlat byudjetidan, qolgan 52,8 million miqdoridagi qismi esa Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi tomonidan qoplandi. Metropolitenning yerosti tonnel qismi diametri 6,1 metrni, metro bekatlarining umumiy balandligi 17,2 metrni va bekat platformasi uzunligi 102 metr, kengligi esa 18,5 metrni tashkil etadi. Shuncha mehnat-u zahmat evaziga, sog'inch va iztiroblar, uyqusiz tunlar, uyg'oq aqlidrok va teran tafakkurdan kutilgan maqsad – eldoshlarimizga qulaylik, xalqimizning og'irini yengil qilish. Demak, “Yunusobod” va “Turkiston” bekatlari orqali kuniga 7,5 ming yo'lovchining uzog'ini yaqin qilish ko'zda tutilgan. Shahar tabiatining tozaligini saqlashga ham alohida e'tibor qaratilgan. Yiliga 5,3 ming tonna zararli gazlarning ob-havoni zaharlashi oldi olinadi. Bu – millat sog'lig'ini ham himoya qilish demakdir.

Bugungi sertahluka dunyoda, ko'rinmas ofat-balo har lahza, har soatda insonlar joniga qasd qilib turgan qiyin bir sharoitda bunyodkorlik va yaratuvchanlik zavq-u shavqi bilan yashamoq yuksak insoniy oliyjanoblikdir. Yangi ishga tushirilgan yerosti va yerusti metro yo'llari,

muhtasham metro bekat-qasrlari, tashqariga chiqqanda esa ko'zni qamashtiradigan keng va ravon shohko'chalar, ko'p qavatli uy-joylar-u eng zamonaviy texnoparklar o'zidan-o'zi osongina bino bo'lib qolgan emas. Bularning barchasi, avvalambor, qudrat manbai, saodat maskani bo'lmish jonajon Vatanimiz – yangi O'zbekistonimizning tinib-tinchimas löyihachilar-u me'morlari, quruvchi va muhandislari, barcha fidoyi vatandoshlarimiz mehnatining ulug'vor samarasidir.

Rahmatli bobomning bir hikmatli so'zini otam bizga qayta-qayta nasihat qilib aytar edi: "Vatanga ham, yerga ham mehr kerak, mehnat kerak, bolalarim! Hamma yomonlik bemehrlar va bekorchilardan chiqadi".

Keyingi ikki-uch yil ichidagi azim poytaxtimizda bo'y ko'rsatgan yangilanishlar, ayniqsa, Yunusobod va Yashnobod tumanlari misolidagi bunyodkorlik ishlariga qanchalar mehr va mehnat, matonat va shijoat sarflanganini Vatanni anglaganday yurak-yurakdan his etamiz. Modomiki, gap mehr va sadoqat haqida ketar ekan, kasb-kori va yumushidan qat'i nazar, eldoshlarimizning oddiy insoniy tuyg'ulari ayni shu kunlarda, murakkab va sinovli damlarda xalqimizning umummilliy oliyjanob fazilatlarini bilan imtihondan o'tayotir. Demak, mehrda gap ko'p. Qiyin kunimiz ham, yaxshi kunimiz ham o'zimizniki. Bas, shunday ekan, mehrimizni hech qachon bir-birimizdan darig' tutmaylik.

*Bugun sizga oq dasturxon to'shar hayot,
Taronani tog'oraga qo'shar hayot,
Ham singil, ham yoringizga o'xshar hayot –
Mehringizni qizg'anmang bir-biringizdan.*

Xuddi ko'nglimizdagi kechinmalarni sezayotganday charaqlagan metro poyezdi keng va yorug', Sharq qu-

yoshi porlab turgandek nurafshon bekatga kelib to'xtadi. Vagon ovoznigoriga yozilgan jarangdor so'zlar yangraydi: "Eshiklar ochiladi. "Turkiston" bekati!" Bir qarashda oddiy xitobdek tuyulgan bu ibora zamirida beixtiyor tomirlari moziylarga borib taqalguvchi teran hikmat, qadimiy el-ulusning qadim tarixi nihon ekanini anglaysiz. Demak, hozirgi zamon qasrlari, bino va imoratlarining me'moriy yechimlarida bobolarning dard-u armonlari, bugungi va kelajak avlodlarning orzu-havaslari badiiy va tasviriy tilsimlari o'z ramziy ifodasini topgan. Bekat devorlari, suratlar, porloq chiroqlar, koshinlar va ustunlargacha, oddiy naqsh-u bezaklargacha ziyo taratib turgan kitobga o'xshaydi. Bu muhtasham va sermazmun qasr-kitobdan katta-yu kichik Vatan darsini, milliy va umumbashariy qadriyatlar sabog'i va tarbiyasini oladi.

"Turkiston" bekatining qadimiyat obidalari naqshlangan bo'rtma devoriy suratlariga sinchiklab qaragan navqiron yigit-qizlar bamisoli tarix kitobini mutolaa qilgandek, ajdodlarimizning bebaho ma'rifiy merosini o'rgangandek bo'ladi. Shu ma'noda "Turkiston" bekati ko'rgazmali darsxonaga o'xshaydi. Davlatimiz rahbari qayta-qayta ta'kidlaganidek: **"Nafaqat ilm va iqtisodiyot, balki tarbiya bizni yuksaltiradi"**.

...Xayolimiz beixtiyor olis moziylardan yaqin o'tmishga, aniqrog'i, ulug' ustozlarimiz "tilim bog'liq, dilim dog'liq", deya armon bilan kuylagan o'tgan asrning saksoninchi yillariga ko'chadi. Ustoz Erkin Vohidov "Turkiston bir - Vatan bir" she'rida ham, yoki mana shunday yangi zamonlarni qo'msab, sog'inib:

Ul qasr ichra bari

ahli jahon mehmon bo'lur,

Bir tamosho qilgan odam

lol bo'lur, hayron bo'lur,

deya orzu qilganidek, biz mana shu ezgu niyatlarning ijobatini bugun shundoqqina ko'z o'ngimizda ko'rib turibmiz.

Zamon shiddat bilan o'tmoqda. Vaqt sur'ati tezoqar daryodan ham ildamroq o'zib borayotir. "Turkiston" metro bekatida salkam yarim soatlar kechgan vaqtimiz davomida biz yo'l-yo'lakay, uzuq-yuluq taassurotlar bilan emas, butun tarix va o'tmish, bugun va kelajak, ajdodlar va avlodlar taqdiri, davr va zamon kechinmalarini mujassam etgan zalvorli o'y va fikrlar bilan navbatdagi manzilga borish uchun eshiklari ochiq vagonlarga kirar ekanmiz, o'rindiqlarga joylashib olganimizdan so'ng ovoznigorning yangroq tovushi eshitildi: "Eshiklar yopiladi. Iltimos, suyanmangiz! Keyingi bekat..."

Shu asnoda xayol va hayot to'qnash kelganini his etamiz. Shoirona tashbehlar xayol osmonida qaldirg'ochlarday charx ura boshlaydi: **Eshiklarga suyanmang, bir-biringizga suyaning! Biz bugun yakka-yakka tartibda yasholmaymiz. Shaxsiy manfaat uchun Vatanga suyanmang! Vatanga tayanch bo'ling! Vatanga suyanch bo'ling! Xuddi binolarday, yo'llarday Vatanga xizmat qiling! Vatan uchun yer bo'ling, ko'prik bo'ling! Or bo'ling, nomus bo'ling, hech bo'lmaganda sevinch yoshlari uchun kiprik bo'ling!**

*Dunyoning bu pallalari topilmaydi,
Eshiklari tun-kun ochiq, yopilmaydi.
Mehr keyin do'konlarda sotilmaydi,
Mehringizni qizg'anmang bir-biringizdan.*

01.09.2020-y.

TUG'ISHGAN TUYG'ULAR, TANSIQ TUYG'ULAR

BIR SATR VA BIR KITOB TAASSUROTI

Umr o'tgan sayin insondan uzoqlashib boradigan, ayni paytda hayot charxida sayqal topib, odamning qalbidan chuqur va mustahkam joy oladigan sog'inchli xotiralar hamisha aziz va qadrlidir. Bolalikdagi, yoshlik paytingiz va o'rta yosh davrlarda ko'rgan, tanigan-bilgan, hamsuhbat bo'lgan kishilaringiz, yor-u oshnolar, begonalar, turfa xil qiyofalar...

Nainki ana shu siymolar, balki qachondir o'qigan sevimli kitoblaringiz, maktab partasida yod olingan she'riy satrlar, dimog'ingizda xirgoyi qilib yurgan ashulalar bora-bora qadrdon hamrohlaringizga aylanib qolganini ham sezmay qolar ekansiz. Oradan necha yillar o'tib, turmush tashvishlari aro tasodifan ana shunday bir xotira parchasiga duch kelsangiz, beixtiyor chang bosgan olis umr yo'llari xayolingiz ko'zglasida charaqlab yorishib ketganday tuyuladi.

Dilbar shoirimiz Hamid Olimjonning "O'zbekiston" qasidasini bundan ellik yillar avval biz, sakkizinchi sinf o'quvchilari Sariosiyo paxtazorlarida bir-birimizga zavqlanib aytib yurardik. Shundan buyon qancha suvlar oqib o'tdi, mustabid tuzum, yolg'on-soxta ta'limotlar zavolga yuz tutdi. Ammo "O'zbekiston" qasidasi, bu latif va sehrli satrlar, bu go'zal she'riyat hamon yashab kelyapti.

Bu mulohazalarni men bejiz yozayotganim yo'q. Taniqli adibimiz Xayriddin Sultonning yangi kitobi qo'lyozmasi-

ning birinchi varag'ini ochar ekanman, o'sha she'rdagi bolalikdan oshno va qadrdon "Odamlardan tinglab hikoya" degan satrga ko'zim tushdi. O'qiganim zahoti, xuddi bir paytlar bir partada bayt talashib, she'r aytishgan, ko'pdan buyon ko'rishmagan sinfdosh do'stim bilan yuzma-yuz uchrashganday ajib holatga tushib qoldim.

Mana shu birgina satr ko'nglimning tub-tubida xira torta boshlagan olis xotiralarni uyg'otib yuborgandek, ularga qaytadan jon ato etgandek bo'ldi.

Darhaqiqat, ulug' ustozlarning zavol bilmas ijodi davr-u zamonlarning sinovidan o'tib, o'zida hayotning zalvori va shiddatini, latofati va hasrat-anduhlarini mujasam etgani bilan mumtozlik kasb etgandir.

Shubhasiz, kitobning "Odamlardan tinglab hikoya" deb nomlanishi zukko o'quvchining fikr-u zikrini o'ziga tortadi. Va o'ylaymanki, u so'z zahmatkashi bo'lmish donishmand adibning maqsad-muddaosini savqi tabiiy ravishda yurak-yurakdan his eta boshlaydi.

Men Xayriddin Sultonning 30-40 yoshlik davrlarini - jo'shib ijod qilgan, hikoya va qissalari, publisistik maqolalari, roman va kinossenariylari muntazam nashr etilib turgan ijodiy kamolot yillarini yaxshi eslayman. Shundan so'ng adibimizning zimmasiga mas'ul davlat ishlari yuklanib, ko'pchilikning nazarida u ijoddan birmuncha uzoqlashganday edi.

Ammo adabiyot, so'z san'ati shunday bir sehrli mo'jiza ekanki, uning ilohiy mohiyatiga oshno bo'lgan haqiqiy iste'dod sohibi bu maftunkor, sirli olamni aslo tark etolmas ekan.

Shu ma'noda, Xayriddin Sulton keyingi yillarda "Uch yuz oltmish to'rt kun", "Haqiqat jamoli", "Ko'ngil ozodadur", "Boburiynoma" nomli yangi kitoblarini e'lon qilgani, muallifning o'quvchilar bilan qayta diydorlashuvi barchamizni xursand qilgan edi. Mana, bugun qo'lingizda-

gi ushbu muazzam majmua bilan adabiy jamoatchilikning, adabiyot muhiblarining quvonchi bardavom bo'lib turibdi.

Ilk taassurot shulki, kitobga nozik did va mahorat bilan tartib berilgan. Oddiy o'quvchi sifatida ilg'aganimiz – masalan, to'plamdagi birinchi asar – “Omad” hikoyasi “Bismillohir rahmonir rahim” degan tabarruk kalom bilan boshlanadi va u go'yoki butun kitobning mazmun-mundarijasini belgilab beradi. So'nggi, “Maktub” deb atalgan, kuygan ko'ngil faryodi kabi yangraydigan asar esa Yaratganga munojot bilan tugallanadi.

Qo'lyozmani o'qir ekanman, avvalo, unga o'ttiz bitta yangi hikoya jo bo'lgani e'tiborimni o'ziga qaratdi.

Qiziq, nega aynan o'ttiz bitta? Adibning bundan oldin nashr etilgan “Uch yuz oltmish to'rt kun” kitobiga ham o'ttiz bitta hikoya, “Haqiqat jamoli” publisistik to'plamiga ham o'ttiz bitta maqola kiritilgan edi.

Albatta, bu bejiz bo'lmasa kerak. Ehtimol, buning zamirida faqat muallifning o'zigagina ma'lum va ma'qul bir ma'no mujassamdir? Balki bu raqamda biz bilmaydigan qandaydir sirli xosiyat bordir? Ehtimol, bunda inson umrining tugal bir fasli – o'ttiz bir kundan iborat to'liq oy nazarda tutilayotgandir?

Nima bo'lganda ham, men bu savollarga javobni kitobning o'zidan izlashni afzal topdim.

O'ttiz bitta hikoyada bir-birini takrorlamaydigan, bir-biriga o'xshamaydigan yorqin xarakterlar, qahramonlarning ichki dunyosi, qalb tug'yonlari ularning bevosita o'z tili, o'z nutqi orqali ochib beriladi. Bu esa yozuvchining bir qarashda juda oddiy, sodda bo'lib tuyuladigan, ammo aslida nihoyatda murakkab bir ijodiy uslubni tanlab ish ko'rganidan dalolat beradi.

Ma'lumki, mumtoz adabiyotimizda **“sahli mumtane”** degan badiiy san'at bor. Uning mohiyatini zakiy ajdodlarimiz “Aytmoq oson-u yengil ko'rinadi, ammo bunday ayt-

moq mumkin bo'lmay yoki qiyin bo'lur", deya sharhlaganlar. Kitobdagi har bir hikoya mana shu go'zal san'at asosiga qurilgan, desak, adashmagan bo'lamiz.

Nasrda faqat bir kishining aytganiga, ya'ni, monologga tayanib to'laqonli badiiy asar yaratish albatta oson ish emas. Bunday usul qahramonning ruhiy olamini borligicha, yaxshi-yu yomon barcha jihatlari bilan haqqoniy aks ettirishga monelik qilishi (har kim ham o'zining salbiy xususiyatlarini ochiq tan olib aytishga qodirmi?), ma'lum darajada yozuvchining ijodiy fantaziyasini cheklab qo'yishi mumkin. Binobarin, bunday ifoda usuli adibdan zargarona mahoratni talab qiladi.

To'plamdagi mavzusi ham, badiiy talqini va yechimi ham g'aroyib hikoyalarni o'qiganda, kishi o'ylanib qoladi: bu hayotnoma, taqdirnoma, dardnomalarning hammasi bo'lgan voqealarni yoki muallif xayolotining mahsullarimi?

Agar bo'lgan voqealar desangiz, ularda shunday antiqa hodisa-tafsilotlarga duch kelasizki, yo'g'-e, hayotda bunday bo'lishi mumkin emas, degan fikrga borasiz.

Agar bu hikoyalarni muallif o'ylab topgan yoki to'qib chiqargan, desangiz, undagi aksariyat roviylar ko'pchilikka tanish insonlardir.

Masalan, kitobda "Omad" hikoyasini mashhur ulamo Anvar qori Tursunov, "Otamning aytganini qilishim kerak"ni shoir Orif Odilxonov, "Har ish bo'lsa - Xudodan" hikoyasini ma'naviyat fidoyisi Zokirjon Mashrabov, "Odam bo'lgan odam"ni harbiy vrach Zikrilla Egamberdiyev singari real shaxslar so'zlab bergan, deb naql qilinadi.

O'rni kelganda aytib o'tmoqchiman, Zikrilla akani men ham yaxshi tanirdim. O'tgan asrning 80-yillarida "Toshkent oqshomi" gazetasida ishlab yurgan kezlirimda u kishi bilan ko'p uchrashganman, suhbatlashganman. Eng qizig'i, rahmatli Zikrilla aka hikoyada ifoda topgan hayratomuz

qismatini bizga – tahririyat xodimlariga ham soʻzlab bergan edilar. Lekin, qarangki, butun boshli bir asarga arzigulik mana shunday voqealarni yozib qoʻyish bizning xayolimizga kelmagan ekan.

“Monolog”, “Birinci million”, “Otabekning janozasi”, “Ikki karra qahramon”, “Millatchining jazosi”, “Bir umrning uch fasli” hikoyalaridagi quyma, yombi xarakterli badiiy siymolar ham qaysi bir jihatlari bilan hayotda oʻzingiz koʻrgan, uchratgan, suhbatidan bahramand boʻlgan insonlarni yodingizga soladi.

Yozuvchi oddiy odamlarning oddiy hayotiga juda sinchkovlik bilan teran nazar tashlaydi, ularning dard-u dunyosini ich-ichidan anglashga, joʻngina hayotiy voqealardan jiddiy badiiy-falsafiy umumlashmalar kashf etishga intiladi. Dehqon yoki usta boʻladimi, tergovchi yoki muallim, shifokor yoki tadbirkor boʻladimi, shofyor yoki sugʻurta agenti boʻladimi – ular tabiatining shu paytgacha biz sezmagani, koʻrmagan yangi qirralarini ochib beradi.

Muallif odamlardan hikoya tinglar ekan, ayni vaqtda hassos shoirimiz aytganidek, uning qalbi va ongida ijodiy gʻoya ham oʻsib borayotganiga ishonch hosil qilamiz.

Toʻplamdagi boshqa hikoyalarni kamsitmagani holda, “Oʻzbek xalqining milliy gʻoyasi” menga qattiq taʼsir qilganini taʼkidlashni istardim. Balki buni hikoya deb ham boʻlmas, uni, ehtimol, keksa faylasuf olim Ehtirom Abdullaev timsolida muallifning iztirob bilan sugʻorilgan achchiq va haqqoniy oʻylari, xalqimizning dil dardlari mujassam boʻlgan sardaftari deb atash oʻrinlidir. Ochigʻi, moʻjazgina bu asarni oʻqib, kulishingizni ham, yigʻlashingizni ham bilmay qolasiz.

Kitobdagi aksariyat asarlar mahzun ohang bilan yoʻgʻrilgan boʻlib, ularda fojiali taqdir, xiyonat va hijron, sarobga aylangan orzular haqida soʻz boradi. Ayni vaqtda muallif hasrat vodiysi tasvirida ham “zulmat ichra

nur” topa oladi. Yuksak nekbinlik va shukronalik, beozor va samimiy yumor tuyg’usi bu hikoyalarni ich-ichidan nurlantirib turadi. Ustoz Abdulla Oripov ta’biri bilan aytganda, ushbu asarlar shaxsan menga **“Labda tabassum-u ko’zda yosh bilan”** yaratilgandek tuyuladi.

Ta’kidlash kerakki, o’zbek prozasida shu vaqtga qadar jamiyatning yuqori tabaqasiga mansub bo’lgan ijtimoiy qatlam hayotiga bag’ishlangan asarlar barmoq bilan sanarli edi.

Ulug’ adibimiz, rahmatli Shukur aka Xolmirzayev suhbatlarining birida: “Men generallar, ministrlar, umuman, kiborlar dunyosi haqida asarlar yozishni orzu qilaman, ammo ba’zan bunga bilim va tasavvurim yetarmikan, deb o’ylab qolaman”, degan edi.

Ushbu kitobdan o’rin olgan “Ichki ishlar vazirining oshga borgani”, “Qishloq xo’jalik vazirining ta’ziyaga borgani”, “Mudofaa vazirining janozada imomlik qilgani”, “Valijon kasal bo’ldi”, “Bayrut xotirasi” kabi hikoyalarda ana shu adabiy orzuning amaliy ifodasini ko’rgandek bo’lamiz. Ko’z o’ngimizda bugungi kunning yuqori martabali rahbarlari, vazirlar, favqulodda va muxtor elchilar, generallar, oliy toifali uchuvchilar, din peshvolari, madaniyat va san’at arboblarning butun boshli bir galereyasi namoyon bo’ladi. Yozuvchi ularning oddiy kishilar ko’pincha aniq tasavvur qilavermaydigan hayot tarzi, ichki dunyosi, bu odamlarga berilgan katta vakolat bilan birga, ularning zimmasidagi katta mas’uliyat va majburiyat tuyg’usi, insoniy iztiroblari bilan bizni yaqindan oshno etadi.

Masalan, ichki ishlar vazirining bir o’rinda: **“Men agar kechasi soat ikkida ishdan uyga qaytsam, o’zimni baxtli hisoblayman”**, degan so’zlari, o’ylaymanki, ko’p narsani anglatadi.

Xayriddin Sulton – dunyoning juda ko’p mamlakatlari goh rasmiy, goh norasmiy tarzda kezib chiqqan

jahongashta adib. Eng muhimi, ko'rgan-kechirganlariga mohirlik bilan badiiy jilo berib, ularni go'zal, ta'sirchan asarlarga aylantira oladigan ijodkor. Uning bu fazilatiga "Boburiynoma" ma'rifiy romanini mutolaa qilganda amin bo'lgan edik.

Mazkur to'plamdagi aksariyat hikoyalar ana shunday safar va sayohatlar taassuroti asosida yaratilgan bo'lib, o'quvchini notanish, yangi bir adabiy makonga olib kiradi. Biz qahramonlarga ergashib, goh Bayrutning to'rt ming yillik tang-u tor ko'chalarini, goh Andaman dengizining sokin sohillarini, goh g'oyat dramatik voqealar yuz bergan Nyu-York, Kuala-Lumpur aeroportlarini, goh qirq yildan buyon o'q tovushi tinmayotgan jafokash afg'on zaminini kezib yurganday bo'lamiz.

Kitob mutolaasi adog'iga yetar ekan, uning sahifalarida tasvir etilgan yettiyot begona insonlar endi nihoyatda yaqin odamlaringizga aylanib borayotganini, ular sizga na-faqat ma'naviy yo'ldosh, balki taqdirdosh ekanini anglay boshlaysiz. Anglay boshlaganingiz sayin o'zgara boshlay-siz, o'zgara boshlaganingiz sari yanada chuqurroq anglay boshlaysiz.

To'plamdagi "Tarjimai hol" hikoyasi Nisoxon Ahmedo-va nomiga nisbat berilgan. Magnitofon tasmasidan yozib olingan bu asar bilan tanishgan o'quvchi uning avtobi-ografik xarakterga ega ekanini darrov sezadi.

"Men bor-yo'g'i uch sinf o'qigan bir kampir bo'lsam, menda tarjimai hol nima qiladi", deb so'z boshlagan oddiy bir insonning qismatini – umr bayonini kuzating.

Mana u – quloq qilingan otasining yonida mushtday boshi bilan sho'ro oshxonasini supurgan, achchiq qis-matdan qochib borar ekan, izg'irinda pishqirgan daryoda chirpirak bo'lib oqib, bir o'limdan qolgan, ilon-chayonlar, kalamush-kaltakesaklar yugurib yurgan to'qayzorda yer-to'la qazib kun kechirgan, ot o'rniga o'zining bo'yniga ar-

qon solib omoch tortgan, oyning yorug'ida yer chopib, umrida ketmon tegmagan tosh tuproqni tozalab dehqonchilik qilgan, dahshatli urushda arslonday akasidan ajralgan, uyidagi bor budini davlat frontga deb tortib olgan, Farhod GESi qurilishida yelkasida tuproq tashib umurtqasi ezilgan, goh chaylada, yerto'lada, birovlarining ijara uyida yashagan, goh bir qarindoshining og'ilini o'ziga boshpana qilgan, goh dalada gektarichilik qilib kun ko'rgan, goh azim shaharda ahvoli tang bo'lib, nonga ham pul topa olmay qolgan, dalada beda o'rib yurib bola tuqqan, sakkizta farzandini boqib odam qilgan, kamqonlik tufayli boshini yostiqdand ko'tarishga ham majoli qolmagan, o'ttiz olti yashar o'g'lini mashina urib o'ldirgan bir ayol...

O'zingiz ayting, bir inson shuncha azob-uqubat va ko'rgiliklarga bardosh bera olishi mumkinmi? Mumkin ekan, deb dalolat beradi ushbu hikoya.

Irodasi, sabr-matonati temir kabi mustahkam bu ayol o'z boshidan shunday og'ir kunlarni kechirgan bo'lsada, hech qachon Xudoi taologa, hayotga bo'lgan umidi va ishonchini yo'qotmaydi.

Shuncha qiyinchilik va mashaqqatlarga qaramasdan, noshukurlik qilmagan, alaloqibat, yaxshi kunlarni ham ko'rish nasib etgan inson taqdiri haqida ham qayg'uli, ham quvonchli qo'shiq bu!

Mana, mushfiq ona umrining so'ngida anglab yetgan tiriklikning sodda, teran haqiqati:

"Nima deb nasihat qilay sizlarga? Mayli, bolalarim, nevara-chevara, kelin-kuyovlarim, sizlardan bita iltimosim bor: rizqi-nasibam bitib, bu dunyodan ketar bo'lsam, o'zlaringni yo'qotib, yurt-u elga kulgi bo'lmanglar, bilib-bilib ishlaringni qilinglar. Tug'ilmoq ham, o'lmoq ham – Odam Atodan qolgan meros.

O'g'illarim, nevaralarimga atab o'z qo'lim bilan chopon, belbog', do'ppilarni tikib qo'yganman. Paxta-

li chopon ham bor, paxtasizi ham, keragini sandiqdan olib kiyarsizlar.

Qizlarim, kelinlarimga gapim shuki, ortiqcha dod-u faryod solib olamni buzmanglar, o'lganning ketidan shahid bo'lish dinimizda yo'q ekan. Bosh egalaringni hurmat qilinglar, o'g'ildir-qizdir, nevara-chevaralarimni o'qitinglar, tagli-taxtli, halol-pok odamlar bilan qudaanda bo'linglar.

Ma'rakalarimni katta qilaman, deb hech o'zinglarni urintirmanglar. Sizlar qiynalsangiz, mening arvohim ham bezovta bo'ladi...

Bolalarim, ahil bo'linglar – yengilmaysiz, mehnatdan qo'rqmanglar, mehnatdan qochmanglar – xor bo'lmaysiz. O'qib, olim-u dono bo'linglar – butun dunyo sizniki bo'ladi. Lekin qo'lingizda albatta bir hunaringiz bo'lsin – hech qachon nochor qolmaysiz.

Yaxshi kunlaringizda, to'y-tomoshalaringizda bir kekxa onam, ezma buvim bo'lardi, shu gaplarni bizga aytib ketgan ekan, deb bir og'iz eslasangiz, men ham sizlar bilan birga xursand bo'laman..."

Bir o'ylab ko'raylik: bu hikoya har birimizning umr bo'yi mehnatdan, g'urbatdan boshi chiqmagan, hayotda odamlardan ko'p yomonlik, jabr-u jafo ko'rgan bo'lsa ham, birovga aslo kek saqlamagan, hech qachon iymonini yo'qotmagan, oqko'ngil, insof-diyonatli o'zbek onalari – har birimizning onamiz, momomiz haqida emasmi?

Hurmatli o'quvchi, men siz mutolaa qilishga chog'langan ushbu kitobni boshdan-oyoq sharhlab yo tushuntirib berish fikridan yiroqman. Ammo undan o'rin olgan asarlarni o'qish asnosida dunyodan o'tib ketgan ne-ne aziz insonlarning xotirasi yodimga tushganini, bugun hayot bo'lgan ustozlarim va do'stlarimni ko'rgim kelganini, odamzod umri yugurik vaqt va hayot shiddati oldida hech

narsa emasligini yana bir karra yurak-yurakdan his qilganimni aytib o'tmog'im joiz.

Alqissa, bir satr va bir kitobdan olgan taassurot va kechinmalarimni – kam-ko'stlari uchun uzr so'ragan holda – yakunlar ekanman, zarofatli adibimizga, ayni paytda, milliy adabiyotimizga ushbu yangi, ko'rkam va muhtasham kitob muborak bo'lsin, deyman.

23-oktyabr, 2020-yil.

MEN NIMA UCHUN “HURRIYAT”NI O‘QIYMAN?

XXI asrda yashayapmiz.

Har lahza, har soniyada ro‘y berayotgan shiddatli voqea-hodisalar, shusiz ham sershitob umrimizni shoshirib qo‘yayotgani ayni haqiqat.

Olam o‘zgarayotir. Olam o‘zgargani sayin odamzod ham o‘zgarib borayotir.

O‘qilgan, o‘qilayotgan gazetalar qanchayu, o‘qilmay taxlam-taxlam qolib ketayotgan kerak-nokerak ro‘znomalardan qancha – buning hisob-kitobi-yu uvol-savobini bilmoq uchun bir qayrilib ortga qaramoqqa yurak bezillaydi.

Shu asnoda “Hurriyat” mening o‘qilayotgan gazetalarim ro‘yxatida turganini ilg‘ab, xushhol bir kayfiyatda mutolaaga sho‘ng‘ib ketganim ham bor guring. Bu – hamishagi guringlardan farqli o‘laroq, har haftaning chorshanbasidan boshlanib chorshanba kunigacha mening hayotimda bardavomlik kasb etayotganini bir o‘quvchi sifatida alohida ta‘kidlab aytgim keladi. O‘ylaymanki, boshqa ko‘pmingsonli gazetxonlar ham ayni mening holatimda xuddi shu sog‘inch va ilhaqlik bilan “Hurriyat”ni kutishadi va mutolaa qilishadi. Tavallo bobomiz lutf etganday: “Yashnatib dil g‘unchasin fasli bahor aylar gazet”.

Xo‘sh, men nima uchun “Hurriyat”ni o‘qiyman, nima uchun gazeta yarim kun kechiksa, bezovtalana boshlayman?

Donishmand zotlarning “Agar sen inson bo‘lsang yaratgin o‘zingga nom” degan sermazmun hikmati bor.

Bu o'rinda "nom" jumlası hozirgi taraqqiyot zamonining jonli tilimizga mustahkam o'rnashib olgan fason va mashhur so'zlaridan bo'lmish "imidi"ga mos keladi. Aytmoqchimanki, "Hurriyat" o'z nomini o'zi yaratgan, o'z imidjiga ega ismi jismiga munosib va mutanosib gazeta.

Birgina taklifim: gazeta timsolini jiddiy o'ylab ko'rish kerak. Eng ilg'or texnologiyalar va dizayn zamonida "Hurriyat" so'ziga mos ko'rkam ramz topish unchalik ko'p mehnat talab qilmaydigan yumush. Matnlarni ham o'quvchi nafas olib, yayrab o'qiydigan darajada keng va mo'l qilib joylashtirishdan cho'chimaslik lozim.

Menga, avvalambor uning nomi va yaxshi ko'rgan so'zlarimdan biri "hurniyat" bilan uyqash-qofiyadoshligi xush yoqadi.

Onamlarning ro'zg'ordan ro'shnolik ko'rmay, bir umr orzu-armonda o'tgan Huri momo degan qarindoshlari haqida ko'p dardli-iztirobli hikoya va naqlarini bolalik chog'larimdanoq eshitib ulg'ayganim uchunmi, ushbu gazeta menga yorug'likka chiqqan Huri momoni eslataveradi.

Gazeta endigina 24 yoshga – ayni kuch va shiddatga to'la norg'ul o'spirinlik pallasini qarshilamoqda. Biz bu yoshda "Toshkent oqshomi"ning uysiz-joysiz, yosh-bebosh muxbirlari sifatida "axborot qirollari" yonida: "Gazetalar bo'ronida ketayapman, ketayapman, metro yanglig' bu dunyoning qoq bag'ridan o'tayapman, o'tayapman" deya ko'p ohanjama va balandparvoz satrlar bitib yurganlarimiz-u – hozirgi yangi davr-u zamonlarning hur va ozod havolaridan to'yib-to'yib nafas olayotgan yosh qalamkash ukalarimizga havas qilib turganimiz – mana shu porloq va munavvar onlarga qadar – qancha suvlar, eh-he, bu suvlar bilan qancha zamonlar-u tuzumlar oqib o'tdilar!..

Bugungi hurriyatimiz, Yangi O'zbekistonimizning bor ko'rk va jilolari, dasht-u dalalarimiz-u zangor va musaffo

osmonlarimiz, tinch tonglarimiz bilan ezgu niyatlarimiz timsoli bo'lmish davlatimiz bayrog'ining ranglari va yuksakligi yanglig' gazeta sahifalarida o'z mazmun va ifodasini topayotganidan mamnunligimizni aytmoqchi edim.

*Qay eldakim ozod fikr-u hur niyat bo'lgay,
Yurtning baxt-u saodati zo'r niyat bo'lgay –
Elning sha'n-u shavkatidan yuksalib Vatan,
Davlat bayrog'iday baland Hurriyat bo'lgay.*

17.11.2020-y.

USTOZGA BAG'ISHLOVLAR

“Hurriyat” gazetasi uchun

Bu bitik yo bag'ishlovlar turfa holat, turli vaziyatlar-da yozilgan. Ba'zan bir kayfiyat bois, ba'zan esa ustozning o'zi “bir kunda to'rt fasl kechar boshimdan” deya e'tirof etganiday, ob-havo va yo havodagi magnit jazavasi sabab yo'l-yo'lakay qog'ozga tushgandir. Masalan, “Sovg'a” de-gan she'r ustozning Yaponiya safaridan bir olam taassurot va hayratlar bilan qaytib kelganlaridan keyin, shu zavq-u hayajonlar og'ushida, biz – bir necha shogirdlariga yapon-cha ruchka tuhfa qilganlari asnosida ko'ngilda pishib ye-tilgan edi. Aytmoqchimanki, xoh ikki qator, xoh to'rt satr bo'lsin – har bir she'rning o'z tarixi va tarjimai holi bor...

“Ehtirom” she'ri Abdulla akaning 60 yillik yubileyi munosabati bilan yozilgan edi. Ushbu bag'ishlovni “Tur-kiston” saroyida ustozning o'zi va Hanifa yangamiz qur to'kib o'tirgan tantanali anjumanda shogirdlar qutlovi si-fatida o'qib bergan edim.

Bu turkumdagi eng muhim, ayni paytda eng dardli va ar-monli nuqta – “Ma'naviyat me'morlari” parchasida aks etgan deb o'ylayman. Boisi yangi zamon Bunyodkori bino etgan bugungi davr-u zamonlarni ustozlarimiz orzu etgan edilar. Afsuski, ular bu kunlarni ko'rmasdan, armon bilan ketdilar...

So'z zahmatkashlari bo'lmish ulug' zotlar yodi-xotirasi oldida bosh egaylik, ustozlarimizning ko'rmay ketgan kun-lari haqi shu kunlarning qadriga yetaylik, aziz vatandosh-lar.

21.03.2021-y.

EHTIROM

*Jahon bo'lmas muhoribsiz,
 zamon bo'lmas muxolifsiz,
 Yashab bo'lmas bu dunyoda
 vale she'r-u maorifsiz,
 Kim aytur endi yayrabsiz,
 kim aytur endi horibsiz,
 Hamon Abdulla Orifsiz,
 hamon Abdulla Orifsiz.*

*Tumanlar, barcha yomg'irlar,
 fasllar suhbati ichra,
 Jununlar, iztiroblar ham
 asrlar suhbati ichra,
 Qasrlar hay'ati ichra,
 vazirlar suhbati ichra
 Ayon Abdulla Orifsiz,
 hamon Abdulla Orifsiz.*

*Bu yo'llardan necha ustoz,
 necha sohibkalom o'tgan,
 Ulug' Shayxzoda ham Oybek,
 ulug' G'afur G'ulom o'tgan,
 Ularning nom-u yodin ham
 bayotin bardavom etgan,
 Nishon Abdulla Orifsiz,
 hamon Abdulla Orifsiz.*

Havolar, sarzaminlarda
 bu she'riy kayfiyat bordir,
 Vatan bordir Vatanda to
 bu yanglig' she'riyat bordir.
 Bu yanglig' she'riyat to bor,
 Vatanda qadriyat bordir,
 Makon Abdulla Orifsiz,
 hamon Abdulla Orifsiz.

Tuzumlar uzra chaqnab,
 ko'kda chaqmoqlarni so'ndirgan,
 Muhit devorlariga dil
 bilan chechaklar undirgan,
 Ko'mir dillarni kuydirgan,
 temir yillarni sindirgan
 Fig'on Abdulla Orifsiz,
 hamon Abdulla Orifsiz.

Bu she'rlar yangragan uylar
 chirog'ida Vatan bo'lgay,
 Ularni yodlagan avlod
 sabog'ida Vatan bo'lgay,
 Dil-u jon-u qabog'i ham
 qarog'ida Vatan bo'lgay,
 Zamon Abdulla Orifsiz,
 hamon Abdulla Orifsiz.

Ulug' kunlar bahorida,
 tiriklikning nahorida,
 Ulug' el birla dardlashgan
 ulug' zotlar qatorida,
 Jahon ahliga yuz tutgan
 bu o'zbeklar diyorida
 Jahon Abdulla Orifsiz,
 hamon Abdulla Orifsiz.

* * *

*Oxir muxoliflar horib bo'ldilar,
El-yurt so'z fahmiga borib bo'ldilar.
Sizning she'ringizdan, Abdullo aka,
Qancha Abdullalar orif bo'ldilar.*

2001

* * *

*El aro doim ziyo birlan
maorif bo'lgusi –
Bitta farzandi agar
Abdulla Orif bo'lgusi.*

2011

* * *

*– Rozi bo'lgaysizmi, – derdi
keksa ustoz ko'zda nam, –
Mendin o'zga barchangiz
hazrat Navoiysiz desam?..*

2011

* * *

*Keksa ustoz aytdilarkim:
So'lmangiz hech, ochiling,
Yaxshilik qilmoqqa doim
shoshiling-u shoshiling!*

2011

* * *

(Ustoz she'riga)

*Birinchi muhabbatim,
Og'rir dil, muhabbatim.
Birinchi muhabbatim –
Oxirgi muhabbatim.*

2014

SOVG'A

*Dunyoning yarmisi – nur va ziyodan,
Yarmi – yozuv-chizuv, yarmisi – g'avg'o.
Qalam keltirdingiz Yoponiyodan,
Dedingiz: Bu mendan sizlarga sovg'a.*

*Olam musofirlar bilan bedordir,
Sayyohlar ichra ham siz mullo, aka.
Dunyoning eng go'zal qismi diydordir,
Diydor qutlug' bo'lsin, Abdullo aka!*

*Bunday payt ko'rgali do'st-u yoron ham
O'g'illari kelgay, qizlari kelgay.
Sizdan, quchoq ochib peshvoz olgan dam,
Yapon yomg'irlarin islari kelgay.*

*Biz-chi, biz qalamni cho'ntakka urdik,
Go'yo bo'y qo'shildi qad, bo'yimizga.
Olis ellar haqda suhbatlar qurdik,
So'ngra tarqab ketdik uy-uyimizga.*

*Shoirlik nimadir?
Dard bilan hijron.*

*Qalam ham bir neni ilg'asa kerak.
Biz uxlab qolganda, tunlari pinhon
Bildirmay yaponcha yig'lasa kerak.*

2003

SOMONCHILAR

*Ajabmas, erta kun bir shoir ukam,
She'rlar yozib yursa Somon yo'lida.*

Abdulla ORIPOV

Ustozlar So'zda ham xokisor quldek
Tuproqdan izlashgan armonlarini.
Bizlar o'zimizcha zabt etib bo'ldik
Changitib she'riyat osmonlarini.

Somon yo'llarida yuribmiz, mana,
Falak burjlaridan irjaymoqdamiz.
Ko'kda Zuhrodan ham so'rab ko'rmana,
Goh hiringlab, goho tirjaymoqdamiz.

To'lin oy agarchi bizga choy damlab,
Bulutni to'shakka aylantiroidik.
Bizlar bir holatda ketdik balandlab:
Biz so'zni xashakka aylantiroidik.

Tuproqqa qorganlar dil xirmonini,
Yerdan olgandirlar she'rga ham ixlos.
Ustozlar yiqqanlar So'zning donini,
Bizlar somon tashib yuribmiz, xolos.

2007

MA'NAVIYAT ME'MORLARI

"Bedorlikning yo'l xaritasi" dostonidan

...Bir Vatankim, poyoni yo'q,
ko'rinmaydir adog'i,
Yurt binosin qurgan zotlar,
jonlar Sizga sadog'a!
Ostonadan boshlangaydir
asli ta'lim-tarbiyat,
Axloq-odob darslari ham
ma'rifat, ma'naviyat.
Qirq besh kunda paydo bo'lmish
ko'z oldingda zap shahar,
Bu mo'jiza qaydan keldi,
o'yladingmi, hamshahar?
Toshkitoblar bitgan qadim
tosh mahallar aytsinlar,
Hazrat Bobur gapirsinlar,
Tojmahallar aytsinlar.
Dunyodir bu – turfa odam,
past-u baland turmushdir,
Kimlar Rasadxona, kimlar
hasadxona qurmishdir.
So'z binosin qurgan zotlar,
jonlar Sizga sadog'a,
Ustoz Abdulla Orif ham
Chingiz Aytmatov og'a!
Siz eng qiyin zamonlarning

zaqqumlarin yutgansiz,
 Elingizga shon keltirib,
 el uchun jon tutgansiz.
 Go'yo hargiz o'lmagansiz –
 xuddi issiq nafasday,
 Suratlardan qaraydirsiz
 Alpomishday, Manasday.
 O'xshaydirsiz mangu so'nmas
 ma'naviy quyoshlarga,
 Buyuk ibrat maktabisiz
 Siz bugungi yoshlarga.
 ...Uch ming, to'rt ming xonadondan
 taralgay mehr isi,
 Besh yuz chevar qiz-juvonning
 yorishganda chehrasi.
 Ne-ne zulmat asrlarni
 qalamim-la ag'dardim,
 Men she'ringa nur-ziyoni
 shu uylardan axtardim.
 Bitsaydim gar Termizdan to
 Zomin, Shumanay qadar,
 Zavq-u shavqim, hayratlarim
 bo'lgaydi yuz ming daftar.

* * *

Dunyodir bu – turfa olam,
 past-u baland turmushdir,
 Kimlar Rasadxona, kimlar
 hasadxona qurmishdir.
 Bir Vatankim, poyoni yo'q,
 ko'rinmaydir adog'i,
 Yurt binosin qurgan zotlar,
 jonlar Sizga sadog'a!

Obod qishloq, bir ko'changda
qancha ko'rk-u tarovat,
Qancha orzu-havas ko'rdim,
qancha fayz-u farog'at.
Bir go'shangda duo aylar
mushfiq onajonlarim,
Qanot yozsin, ulg'aysin deb
murg'ak polaponlarim.
Oilang tinch, Vataning tinch,
demak, uxla, bolam, tinch,
Shirin, sokin tushlaringday
bo'lsin ro'yi olam tinch.
Shavkatli el farzandisan –
duogo'ying shu eldir.
O'z elingga sha'n keltirgil,
sharaf keltir, shon keltir.
Bir ko'ngilni shod aylamoq
mushkul erur bag'oyat,
Butun elni obod qilmoq
mardlikdir ham matonat.
Bu xislatlar poyqadami
qutlug'larning ishidir,
O'z xalqini rozi qilmoq
ulug'larning ishidir.

8,9.04.2018-y. – 23.07.2018-y

LABDA TABASSUM-U KO'ZDA YOSH BILAN

*yoxud
kelajakning ko'zlari*

*"Yangi O'zbekiston" gazetasi bosh muharriri
Salim Doniyorov bilan suhbat*

– Har qanday davr va zamondagi o'zgarishlar xalq ruhiyati va ma'naviyatidagi ustunliklar bilan chambarchas bog'liqdir. O'tmishdan kerakli saboqlarni chiqarib, bugungi kunga baho berish va kelajak uchun ilhombaxsh g'oyani taqdim etishda ijodkorlarning salohiyati va dunyoqarashi muhim ahamiyat kasb etadi. Sizningcha, bugungi kun ijodkori ma'naviy islohotlar jarayonida qay darajada faol bo'lmog'i kerak?

– Hech qanday shamol besabab esmaydi. Har qanday ko'chat va yo navnihol ham o'z-o'zidan o'sib daraxtga aylanavermaydi. Donishmand bobolarimiz "nihon ichra paydo, paydo ichra pinhon" deganlariday, goh yorug', goh qorong'u bu olamda "qora yer qa'ridan to Zuhul avjiga qadar" tafakkur qilib ko'rsangiz – butun Yer va koinot, borliq mavjudot sabab va mohiyatdan iborat buyuk bir qonuniyat bilan yashayotganiga imon keltirasiz. Shunday bo'lmanida edi, ulug' shoirlarimiz qiyin va qabohat zamonlarda "O'zing murabbiysan, xabar ber, Quyosh" deya osmon-u falaklarga qarab nolakor va na'ravor satrlarni hayqirmagan bo'lardilar.

Biz XXI asrda, kishilik jamiyatida yashayapmiz.

Nasib etsa, oradan hech qancha vaqt o'tmay – bor-yo'g'i yigirma yo o'ttiz kundan keyin – “yigirma bir” sanasi bilan raqamlangan bu asrning yigirma birinchi yiliga ham qadam qo'yamiz. Xudo xayrli qilsin deymiz. Barcha ezgu ishlarimiz, orzu-niyatlarimizni Yaratganning O'zi o'ngidan keltirsin deya tilaklar bildiramiz.

Biz xohlaymizmi, xohlamaymizmi, Vaqt orqaga qaytmaydi.

Davr-u zamon samoviy tezlikda shiddat bilan umrimizning zarvaraqlari bo'lmish aziz va g'animat kunlarimizni bizdan yulqib olib, guvillab-gulduros solib o'tib ketayotir. Vaqt bilan odamzot o'rtasida ayovsiz musobaqa kechayotganday. Eng g'aroyibi Vaqtning o'zi bunda Bosh hakam etib qo'yilgan.

Ulug'vor o'zgarishlar kishilik jamiyatida qadimul-ayyomdan buyon ro'y berib, davom etib kelayotgan tarixiy haqiqat, tarix va taqdir, davr va zamon taqozosi.

“Zamondan koyinmanglarki, Zamonning egasi Parvardigordir” deyiladi Termiziy bobolar yiqqan hadis kitoblarida. Buning zamirida, zamondan koyinmoq – Yaratganning O'zidan koyinmoqdir degan buyuk ma'no va ibrat mujassamdir. Donishmand ajdodlarimiz “har bir tug'ilajak odam zuryodi ilohiy ma'rifat bilan dunyoga keladi” singari umrboqiy hikmatlar xazinasini bebaho ma'rifiy meros sifatida bizga qoldirib ketganlar. Demak, o'z-o'zidan ko'rinib turibdiki, hamma gap ta'lim-tarbiya, bilim va ma'rifatga kelib taqalayapti.

Siz bergan savollarni davrning o'zi ko'ndalang qo'yyotir. Tan olish kerak, jiddiy va keng qamrovli, ko'lam va zalvori jihatidan Vatan taqdiri, millat miqyosi bilan teng keladigan zamon savollariga dabdurustdan javob berish oson emas, albatta. Biz barchamiz otalarmiz, onalarmiz, opa-singil, aka-uka, og'a va inilar – bir so'z bilan aytganda, qondosh va jondosh, mehrparvar ham saxovatpesha,

bag'rikeng bir xalq, bir Vatanning dildoshlari, dilbandlarimiz. Bir joyga borsak, ortimizdan go'yo butun el-yurt, bor urug'-aymog'imiz qarab-kuzatib turganday – yaxshi ishimizdan eldoshlarning yuzi yorug', nojo'ya qilmishimiz butun millatning yuzini shuvit qilib, nomiga isnod keltirish bilan barobar ekanini, ayniqsa, bugungi sertahluka dunyoda yanada teranroq anglayotirmiz.

Bobur hazratlari **“hech narsa Xudoning izmisiz xorij sodir bo'lmas”** deganlariday, modomiki gap davr-u zamon xususida borar ekan, bobo tariximiz, uzoq va yaqin o'tmishimizga nazar tashlasak, buyuk saltanatlar, ulug' va qudratli hukmdorlar jahon siyosat maydoniga bejiz-besabab chiqib kelmaganining guvohi bo'lamiz. Yaratgan Egam el-u yurtga boqib, xalqning xohish-irodasi nechog'li ulug'vor va ustuvorligiga qarab, shunga munosib va mutanosib yo'l boshchilarini yuboradi degan naql jahon xalqlari tarixida ham, o'zimizning tarixda ham bor gap.

Xalq ruhiyati va ma'naviyatidagi ustunliklar deganda nimani tushunamiz? Xalq – tarix degani, tarix esa bugun va kelajak demakdir.

So'z ham bunyodkor bo'la oladimi deyishingiz mumkin. Bo'lmasa “So'z mulkining sohibqironi”, “G'azal mulkining sultoni” degan barhayot iboralar qayerdan chiqib kelgan? Tarixiy manbalarning guvohlik berishiga ko'ra, Amir Temur bobomiz Shahrisabzda bunyod ettirgan, muazzam Oqsaroy peshtoqlarida ko'p ilohiy yozuvlar qatori **“Podshohlarning so'zlari – so'zlarning Podshosidir”** degan bitik ham naqsh etilgan ekan.

Hazrat Alisher Navoiyning birgina **“Chunki topdim ul kalom ichra kamol”** misrasini sharhlab bermoq uchun – uning talqin va tahlili uchun necha bir diniy-tarixiy kitoblarni titkilab chiqishga to'g'ri keladi.

Ko'hna va oqsoch moziyning mumtoz nazmiy saroylari davridan hozirgi zamon o'zbek adabiyoti sahifalariga qay-

tadigan bo'lsak, tarix va xalq ruhiyatidagi kechinmalarni hassos shoirimiz Abdulla Oripov quyidagi armonli satrlar bilan ifodalab ketganini ko'ramiz. Ustoz yozadilar:

*Mening ham Vatanim janglar guvohi,
Mening ham tuprog'im toptalgandi xor.
Mening ham ruhimda ajdodlar ohi,
Mening ham qonimda qilich zangi bor.
Minorlar emas bu – falakka qasam,
Qasoskor bobolar ketmishlar sanchib.
Men tortgan g'amni ham bir-bir sanasam
O'lik fir'avnlr ketarlar sapchib.*

Mo'jazgina she'riy parchada jo etilgan tarixiy fojialar ko'lamini tasavvur qilib ko'ring-a – yuragingiz orqaga tortib ketishi muqarrar.

Tarix – bugungi kun va kelajak, bilim va ma'rifat deganidir. Ajdodlar ohi, qilichlar zangi-yu qasoskor bobolar sanchib ketgan qasamlar unutilmaydi. Barchamiz sha'n-u shavkati baland elning farzandlarimiz. Bundan g'urur va iftixor etmoq – bu yuksak tuyg'u va tushunchalarni yurak-yurakdan his etmoq uchun esa millat bolalaridan katta salohiyat va bilim talab etiladi.

Zamon o'z Bunyodkorini yaratgani kabi, Bunyodkor zamon binosini barpo etadi. Bu binoning peshtoqlariga **“Jaholatga qarshi ma'rifat”, “Kitobsiz kelajak yo'q”, “O'z bolangni o'zing asra”, “Adabiyot – xalqning yuragi”, “Yangi O'zbekiston maktab ostonasidan boshlandi”, “Til bor ekan – millat barhayot”, “Ma'rifat. Ma'rifat. Yana bir karra ma'rifat!”** singari zamon hikmatlarining bitilganiga hali hech qancha vaqt bo'lgani yo'q...

Biz barchamiz Prezidentning xalqni millatga, mamlakatni Vatanga aylantira olish qudratiga ega tarixiy ma'ruzalari zamonida yashayapmiz. Birgina **“Yangi O'zbekiston**

maktab ostonasidan boshlanadi” da’vatining o’zi mam-lakatimiz ma’rifiy olamini junbushga keltirgani ham ayni haqiqat. Tarixiy va umrboqiy iqtiboslar zo’rma-zo’raki o’ylab topilmaydi. Xalq va millat taqdiri, uyqusiz va bedor tunlar, uyg’oq ong va tafakkur mahsuli bo’lmish chinakam iqtiboslar qalb qoni bilan yaraladi. Shu boisdan xalq qalbi-da keng aks sado beradi. So’zning Bunyodkorligi, yaratuv-chanlik qudrati ham shunda.

“Biz ma’rifat borasida, ta’bir joiz bo’lsa, “iligi to’q” xalqmiz. Ilm-fanga intilish bizning qonimizda, bugun-gi til bilan aytganda, genimizda bor.

Hammamiz yaxshi tushunamiz, Uchinchi Re-nessansning poydevorini yaratish – besh-o’n yilda bo’ladigan ish emas. Buning uchun, avvalo, yuzlab, minglab iste’dodli kadrlar, fidoyi shaxslar kerak...”

Hazilakam so’zlar emas bular. Biz yashayotgan kun-lar hazilakam kunlar emasligini xalqimiz anglab, tushunib turibdi. “Yuz eshitgandan ko’ra bir ko’rgan afzal” deyilga-nidek, biz ko’z o’ngimizda ro’y berayotgan bemisl o’zga-rishlar va yangilanishlarga ko’nikib ham qoldik. Go’yo bari o’zidan-o’zi shundoqqina osmondan tushib kelayotgan-day.

Go’yo barcha qurilayotgan, qad rostlayotgan imorat-lar-u inshootlar, butun boshli shaharlar-u kentlar, odam-lar ongi va tafakkuridagi o’zgarishlar – barcha-barchasi davr-u zamonning buyuk daryosiday toshqin solib, gu-rillab-guldirab oldiginamizdan oqib yotibdiyu, ba’zi qavm-doshlarimiz qatori buning bizga daxli yo’qday, yog’ayotgan qorning sevikli yorimiz kipriklariga nozik-nozik qo’nayot-gani haqida bamaylixtotirgina she’rlar yozib o’tiribmiz. Shu o’rinda, bir do’stimizning “telegram” kanali orqali yo’lla-gan mutoyibaga o’xshash savolini keltirib o’tsam: **“Ey bi-rodari aziz, butun she’riyatni, ijtimoiy tarmoqlarni ham qor bosib ketdi-ku, bundan boshqa mavzu yo’qmi**

sizlarga? Ertan kun oftob charaqlab, kunlar isib ketsa, bu qorlar erib ketadi-ku, she'rlaringizni suv bosib ketmaydimi, o'ylab ko'ryapsizlarmi o'zi?!"

Bunday holatlar ham yo'q emas. Kasb-u kori ekin-tikin, mirishkorlikdan iborat oddiy qishloq kishisi, dehqon odamning istehzoli e'tirofida ahli shuaro uchun ibratli ishoralar bor deb o'ylayman. Buyam bugunning gapi, bugungi kitobxon –muxlisning gapi. Buniyam e'tiborga olib, kerakli jihatlaridan xulosa chiqarish mumkin.

Dunyoda Vatandan ham yuksakroq mavzu, muqaddas va sharafliroq g'oya bo'lmasa kerak. Hamma gap shu muqaddas mavzuni qanday yozishda, qay yo'sinda tarannum etib, qay tarzda keng kitobxonlar ommasiga yetkaza bilishda deb o'ylayman. Ustozlar mavzuni ham, ko'lamni ham kengroq va qamrovliroq olishdan cho'chimaslik kerak deyishardi.

Nima uchun Qodiriy boboning **"Moziyga qaytib ish ko'rish xayrlik, deydilar"** so'zlari yuz yildan beri xuddi kecha yozilganday yangiligicha yashab kelayotir, buning sabab va mohiyati nimada?

Yana bir iqtibosga e'tibor bering:

"Modomiki, biz yangi davrga oyoq qo'ydiq, bas, biz har bir yo'sunda ham shu yangi davrning yangiliklari ketidan ergashishimiz va shunga o'xshash dostonchiliq, ro'monchiliq va hikoyachiliqlarda ham yangarishg'a, xalqimizni shu zamonning "Tohir-Zuhro"lari, "Chor darvish"lari, "Farhod-Shirin" va "Bahrom go'r"lari bilan tanishtirishka o'zimizda majburiyat his etamiz..."

"O'tkan kunlar" romanining kirish qismidagi so'zboshidan olingan bu iqtibosni asar va muallifning nomlarini qo'ymasdan o'qilsa agar – bu gaplar xuddiki bugun, aynan bugungi zamon ijodkorlari uchun bitilganday, go'yoki Abdulla Qodiriy hazratlari Samarqand darvozadagi hujralari-

da bugun erta tongdayoq yaxshi niyatlar bilan turganlar-u qalamkash nevaralarimga bir yo'l-yo'riq ko'rsatay deya qog'ozga tushirib qo'yganday.

"Yozg'uvchidan" deb nomlangan muxtasargina muqaddimaning biz misol keltirmagan ikkinchi bo'lagida **"... havasimda jasorat etdim, havaskorlik orqasida kechaturgan qusur va xatolardan cho'chib turmadim"**, deb aytarkan, buyuk adib o'z aziz boshini ixtiyoriy ravishda mustabid tuzumning qatlkundasi qo'yayotganini juda yaxshi anglardi. Ich-ichidan sezib-bilib turgani uchun ham millat taqdirining, ta'bir joiz bo'lsa, go'zal va buyuk qayg'unomasi bo'lmish o'lmas asarini yozmoqqa **"jasorat etdim"** deydi.

Benazir adibimiz nainki o'z davri, balki bugungi va ertangi kun ijodkorining tarix, davr-u zamon va kelajak oldidagi burch va mas'uliyatini ham nazarda tutmoqda.

"Navoiy, so'z ayturda mardona bo'l", deydilar buyuk bobokalonimiz. Bu degani – so'zda yolg'on va muttahamlik ketmaydi. So'z nomardlikni ko'tarmaydi. "Hech oson bo'lmagan Abdullalarga" deya maqomi yuksak otdoshlariga bag'ishlovlar bitgan ustozimiz Abdulla Oripov ham **"She'rni mard kishi yozadi, tamom-vassalom!"** der edilar. Zamon hikmatiga aylangan bu so'zlar hozirgi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmasdan dolzarbligicha qolmoqda.

Xalqimiz tarix sinovlarini ko'p ko'rgan. Ho'l-u quruq bab-baravar yongan qiyin va mashaqqatli kunlarni ham, zulm va zo'ravonlikka asoslangan istibdod davrining jismoniy va ma'naviy qatag'onlarini, millat shoirlari o'kinch va armon bilan aytib ketganday "Yulduzni kashf etib, avom deb nom olgan" minnatli zamonlarning ranj-u alamlarini ham obdon boshidan o'tkargan, xoksor va kamtarin xalq, mard va oriyati baland millat. Bugungi kun ijodkori tom ma'noda, bugungi zamon ijodkoriyam, tarixchisiyam, salnomachisi ham bo'lmog'i kerak deb o'ylayman.

Ijzatingiz bilan yana bir iqtibosga diqqatingizni qaratсам. O'zbekiston xalq yozuvchisi, taniqli adib Shukur Xolmirzayev "Qadimiy Baqtriya tuprog'ida" sarlavhali mashhur essesinde xalq tarixi, Vatanga muhabbat, uning kechmishi va kelajagi haqida so'z yuritarkan, eramizdan ikki yuz yil avval o'tgan yunon yozuvchisi Lukianning "Vatan sha'niga" degan asaridan quyidagi ibratli parchani misol keltiradi: "Mening bu gaplarim g'oyat eski gaplardir. Lekin haqiqat shundaki, o'z otasini sevmagan farzand o'zganing otasini ham hurmat qila bilmaydi va ...o'z Vatani sevmagan kishi o'zgalar Vatani ham qadrlay bilmaydi".

Aytganingizday, biz haqiqatan shiddatli bir davrda, ham iqtisodiy, ham ijtimoiy, ayni paytda keng ko'lamli ma'naviy va ma'rifiy islohotlar zamonida yashayapmiz. Qizg'in va jo'shqin jarayonlar hammamizni, jumladan, ijod ahlini ham bir-bir saralab elakdan o'tkazayotir. Nima holat bo'lgan taqdirda ham shoir yoki yozuvchi o'z davrining farzandi, davrning voqea-hodisalari, o'zgarish va evrilishlaridan ayro holda yashay olmaydi. Vijdon uyg'oqligi, qalb bedorligi uning ijtimoiy faolligini belgilaydi. Adabiyotda tungi yoki kunduzgi navbatchilik qabilidagi gaplar ketmaydi. Bunda tun bilan tong bo'lmaydi, buyuk savollaridan Buyuk Javob tomon boriladi. Men mard va matonatli Bunyodkor rahnamoligida qisqa vaqt ichida barpo etilgan bugungi Yangi O'zbekistonimizni jafokash xalqimizning asriy savollariga berilgan buyuk va olamshumul JAVOB deb bilaman. Oddiy bir ijodkor sifatida kamtarona tajribamdan kelib chiqib ayta olamanki, o'zimiz so'zimizga va yo so'zimiz o'zimizga emas, balki elu yurtimizga xizmat qilmog'i kerak.

Hech bo'lmaganda, Sardoba fojiasini boshidan kechirgan, sirdaryolik oqsoqol Otaboy bobo Egamberdiyev Prezident huzurida jo'shqin zavq-u shavq va hayajon bilan "Sardoba siti" deya ta'rif bergandek, qisqa muddatlar-

da bunyod etilgan, el-yurt irodasi va shijoatining timsoli bo'lmish Sardoba mo'jizasiga ham guvoh bo'lgan xalqning, hech bo'lmaganda, yap-yangi, yop-yorug' shu uylarda qalbi ham, yuzi ham oftobday yorishgan shu elning bir xonadoniga kirib, oila ahlining quvonch-u baxtiga sherik bo'lish ham ijodkor kishi uchun burch va vijdon ishi hisoblanadi.

Bu dunyoda bug'doying ham, bug'doy so'zing ham bo'lsin ekan.

Biz kitob sovg'a qilganimiz xonadon sohibalari – munis va mushfiq onaxonning duolari-yu rangpargina navjuvon kelinchakning taskin-tasalli so'zimizdan o'pkasi to'lib ketib, to'kkan sevinch yoshlarini siz ham ko'rsangiz edi. Biz ham bu xonadondan "labda tabassum-u ko'zda yosh bilan" ketdik.

Shu asnoda, beixtiyor, Navoiy bobomizning bironing buzilgan va tushkun ko'nglini ko'tarib, xotirini xushnud qilmoq vayron bo'lgan Ka'bani obod etmoq bilan barobardir, mazmunidagi el aro dovruq qozongan ma'lum va mashhur baytlari esga keladi.

Menga qolsa, yuqorida keltirganimiz Sardobadagi xonadon misolida, bir qarashda kundalik turmushdagi oddiy manzaradek tuyuladigan ta'sirchan va munavvar lahzalarini Navoiy bobo hikmatining besh yuz sakson yildan keyin – bugungi kunlarimizdagi amaliy ifodasi sifatida alohida ta'kidlashni istardim.

Prezidentning Sardoba ahli bilan bo'lgan uchrashuvda **"Oilada ayolning kayfiyati yaxshi bo'lsa, jamiyatda vaziyat o'zgaradi"** degan so'zlari davlat va xalq, xalq va siyosat og'izburchiligining, ya'ni so'z va ish birligining yorqin hayotiy dalilidir.

"Biz keng ko'lamli demokratik o'zgarishlar, jumladan, ta'lim islohotlari orqali O'zbekistonda yangi Uyg'onish davri, ya'ni uchinchi Renessans poydevorini yaratishni o'zimizga asosiy maqsad qilib belgila-

dik. Bu haqda gapirar ekanmiz, avvalo, uchinchi Renessansning mazmun-mohiyatini har birimiz, butun jamiyatimiz chuqur anglab olishi kerak”.

– Davlatimiz rahbarining ushbu gaplarini mam-lakatimiz ijodkor ziyolilarining bir vakili, qolaversa, xalq shoiri sifatida qanday sharhlagan bo'lardingiz?

– Prezident, milliy Uyg'onishning to'rt uzviy halqasi qatorida **“Yangi Renessansning beshinchi halqasi, beshinchi ustuni, ya'ni ma'naviy-ma'rifiy hayotimizdagi eng mustahkam ustun bo'ladi”** deb ota-onalarga katta ishonch bildirar ekan, bu o'rinda, keng qamrovli oilaviy tarbiyaning naqadar muhimligi, ustunning poydevori, bu poydevorning ustuvor va yemirilmas asoslari oila muhitida, uzluksiz va muttasil oilaviy ta'lim-tarbiya orqali qo'yilajagiga alohida urg'u berilmoqda.

Ustun bilan ustuvor – qarindosh-urug', ota-bola, og'agini so'zlar, Ustun ustuvor bo'lmog'i uchun poydevor, poydevor mahkam bo'lmog'i uchun asos mustahkam bo'lishi shart va zarur. Buni qarangki, “asos” so'zining tilimizdagi yana bir ma'nosi “asil”, “mustahkam” so'zi esa “sog'lom” degan ma'noni ham bildirarkan.

Shu jihatdan xalqning “sog'lom tanda – sog'lom aql” maqoli bilan Fitrat muallimning **“Bu dunyo – kurash maydoni. Sog'lom tan, o'tkir aql, yaxshi axloq bu maydonning qurolidir”** degan so'zlari tarixga nisbatan qaralganda tarixdosh va asrdosh bo'lish bilan birga taqdir-dosh va asosdosh hamdir. Yo'ldosh va qo'ldosh bo'lish barobarida, ayovsiz jang ketayotgan ma'naviyat frontining qurdosh-quroldoshlaridir ham. Bu kurash maydonida talay talofotlar, talay ofatlar bo'lishi tabiiy. Bunda yengil ish bo'lmaydi, “yengil ish – yengilish” deb qabul qilinadi.

Nima uchun, uyushmagan va yo adashgan yoshlar deymiz? Ey, birodari aziz, vaqt-bemahal ko'cha-ko'yda

babosh-bebosh salang-salang sang'ib yurgan bolalarni "yo'ldan adashgan" desak o'zimiz yanglishgan bo'lamizku! "Fikri buzuv, xayoli joyida emas" degan o'zbekcha iboralarimizni bir eslang. Demak, fikr-u ong adashishi mumkin, ko'ngil yo'lini yo'qotgan bo'lishi mumkin. Odam bolasi xato qilishi, chor-nochor qolishi mumkin, lekin adashmaydi. Undan ko'ra bolangizni yo'ldan qaytaring, u hali navnihol bir ko'chat, norasida bir novda, har xil shamollar tazyiqidan egilishi, sinib ketishi mumkin. Bola-ga kitob o'qiting, kasb-u korga, hunar va mehnat qilishga o'rgating.

Shayx Farididdin Attor hazratlarining to'rt ming olti yuz bayt – to'qqiz ming ikki yuz misradan iborat "Mantiq ut-tayr" asarini sevib mutolaa qilayotgan hali bola Alisher-ga ota-onasi yoshiga to'g'ri kelmaydi deya kitobni taqiqlab qo'yadi. Bu paytgacha kelib, to'rt-besh yoshlar atrofidagi Alisherbek uni to'liq yodlab olgandi. Umrining oxirlarida Navoiy bobo bolalik chog'laridagi yoddan chiqmas buyuk mutolaa va ulug' shayx xotirasi uchun "Lison ut-tayr" asari bilan o'z hurmat va ehtiromini bajo keltiradi:

*Men demonkim, ul atodur, men o'g'ul,
Ul shahi oliysifat, men banda qul.*

Buyuk bobokalonimiz misolida aytish mumkinki, buyuk kitobxonlardan buyuk shaxslar yetishib chiqqan. Uyg'onish hissi – Renessans tuyg'usi millatning qonida bor...

Vatan hissi, Vatanparvarlik tuyg'usi avval boshda oila muhitida, keyin esa maktabda bolalarimiz bilan qadma-qad, bo'yma-bo'y kamol topib voyaga yetadi.

Mana sizga davr-u zamon, mana shart-sharoit va imkoniyatlar, mana sizga eng ilg'or texnologiyalar-u kompyuterlar, barcha ilm dargohlarining eshiklari lang ochiq –

farzandingizni o'qiting, ta'lim-tarbiya bering, bilim olsin, o'qisin, olamning ko'ziga tik qarab, olamni hayratga solsin, odam bo'lsin, o'z xalqi, Vatanining sha'n-u shavkatini olamga yoysin deyilmoqda. Qandingni ur, davr-u zamon, qandingni ur shu zamonning saodatli bolasi, deya hayqir-gilaring keladi!

Prezident matbuot xizmati tomonidan tayyorlangan **“Ostonam. Yuksalish formulasi”** hujjatli filmini butun xalqimiz katta hayajon va qiziqish bilan tomosha qildi. Ba'zi holatlarda ko'zlarda yoshlar qalqdi... Bilasizmi, bir ijodkor sifatida film ijodkorlariga ham, undagi yorqin lavhalar, bugungi o'g'il-qizlarimizning jonli va samimiy holatlari-yu ularning orzu-umidlariga, rosti gap, havasla-rim kelib ketdi! Ikkinchi tomondan shu elning bir shoiri sifatida – paxta dalasidan chiqib kelayotgan beg'uborgi-na qishloq o'quvchilari oldida, Prezident alohida ehtirom bilan **“bugungi kunimizning haqiqiy ma'rifatparvari, davrimizning Avloniysi, Fitrat domlasi, Munavvar qorisi”** deya ta'riflagan oddiygina qishloq o'qituvchi-si To'xtamurod Jumayevning zahmatkash qiyofasi-yu u kishining yonida xoksorgina yondashib turgan oilasining, **“mana shu medallarini olganlarini, Ollohga shukrlar bo'lsin, ana...”** deya hassaga tayangancha qarab qolgan kamsuqumgina onaxonning egik jussasi – umriy zahmat-lari bilan fidoyiligi oldida o'zimni nochor-notavon aybdor-day his etdim!

Bilasizmi, nima uchun? Bunday odamlar haqida yozish kerak, Vatanga sadoqati va fidoyiligi haqida asarlar, qis-salar, qasidalar, dostonlar yozib olamga jar solish kerak! Toki boshqalar ham ko'rsin, bilsin, o'rgansin, ibrat olsin, tarbiya olsin! Biz-chi, ulgurmayapmiz deymiz, pandemi-yani ro'kach qilib, pand yemay deya pandemiyaga ham pand beramiz. Holbuki, qirq-ellik daqiqalik hujjatli bir filmgina uncha-muncha shoir-u yozuvchilarimiz qilishi

kerak bo'lgan ishni qisqa muddatda amalda ko'rsata oldi. Uning ta'sir kuchi keng qamrovli bo'ldi, eldoshlarimiz qalbida keng aks sado berdi. Bugungi zamon ijodkori shunday ishlashi kerak. Milliy Uyg'onish davri Yangi O'zbekistonimiz solnomasining jonli va haqqoniy muqaddimasi sifatida kelgusi avlodlar uchun ham bunday asarlarning tarixiy-tarbiyaviy ahamiyati beqiyosdir, deb o'ylayman.

“Oradan o'n yil o'tadi, o'n besh yil o'tadi, yigirma yil o'tadi, hozirgi birinchi sinfga borayotgan bolamiz Beruniy bo'ladi, Ibn Sino bo'ladi, Ulug'bek bo'ladi. Men bunga albatta ishonaman!”

“Til bilgan odam dunyo biladi. Til bilgan odam bilan dunyo gaplashadi. Bular o'zini bildiradi. Hamma sohada bildiradi. Men bunga ishonaman!”

Prezident bu so'zlarni kelajakning ko'zlariga tik qarab aytdi. Qat'iy ishonch bilan, zamon Bunyodkori sifatida butun elning, eldoshlarning, zamondosh ota-onalar va muallimlarning ko'zlariga, ularning nuridiydalari bo'lmish qora ko'z-u qalamqosh o'g'il-qizlari – aziz bolalarimizning mas'um ko'zlari, qarog'lariga tik qarab aytdi. Zero, bolalarning ko'zlari – kelajakning ko'zlaridir.

*– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Buyuk mu-
tafakkir va shoir Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini
keng nishonlash to'g'risida”gi qarori O'zbekiston Yozuvchi-
lar uyushmasi oldiga qanday muhim vazifalarni qo'ydi? Bu-
gungi avlod ijodkorlari ruhiyatiga mumtoz adabiyotimiz
ta'sirini yanada kuchaytirish uchun nimalar qilish lozim
deb bilasiz?*

– Prezident qarori – milliy va ma'naviy hayotimizdagi yana bir tarixiy-ijtimoiy voqea, mamlakat miqyosida rasman birinchi marta keng nishonlangan qutlug' sana O'zbek tili bayrami arafasida qabul qilinganligi, **“O'zbek tili va adabiyotini, milliy madaniyatimizni yanada ravnaq**

toptirishga qaratilgan amaliy harakatlarimiz bilan uyg'un va hamohangligi" jihatidan ham umummilliy va umumbashariy ahamiyat kasb etadi.

Birgina tarixiy misolga murojaat qilaylik. Hassos va otashnafas shoirimiz Hamid Olimjon Ikkinchi jahon urushidan uch yilcha avval **"Navoiy – o'zbek tilining yaratuvchisi"** maqolasida shunday yozadi:

"Navoiy davri o'zbek tarixiy adabiyotining eng yuksak davridir. O'zbek adabiy tili ana shu Navoiy davridagina yuzaga keldi, ishlendi, zo'r adabiy bir til holida kamolga yetdi va klassik adabiy til bo'lib qoldi. Buning quyoshi, albatta, Navoiy edi..."

Hazrat Xoja Ahmad Yassaviyning **"Ayonga ayondir, noayonga ne ayon"** degan hikmatlariga hamohang tarzda Navoiy bobo: **"Qilmag'an shogirdlik, hech ishta ustod o'lmadi"** der ekan, ota-onasining gapiga quloq solmay, ustoz-muallimlari hurmatini bajo keltirmagan didsiz-ma'rifatsiz farzandlar chalamullaligicha qolib ketadi, ular ulg'ayib, yoshlari bir joyga borib qolgan taqdirda ham – bunday mehr-u sadoqatsiz, battol va noqobil shogirdlar odam bo'lish u yoqda tursin, hech bir sohada ustozlikka ham yaramaydilar degan ma'rifiy-tarbiyaviy g'oyani ilgari suradi. Xalq tili bilan qisqa-lo'nda qilib aytganda, "Ustoz ko'rmagan shogird – har maqomga yo'rg'alar".

Navoiyni tinmay o'qish kerak, tinimsiz o'qitish kerak. Xonadonlarda, bog'cha-maktablarda, klub va to'garaklarda – to'rt-besh yoshdan boshlab – maysa chog'lar, bola chog'lar, lola chog'lardan tinmasdan-tindirmasdan o'qitish va yana o'qitish, o'rgatish, o'rgataverishdan aslo charchamaslik kerak. Bir harf bo'lsayam, bir misra va yo bayt bo'lsayam, qit'ami, ruboiy va yo tuyuqmi – yoshiga qarab har kun, har soat o'qitish, ovoz chiqarib o'qitish va yodlatish, rag'batlantirib yodlatish, yodlatib rag'batlantirish bolalarni tezda rom etadi, havas uyg'otadi, adabiyotga,

kitobga mehr-u muhabbat uyg'otadi. Murg'ak qalbdada adabiyotga muhabbat uyg'onib, o'rnashib oldimi, ana endi bu bola chinakamiga sizniki, hech qanday yot g'oyalar, qora kuchlar uni sizdan tortib ololmaydi. Oilaviy muhitda ham adabiyot mutolaasi va tarbiyasini shu taxlitda muttasil yo'lga qo'yish mumkin deb o'ylayman. Kichik-kichik hajmdagi mumtoz so'zlar lug'atlarini, Navoiy asarlari lug'atlarining ixcham va bolalarbop namunalarini, audio, video lug'atlarni ham chiqarishni keng yo'lga qo'yish, ko'plab ta'lim-tarbiya, bilim dargohlariga tarqatishning o'zi ancha-muncha samara beradi.

"Pedagog" so'zining asl ma'nosini bilasizmi? Bizda o'qituvchi, muallim, ustoz, ustod, murabbiy, yoki nari borsa, tarbiyachi deyiladi. Nima uchun pedagog-muallimlar deymiz.

Tilshunoslarning fikricha, qadimiy yunonchadan to'g'ridan-to'g'ri o'g'riganda pedagog – **"bolalar dohiysi"**, ya'ni, bolalar yo'lboshchisi degani ekan.

Navoiy boboni ustozimiz Abdulla Oripov juda yaxshi ko'rar, **"she'riyat taxtining mangu taxtdan tushmaydigan sultoni – Navoiy hazratlari bo'ladilar"** degan ta'rifni **"mendan sizlarga esdalik"** deb dastxat tarzida yozib ham bergan edi. Bir kecha "Toshkent – Navoiy" poyezdida Toshkentdan to Navoiy shahriga yetib borgunimizcha – tong saharga qadar buyuk bobokalonimiz ijodini o'qish va o'rganish, anglash va o'rgatish to'g'risida, jonli-jonli misol-tamsillarni yoddan o'qib borganlari hech esimizdan chiqmaydi. O'shanda, tong otar payti manzilga yetib, poyezddan tushayotganimizda, ustoz lutf qilgan edi: **"Biz Navoiy shahriga yetib keldik, xolos... Navoiy boboning o'ziga yetib borgunimizcha, hali eh-he, qancha yo'lni bosib o'tishimiz kerak. Besh yuz yilmi, olti yuz yilmi, bunisini Xudoyimning o'zi biladi!.."**

– Bugungi adabiyotga, umuman, ijod ahliga ko'rsatilayotgan e'tibor har qachongidan yuqori. Bu o'z navbatida, ijodkorlarga yuksak va sharaflı mas'uliyat yuklaydi. Siz ko'plab ulug' ijodkorlarning shogirdisiz, ular bilan ham-suhbat, fikrdosh, maslakdosh bo'lgansiz, ma'lum ma'noda ularning yo'lini davom ettirayapsiz. Bu kunlarga yetib kela olmagan, shukuhli onlarni ko'rish nasib qilmagan ustozlar agar hayot bo'lganida, ijodlarida qanday davr kechayotgan bo'lar edi deb o'ylaysiz?

– Prezidentning: **“Adabiyot – xalqning yuragi”, “Adabiyot yurakka joylanishi kerak”** iboralarini katta-kichik adiblarimiz ko'p iqtibos keltiradilar. Darhaqiqat, xalqimiz she'rparast, qo'shiqparast, azal-azaldan she'r-u g'azalni, go'zallik va nafosatni jon-u dilidan yaxshi ko'radi-gan adabiyotsevar xalq.

Biz xalq-u Vatan, davr-u zamon oldida, shu davr-u zamonning matonatli Bunyodkori oldida barchamiz bir-dek qarzdormiz.

Ijodkor odamni birinchi navbatda qarzdorlik tuyg'usi, daxldorlik hissi hech qachon tark etmasligi kerak.

Ustoz Erkin Vohidov **“El ustozim, men esa – tolib”** desalar, Abdulla aka **“Men ham yashayapman o'z zamonimda”** der ekan, ayni paytda bugungi kunlarni nazarda tutganday **“Uyg'onish zamoning muborak bo'lsin!”** deya bashoratli satrlarni bitganida ham buyuk hikmat mujassam.

Prezidentimizning buyuk adabiyotimizga, uning ulug' namoyandalariga, jumladan, aziz ustozlarimiz, ularning nomi va xotirasiga hurmat va ehtiromini hamisha, har qadamda ko'rib-bilib his etib turibmiz. Poytaxtimiz markazidagi Milliy bog'imizda Alisher Navoiy bobomizning muhtasham yodgorlik majmuiga mos va munosib ravishda bunyod etilgan Adiblar xiyobonida ko'p ulug' siymolar qatorida qahramon shoirlarimiz Erkin Vohidov, Abdulla

Oripovning o'ychan va donishmand qiyofalari hozir ham barchamizga adabiyotdan dars berib turganday. Ular nomidagi Ijod maktablarida vijir-vijir qaldirg'ochlar mangu oshyon qurgan misol bugungi o'g'il-qizlarimiz she'r va adabiyotdan ta'lim olmoqdalar.

Prezident har gal **"Mening ham armonlarim bor. Menga bugun Erkin aka, Abdulla akalarning ovozlari yetishmayapti"** deya anjuman ahliga savol nazari bilan qararkan, **"Qani shoirlaring, qani yozuvchilaring, qani yangi bugungi davr-u zamonning haqiqiy asarlari?!"** deya so'rayotganday, har gal tilim kalimaga kelmay, o'zimni yo'qotib qo'yganday bo'laman...

Xalqimizning yaqin do'sti va sevimli adibi Chingiz Aytmatov bir asarida Amir Temur hazratlari bilan Xo'ja Hofiz Sheroziy o'rtasida kechgan "qora xol" haqidagi mashhur rivoyatni misol keltirib, Sohobqiron bobomiz tilidan tarixiy bir xulosani alohida mehr va mamnuniyat bilan aytib o'tadi:

"...Bir oz sukut saqlagach, Amir Temur mulozimlariga nazar tashlaydiyu:

- O'z shoirini izlab-istab yurgan olampanohning qo'l ostidagi xalqi baxtli bo'ladi. Biroq o'z hukmdorini izlab-yo'qlab yurgan shoirning xalqi baxtsizdir. Mening bu so'zlarim hamma vaqt yodingizda bo'lsin! - deydi".

* * *

Biz XXI asrda yashayapmiz.

Ollohning ham "nasib yo nasib"lari bor.

Nima uchun tarix va taqdir yuksak, go'zal she'riyatimizning ikki buyuk namoyandasi Hamid Olimjon bilan Abdulla Oripovni bir asr, bir tuzum va bir jamiyatda dunyoga keltirdi-yu, ikki xil qismatni ravo ko'rdi? Ikki ulug'

ustozimizning har bir she'ri – xalqimizning bir asrlik tarixi bilan teng.

Vatanni tarannum etgan, bir ohang, bir hijo va bir xil vazndagi “O‘zbekiston” qasidasi har ikkala shoirimizda ham bor. Yozilgan sanalari o‘rtasidagi farq va tafovut bor-yo‘g‘i o‘ttiz yilni tashkil etadi. Abdulla aka **“Ko‘klamingdan olib sururni, dovrug‘ soldi ustoz Olimjon”** deb kuy-lar ekan, xuddiki, **“Chappar urib gullagan bog‘in, o‘par edim Vatan tuprog‘in”** deya qarshingizdan Hamid Olimjon chiqib kelayotgandek tuyulaveradi. Nima uchun deb o‘ylaysiz? Chunki bu ulug‘ ustozlarimiz, qanchalik qiyin va og‘ir tuzumlarda yashamasinlar, tazyiq va tahdidlarning emas, zulm va istibdodni ruhan yengib – kelajak avlodlarni o‘ylab, kelajakning ko‘zlariga tik boqib ijod qilganlar. Shu boisdan ham yaratgan asarlari yemirilmas metin so‘z binolariday hozir ham o‘z ko‘rki, tarovati va jozibasini yo‘qotmay yarqirab, charaqlab yashab kelayotir.

* * *

Ijozatingiz bilan, hozirgi zamonda, hozirgi zamon o‘zbek xonadonida ota-bola o‘rtasida kechgan bir suhbat-tortishuvga e‘tiboringizni qaratsam.

Olis Yaponiyaning Tokio shahridan ta‘tilga kelgan talaba o‘g‘il, ta‘til muddati tugab, o‘qishiga qaytmoq uchun yo‘l tadorigini ko‘rayotir. Samolyot kishi boshiga 20 kilo-grammdan ortiq yukni qabul qilmaydi. Safar xaltasi esa liq to‘la. Bundan tashqari, noutbuk, kitob-daftar deganday qo‘l yuki ham bor.

– Nima soldinglar buncha?.. – deb so‘raydi o‘g‘il.

– Qazi-qarta, pista-bodom, yong‘oq-turshak, patir bilan nonlar ham bor...

– Qazi qartalaring, qand-qurslaringni olib qo‘yasizlar, – deydi o‘g‘il. – Yaponiyada nonni kam yeyishadi, menam shunga o‘rganganman. Bir juft kulcha non qolsa bo‘ldi...

– Sumkangni bir tomoni bo’shab qoldi-ku bolam, hech bo’lmasa, qazi bilan patirlarni ol.

– Yo’q! – deydi o’g’il. – Bayroq olganman, O’zbekiston bayrog’ini! – deya bir o’ram – did va farosat bilan taxlab o’ralgan elliktacha kichkina bayroqlar o’ramini sumkasiga joylay boshlaydi.

Ota o’g’liga hech narsa deyolmaydi...

Navro’zbek (o’g’ilning oti shunday) safar sumkasi ko’ngildagidek tappa-taxt bo’lgach, nihoyat boshini ko’tarib:

– Ota, endi duo bering, – deya qaddini g’oz tutib yuzlangan mahal, ota bilan o’g’ilning ko’zlari bir to’qnashadi. O’g’il tik qarab turgan holda... Otasining ko’zlari esa... g’ilt-g’ilt yosh edi.

* * *

Men bu manzarani o’ylab topmadim va yo to’qimadim. Barchamiz yashayotgan hozirgi zamonda, hozirgi zamon o’zbek xonadonida shu kecha-kunduzda ota-bola o’rtasida besh yo o’n soniya ichida kechgan birgina shu yuksak insoniy holatning o’zi kunchiqar mamlakatga qadar hayqirib, jar solib, doston qilib aytishga arzigulik.

Biz alloma ustozlarimiz bir umr orzu va armon qilgan shu zamonlarda yashayotirmiz. Ular orzu qilgan zamon va kelajak esa, mana ko’z oldimizda turibdi. Zamonning ko’ziga tik qarab yashaylik, aziz zamondoshlar! Zero, zamonning ko’zlariga tik qaramoq – kelajakning ko’ziga, bolamizning ko’ziga tik qarab yashamoqni bildiradi. Bolamizning ko’zlari – kelajakning ko’zlari ekanini unutmaylik!

*Kahkashon sayrida hur quyosh bilan,
Kezarsan toabad shodumon, xurram.
Labda tabassum-u ko’zda yosh bilan,
Senga talpinaman, buyuk nabiram.*

8.12.2020-y.

MATONATDAN BINO BO'LGAN DAVLATIMSAN

Davr va Zamon. Davr shiddati. Zamon shiddati. Xalq va Millat taqdiri. Vatan ravnaqi. El-ulus farovonligi. Odamlarimizning – millati, dini va irqidan qat'i nazar – el-dosh-zamondoshlarimizning ma'naviy qiyofasi, aziz o'g'il-qizlarimizning kelajak taqdiri. Aholi salomatligidan to beshikdagi bolamizgacha – to'rt muchasi sog'lom o'sishidan tortib ular to ulg'ayib, bizning yoshimizga yetgunlariga qadar – butun jamiyat ahli – ota-onalar, ustoz-murabbiylar, mahalla-ko'y, barchamizning burch va mas'uliyatimiz-u javobgarligimiz xususidagi millat Rahnamosining gohi g'ururbaxsh, gohi iztirobli, gohida faxr-u iftixor bilan, ba'zida esa alamli-armonli fikr-mulohazalari-yu da'vatlari oldida, shu elning oddiy bir ijodkori sifatida yurak-yurakdan his etib anglaganim: Vaqt shiddati, ayyom toshqinligi qarshisida, elning oriyati, or-nomusi, millatning poydorligi – millat farzandlarining bedor va ogohlighi bilan naqadar bog'liqligini yana bir karra vujud-vujuddan o'tkarmoqning o'zi kishiga qanchalar uyg'oq kechalarni baxsh etadiki, oddiygina xalqona til bilan ifodalaganda, bu behalovatlikning nomi burch va qarzdorlik tuyg'usi deyiladi.

Prezident barchamizdan bedorlik va daxldorlikni, ong va tafakkur, qalb va ruh bedorligini talab etmoqda. Inson umri juda qisqa va g'animat. Yaratgan tomonidan berilgan ana shu umrni ezgu va ulug'vor ishlarga, el-yurt ravnaqi, farzandlar kamoli yo'lida sarflamoqning zavq-u gashti, quvonch va sevinchlari o'zgacha.

Prezidentning Buxoro safari davomida yangi uyga ko'chib o'tgan oddiy xonadonga kirib, xonadon sohiblari bilan dildan suhbat qurgan chog'da aytgan gaplari: **"Hech kim bu dunyoga ustun bo'lolmaydi. Yaxshilik qilish kerak. Odamdan ezgu ishlar, yaxshi nom va yaxshi farzandlar qolishi kerak"** mazmunidagi so'zlari ko'pchilik eldoshlarimiz, oddiy odamlarning qalbida nechog'li olijjanob tuyg'ularni junbishga keltirgani barobarida, bugungi hayotimizning, ayniqsa, jamiyatda kechayotgan o'zgarishlarning teran insoniy va axloqiy tomirlari borligini ham anglatdiki, bu tuyg'ularni o'g'il-qizlarimiz qalbiga singdirib tarbiyalamoq bizning burchimiz ekanini bir zum bo'lsa-da unutmashligimiz shart va zarur.

Davlatimiz rahbarining ma'ruza va suhbatlarida shijoat va matonat so'zlari hamisha alohida jo'shqinlik va g'urur-iftixor bilan tilga olinadi. Beixtiyor Sohibqiron Amir Temur bobomizning "Shijoatli kishilarni do'st tutardim, chunki Tangri taolo jasur kishilarni ardoqlaydi. Ulamo bilan suhbatda bo'ldim va pok niyatli, toza qalbli kishilarga talpindim" degan tarixiy tuzuklari yodga kelishi barobarida, ul sharif zotning Shahrisabzdagi Oqsaroy peshtoqiga naqshlagan "Podshohlarning so'zlari – so'zlarining Podshosidir" degan barhayot va ulug'vor hikmatlari ko'ngildan kechadi.

Yana bir buyuk bobokalonimiz Mir Alisher Navoiy salтанat sohiblarining azmu shijoati haqida so'z yuritarkan, **"Zamona qasrini zamon rahnamosi bunyod etarkan, qiyomatga qadar shu ulug' bunyodkorning nomini o'sha binoga naqsh qilib bitib qoldirgay"** mazmunidagi yuksak e'tirofni izhor etib, ulug' bunyodkorlar sha'nini sharaflab bundoq satrlarni aytadilar:

*Har lahza qil anga yuz inoyat, yo Rab,
Ollig'a yorut sham'i hidoyat, yo Rab,*

*Ham umrini ayla benihoyat, yo Rab,
Ham davlatig'a yeturma g'oyat, yo Rab.*

Qadim shoirlardan biri "Yangi olam, yangi odam qaytadin tuzmoq kerak" der ekan, bani bashar avlodning ma'naviy tanazzuliga nozikkina ishora qilgan holda odam bolalarining ta'lim-tarbiyasi, ma'rifiy kamoloti yo'lidagi og'ir mashaqqatini nazarda tutganligi bejiz emas.

Prezident ta'kidlagandek, "Biz ma'rifat borasida ham "iligi to'q" xalqimiz". Shu o'rinda bundan bir yildan ziyodroq vaqt avval, 2019-yilning 20-noyabr kuni Islom sivilizatsiyasi markaziga tashrif buyurgan chog'da, davlatimiz rahbari o'zi asos solgan ushbu muassasa haqida aytgan so'zlarini yana bir karra esga olmoq joiz:

– Hamma o'z tarixini ulug'laydi. Lekin bizning yurtimizdagidek boy o'tmish, bobolarimizdek buyuk alomalar hech qayerda yo'q. Bu merosni chuqur o'rganishimiz, xalqimizga, dunyoga yetkaza bilishimiz kerak. Bu markazga kelgan odam ulkan merosimiz haqida to'la tasavvurga ega bo'lishi, katta ma'naviyat olib ketishi zarur.

Va mana, Prezidentning, Islom sivilizatsiyasi markaziga, navbatdagi, yangi tashrifi chog'idagi hayratlar va haya-jonlar. Hali to'liq qurib bitkazilmagan muhtasham va mahobatli obida. Olam ahlini, ummonlar ortini yoritgan buyuk aql mash'allari – Beruniylari, ibn Sinolari, Navoiylari-yu Buxoriy va Termiziylari timsoli bo'lmish qadim millatning olamshumul tamaddunini olam ahliga namoyon etguvchi Islom sivilizatsiyasi markazining zamon rahnamosi, millat yo'lbooshchisining shijoat va matonatiga xos va munosib Ma'rifat qo'rg'oni.

Ovruponing dengizlarda adashgan sargashta bolasi Xristofor Kolumb aslida Hindistonni izlab yelkanlarini ko'tarib safar bongini chalganda, bizning Beruniy bobo-

miz "Hindiston" va "Saydana" asarlarini bitgan, yer va osmon ilmi haqidagi barcha sir-u sinoatlar mushkuloti qadim tamaddun beshigi bo'lmish bizning sarzaminda hal qilinayotgan edi...

"Kolumbda bor alamim manim", debon istibdod zamonida nola chekkan ustoz Abdulla Oripov Abu Rayhon Beruniy boboga bag'ishlangan "Alloma" she'rida ("Hayrat" kitobi, 1974 y.) shunday dardli-armonli satrlarni bitgan edi:

*Xalqim, tengsiz farzandlar bergansan-u dunyoga,
Zar qog'ozga ishqiboz, murg'day ustin yopgansan.
So'ng yuz yillab faromush ko'zing tikib samoga
Dafinai ganjingni eslatishsa topgansan.
Beruniy bobomiz shu, ismi ham Abu Rayhon,
Ba forsi guftaam gar az zamoni pur Sino.
Bu zotni yetishtirgan ko'hna sharq, ko'hna jahon,
Kumush soqol, tilla bosh, asl qomusiy daho.
Shunchalik bo'lar axir alloma deganlari,
Agarchi qismat chigal, noshukur ul zamona.
Javohir iste'dodning mevasi buning bari:
"Osor ul-boqiyayu", "Hindistonu" "Saydana".*

Prezident bundan bir yarim yillar avval 2019-yilning 25-iyun kuni Sivilizasiya markazi qurilishi bilan tanishuv chog'ida bildirgan mulohazalar, **"ushbu markaz islom dini rivojiga ulkan hissa qo'shgan buyuk allomalari-miz merosini o'rganadigan, dinimizning asl mohiyatini xalqimizga yetkazadigan ilmiy-ma'rifiy maskan bo'lishi kerakligi"**ni ta'kidlash barobarida, bunday oliy-maqom ilm dargohlari benazir allomalarimizning merosini yosh avlod qalbiga singdirish bilan birga, jamiyatda **"Jaholatga qarshi - ma'rifat"** tamoyilini kuchaytirishda katta ahamiyat kasb etishiga alohida e'tibor qaratgan

maqsad-niyatlar bo'yicha qilingan ishlar, yangi taklif va rejalarining amaldagi ifodasini yana bir bor nazardan o'tkazish – navbatdagi tashrifning natija va samaralari uchun g'oyatda muhimligini alohida ta'kidlash joiz.

Bunyod etilayotgan binoning mahobat va ulug'vorligi haqiqatan millat tamaddunining, xalqimiz ilm-u ma'rifati-ning qadimiyligi va jahoniy ko'lami bilan kishini beixtiyor ulug' bobolarimizning olamshumul davrasiga, ko'hna va hayratomuz ma'rifat moziysiga yetaklaydi. Kishi qalbini g'urur va iftixor tuyg'ulari bilan limmo-lim etadi. Yer yuzini o'z ilm-u ma'rifati bilan allaqachon zabt etib bo'lgan, ammo siz shu paytga qadar bexabar qolgan ulug' bobolarimizning nom-u yodi, sog'inch va armonlari qurshovida beixtiyor ko'zlaringizga yosh qalqiydi, sevinasiz, kuyunasiz. Armon qilasizki, shundoq Vatanda tug'ilmishsiz, shunday ulug' zotlar, buyuk allomalarga dilband-u davrdosh, eldosh-u zamondosh ekanligingiz bilan yuragingizning tub-tubidagi ming-ming yillik oriyat, g'urur va iftixoringiz yuzlaringiz, qiyofa, surat va siyratingizda porlab-charaqlab yuzaga chiqayotganidan lol-u hayratda qolasiz.

Va mana, erta tongda, Yangi O'zbekistonimizning porloq gazeta va ro'znomalarida, ijtimoiy tarmoqlarda, jahon axborot agentliklarida ma'rifat quyoshidek charaqlab, porlab bir xushxabar ko'ngillarni munavvar etadi: **“Eski shaharda Yangi tarix barpo etilmoqda. Ma'rifatli xalqimiz Toshkentning Eski shahar qismida bundan ikki yarim yil avval qurilishi boshlangan O'zbekistondagi islom sivilizasiyasi markazi bitishini sabrsizlik va hayajon bilan kutmoqda”.**

Yangi O'zbekistonimizning sertahluka dunyoda – shiddatli davr-u zamonlardagi asl maqsad va mohiyatini, umummilliy va umumbashariy ma'rifiy tamoyillarini, insonparvarlik va tinchlikparvarlik, ezgulik va gumanizm g'oyalarining olam aro, olam ahli ko'zi o'ngidagi yana bir

amaliy isbot va dalili. Prezidentning Qoraqalpog'iston sarsaminida aytgan: **“Kimki bizning islohotlarimizga shubha bilan qaraydigan bo'lsa, kelib Mo'ynoqni ko'rsin”** degan mashhur iborasini iqtibos keltirib ifodalaydigan bo'lsak: “Kimki bizning ilm-u ma'rifatimiz, islomiy tamadunimizga shubha yo g'ayri ko'z bilan qaraydigan bo'lsa kelib Toshkentni ko'rsin. Samarqandda Imom Buxoriy, Termizda Imom Termiziy nomidagi xalqaro ilmiy tadqiqot markazlarini ko'rsin, shaharlarimizning ko'rk-u jamoli, ulug'vor inshootlaru, qurayotgan yo'llar-ko'priklarimizni ko'rsin, havas qilsin. Bizning bobolarimiz butun Yer yuzini hadis va hikmat ekib, munavvar etgan ulug' allomalar ekanligiga yana bir karra amin bo'lsinlar”, deya hayqirginez keladi.

Prezidentning so'zlari – davr va zamonning so'zlari, el-u yurt taqdirini o'z taqdirim deb bilgan, umrining bor mehnat-u zahmatini xalq-u Vatan, millatning ma'naviy fazl-u kamoli yo'lida sarf etayotgan shijoatli, matonatli davlat rahbarining uyg'oq va bedor tafakkuri. Zamona qo'rg'onlari oddiy istak-xohish bilan emas, xalqni roziligi yo'lida, ulug'vor niyatlar bilan avvalambor ong va tafakkurda bunyod bo'ladi, qalb qoni qorishgan aql va zakovat mahsuli bo'lib bunyod etiladi, dunyoga keladi.

Shu o'rinda beixtiyor Alisher Navoiy bobomizning “El netib topgay menikim, men o'zimni topmasam” satrlari yodga tushadi.

Prezidentning **“Milliy o'zlikni anglash deb ko'p gapiramiz. Lekin shunga munosib bo'lyapmizmi degan tuyg'u meni qiynaydi. Ota-bobolarimiz qiyin sharoitlarda, mehnat-mashaqqat bilan qanday buyuk ishlar-ni amalga oshirgan. Jadid bobolarimizni ham bekor-ga qatl qilishmagan. Chunki bilishardiki, ilm, g'urur, davlatchilik bizning qonimizda bor. Bu yerda ham-ma buyuk allomalarimizning ovozi eshitilib turadi”**

so'zlari Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini keng nishonlashga tayyorgarlik ko'rayotgan kunlar arafasida aytilgani bilan ham qadrlidir.

Yangi O'zbekistonimizning ma'rifiy qo'rg'onlari mustahkam va ustuvor bo'lmog'i uchun bizning bilim va ma'rifatimiz, farzandlarimizga berayotgan ta'lim va tarbiyamiz yemirilmas bo'lmog'i kerak. Shu paytgacha qadar butun dunyo bizning bobolarimizning ilmi bilan maqtandiyu, nomlarini aytmasdi. O'zimiz bo'lsak, ulug' ajdodlarimizning nom-u nasablari bilan faxrlansak-da, ularning ilmlari-yu ma'rifatlaridan bexabar qoldik. O'z ilm-u ma'rifatimizni anglamoq zamoni yetdi, aziz eldoshlar!

*Insoniylik degan qadim ziroatlar,
Oriyat ham oriyatga rioyatlar,
Shunda ungan, aytsin ko'hna rivoyatlar,
Yetmish pushtim tiklab ketgan imoratlar,
Tarbiyatning binosini qurg'on yerim.*

*Bobolardan meros mehr-u shafqatimsan,
Qatlam-qatlam ilm-u hadis, hikmatimsan,
Matonatdan bino bo'lgan davlatimsan,
G'ururimsan, orim, sha'n-u shavkatimsan,
Dunyo yuzin sharaf-shonga burg'on yerim.*

30.01.2021-y.

NAVOIYNING VATAN YANGLIG' QIYOSI YO'Q

*Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligiga
bag'ishlangan
anjuman uchun kirish so'zi*

Assalom-u alaykum, qadrli yurtdoshlar, aziz mehmonlar! Hurmatli xonimlar va janoblar! Aziz yoshlar, Alisher Navoiy bobomizning baxtiyor vorislari!

Bugun barchamiz hazrat Mir Alisher Navoiy tavallud topgan kun munosabati bilan ul muborak zot timsolida o'zbek xalqining buyuk adabiyoti va madaniyatiga yuksak ehtirom ramzi sifatida barpo etilgan Adiblar xiyobonidagi muhtasham haykal poyida yig'ilib turibmiz.

Alisher Navoiy hazratlari hayotlik chog'larida Haj ziyoratiga borishni niyat qilganlar. Biroq o'zlari **"Kimki bir ko'ngli buzuqning xotirin shod aylagay, Oncha borki Ka'ba vayron bo'lsa obod aylagay"** deb yozganlaridek, o'z umrini faqir-u fuqaro va g'arib-u g'urabolar ko'nglini shod aylashga bag'ishlaganlar. Bu saxovatli amallari va ibratli faoliyatlari uchun ikki jahon saodatiga muyassar bo'lganlar. Shu boisdan ham ul buyuk zotning nomlari Ka'bani obod etgan, Ollohning muhabbatiga sazovor bo'lgan muborak zotlar qatorida e'tirof etiladi.

Barchangiz yaxshi xabardorsiz, muhtaram Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev hazrat Alisher Navoiy ijodini har tomonlama chuqur o'rganish va omalashtirish, umuman, mamlakatimizda adabiyot va

san'at sohalarini rivojlantirishga juda katta e'tibor qaratmoqdalar.

Aynan hurmatli Prezidentimizning tashabbusi bilan qisqa vaqt ichida poytaxtimizdagi eng so'lim maskanda Adiblar xiyoboni barpo etildi. Ta'bir joiz bo'lsa, mana shu muhtasham majmua hazrat Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligiga ulkan sovg'a bo'ldi.

2020-yilning 19-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **"Buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini keng nishonlash to'g'risida"**gi qarori qabul qilinishi madaniy-ma'rifiy hayotimizda ulkan voqeaga aylandi. Ana shu tarixiy hujjatning muqaddimasida shunday so'zlar bitilgan:

"Buyuk shoir va mutafakkir, atoqli davlat va jamoat arbobi Alisher Navoiyning bebafo ijodiy-ilmiy merosi nafaqat xalqimiz, balki jahon adabiyoti tarixida, milliy madaniyatimiz va adabiy-estetik tafakkurimiz rivojida alohida o'rin tutadi. Ulug' shoir o'z asarlarida yuksak umuminsoniy g'oyalarni, ona tili-mizning beqiyos so'z boyligi va cheksiz ifoda imkoniyatlarini butun jozibasi va latofati bilan namoyon etib, yer yuzidagi millionlab kitobxonlar qalbidan munosib va mustahkam o'rin egalladi".

Prezident qarorida buyuk mutafakkirimizning bebafo ilmiy-ijodiy merosini har tomonlama chuqur o'rganish va butun dunyoda targ'ib qilish, hazrat Navoiy ilgari surgan yuksak g'oyalarni yoshlarimiz ongi va qalbiga chuqur singdirish borasida ulkan vazifalar belgilab berildi.

Shu maqsadda yaqindagina O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **"Alisher Navoiy nomidagi xalqaro jamoat fondini tashkil etish to'g'risida"**gi qarori ham qabul qilindi.

Ayniqsa, hazrat Alisher Navoiy merosini chuqur tadqiq etish va uning yuksak g'oyalarni targ'ib qilishga ulkan

hissa qo'shgan insonlar hamda ilmiy-ijodiy muassasalarini taqdirlash maqsadida **Alisher Navoiy ordenining** ta'sis etilishi barchamizni ruhlantirib yubordi.

Shu paytgacha barchamiz butun dunyoda asosan taniqli siyosiy arboblardan va harbiy sarkardalar nomi bilan ataladigan orden va medallar ta'sis etilishiga ko'nikib qolgan edik. Jonajon Vatanimizda milliy adabiyotimiz va ona tilimizning asoschilaridan biri bo'lgan ulug' mutafakkir sharafiga Alisher Navoiy ordenining ta'sis qilinishi O'zbekistonda ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyotga qay darajada yuksak e'tibor qaratilayotganining yorqin dalilidir.

Ma'lumki, hazrat Alisher Navoiy o'z davrida buyuk gumanist alloma sifatida xalqlar o'rtasidagi do'stlik va hamjihatlikni mustahkamlashga alohida e'tibor qaratgan. Ul zot barpo etgan madrasalarda turli millatlarga mansub yoshlar ta'lim olishgan. Qolaversa, fors-tojik adabiyotining ulug' namoyandasi Abdurahmon Jomiyning o'ziga ustoz deb bilib, uni yuksak hurmat qilgan.

Shu ma'noda, bu yil poytaxtimizda **Alisher Navoiy nomidagi xalqaro ijod maktabining** barpo etilishi zamirida ham chuqur ramziy ma'no bor. Nasib etsa, yaqin kelajakda ana shu dargohda yurtimiz va xorijiy mamlakatlardan kelgan iste'dodli yoshlarni o'qitish yo'lga qo'yiladi.

Keyingi o'quv yilidan boshlab mamlakatimizdagi barcha ta'lim muassasalarida **Alisher Navoiy asarlarini uzluksiz o'qitish konsepsiyasi** asosida o'qitish yo'lga qo'yiladi.

Yil davomida Alisher Navoiyning ilmiy-ijodiy merosiga bag'ishlangan nufuzli xalqaro anjumanlar o'tkazish, buyuk mutafakkirning asarlarini chop etish va boshqa yana ko'plab tadbirlarni amalga oshirish belgilangan.

Atoqli rus sharqshunos olimi Nikolay Konrad shunday degan edi: **"Dunyoda Alisher Navoiydek shoir borligi uchun har qancha quvonsak arziydi. Bizga shunday**

shoirni in'om etgan o'zbek xalqiga buyuk tashakkurimizni aytamiz. Biz bu shoirini nafaqat o'rganamiz, balki uning asarlarini qo'limizdan qo'ymasdan o'qiy-miz, mutolaa qilamiz. Nafaqat o'qiy-miz, ayni paytda uning benazir ijodi haqida o'ylab, mushohada yuritamiz. Uni o'z shoirimiz sifatida ardoqlaymiz.

Ustozimiz Abdulla Oripov esa: **“She’riyat taxtini mang-u egallagan sultoni Alisher Navoiydir”**, – degan edi.

Alisher Navoiyning barcha asarlari islomiy ma’rifat ziyosi bilan yo’g’rilgan. “Arba’in” nomli asarlarida hadislarni she’rga solib, yuksak badiiy san’at namunalari-ni yaratadilar: **“Qay kim o’ziga ravo ko’rmaganni bi-rodariga ravo ko’rar ekan, imonli bo’lmagay”** degan hadisi sharifni shunday gavhar so’zlar bilan nazm shodasiga teradilar:

*Mo’min ermastur ulki, iymondin
Ro’zgorida yuz safo ko’rgay.
Toki, qardoshig’a ravo ko’rmas –
Nekim, o’z nafsig’a ravo ko’rgay.*

Yoki **“Xalqqa rahm qilmaganga Olloh rahm qilmay-di”** degan hadis mazmunini shunday durdona misralarga aylantiradi:

*Tengridin rahm agar tama’ qilsang,
Avval o’lmoq keraksen elga rahim.
Har kishikim, ulusqa rahm etmas,
Anga rahm aylamas rahimi karim.*

Alisher Navoiy asarlari ilohiy ma’rifat nuri bilan sug’orilgani uchun ham necha yuz yillar davomida dunyo kitobxonlari ko’nglini, ong-u shuuri va tafakkurini munav-var etib kelmoqda.

Aynan shuning uchun ham bugun yosh avlod ma'naviyatini yuksaltirishda, ularni ilmi, bilim, imon-e'tiqodli, o'z Vatani va xalqiga sadoqatli etib tarbiyalashda Alisher Navoiy asarlari suv va havodek zarur.

Ma'lumki, shu paytgacha mamlakatimizda va chet ellarda juda ko'plab navoiyshunos olimlar yetishib chiqib, hazrat Alisher Navoiyning bebaho ijodi va ibratli faoliyatini har tomonlama chuqur o'rganish borasida juda katta ishlarni amalga oshirmoqdalar. U kishining asarlari mohir tarjimonlar tomonidan dunyoning ko'plab tillariga tarjima qilinib, butun insoniyatning ma'naviy mulkiga aylanmoqda. Fursatdan foydalanib, uzoq-yaqindagi barcha navoiyshunos olimlar va tarjimonlarga, umuman, ulug' shoirimiz ijodining targ'ibotchilariga chin dildan minnatdorlik bildiramiz.

E'tiborli jihati, muhtaram ulamolarimiz ham bugungi qutlug' sana munosabati bilan yurtimizdagi barcha masjidlarda ul zotning asarlarida ilgari surilgan ezgu g'oyalar haqida mo'min-musulmonlarga ma'ruzalar o'qib, hazrat bobomizning ruhi poklariga Qur'on tilovat qilib, duoyi xayrlar qilish tashabbusi bilan chiqishgan. Fursatdan foydalanib, bunday savobli ishlari uchun ularga ham tashakkur aytamiz.

Alisher Navoiy Ikkinchi Renessans deb atalgan buyuk Uyg'onish davrining ulug' namoyandalaridan biri edi. Shoir tarannum etgan umuminsoniy g'oyalar, uning jahon adabiyoti durdonalariga aylangan asarlari bugun ham milliy va umumbashariy qadriyatlarni ijtimoiy hayotga tatbiq etish uchun xizmat qilayotir.

Hazratning o'zlari **"Har tunung qadr o'lubon, Har kunung o'lsun Navro'z"** deganlaridek, Navoiy asarlarini muntazam mutolaa qilgan insonning har tuni qadr, har kuni Navro'z bo'lishi, shubhasiz.

Aziz do'stlar, Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini nishonlash mamlakatimiz bo'ylab – shahr-u qishlo-

qlarimiz, bilim yurtlari va maktablar, yurtimizning xorijiy elchixonalari, qolaversa, Moskva, Minsk, Riga, Shanxay, Tokio, Boku, Dushanbe shaharlaridagi Navoiy bobomizga o'rnatilgan haykallar poyida ham davom etadi.

Butun dunyo millatimiz ma'naviyatining quyoshi ulug' bobokalonimiz Mir Alisher Navoiy hazratlariga hurmat-ehtirom ko'rsatmoqda.

Barchamizga, xalqimizga bugungi ayyom qutlug' bo'lsin!

*Navoiy senga har bir tun kerak bo'lgay,
Agar shodsan va yo mahzun – kerak bo'lgay.*

*Agar oshiq erursan – lolazoringdir,
Agar Laylosanu Majnun – kerak bo'lgay.*

*Agar ummon bilan suhbat quray dersan,
Agar o'zni desang Jayhun – kerak bo'lgay.*

*Bilay dersan nadir ko'ngil binosi ham
Nadir odam, nadir ochun – kerak bo'lgay.*

*Navoiy osmonidir, osmoniydir,
U gardun uzradir gardun – kerak bo'lgay.*

*Sening bu olaming – fisq-u fasod birlan,
U bir olamdurur gulgun – kerak bo'lgay.*

*Navoiyning Vatan yanglig' qiyosi yo'q,
Vatan yanglig' senga har kun kerak bo'lgay.*

9.02.2021-y.

SANDIQDAN CHIQQAN QALDIRG'OCHLAR

Davlatimiz rahbarining **“O‘zbekiston Qahramoni va Xalq shoiri Abdulla Oripov tavalludining 80 yilligini keng nishonlash to‘g‘risida”**gi qarori Yangi O‘zbekistoni-miz adabiy-ijtimoiy hayotidagi tarixiy voqea bo‘ldi. Ushbu qarorda **“Abdulla Oripovning betakror ijodiy merosi, uning Vatanga muhabbat, vafo va sadoqat tuyg‘usini, oliyjanob insoniy fazilatlarni madh etgan yetuk badiiy asarlari, sermazmun hayotiy va ijtimoiy faoliyatining xalqimiz ma’naviyatini yuksaltirish, yosh avlod tarbiyasidagi beqiyos o‘rni va ahamiyati”** alohida ta’kidlangani bejiz emas.

Hayotbaxsh hujjatga binoan ulug‘ ustozimizning shu paytga qadar ochilmay yotgan sandiqlaridagi qo‘lyozmalar yuzaga chiqdi.

Oq-qora qo‘lyozmalar, qoralamalar. Shom va tong misol, Abdulhamid Sulaymon Cho‘lponning kecha va kunduzi yanglig‘, tun va kunga monand qora-oq, oq va qora qo‘lyozmalar, qoralamalar. Shoirlik umrining tong va shomlari, qalb va ruh kechinmalarining kecha va kunduzlari, tun va kunlari.

Yoinki “Malomat toshlari”da bitilgan “Ne deb so‘zlagankin boqib biz sari, Betimsol Oybekning horg‘in ko‘zlari? Sarg‘aygan sahfarlar aro boqib tek, Qodiriy qabrini so‘rar Otabek” satrlari yanglig‘ qatag‘on zamonlarning dilni junjiktirguvchi ro‘z-u shablarimi bular? Oq-qora ranglarda, qora-oq ranglardagi sog‘inchlar, iztiroblar, orzu va niyat-

lar, diydor va ayriliqlar. Kamol deysizmi, zavol deysizmi, xob-u xayol va yo hajr-u visol deysizmi – barcha tashbeh va iqtibosingizga mos va muvofiq kelaveradi. Alisher Navoiy bobomizning bedor qalbi bilan izohlaganda “Mening firoqim-u oning visoli tun bila tong”, G’afur G’ulom muallimining rindona tili bilan aytganda, “Mening zavolim-u oning kamoli tun bila tong” misrasi o’sha mustabid tuzumlarning qattol avzoyi bilan bag’oyat uyqash va o’xshash...

Biz bugun Yangi Uyg’onish zamon, Yangi O’zbekistonda yashayapmiz.

Adiblar xiyobonidagi ustoz Abdulla Oripovning muhtasham haykali poyida o’tkazilgan katta adabiy-ma’rifiy anjumanda taniqli ijodkorlardan biri barchani qutlug’ ayyom bilan tabriklar ekan, juda o’rinli va chiroyli lutf qildi: “Bahor ayyomi, she’riyatimiz Navro’zi bugun emas, aslida Prezidentimiz qarori bilan bundan uch-to’rt oy avval allaqachon boshlanib bo’lgan edi...”

Shu latif iqtibosdan aytish mumkinki, ustozimiz sandig’idagi qo’lyozmalar ham vijir-vijir qaldirg’ochlar misol nazmimiz osmonida ozod, erkin parvoz eta boshladilar.

Ustoz Abdulla Oripov:

*Men ham yashayapman o’z zamonimda,
Davrimdan qayga ham tushardim yiroq, –*

deb yozarkan, ikki misragina she’rda o’sha og’ir davrlarga ishora qilganini yurak-yurakdan his etamiz.

Bahor ham o’z-o’zidan kirib kelmaydi, albatta. Qaldirg’ochlar bekorga yurt osmonini to’ldirib uchmaydi. Sinov va imtihonlarga, quvonch-u sog’inchlarga to’liq qishimiz ham, bahorimiz ham o’zimizniki, tashvishimiz-yumushimiz ham shu el, shu Vatan bilan, elning tinchi va sadoati bilan birga va baqamti. Ustozning o’zlari “Sening visolingdan quvonmay nega, Bahor, sog’intirding axir ko’p

uzoq" deganlariday, tabiatning, yer-u koinotning ham o'z qonun-qoidolari va o'lchamlari bordirki, shu qonuniyatga binoan barchasi o'z vaqti-soati bilan joy-joyiga tushmog'i muqarrar. "Qarshi qo'shig'i" da shunday satrlarni o'qiymiz:

*Lekin uning bahori, o, sen cho'llar bahori,
Sog'intirgan onamning diydori senday shirin.
Erta kun qovjirashdan bo'lsa ham dilda zori,
Lola labi xandon-u tubda dog'i yashirin.*

Abdulla akaning ijodiy-adabiy merosi.

Ustoz Abdulla Oripovning betakror adabiy merosi...

"Meros" deyishga ham til bormaydi – qaysi tomondan kelmang "adabiy" jumlasini "abadiy" ga evrilib boraveradi.

Navoiy hazratlari haqida faxr bilan gapirar ekan, Abdulla aka to'rt satrgina she'rda butun manguilikni singdira olgan edi:

*Abadiyat bilan qay so'z egizak,
Balki yaxshi orzu, yaxshi niyatdir?
Mangulik anglanar Navoiy desak,
Navoiyning o'zi Abadiyatdir.*

Ozod domlaning iborasi bilan aytadigan bo'lsak, satrlar tirik, ular nafas olyapti, ko'klam chog'i gupurib-ufurib gullayotgan nayson navnihollari yanglig' bo'y taratayapti, ifor sochayapti. Asl she'riyatning asl mohiyati ham bahoriyligi-yu hayotbaxshligida emasmi.

Darvoqe, Abdulla akaning ilk she'riy turkumi aynan domla Ozod Sharafiddinovning "Oq yo'l, Abdullajon!" sarlavhali dil so'zlari – duosi bilan "Sharq yulduzi" jurnalining o'tgan XX asrda – 1964-yilgi beshinchi sonida bosilganiga ham, mana, salkam oltmish yil bo'libdi. Salkam oltmish yil bo'lyaptiki "Men nechun sevaman O'zbekistonni", "Sen ba-

horni sog'inmadingmi?" singari she'rlar o'z sehri va qudrati, nafosati va sadoqati bilan bahoriy tarovatini yo'qotmay yashab kelayotir.

...Hanifa yangamizning, ustozning yupanchi va quvonchi bo'lmish suyuqli va kuyunchak qizlari Ruxsoraoyning dalolat berishlaricha, Abdulla akaning nazmiy sandig'ida chiqarilmagan, chop etilmagan she'rlari, qo'lyozmalari hali talaygina. Ularning salmog'i, zalvori jamlab-chamalab ko'rilsa agar, ustozning nashr etilib, allaqachon xalq mulki va millat g'ururiga aylanib ketgan asarlari ko'lami va miqyosidan ko'proq chiqsa chiqadiki, aslo kam emas ekan.

Bu biz – no'noq va gerdaygan shogirdlar-shogirdchalar, o'zi o'ziga mahliyo so'z isrofgarlari – to'rt qator she'rimizni da'vo-yu doston qilib, sarxush va sarmast, shon-shuhrat fazolarida baland parvozlar talab etayotgan, bir zum bo'lsa-da o'z jon-u tanamizda o'ylab ko'rdikmi: So'z nima? So'z yo'lida so'z ustida jon bermoq nima-yu, shoirlik nima?.. Mo'jazgina bir to'rtlikda bo'lsa agar o'n to'qqiz yo yigirmatagacha so'z bo'lishi mumkin. Ustoz shunday bir to'rtlikkinani o'n yetti marta qayta ishlab, o'n yettita jumlasini bus-butun o'zgartirganini qanday timsol, So'zga sadoqat va e'tiqodning qanday iqtibosi bilan ifodalash kerak?..

O'sha temir-beton zamonlarda shuncha katta shoirlar turib, ulkan adib Abdulla Qahhor nima uchun aynan Abdulla Oripov yoki Erkin Vohidovdek yosh ijodkorlarning she'rlaridan o'z hikoyalariga epigraflar olgan?..

Mitti yulduzdan ham mittiroq yosh shoirning ilk kitobiga Mirtemir domladek zabardast oqinlar-u so'z dehqonlari ne sababdan muharrirlik qilganiyu, aynan Oybek, Shayxzoda domladek ulug' zotlar boshini silab, maqtab-alqaganlari nima uchunligini bilamizmi?..

O'zbek adabiyotining ulkan tog'lari sanalmish bu allo-ma adiblar ijarama-ijara yashab yurgan yoshgina yigitcha-

ga Yozuvchilar uyushmasiga a'zo bo'lmog'i uchun mehr va hafsala bilan tavsiyanomalar yozib bergan, qo'llab-quvvatlagan...

*Muhabbatim lol qotgan ul tog'laring aytsin,
Tongda ohim takror etgan bog'laring aytsin,
Mensiz kechgan har bir lahza, chog'laring aytsin:
Sen uchundir bor hayotim, shuhratim-shonim,
Qo'llaringni bergil menga, shirinzabonim.*

Aziz o'quvchilar e'tiboriga birinchi marotaba yaxlit kitob shaklida havola etilayotgan she'rlar Abdulla akaning asosan o'smirlik chog'lari, talabalik davri – o'n yetti, o'n sakkiz, o'n to'qqiz, yigirma-yigirma bir yoshlarda yozgan, shuningdek, seriztirob umrning boshqa fasl va pallalarida yozib sandiqqa tashlab qo'yilgan qo'lyozmalaridan tartib berildi. Ularda burungi va bugungi adabiy jarayon ixlosmandlari, ayniqsa, katta adabiyot ostonasida mo'ralab turgan yosh ijodkorlar uchun talay ibratlar, o'rgansa arziydigan so'z jilolari, mehr va sadoqat, qalb va ruh iqtiboslari mavjud.

To'plamdagi "Tanqidchiga" nomli she'r ham bugungi muharrir-munaqqidlar uchun foydadan xoli bo'lmas degan umidvorlik bilan shu kungacha yetib kelibdimi, demak ustoz ham uni bekorga qog'ozga tushirib chamadonga tashlab qo'ymagan bo'lsa kerak.

Abdulla akaning Hamid Olimjon ijodiga mehri ham, ixlosi ham bo'lakcha edi. Adabiyotda maktab yaratgan shoir-lar unchalik ko'p emas, Hamid Olimjon esa maktab yaratgan shoir, buni bilib qo'yinglar, der edi.

"Ko'klamingdan olib sururni, Dovruq soldi ustoz Olimjon", "Sen barhayot onamsan, Vatan", "Shabnamday ma'sum-u ko'klam kabi yosh" singari ko'plab satrlar, mehr to'la she'rlarni chuqur hurmat va minnatdorlik bilan aziz ustoziga bag'ishlagan edi.

Barchamizga ma'lum va mashhur to'rtlikni eslaylik:

*Kimligimni bilar edim ozroq,
Bilar edim suyukligimni.
Amudaryoni ko'rganda biroq
Bilib qoldim buyukligimni.*

Demak, katta adabiyot dargohida turgan yosh iste'dodlar ulug' ustozlarning o'zlari qaysi ulug' ustozlarning maktabidan o'qib-o'rganganligini ham bilishlari zarur.

Benazir ustozimiz Abdulla Oripovning mana shunday naysoniy havolarga to'yingan toza va muattar she'rlarini qadrli kitobxonlarga taqdim etar ekanmiz, "bugungi zamonning zukko o'quvchisini bir narsaga ishontirish qiyin"ligini e'tiborga olib, ustoz she'rlarining qo'lyozma nusxalari faksimiliyesi (soyaxati)ni ham uzviyligi va silsilaviyligini saqlagan holda, yaxlit kitob shaklida yuksak did va farosat bilan tartib berishda jonbozlik ko'rsatgan, mazkur g'oya va loyiha muallifi hamda kayvonisi muhtarama Hanifa yangamizga, har bir she'riy satrni nonning ushorg'iday ko'zga surtib, avaylab-e'zozlab bizga yetkizgan Ruxsoraoyga, Ruxsora Oripovaga ko'psonli she'riyat muxlis-lari nomidan chin dildan minnatdorlik bildiramiz.

So'z salaflari aytib ketganday, bir ulug' shoirning tug'ilishi ham aslida Navro'zning tug'ilishiday, el-ulusning ko'nglini, ro'zgori-yu hayotini surur va ziyolarga to'ldirgusidir. Navro'zingiz, she'r va surur ayyomingiz muborak bo'lsin, aziz vatandoshlar!

Ustozning o'zi lutf etganday:

*Yurt bukun karvonlar boshida nordir,
Yurt bukun sharq ichra tengsiz bir diyor.
Yurt bukun ohuday xo'p ishvakordir,
Sir kabi seravjdin, Pomirday poydor.*

*Tole yulduzining qutlug' ziyosi
Saodat burjida balqqan zamon bu.
Bepoyon Vatan bu – yo'qdir qiyosi,
Ajib bir bo'ston bu – O'zbekiston bu.*

17–21.03.2021-y.

BIZ YOZMASAK KIM YOZGAYDIR BU KUNLARNING “XAMSA”SIN...

“Yangi O‘zbekiston” gazetasi muxbiri bilan suhbat

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev raisligida 19-yanvar kuni ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo’yicha o’tkazilgan videoselektor yig’ilishida bugun yangi hayot qurish, rivojlangan davlatlar qatoriga chiqish yo’lidan borayotgan mamlakatimizda milliy g’oya masalasi juda muhim ahamiyatga ega ekanligi aytib o’tildi. Davlatimiz rahbari quyidagilarni ta’kidlab o’tdi: **“Biz yaratayotgan yangi O‘zbekistonning mafkurasi ezgulik, odamiylik, gumanizm g’oyasi bo’ladi. Biz mafkura deganda, avvalo, fikr tarbiyasini, milliy va umuminsoniy qadriyatlar tarbiyasini tushunamiz. Ular xalqimizning necha ming yillik hayotiy tushuncha va qadriyatlariga asoslangan”.**

Bu so’zlar qanchalar haq ekanligini mamlakatimizda o’tkazilayotgan ma’naviy-ma’rifiy tadbir va anjumanlarning miqyosi va salmog’idan, ezgu ishlar sari tashlanayotgan katta qadamlardan va yurtimizda boshlanib xalqaro maydonlarda davom etayotgan, alohida e’tirofga sazovor bo’layotgan adabiyot bayramlari shukuhidan bilib olishimiz mumkin. Hazrat Navoiy aytganlaridek, elning adabi, yuksak ma’naviyati uning har ne boyligidan ustun

turadi. Ayni paytda jamiyatdagi ana shu ruhiy ustuvorlik, mustahkam ma'naviy poydevor uchun keng ko'lamli sa'y-harakatlar va yangilanishlar kechayotgani umid va quvonch bag'ishlaydi. O'tgan 4 yil mobaynida mamlakatimizda ro'y bergan madaniy-ma'rifiy, adabiy-ma'naviy o'zgarishlar va bu ulkan yangilanishlar zamiridagi haqiqatlar barchamiz uchun behad muhimligi bilan qadrlidir.

– *Kuni kecha Prezident tomonidan “Ma’naviyat va ijodni qo’llab-quvvatlash maqsadli jamg’armasini tashkil etish to’g’risida”gi hamda “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi qarorlar qabul qilingani yurtimizda huquqiy davlat, fuqarolik jamiyatini barpo etishda “Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari” degan hayotbaxsh g’oyaning ahamiyati tobora ortib borayotganining yaqqol isbotidir. Suhbatimiz avvalida mazkur qarorlar asosidagi vazifalarga to’xtalib o’tsangiz.*

– Davlatimiz rahbari 2020-yilning 20-may kuni Adiblar xiyoboniga tashrifi chog’ida: “Adabiyot – xalqning yuragi, elning ma’naviyatini ko’rsatadi. Bugungi murakkab zamonda odamlar qalbiga yo’l topish, ularni ezgu maqsadlarga ilhomlantirishda adabiyotning ta’sirchan kuchidan foydalanish kerak. Ajdodlar merosini o’rganish, buyuk madaniyatimizga munosib buyuk adabiyot yaratish uchun hamma sharoitlarni yaratamiz”, degan edi. 2021-yilning 19-yanvar kuni Shavkat Mirziyoyev ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo’yicha o’tkazgan videosektor yig’ilishida ushbu fikrlariga asos hozirladi. Kecha imzolangan hujjatlar esa o’sha yig’ilishda aytilgan gaplarning huquqiy poydevori bo’ldi. Xususan, davlat rahbarining “Ma’naviyat va ijodni qo’llab-quvvatlash maqsadli jamg’armasini tashkil etish to’g’risida”gi qarorida ko’rsatilganidek, endi

xalqimizning qadimiy tarixi, boy madaniyati, asriy an'anayu qadriyatlari kuylangan, milliy ma'naviyatimizning mazmun-mohiyati teran badiiy ifodasini topgan mumtoz, zamonaviy adabiyotimiz namunalari xorijiy tillarga tizimli tarjima qilinadi hamda jahon axborot tarmog'ida keng targ'ib etiladi. Sodda aytganda, milliy merosimiz, buyuk ajdodlarimizning jahon tamadduniga qo'shgan ulkan hissalari dunyo miqyosiga olib chiqiladi. Mamlakatimiz va xalqaro doirada ilmiy-ma'rifiy tadbirlar, adabiy anjumanlar, festivallar, tanlovlar, xalq sayillari kitob va adabiyot bayramlari tarzidagi adabiy-musiqiy kechalar o'tkaziladi. Bir paytlar yosh ijodkorlarning birinchi kitoblarini chop etish xarajatlari iqtisod qilingan, ya'ni sifatsiz, sariq qog'ozlarda chop etilgan edi. Bugungi yoshlarimizning baxti shundaki, ularning ilk to'plamlari chiroyli muqovalarda, sifatli qog'ozlarda, ko'p nusxalarda chiqarilyapti. Buning qadriga yetish kerak. Hujjatga ko'ra, bu kabi ishlar endi yanada takomillashadi. Xususan, yosh mualliflarning O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi tomonidan tavsiya etiladigan birinchi kitoblari, taniqli adiblarimizning ijod namunalari mazkur mablag'lar hisobidan nashr etiladi. Bu yil Hazrat Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligi, Abdulla Oripov tavalludining 80 yilligi yurtimiz bo'ylab keng nishonlandi. O'zbekiston xalq yozuvchisi O'tkir Hoshimov tavalludining 80 yilligi va xalq artisti Botir Zokirov tavalludining 85 yilligiga qizg'in tayyorgarlik ko'rilmoqda. Yangi tashkil etilayotgan fond ana shunday tadbirlarni o'tkazishga ko'makchi bo'ladi. Inchunin, O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a'zolarining ijodiy kechalarini o'tkazish, adabiyotimiz rivojiga munosib hissa qo'shgan uyushma a'zolariga moddiy yordam ko'rsatish shular jumlasidandir. Eng muhimi, adabiy jamoatchilik tomonidan e'tirof etilgan hamda mamlakat ijtimoiy hayotida muhim ahamiyatga ega bo'lgan badiiy asarlar mualliflari, ya'ni yo-

zuvchi va shoirlarimiz moddiy jihatdan rag'batlantiriladi. O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi hamda uning taniqli a'zolari ijodiy faoliyatiga bag'ishlangan veb-saytlar yaratiladi va ular muntazam yangilab boriladi. E'tibor bergan bo'lsangiz, O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun 20 milliard so'm sarmoya ajratilyapti. Bu hazilakam mablag' emas. OAV sahifalarida, ijtimoiy tarmoqlar, teleradio kanallarida berilayotgan jo'shqin munosabatlardan ko'rayotgandirsiz, bu e'tibor ijod ahli qalbida keng aks sado bermoqda. Ayni ezgu ishlar Prezidentimizning adabiyotimizga katta e'tibori va g'amxo'rligi bilan amalga oshirilyaptiki, buning qadr-qimmatini yosh ijodkorlarimiz ham, ustoz adiblarimiz ham yaxshi biladi.

– *“Ey yoronlar, xalqni ko'ring, ko'ring orzu-havasin, Biz yozmasak kim yozgaydir bu kunlarning “Xamsa”sin...” Yur-timizda bunyodkorlik ishlari olib borilayotgan, har bir sohada yangilanishlar ro'y berayotgan adabiy bayramlarimiz ko'ngillarga ziyo ulashayotgan shu kunlarda sizning ushbu misralaringiz dilimizga keladi. Shu o'rinda bu kunlarga yetguncha ustoz adiblar va shoirlarimiz “boshidan o'tkan” mashaqqatlar va qiyinchiliklar va ayni kunlarda ularning orzulari ro'yobi bo'lib amalga oshirilayotgan ishlar haqida aytib o'tsangiz.*

– Prezidentimiz bir gal eldoshlarimiz bilan bo'lgan uchrashuvni yakunlar ekan, “...bu ma'ruza emas, mening azobim, iztiroblarim”, degan edi. Chindan ham davlatimiz rahbari har gal ma'naviy-ma'rifiy jarayon borasida so'z ochganida millat dardini, Vatan va xalq qayg'usini, yosh avlod taqdirini qayg'urib tun-u kun urib turgan bedor, behalovat qalbning o'y va iztiroblarini his qilaman. Prezidentimizning jonkuyarligi va yuksak e'tibori tufayli yetmish yil muqim manzil-u makoniga ega bo'lmagan, “bevatan”

bo'lgan Yozuvchilar uyushmasiga Vatanimizning ko'rkam bog'i bag'rida chinniday ko'zni qamashtirguvchi bino qurib berildi. Adiblar xiyoboni barpo etildi. Qalam ahli uchun poytaxt markazidan yangi uy-joylar ajratildi. Ona diyorimizning jannatmonand go'shalarida ijodxonalar barpo etilayotir. Oliy adabiyot kurslari oliy va baland maqomda qayta tiklandi. Yosh ijodkorlar, kekxa adiblarga ko'rsatilayotgan amaliy e'tibor, marhum adiblarning nomi va xotiralariga ehtirom, ularning oilalari holidan xabar olish, uyushmaning viloyat bo'limlari moddiy-texnik bazasini yanada yaxshilashdan tortib, davlat miqyosida rag'batlantirishgacha – hamma moddiy-maishiy shart-sharoitlar beka-u ko'st yaratib berilayotgan bo'lsa...

Mamlakatimizning barcha mintaqalarida ulug' ustozlarimiz nomidagi ijod maktablari ochilgani biror-bir davr yo mamlakatda ko'z ko'rib, quloq eshitmagan ma'naviy-ma'rifiy hodisa ekani ham bor gap. Davlatimiz rahbari qanday yig'ilish yo anjuman bo'lmasin, sohasi yoki yo'nalishidan qat'i nazar, o'zbek adiblarini biron-bir bahonai sabab bilan eslab o'tadi. Mehr va sog'inch, orzu va armon bilanmi, albatta, bir yo'qlov bahonasida adabiyot va adiblarimizga nisbatan hurmat-ehtiromini har gal hammamizga eslatib qo'ymoqchiday, xuddi, "Uyg'onish zamonlaring keldi, qachon uyg'onasizlar?" deya ogohlantirayotganday... Jadid bobolarimizning ruhlari shod bo'layotgan shu kunlarda barchamiz yangi Uyg'onish davrining faol ishtirokchisiga aylanishimiz judayam zarur. To'g'ri aytdingiz, hozirgi kunda yurtimizda boshlangan adabiyot tantanalari xalqaro e'tiroflarga sazovor bo'lmoqda. Ustozimiz Abdulla Oripov xotirasiga bag'ishlangan "Oltin so'z" xalqaro adabiy festivalida ham biz bunday e'tiroflardan behad quvondik. Alisher Navoiy bobomizning 580 yilligi tantanalari esa Amerika Qo'shma Shtatlarida ham nishonlandi. Navoiyshunos Benedik Perining, "Navoiydek quyoshi

bor yurt oshig'iman", degan ta'kidi ham biz uchun g'urur-baxsh. Ustozlar "boshidan kechirgan", hatto o'zimiz ham guvoh bo'lgan "o'tkan kunlar"imiz mashaqqatlari haqida gap ketganida, O'zbekiston xalq shoiri Abdulla Oripovning mana bu misralari yodimga keladi:

*Bir vaqtlar ilhomning o'tli tig'ida
Falakni ko'zlardi mening ham sozim.
Lekin ikki daryo oralig'ida
Qolib ketdi mening o'shal ovozim.*

Shunday ovozlari bundan buyon Movarounnahr, ya'ni ikki daryo oralig'ida qolib ketmasligi uchun ham, bir tangani topish juda mushkul bo'lgan hisob-kitobli bu dunyoda Prezidentimiz homiyligida juda katta mablag' ajratilib, qalam ahli, ijod ahli uchun keng qamrovli g'amxo'rliklar qilinayotgani hammamizga katta mas'uliyat yuklaydi, albatta.

– Bundan rosa 53 yil avval ustoz adibimiz Abdulla Qahhor "Yoshlar bilan suhbat" kitobida shunday degan edi: "Hozirgi adabiy yoshlarimiz, shubhasiz, o'ziga ham, adabiyotga ham g'ubor qo'ndirmaydigan haqiqiy zamona yoshlaridir. Biz bir-birimizga katta mehr qo'yishimiz, bir-birimizni har tomonlama boyitishimiz, bir-birimizni balo-qazodan, yomon ko'zdan saqlashimiz zarur, ertagi buyuk adabiyot binosining haqiqiy me'morlari bo'lishimiz kerak. Shundoq bo'lamiz, bunga butun adabiy jamoatchilik, butun xalq katta ishonch bilan ko'z tutayotibdi". Keyingi paytda Yozuvchilar uyushmasi yosh ijodkorlar bilan yanada gavjumlashib borayotgani quvonarlidir. Demak, ular o'zlari izlagan, orzu qilgan ijod dunyosining qaysidir olamlarini, odamlarini ushbu maskandan topishga muvaffaq bo'lmoqda.

– Bugungi yoshlar mutlaqo yangi davr-u zamonlarning yangicha fikrlaydigan yangi farzandlari. Orzu-ha-

vaslari, niyat va intilishlari shunchaki havoyi gaplar emas. Mamlakatimizning adabiy-ijodiy, ma'naviy-ma'rifiy havosi bilan iqlimi uch-to'rt yil davomida mutlaqo o'zgardi, tozardi, desak mubolag'a qilmagan bo'lamiz. Shu o'rinda bir haqiqatni ta'kidlab o'tish zarur. Mamlakat adabiy hayotida, adabiy jarayon va jamoatchilik orasida, ayniqsa, yosh ijodkorlar uchun nufuzi va maqomiga ko'ra, tom ma'noda chinakam adabiyot bayramiga aylangan, ne-ne ustozlar-u shogirdlarning yuraklarini jimirlatib orziqtirgan Zomin seminarlari o'z-o'zidan paydo bo'lgani yo'q. O'rikli soyning betimsol tabiati manzaralari bilan aka-uka, opa-singil tutingan adabiyot bayramlarining, yoshlik va surur anjumani haqiqiy ijodkori, chin tashabbuskori o'sha kezlari viloyatning birinchi rahbari vazifasida ishlagan Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev bo'lgan. Ijtimoiy faoliyati-yu ish tartibi o'ta tig'izligiga qaramay, katta e'tibor va xayrixohlik bilan o'zi egalik qilib, o'zi bosh-qosh bo'lgan holda anjumanni yuksak maqomda tashkillashtirgan. Shu bois, mazkur seminar aks sadolari bilan, quvonch-u hayratlari bilan tez orada butun mamlakatga yoyilib ketdi. Tashabbus bilan g'oya adabiyotsevar va ma'rifatparvar rahbarga taalluqli bo'lgani, g'oya va niyat muallifining o'zi uni amalga oshirishda bevosita rahbarlik qilib ishtirok etayotgani-yu, yosh shoirlar bilan bab-baravar zavqqa to'lib, quvonib-shodlanib o'tirgani – shu birgina holatning o'zi seminarining nufuzini ham, mavqeini ham yanada yuksaltirib yuborgan edi. Bu kutilmagan e'tibor va xayrixohlikdan ancha-muncha davra ko'rgan tajribali ustozlar ham hayajonga tushgani yodimda...

O'sha paytlarda shahar va tuman miqyosida o'tadigan ko'pgina adabiy yig'inlarda aksariyat mahalliy rahbarlarning qatnashishi u yoqda tursin, ijod ahliga ro'yxush bermasdan, adabiy-ma'naviy tadbirlarga nopisand qaraganiga ko'p bora duch kelgan, shunga ko'nikkan keksaroq

adiblar uchun bu yangilik rostakamiga hayratlanarli edi. Bugun o'ylab, muqoyasa qilib ko'rsak, adabiyot va ijod ahliga e'tibor, yosh iste'dodlarga ko'rsatilayotgan amaliy g'amxo'rlik, kitob va kitobxonlik masalalari, Adiblar xiyo-boni va Yozuvchilar uyushmasining yangi binosini bunyod etish singari ezgu ishlar doirasida qabul qilingan qaror va hujjatlar, Xalq qabulxonalari-yu odamlar bilan ochiq mu-loqot qilishdek ezgu amallarning ilk tamal toshlari ham o'sha Zomindagi muborak anjumanlarda qo'yilgan, desak mubolag'a bo'lmaydi. Kuni kecha taniqli bir shoir ukam-ni savolga tutsam, "Bizning orzu-umidlarimiz Zominda, O'rikli soy o'riklarida kurtak yozgan", deya juda jo'yali javob qildi. Bundan yigirma besh yillar burun (tasavvur qiling: salkam chorak asr avval!) ustozimiz Abdulla Oripov gazetalardan biriga shunday intervyu bergan ekan: "Mam-lakat yosh shoir va yozuvchilarining Zominda o'tgan anju-mani g'oyatda samarali bo'ldi. Biz bu anjumanga shuncha-ki navbatdagi tadbir sifatida qaramasligimiz kerak. Negaki, yosh ijodkorlarning seminar-kengashini o'tkazar ekanmiz, ko'nglimizning bir chetida unchalik ham oson bo'lmagan hozirgi sharoitda yoshlarimiz adabiy-badiiy ijoddan tirik-chilik yo'liga ketib qolmadimikan, degan xavotir yo'q emas edi. Eng muhimi, hech bir lofsiz, balandparvoz gaplarsiz, baralla ayta olamizki, oqqan daryolarimiz oqib turibdi ekan. Ayni chog'da yoshlarimizga ba'zi topshiriqlarimiz ham yo'q emas. Inson o'z qalbini qanchalik tadqiq etsa, o'sha qalbdagi yashaydigan Xalq hamda Vatan tuyg'ularini ham shunchalik teran va samimiy tadqiq etmog'i lozim. Men aminmanki, bugundan e'tiboran, Zomin adabiy mak-tabi degan atama ham ijod olamida keng urf bo'ladi".

Shuni g'urur bilan aytib o'tish lozimki, o'tgan yillar davomida Zomin seminarlarida g'olib bo'lgan ijodkor-lar: Uyg'un Ro'ziyev, Xosiyat Rustamova, Nodir Jonuzoq, G'ayrat Majid, Zilola Xo'janiyozova, Baxtiyor Genjamurod,

Muhiddin Abdusamad, Bobur Bobomurod, Orif To'xtash, Vohid Luqmon, Shodmonqul Salom, Go'zal Begim, Davron Rajab, Zohidjon Olov, Kumush Abdusalomova, Allayor Darmonovlar bugungi kunda adabiyotimizning faol vakillariga aylangan. Bu ro'yxatni yana davom ettirishimiz mumkin. Va bugun oldi qirq-qirq beshga qarab borayotgan shoir-yozuvchilarning "chappar urib gullagan chog'lari" aynan Zomin seminarlarida, O'rikli soyning sururbaxsh suv va havolari qo'ynida sodir bo'lganini ularning o'zlari ham sog'inch va orziqish bilan eslaydi. 2020-yilda Respublika yosh ijodkorlarining Zomin seminari onlayn tarzda o'tkazildi va bu adabiy anjumanda ishtirok etish uchun Ozarbayjon, Turkiya, Qozog'iston, Tojikiston va Qirg'izistonlik yosh ijodkorlarning havas va mamnuniyat bilan ishtirok etgani bizni juda quvontirdi. Yosh ijodkorlarni qo'llab-quvvatlash borasida amalga oshirilayotgan "Mening birinchi kitobim" loyihasida esa o'tgan yili 7 nafar yosh ijodkorning ilk ijodiy to'plamlari har biri o'n ming nusxada chop etildi. Ushbu kitoblarning taqdimotlari alohida e'tibor va tayyorgarlik asosida o'tkazildi. Ayniqsa, taniqli adabiyotshunolar, yozuvchi-shoirlarning tahliliy mulohazalari, tanqidiy qarashlari tufayli taqdimotlarimiz ijtimoiy tarmoqlarda ham qizg'in muhokamalarga sabab bo'ldi.

– Mutolaa o'z-o'zimizni taftish qilishga undaydigan sehrli kuchdir. Shu bois, bizning ajdodlarimiz ezgulikka chorlaydigan kitoblarni yuz-ko'zlariga surib, ularni xonadonning eng to'rida saqlab e'zozlagan. Prezidentimizning 2017-yil 13-sentyabrda "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitoxbonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida"gi qarori ko'plab ziyolilarimiz e'tirofiga sazovor bo'ldi. Ijodkorlarning kitoblarini nashr etish borasida shu kungacha Yozuv-

chilar uyushmasi tomonidan amalga oshirilgan ishlar borasida ham aytib o'tsangiz.

– Odamzodning jaholatga qarshi birinchi muqovallangan isyoni kitobdir. Riyoyu razolat, tubanlik, pastlikka qarshi odam bolalari bino etgan ilk istehkom ham kitob sanaladi. Bizning bobolarimiz butun ro'yi olamni, yerni ham, samoni ham bilim bilan, tafakkur va kitob bilan zabt etgan. Seryulduz osmon, Mirzo Ulug'bek bobomizning duraxshon kutubxonasiga o'xshaydi. Termiziylar-u Buxoriy bobolar, Ibn Sinolar-u Farg'oniy va Xorazmiy bobolarimizgacha jahonni aql-u zakovat, ilm-u hikmat bilan egalagan buyuk jahongirlar bo'lgan. "Ne mulk ichraki bir farmon yibordim, Aning zabtig'a bir devon yibordim", deganlarida Navoiy hazratlari birgina o'zlari emas, ilm-u ma'rifati bilan jahonkushoylik qilgan sarzaminimizning barcha buyuk allomalari, dong'i olamshumul bobolarimizni ham aynan nazarda tutgan bo'lsa, ajab emas. Haligacha u yog'i Amriqo-yu bu yog'i Ovrupo, Hind-u Xitoydan tortib Parij-u Avstriyogacha, Eron-u Qohira, Istanbul-u Londondan toki Tokioga qadar biron-bir kitob "Boburnoma" yanglig' yer yuzi o'lkalarini bunchalik bardavom zabt eta olgan emas. Jahongirlik mana bundog' bo'libdi, desak yapon boburshunosi janob Eyji Mono o'rnidan turib, hurmat bilan ta-voze bajo keltirmog'i ham ayni haqiqat.

Biroq keyingi yillarda ajdodlarimiz merosiga, kitobxonlik va ilm-u ma'rifatga bo'lgan e'tibor anchagina susayib qolgan edi. Respublikamizdagi viloyat, tuman, shahar markazlariga e'tibor bersangiz, qo'sha-qo'sha bozor, yuzlab supermarketlar orasida kitob do'konlari deyarli ko'rinmay qoldi. Demak, eng avvalo, kitobxonlik va kitob mutolaasi muammosini hal qilish uchun kitob yetkazib berish, kitob tarqatish masalasini jiddiy hal qilish kerak edi. Shu nuqtai nazardan olib qaraganda, "Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob

mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida"-gi Prezidentimiz farmoyishi ayni vaqtda qabul qilingan zarur hujjat bo'ldi.

Shu o'rinda 2018–2020-yillar mobaynida Jizzax viloyatining Zomin tumanida an'anaviy tarzda o'tkaziladigan yosh ijodkorlarning Zomin seminari va shu anjuman ishtirokchilarining "Birinci kitobim" rukni ostida chop etilgan kitoblari to'g'risidagi ma'lumotlarni keltirib o'tmoqchiman. Shu qisqa va tig'iz muddat davomida Yozuvchilar uyushmasi tomonidan 37 nafar yosh ijodkorlarning 260000 nusxada birinchi kitoblari nashr etildi. Kitob mualliflariga jami qiymati 70 448 000 (yetmish million to'rt yuz-u qirq sakkiz ming) so'm qalam haqi to'landi. Hozirda O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi yosh ijodkorlar bilan ishlash bo'limida yuzga yaqin ijodiy ishlar o'rganilmoqda. Kechayotgan yilda bo'lib o'tadigan Zomin seminarining hududiy bosqichlari aprel-may oylari oralig'ida o'tkazilishi rejalashtirilgan.

Aslida, ona Vatanimizning o'zi buyuk va betimsol kitob. Bu ulug'vor kitobni o'qib anglamoq uchun, sadoqatli, ma'rifatli va bilimli farzandi bo'lib sharaflamoq uchun, avvalambor, Vatan ravnaqi, tinchligi, obodligi uchun xizmat qilish zarurligini sidqidildan anglab yetgan saodatli har bir o'g'il-qiz sharaflig va muqaddas burchni ado etgan bo'ladi.

Muxtasar TOJIMAMATOVA suhbatlashdi

23–27.03.2021-y.

YULDUZLAR YODLAB OLADI¹

(So'ngso'z o'rnida)

Davlatimiz rahbari 2020-yil 20-may kuni Adiblar xiyo-boni majmuasining ochilishi marosimida bir guruh ijodkor ziyolilar bilan uchrashib, adabiyotning xalqimiz hayotidagi o'rnini ta'riflab, shoir va yozuvchilarimiz zimmasidagi bugungi mas'uliyatli vazifalar haqida ham alohida to'xtalib, shunday degan edi:

“Mana, “zamonamiz qahramonlari”, deb ko'p gapiramiz. Bugun bu qahramonlar koronavirusga qarshi kurashayotgan fidoyi shifokorlarimiz, mard harbiylarimiz, saxovatli tadbirkorlarimiz, vatanparvar yoshlarimiz, ularning jasorati haqida o'qishni hammamiz xohlaymiz”.

Prezidentimizning o'sha da'vatlariga javoban O'zbekiston xalq shoiri Sirojiddin Sayyid tomonidan bitilgan “Bu olamdir mehr-u shafqat olami” nomli she'rlar turkumini o'qib, qattiq ta'sirlandim. Ushbu she'rlar ijodkorning bedor va behalovat yuragini, faol fuqarolik pozitsiyasini, koronavirus balosiga qarshi matonat bilan kurashayotgan zamonamiz qahramonlariga kamarbastaligini namoyon etib turibdi.

Badiiy asarni bahosini kitobxonlar beradi. Albatta, asarning haqiqiy umri yillar sinovidan o'tgandan keyin belgilanadi. Uni bir necha avlod vakillari o'qiydi. Zamon

¹ Ushbu maqola “O'zbekiston adabiyoti va san'ati” gazetasining 2020-yil 1-sentyabr sonida chop etilgan.

ruhi, xalq hayoti, inson taqdirini aks ettirgan badiiy asarlar qancha vaqt o'tsa ham hech qachon eskirmaydi.

*Osmonning ostida bir og'iz ham
so'zim yo'qolmaydi. Haq tarafida
ne aytsam – yulduzlar yodlab oladi, –*

deb yozadi qoraqalpog'istonlik betakror shoir Sog'inboy Ibrohimov. Darhaqiqat, haq so'zni, inson manfaatini himoya qiladigan, odamlar, ya'ni jamiyat uchun zarur bo'lgan so'zni yozgan adibning asari hech qachon unutilmaydi. Adabiyotning ijtimoiy ahamiyati shu bo'lsa kerak.

Yaqinda qo'lyozmalarim ichidan "Odam nega she'r yozadi?", "Odamlar nima uchun she'r o'qiydi?", "Odamlarga she'r nima uchun kerak?" degan uchta muhim savolga ulug' ustozimiz Abdulla Oripov javob yozgan bir varaqni topib oldim. Bu javoblarda, shoirning boshqa odamlar qalbidagi tuyg'ularni uyg'otuvchi bedor yuragi, badiiy asarning ijtimoiy ahamiyati, adib va jamiyat haqidagi fikrlarga asosiy e'tibor qaratilgan ekan. Ana shu javoblardan birida shunday so'zlar bor:

"Shoirning ichki musiqiy ohang va yuksak ruh bilan yo'g'rilgan badiiy so'zi oddiy so'zlar bilan yozilgan bir necha jild kitobdan ko'ra ko'proq va kuchliroq fikrlarni ifodalay oladi hamda minglab yuraklarni larzaga soladi. Xalqning qo'zg'olgan qalbi – nihoyatda mislsiz qudratdir".

Ha, **"Inson qalbi bilan hazillashmang siz, Hayhot, qo'zg'olmasin bu qalb daf'atan"** degan she'rida ustoz ana shu zo'r qudratni nazarda tutganini angladim.

Bugun butun dunyo sinovli kunlarni boshidan kechirmoqda. Tarixda hayotning juda ko'p sinovlarini boshidan kechirgan xalqimiz sabr-toqat va matonat bilan yuksak ma'naviyatini namoyon etmoqda. Quruvchilar binolar qu-

rib, shahar barpo etayapti. Dehqonlar dalalarda hosil yetishtirayapti. Shoirlar-chi? Ular jamiyat, odamlar uchun aynan hozir nihoyatda zarur bo'lgan so'zlarni aytayapti, kitobxonlar yuragini to'qinlantiradigan she'rlar yozayapti.

Sirojiddin Sayyidning she'rlar turkumini o'qiganimda xayolimdan ana shunday fikrlar kechdi. Bu she'rlarda bugungi hayotimiz, zamondoshlarimiz ruhiyatida kechayotgan tuyg'ular ifodalangan. Olam va odam haqidagi badiiy-falsafiy fikrlar o'quvchini o'ylantiradi. Olam dardi, odam iztirobi jonli tasvirlangan satrlar yurakni larzaga soladi. "Insoniylik yordami" sarlavhali she'ridagi:

*Bu olamdir – odamiylik olami,
Bu olamdir – mehr-u shafqat olami.
Bir millatning boshiga ish tushganda,
Yoz pallasini nogahon qish tushganday –
Og'ir yumush, qiyin tashvish tushganda,
Bir udum bor – azaliy va qadimiy,
Bir udum bor – insoniylik udumi,
Yetib kelar insoniylik yordami.*

Ushbu satrlarni o'qiganimda shoirning odamlarga mehr-muhabbati, g'amxo'rligi ufurib turgan she'rlari ham hozirgi kunda odamlarga insoniylik yordamidir, degan fikr xayolimdan o'tdi. She'r ruhiga dahshatli balo-yu ofat olam ahli hayotiga xavf solib turganda odamlar bir-biriga yordam berishi kerak, davlatlar bir-biriga ko'maklashishi kerak, olamni ofatdan saxovatpesha, fidoyi va mard odamlar qutqaradi, mehr-u shafqat, odamiylik qadriyati xalos etadi, degan fikr singdirilgan. Davlatimiz rahbari tashabbusi bilan "Saxovat va ko'mak" umumxalq harakatining tashkil etilgani jamiyatni pandemiya to'fonidan qutqarib qolishning chorasini ekani jonli badiiy vositalar va misollar bilan tasvirlangan.

“Sog’lik va ozodlik” nomli she’rda “sog’lik” degan so’zning yangi ramziy ma’nolari, jonli timsollari yaratilgan.

Sog’lik – ozodlikdir.

Ozod millatning

Bardam tug’ilajak zuryodi – sog’lik.

Ming asrlik davlat, kuch va qudratning

Bir yuz o’ttiz yilda barbodi – sog’lik.

Odamzot o’zi shunday hayotdagi bir narsaning qadriga uni yo’qotgandan keyin yetadi. Butun dunyo ko’rinmas balo-yu qazoga qarshi kurashayotgan bugungi kunda sog’likning qadri naqadar bilindi. O’zbekiston Qahramoni, O’zbekiston va Qoraqalpog’iston xalq shoiri Ibroyim Yusupov “Tansog’lik ham xotinday, Qaramasang, ketadi” deb hazil-mutoyiba ohangida yozgan she’rida achchiq haqiqat bor. “Sog’lik – ozodlik” she’rida esa ushbu tushunchaning mohiyati yana-da teran ochilgan. Sog’lik – farzand, demak millat kelajagi uchun o’rtangan ajdodlarning faryodi, mustabid tuzumning ommaviy qatag’onidan millat ko’ksida qolgan jarohat – sog’lik, urush yillarida shahid ketgan bostirlarning beva xotinlari, yetim bolalari ko’zidagi izzat, qalbidagi g’am-alam – sog’lik, zahar sepilgan paxta dalalarida umrlari xazon bo’lgan o’smirlar, xotin-qizlarning kuygan hayoti – sog’lik... Shu tarzda gapning ravishi, mazmun-mundariyasi tan sog’likdan ma’naviy-ruhiy sog’lomlikka, sog’lom ijtimoiy muhitga, jamiyat sog’ligiga qarab kengayib ketaveradi. Sog’lom jamiyatni vujudi, ruhi, nomusi, ori, e’tiqodi, dunyoqarashi va ma’naviyati sog’lom va baquvvat yoshlar quradi. Buning uchun biz bugun jamiyatimizni barcha yurtdoshlarimiz sog’ligini asrashga asosiy e’tibor qaratilib, sog’lom ijtimoiy muhit yaratilmoqda.

*Farzandlarga boqib zamon Me'mori,
Har dilband bo'lsin der zamon bedori.
To sog'lom o'ssin deb nomus va ori –
Tinch elning bunyod-u obodi – sog'lik.*

“Nusrat do'xtir”, “Covid-19” saboqlari”, “Jahlga erk bermang, odamlar”, “Hasad ahli”, “Birinch hamla, birinchi zarba”, “Italiya do'xtirlari”, “Umumbashariy. Umummilliy” kabi she'rlar ham mazmunan “Sog'lik – ozodlik” she'riga hamohang. Ularda bugungi dunyoning dard-u anduhlari, olam ahlining xom sut emgan banda sifatidagi nosog'lom faoliyatlari, gunohlari-yu tavbalari iztirobli va ta'sirchan ruhda ochib berilgan. Fikr, mavzu doirasi, tuyg'u va xayolning kengligi olamshumul miqyosga ega. Qisqacha aytganda, bu she'rlarni Bashariyatning bugungi nihoyatda qayg'uli qo'shig'i, bani odamzotning faryodi, deyish mumkin. Go'yo yer sayyorasi bo'ylab uchayotgan oqqushning so'ngi oh-u nolasidek yuraklarni teshib yuboradigan darajada bo'zlaydi. Va bu faryod zamondoshlarimizni ogoh bo'lishga, bir yoqadan bosh chiqarib, aql, bilim, farosat, nozik did va fidoyilik bilan ko'rinmas yovga qarshi kurashishga undaydi.

*Bu baloni O'zing bizdan daf qil debon,
O'zing gumroh bandalaring afv qil debon,
Kuymasin deb xonumoni, uy-kapasi –
Tongga qadar yig'lab chiqdi Rim Papasi.
Bunga boqib sen ham bag'ring tig'laydursan,
Odam bo'lsang –
yig'laydursan, yig'laydursan.*

Ushbu satrlarni o'qir ekansiz, she'rda tasvirlangan qayg'uli voqeadan ta'sirlanasiz, yuragingiz she'rning qahramoni bo'lgan italiyalik do'xtirlarga hamdardlik tuyg'usi-

ni his etasiz. Faqat italiyalik do'xtirlarning emas, butun jahon ahlining dardini, fojiasini yurak-yurakdan his etgan odam shoir aytganidek, nafaqat yig'laydi, yig'lagandan battar bo'ladi, dahshatga tushadi, ko'rinmas alangada yonayotgan odamlarni tasavvur qilib qo'rqib ketadi. Bu tuyg'u yuragida kechgan, bu holatning nima ekani ong-u shuuriga yetib borgan odam ogoh bo'ladi, o'zini, oilasini, millatni asrashga undaydi. Yuqorida ustoz Abdulla Oripov ta'kidlagan she'riyatning odamlarga ta'siri, jamiyatga ta'sir qilgan ijtimoiy ahamiyati shu emasmi.

Buyuk adib Chingiz Aytmatov: "Ijod bu – jon azobidir", – degan edi. Joningni azoblab asar yozasan, degan edi. Shoirning azobi – jismoniy, ruhiy, ijtimoiy dard, iztirobdir.

O'zbekiston xalq shoiri Aleksandr Faynberg bu hodisani shunday badiiy talqin etadi:

*Saxiy, fidoyi, kamtar yurakka ishq munosib,
Qiyналganga buyurgan hayot ma'nisin uqish.
Sevgan, g'am-alam chekkan odamga bo'lgay nasib
Yulduz olovi bilan bitilgan So'zni o'qish.*

"Evaz" sarlavhali she'r "Bu olamdir mehr-u shafqat olami" turkumining yuragidir. Unda shoirning taqdiri, she'rning yaratilish jarayoni, ijod, umuman, adabiyotning mohiyati jonli timsollar vositasida tasvirlangan. Shoirilar qanday yashaydi, ularning hayoti nimadan iborat, ijodkor qismati, ruscha aytganda, avtobiografiyasi, qoraqalpoqchasiga aytganda, umrbayoni (umrining bayoni) qanday? Chinakam badiiy asar nimaning evaziga dunyoga keladi? "Evaz" she'ri mana shu savollarning barchasiga javob beradi.

*Yoqamni qo'yvor, she'r,
Yoqamni qo'yvor!..*

*Seni qoni bilan
boqqanni qo'yvor,
Dil-u joni bilan
boqqanni qo'yvor.*

Shoir chekkan azobning, dardning evaziga she'r tug'ildi. Alisher Navoiy hazratlari "Mehr ko'p ko'rguzdim...", "Jon base qildim fido..." deganlaridek elga g'amxo'rlik qilish, odamlarga mehribon bo'lish, millat dardi va g'ami bilan yashash va qayg'urish evaziga she'r bino bo'ladi. She'r deganda shoir ana shu hodisani nazarda tutmoqda. Bunda "she'r" obrazga, metaforaga aylangan. She'r bu qog'ozdagi oddiy matn yoki qofiyalangan so'zlar tizmasi emas, she'rning joni bor. She'r, bu – ruh. Uni shoir joni, qoni, dili, ko'ngli bilan boqadi. She'r shoirning jondan ham aziz narsalari, jondan ham aziz kimsalarining sog'inchi, dardi, iztirobi bilan oziqlanadi va jonli ruhga aylanib, umrboqiy yashaydi.

*Seni sug'ordim men
bardoshlari bilan,
Onamning ko'z nuri,
ko'zyoshlari bilan,
Senga ziyo berdim,
nur berdim senga
Onamning oqargan
sochlari bilan.*

Shoir nafaqat o'zining jismidan, balki onasining ko'z-yoshlari, sabru bardoshlaridan kuch-qudrat olib yashaydi. Agar shu narsalar bo'lmasa, she'r bir kun ham yashay olmaydi. Shoirning qismati shunday. O'zini, butun hayotini, qoni, jonini ijodga qurbon qilishi evaziga she'r tug'iladi. "Betlardagi ariqlar", "To'qson yillik ajriqlar", "G'o'zabarg-

day dil titroqlari ", "G'o'zapoya yanglig' qo'l, barmoqlari" kabi obrazlar kekxa onaning nurli va munis siymosini chizgan, ayni paytda shoirning mehr-muhabbati birla sog'inch-iztirobini ifodalagan.

*Yoqamni qo'yvor, she'r,
Yoqamni qo'yvor!..
Mana, bir jizg'anak
yurak senga,
Qovurilgan, sovurilgan
yurak senga.
Yana nima kerak senga!
Yana nima kerak senga!..*

"Jizg'anak yurak", "Qovurilgan, sovurilgan yurak" – shoirning yuragi. Ana shunday yuraklargina Aleksandr Faynberg aytganiday "Yulduz olovi bilan bitilgan So'zni o'qish"ga muyassar bo'ladi. Lekin nimalarning evaziga, qanday azoblarning badaliga muyassar bo'lishini boshidan o'tkazgan biladi.

"Bu olamdir mehr-u shafqat olami" nomli she'rilar turkumini o'qiganimdan keyingi fikrlarimdan kelib chiqib, Sog'inboy og'aning she'riga shunday javob yozgan bo'lar edim:

*Zaminning ustida bir og'iz ham
so'zim yo'qolmaydi. Mehr-shafqat tarafida
ne aytsam – odamlar yodlab oladi.*

Ha, mehr-shafqatni targ'ib etgan so'zlarni odamlar yodlab oladi, haq so'zlarni yulduzlar yodlab oladi... Odamlar, yulduzlar va adabiyot olami hamisha yo'ldosh.

Xalqimizning yuragida azaldan mavjud bo'lgan, milliy qadriyatga aylangan fazilat bugun umuminsoniy ahamiyat

kasb etmoqda. Odamning, olamning boshiga sinovli kunlar tushganda ko'rsatilgan mehr-shafqat, saxovat va ko'mak hech qachon unutilmaydi. Millatning, shu bilan birga olam ahlining sog'ligini, ya'ni hayotini saqlab qolish uchun chin yurakdan kuyinib yozilgan, minglab qalblarni larzaga solgan she'rlarni odamlar yodlab oladi.

*Yo'lovchi suv izlab buloqni topar,
Zulmatda nur izlab chiroqni topar.
Kamondan chiqqan o'q topar nishonni,
Yurakdan chiqqan so'z yurakni topar.*

Rustam MUSURMON,
Qoraqalpog'iston xalq shoiri

MUNDARIJA

OGOHLIK TALQINI

2019–2021-yillar she’rlari

Niyati ulug’ xalqning.....	6
Mard maydonda sinalgay.....	7
Xalq ovozi.....	10
Bizning ovoz.....	12
Turonzamin.....	14
Bu kunlar talqini.....	16
Eldoshlarim, dildoshlarim.....	18
Sadoqat.....	20
G’alaba va iftixor.....	21
“Covid – 19”.....	24
“Kelmagandirsan-ku jimjima uchun...”.....	27
Bir-u Bor.....	29
Nusrat do’xtir	33
Hafsala falsafasi.....	35
“Sovid-19” saboqlari.....	36
Sen uchun.....	39
Ibn Sino o’g’itlari.....	40
Italiya do’xtirlari.....	41
Shifokorlar jang maydonida.....	44
Davlat ketmagay.....	48
Umummilliy, umumbashariy.....	50
Shu kunlar g’azali.....	53
Birinchi hamla. Birinchi zarba.	
Shifokorlar.....	55
Yangi hayot qasidasi.....	57
“Kitobxo’r shayx”.....	59
She’riyat.....	61

Evaz.....	64
Jahlga erk bermang, odamlar.....	66
Ogohlik talqini.....	68
Insoniylik yordami	71
"Amir Temur bobo tangalarida..."	73
Til va millat maqomi	74
Rizqingni halol etgil.....	77
Ayol va zamon.....	80
Bu ishq sirrin kitob etding.....	82

VATANNI SEVISH KERAK

Maqolalar. Suhbat va munosabatlar

Surxon bog'larida gul to'kdi o'rik.....	86
Sog'intirgan sog'inchlar.....	92
Adabiyot ziyosi – adab va yod ziyosi.....	95
Elga aytar gaping bo'lsa.....	97
Kelib ketma – bilib ket.....	100
Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug' bo'lur	105
"Kitobxo'r shayx" yoxud " <i>Sholoxovga salom aytib qo'y</i> ".....	108
Vatanni sevish kerak	111
Vatanim deb seni, uyg'ondim.....	125
Qodiriy qadriyati	130
"Mening qo'lim – do'st qo'lidur..."	135
Navoiyni o'qish va uqish.....	139
E'tiqod imtihoni	147
Adabiyot – xalqning yuragi	151
Matonat unutilmaydi	158
Murod guli qachon ochiladi yoxud shoirning "ijodiy kuni".....	168
Suronlardan o'tgan "Turonbank"	171
Bu olamdir mehr-u shafqat olami.....	175
Vatanga suyanch bo'ling.....	178
Tug'ishgan tuyg'ular, tansiq tuyg'ular.	183
Men nima uchun "Hurriyat"ni o'qiymen?.....	193
Ustozga bag'ishlovlar.....	196
Ehtirom.....	197
Sovg'a.....	200
Somonchilar.....	201

Ma'naviyat me'morlari.....	202
Labda tabassum-u ko'zda yosh bilan yoxud kelajakning ko'zlari...	205
Matonatdan bino bo'lgan davlatimsan.....	224
Navoiyning Vatan yanglig' qiyosi yo'q.....	231
Sandiqdan chiqqan qaldirg'ochlar.....	237
Biz yozmasak kim yozgaydir bu kunlarning "Xamsa" sin.....	244
Rustam Musurmon. <i>Yulduzlar yodlab oladi</i>	255

Adabiy-badiiy nashr

Sirojiddin SAYYID

**ELDOSHLARIM,
DILDOSHLARIM**

She'rlar, maqolalar, suhbat va munosabatlar

Mas'ul muharrir *Rustam Musurmon*

Muharrir *Dilrabo Mingboyeva*

Badiiy muharrir *Farrux Ermatov*

Musahhih *Gulnoza Abdurasulova*

Sahifalovchi *G'iyosiddin O'narov*

821.512.133-1

84-5(50'zb)

S 22

S 22 **Sayyid, Sirojiddin**
Eldoshlarim, dildoshlarim [Matn]: *(She'rlar, maqolalar, suhbat va munosabatlar)* / S. Sayyid. – Toshkent: "ADABIYOT" nashriyoti, 2021. – 268 b.

ISBN 978-9943-7108-5-6

"ADABIYOT NASHRIYOTI" MCHJ

Nashriyot litsenziyasi: № AA 0043. 27.01.2020

100129, Toshkent Markaz 15. 1/90.

🌀 98 127-30-04.

Bosishga 2021-yil 26-mayda ruxsat etildi.

Bichimi 84x108 1/32. Ofset bosma. "Cambria" garniturası.

Nashriyot bosma tabog'i 8,75. Adadi 3000 nusxa.

Buyurtma №154.

"AZMIR NASHR PRINT" MChJ bosmaxonasida chop etildi.

100200, Toshkent shahri, Adham Rahmat ko'chasi, 10-uy.

4

*Shoir
va
zamon*

**Sirojiddin
SAYYID**

**ELDOSHLARIM,
DILDOSHLARIM**

ISBN 978-9943-6779-8-2

"ADABIYOT"
NASHRIYOTI

9 789943 677982